

**АЛЬМАНАХ
ЗОЛОТОГО ЮВІЛЕЮ
1905 - 1955**

UKRAINIAN MUTUAL BENEFIT ASSOCIATION OF ST. NICHOLAS
OF CANADA

GOLDEN JUBILEE ALMANAC

1905—1955

Published by Association

WINNIPEG

1 9 5 7

CANADA

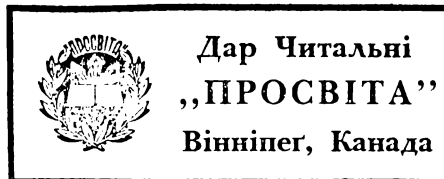
**УКРАЇНСЬКЕ ЗАПОМОГОВЕ БРАТСТВО СВ. НИКОЛАЯ
В КАНАДІ**

**Бібліотека Читальні „Просвіти”
Вінніпег, Ман., Канада**

**Ч.:
“Prosvita” Reading Ass’n, Winnipeg, Man.**

АЛЬМАНАХ ЗОЛОТОГО ЮВІЛЕЮ

1905—1955

Накладом Братства

ВІННІПЕГ

1957

КАНАДА

Матеріали зібрав і зредагував: С. РОМАНІВ

Мовна редакція: проф. Я. Б. РУДНИЦЬКИЙ

Технічне оформлення: І. ЗБОРОВСЬКИЙ
при співпраді інших членів Верховної Управи

Слово Владики

Так як перша зорганізована українська громада в Канаді повстала за погином нашої Української Католицької Церкви, так і перша українська господарсько - суспільна інституція в цій країні завдячує своє існування українському католицькому священикові. Першою українською громадою, що її зорганізував у Вінніпегу Василіянин Отець Дамаскин Поливка, в 1899 році, була парохія св. Николая; а першою господарською інституцією, що її зорганізував теж у Вінніпегу, в 1905 році, другий Василіянин, Отець М. Гура, є Українське Запомогове Братство св. Николая. Дві ці інституції є неназе тим зародком, з якого вийшло все наше національно-релігійне й культурно-господарське життя в цій країні.

Зародок цей в своїх позатках був дуже скромний і позірно слабкий. Але в його нутрі нуртували великі життєві сили й могутні творчі енергії. Він виловлював нове життя в теплі Божої благодаті, а воно прийма-лось в родючій позві великих людей Церкви й свідомих членів української спільноти. За пів сторігзя своєї бурхливої історії, маленька парохія св. Николая розрослась в розлогу українську канадійську митрополію, а Братство св. Николая стало найповажнішою, українською, католицькою, господарською інституцією в Канаді.

Вправді, історія Братства св. Николая дуже складна, його ріст непевний і хиткий, а його досягнення лише застинні. Багато пригин скла-лось на те, що Братство не змогло вповні розвинути всіх своїх можли-востей і обхопити різних секторів українського життя. Але, помимо того, загальні підсумки його праці дуже поважні.

Найперше, Братство св. Николая вже з самих позатків нашого по-буту в Канаді заставило Українців творити свої власні господарські бази й шукати в собі самих твердого опертя для своєї дальшої націо-нально-релігійної й громадсько-суспільної праці. В цьому, воно стало прикладом для всіх других подібних позинів, що в різних формах обхо-пили згодом всю нашу еміграцію.

Не менш важним було й те, що Братство положило в самі основи своєї праці засади Христової науки й напрямні проведу своєї Церкви. Таким чином воно стало на сторожі правдивої віри, здорової моралі, правильного патріотизму й всехристиянської солідарности.

При тому спонукувало воно своїх членів до постійної ощадности, продуманої плановости й солідного забезпечення. Знажить воно вироб-ляло в нашій спільноті ті зесноти, що розбуджують амбіцію, помно-жують енергію й примушують до стислої господарки. Цього саме по-требувала наша еміграція, яка, опинившись в цілком новому середови-щі, могла легко розгубитись.

*Вкінці, Братство приготувало поважну базу до дальшої, широкій й многогранній праці на будуче. За це все належиться наше щире при-
знання й подяка всім тим ініціаторам Братства, всім його проводам
і зленам, що своєю працею запевнили його дотеперішні досягнення.*

*На будуче, бажаємо Братству св. Николая розвинути вповні всі
свої засоби й успішно обхопити всі ті ділянки нашого релігійного, гро-
мадського й суспільного життя, що нетерпеливо ждуть на його поміг.
Нехай Всевишній здійснить це наше гаряче бажання й нехай обильно
дальше благословить працю найстаршого українського за допомогового
Братства в Канаді.*

Вінніпег, дня 4-го липня 1957.

*✠ Максим,
Митрополит.
Позесний Голова Братства.*

**Перший український митрополит у Канаді, Високопреосвященний
Кир Максим Германюк. Почесний Голова Українського Запомогового
Братства св. Николая в Канаді.**

**Бібліотека Читальні „Просвіти”
Вінніпег, Ман., Канада** 7

Ч.:

„Prosvisa” Reading Ass’n, Winnipeg, Man.

Слава Ісусу Христу!

10-го вересня, 1955.

Хвальному Добродійному,
Українському Запомоговому Братству св. Николая у Канаді,
Бокс 3641 Стейшен Б., 804 Селкирк Евеню,
у Вінніпегу, Ман.

Достойне Запомогове Братство!

Боже Провидіння поблагословило Ваше Братство й усіх його теперішніх Членів, що вони не лише користали зі щорічних Його добродійств спільних зорганізованих сил, але й допомогло діждатися золотого ювілею його діяльності.

Настрій ювілейного 50-літнього року надхнув Достойний Провід Братства св. Николая при звичайних з цього роду святкуваннях пройденного минулого, додати ще до Конвенції у програму Перший Всеукраїнський Господарський Конгрес у днях 7—8 й 9-го жовтня, 1955 року.

Мені, що як Єпископові Помічників, а відтак Едмонтонському Екзархові, була нагода багато разів стрічатися, так із Достойним Проводом, Дорогими його Членами й багатозаслуженою добродійною їх діяльністю, особливішою тепер є приємністю привітати Ваш Золотий Ювілей, від священників і вірних Едмонтонського Екзархату.

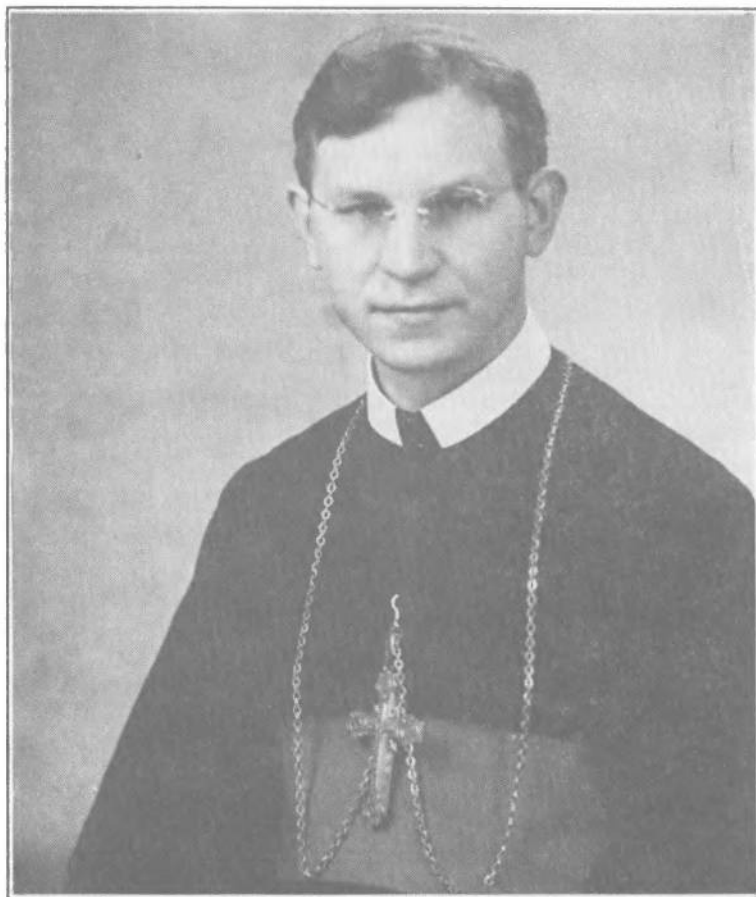
Багатозаслуженому Українському Запомоговому Братству св. Николая, всім його Дорогим Членам, як і Ювілейному Комітетові, з приводу Золотого Ювілею, засилаю найщиріше

Архиєрейське Благословення

† Ніль, Єпископ.

**Бібліотека Читальні „Просвіти”
Вінніпег, Ман., Канада**

**Ч.:
„Prosvita” Reading Ass’n, Winnipeg, Man.**

**Преосвященний Ніль Саварин, ЧСВВ, Єпископ Едмонтонський.
Почесний член Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді.**

13-го вересня, 1955.

Ми довідуємося, що Найстарше Українське Католицьке Запомогове Братство св. Николая у Виннипегу, святкуватиме в днях 8 — 10 жовтня ц. р. свій Золотий Ювілей і з цієї нагоди скликає Всеканадійський Господарський Конгрес.

З нагоди цього великого торжества Ми висловлюємо щирий привіт цьому Конгресові та шлемо Наші побажання, щоби Ласкавий Господь і надалі благословляв працю Українського Католицького Запомогового Братства, допомагав Зарядові й усім Членам цього Братства у зберіганні дочасних дібр, кріпив на силах та повсякчас обдаровував їх визначними чеснотами у провадженні цього найстаршого українського Товариства.

Ми радіємо і разом з усіма членами благодаримо Господа, що впродовж 50 літ зберігав це Брацтво у своїй Святій Опіці, а в час Золотою Ювілею зсилає усім Членам нову радість і надії на майбутні овочі з їх невсипущої праці. Ми радіємо і будемо благодати Всемогучого Бога, щоби і в будуччині благословив працю цього Братства та увінчував якнайкращими успіхами Собі на Славу, а членам на пожиток.

Остаємо зі щирими поздоровленнями
в Христі Господі

† Ізидор, Єпископ.

**Преосвященний Ісидор Борецький, Єпископ Торонтонський.
Почесний член Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді.**

Саскатун, 14-го вересня, 1955.

До Українського Запомогового Братства
св. Николая в Канаді.

Високоповажані Панове,

З прикістю висловлюємо свій жаль, що не можемо взяти участі у Золотому Ювілею Українського Запоморового Братства св. Николая в Канаді, який члени будуть святкувати в днях 7, 8 і 9-го жовтня ц. р.

З нагоди цього Торжества ми висловлюємо побажання, щоб Господь благословив працю й труди всіх членів цього Братства, кріпив їх на силах і доброму здоров'ю, а висліди їх праці увінчав повними успіхами.

Вітаю всіх та остаю відданий у Христі Господі.

† Андрей,
Єпископ.

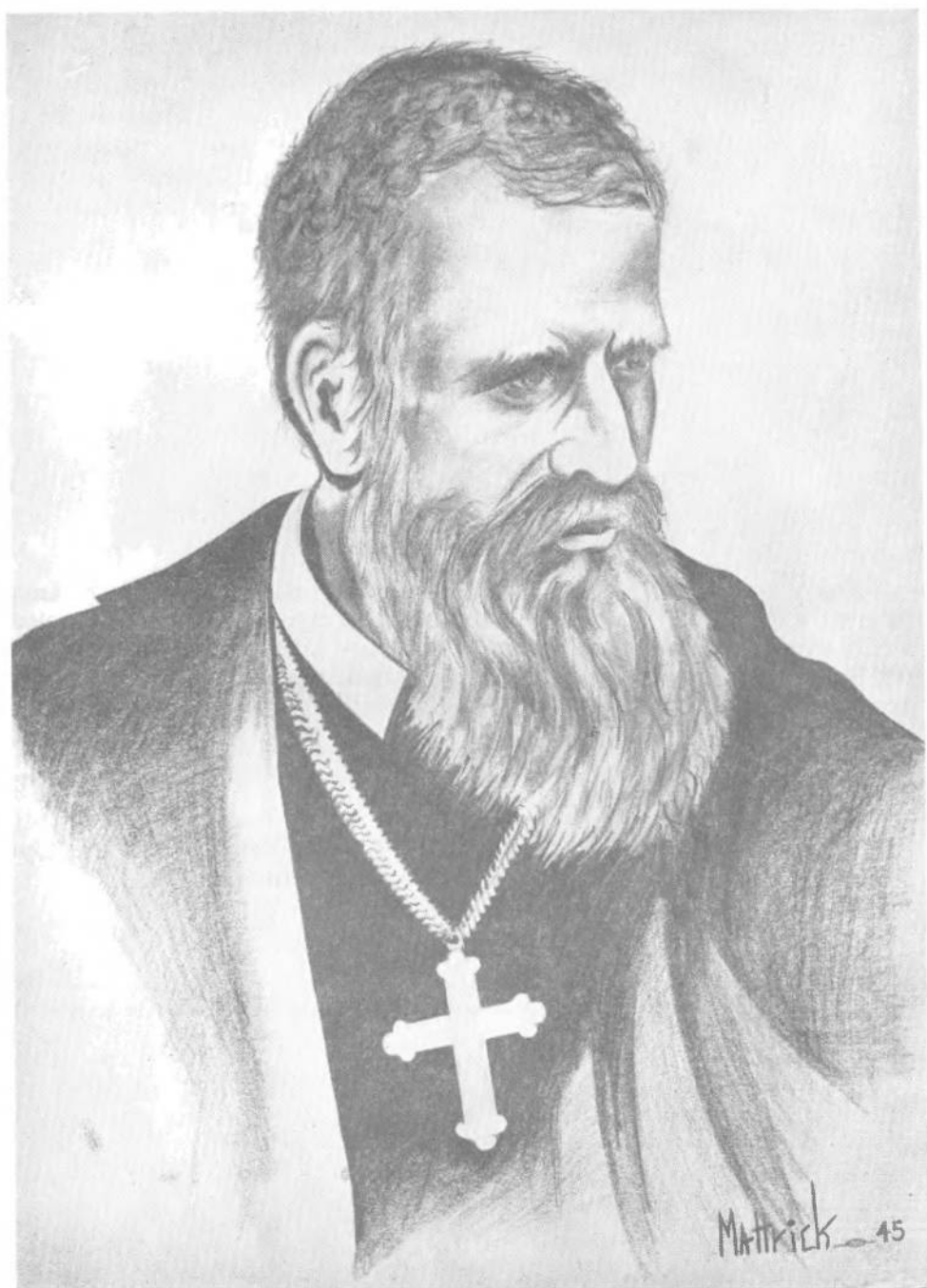

**Преосвященний Андрей Роборецький, Єпископ Саскатунський.
Почесний член Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді.**

Митрополит Андрій Шептицький Духовий Батько Українського Народу жив усіми радощами й болями всіх своїх вірних “в Україні і не в Україні сущих”. Відвідуючи своїх вірних духових синів у Канаді, він поцікавився всіма проблемами їхнього суспільного і приватного життя.

Багато своєї уваги присвятив покійний Митрополит Запомоговому Братству св. Николая. Він був гостем на річному святі Братства 5-го вересня, 1921 р. У своєму слові в часі Богослужби, а потім в часі спільного обіду, він закликав усіх членів Братства до відданої праці для розбудови так цінної інституції.

Цей Великий Митрополит Андрій залишився в живій пам'яті всього членства нашого Братства і залишиться так довго як довго існуватиме Запомогове Братство св. Николая, в якому Він був Почесним Членом.

**Великий Галицький Митрополит Кир Андрей Шептицький (1899-1944 р.).
Почесний член Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді.**

Преосв. Єпископ Н. Будка поклав багато праці в розбудову нашої Церкви в Канаді. У великій мірі причинився Преосв. Єпископ і до розвитку нашого Братства св. Николая, бо з його приїздом до Канади, провід Братства мав мудрого і щирого дорадника в особі Дорогого Єпископа.

Єпископ Будка постійно звертав увагу на це, щоби відділи Братства організувати по цілій Канаді при наших парохіях, а головню по містах.

Від самого початку до кінця свого побуту Єпископ Будка був Почесним Головою Запомогового Братства св. Николая.

**Перший єпископ для українців католиків у Канаді, Кир Никита Будка.
Почесний Голова Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді.**

Слава Ісусу Христу!

*Український Католицький
Екзархат Манітоби*

Вінніпег, дня 15-го червня 1955.

Діловий Комітет Ювілейних
святкувань з приводу 50-річчя
існування й праці Українського
Запомогового Братства св. Ніколая,
Вінніпег, Ман.

Високоповажані Панове й Дорогі Члени Братства,

З великою радістю, ми довідалися про ювілейні святкування Вашого Братства з приводу 50-річчя його існування, розвою й діяльності. З цього приводу ми дякуємо Милосердному Господеві за те, що Він у своїй ласкавості до тепер щедро благословив Ваші шляхетні зусилля й наділяв успіхом Ваші благородні змагання. За Його поміччю, при ревній і витревалій праці всіх Ваших членів, Ваше Братство зможе в будучності успішно працювати посеред наших вірних для їхнього духовного й матеріального добра.

Треба з окремим вдовolenням привітати ідею Братства скликати, в рямцях цих ювілейних торжеств, Перший Всеканадійський Господарський Конгрес Українців Канади. Ми певні, що праці цього першого нашого Господарського Конгресу причиняться немало до ще ширшої й більше скоординованої нашої господарської акції в цій країні. Краще господарювання нашим загальним громадським добром може значно посилити всі наші змагання в ділянці нашого релігійно-громадського життя та запевнити їм довготривалий успіх.

Тож дуже радо приймаємо духовний Патронат над ювілейними святкуваннями Вашого Братства й просимо Всевишнього благословити всіх учасників Конгресу, їхні праці й постанови.

† Василій Ладика, ЧСВВ,
Архієпископ-Екзарх Вінніпегу.

**ВПреосв. Архнепископ Кир Васи́лій Лади́ка (1929 - 1956).
Почесний Голова Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді.**

**ПРИВІТИ ВИСЛОВЛЕНІ
З ПРИВОДУ ЗОЛОТОГО ЮБІЛЕЮ БРАТСТВА**

DELEGATIO APOSTOLICA

Ottawa (Canada) September 23, 1955.

No. 1896/55.

On the occasion of the Golden Jubilee of the **Ukrainian Mutual Benefit Association of St. Nicholas of Canada** and of the **First All Canadian Ukrainian Farmers' Congress** to be held in Winnipeg on October 7, 8(and 9th, it is with great pleasure that I wish to extend to all the members of this, one of the oldest of Ukrainian Catholic Fraternities in Canada, my heartfelt congratulations for the work they have done within the last fifty years, and all possible encouragement so that they may continue, with God's help, to work for the well-being of Ukrainian Catholics here in this beloved country.

With my renewed congratulations and the expression of my prayerful best wishes, I am,

Devotedly yours in Christ,
† L. Panico
Apostolic Delegate.

Ottawa, August 26, 1955.

Ukrainian Mutual Benefit
Association of Saint Nicholas of Canada,
804 Selkirk Avenue,
Winnipeg 4, Manitoba.

I was interested to learn that the Ukrainian Mutual Benefit Association of Saint Nicholas of Canada is observing the Golden Anniversary of its founding later this year.

The co-operation demonstrated by the members of your organization over the past half-century is a fine example of what can be accomplished when men and women resolve to pool their resources and work together to obtain their common goals. This praiseworthy attitude of Canadians of the Ukrainian Catholic faith both in their dealings with one another and with their fellow-citizens has enabled them to make an important contribution to the development of our country.

I should be grateful if you would extend to all members of the Ukrainian Mutual Benefit Association my sincere greetings and my best wishes for the future.

Yours sincerely,

L.S. St. Laurent, Prime Minister of Canada.

Вінніпег, дня 15-го червня 1955.

Діловий Комітет Ювілейних святкувань
з приводу 50-річчя існування й праці Українського
Запомогового Братства св. Николая в Канаді,
Вінніпег, Ман.

Високоповажані Панове
й Дорогі Члени Братства,

Надзвичайно радіємо, що наше найстарше Запомогове Братство в Канаді, тобто Українське Запомогове Братство св. Николая, діждалось щастя святкувати цього року 50-річчя свого існування, праці й розвою.

За цей час свого існування, Братство св. Николая зуміло розвинути дійсно широку й дуже успішну діяльність. Зроджене за ініціативою й благословенням нашої Церкви, воно постійно змагало до того, щоб розбудити серед наших вірних правдиве зрозуміння християнської солідарності й навчити наших людей спішити собі з поміччю та подбати про гідне забезпечення на тяжкі хвилини життя. Таким чином Братство св. Николая записало одну із дуже світлих сторінок в історії нашої Церкви в Канаді, зокрема в ділянці її суспільно-господарської акції.

Тож нині, в світлу хвилину свого Золотого Ювілею, Братство св. Николая може сміло радіти своїми дотеперішніми досягненнями й з упованням на дальшу поміч Всевишнього розгорнути нові, ще ширші, плани праці на майбутнє.

Щасливою вважаємо думку Братства скликати в рямцях оцих ювілейних святкувань Перший Всеканадійський Господарський Конгрес Українців Канади, з метою поділитись з нашим громадянством своїм довголітнім досвідом у цій ділянці та зкаликати наш загаль до дальшої, все ширшої й більше zorganizованої господарської акції в нашій свободній і багатій Канаді.

Ми дуже радо приймаємо духовний Патронат над цими ювілейними святкуваннями Братства, засилаємо щиро-сердечний привіт президії Конгресу й всім його делегатам та просимо Всевишнього щедро благословити всі його праці й постанови.

† Кир Максим, ЧНІ,
Єпископ Кoad'ютор.
Чспр.: През/12127

До Головної Управи
Українського Запомогового
Братства св. Николая;
Вінніпег, Манітоба.

Вінніпег, 4 жовтня 1955.

Із Золотим Ювілеєм Українського Запомогового Братства св. Николая баяємо всім членам Божого благословення й опіки Непорочної Диви Марії. Хай це Братство росте, розвиваєсь для добра нашої церкви й народу.

Щиро здоровимо та остаємось з глибокою пошаною до Вас.

Сестри Служебниці Пречистої Непорочної Диви Марії.
Сестра Матея Настоятелька, С.П.Н.Д.М.

Слава Ісусу Христу!

Торонто, 2 жовтня 1955.

До Хвальної
Головної Управи
Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді
у Вінніпегу.

Високоповажані Панове!

З нагоди Золотого Ювілею пересилаємо Хвальній Управі й Вельмишановному Членству Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді щирі вислови признання за дотеперішню працю та побажання ще кращих успіхів у майбутній діяльності.

Остаємо з належною пошаною та християнським привітом.

За Ексархальну Управу
Українського Католицького Союзу

М. Поронюк, заступник голови.

О. Ключас, секретар.

Верховна Управа
Українського Запомогового
Братства св. Николая в Канаді,
Вінніпег, Манітоба.

30-го серпня, 1955.

Високоповажані й Дорогі Панове:—

У велику річницю Золотого Ювілею Вашого вельми заслуженого Братства надсилаємо Вам наші найсердечніші gratulacii і побажання.

Ми радіємо, що піонерська праця основоположників Братства св. Николая дала такі гарні результати та що Ваша Хвальна Установа пройшла успішно крізь бурі й негоди першу половину століття.

Ми віримо в її світле майбутнє і бажаємо їй сповнення всіх задумів на друге півстоліття.

Щастя Вам, Боже!

Комітет Українців Канади

В. Кохан

Екзекутивний директор

Хвальна Управа!

Щиро-сердечно дякую за ласкаве запрошення на Золотий Ювілей Запомогового Братства св. Николая. Далека дорога й не дуже сильне здоров'я не дозволяють мені взяти участі в цьому надзвичайному святі.

Переглядаючи історію нашого Братства від часу мого членства в ньому, що за страшну Голготу переходило воно від своїх і чужих осібників! Але Боже Провидіння та сильна віра старих членів-піонерів вспіли вратувати його від всякого "врага й супостата", а з одержанням домініяльного чарту, о який я також старався, наше славне Братство стало вже так сильним, що не боїться жадних кириників.

Хайже ж воно росте у членстві, у фінансах на Божу й нашого українського народу славу.

Ваш все щирий, старий член

о. Петро Олексів, ЛЛБ., парох
і Головний Радний "Провидіння".

Слава Ісусу Христу!

З приводу небувалого торжества, Золотого Ювілею вельми за-
служеної установи, славного Українського Запомогового Братства св.
Николая, бажаю йому тисячів нових членів, мільйонів доларів у касі,
— Високопреосвященним нашим Архієреям, Високопреподобним і Все-
чеснішим Отцям Канонікам, Деканам, Парохам і Місіонарям, Верхов-
ним Урядникам Братства, всім членам і членкиням, старим і молоді
у Вінніпегу й по цілій Канаді, всій українській католицькій спільноті,
бажаю здоров'я, якнайкращого поведження, сильної постанови в дру-
гім п'ятидесятиріччі далі розбудовувати Братство на славу Українсько-
го Народу, Української Католицької Церкви й Канади. Маючи цю на-
дію всім Вам посилаю низький поклін, а за упокій померших членів
вношу щирю молитву до Господа Бога.

Слава! Братству святого Николая — Слава!

о. Михайло Оленьчук

До Ювілейного Комітету
Українського Запомогового Братства св. Николая,
Вінніпег, Ман.

З приводу 50-ліття Вашого Братства, доцінюючи велику працю
перших піонерів і їхніх переселенців, пересилаємо Вам наші найщирі-
ші бажання і дружній привіт для всіх учасників Ювілейної Конвенції
і Ювілейного Конгресу.

З кооперативним привітом за кооперативу "Зоря":

о. др Василь Кушнір

інж. Андрій Качор

До Ювілейного Комітету
Українського Запомогового Братства
св. Николая в Канаді,
Вінніпег, Ман.

Торонто, 3 жовтня 1955 р.

Високоповажані Панове,

Не маючи змоги прибути особисто на Ювілейні Святкування на-
шого Братства, прошу прийняти цією дорогою мої найщиріші привітан-
ня та найкращі побажання з цієї небуденної нагоди.

Я був глибоко зворушений та надзвичайно врадуваний листом
Ювілейного Комітету, в якому і мене, зовсім незаслужено і несподі-
вано, зараховано між заслужених членів, наділено спеціальною юві-
лейною відзнакою та обдаровано прегарним пам'ятковим портфелем.
Прощу прийняти мою найщирішу подяку та запевнення, що до кінця
мого життя буду старатися — в міру моїх скромних сил і спромож-
ностей, працювати якнайкраще для добра нашого незаступимого Брат-
ства.

Хай же ж росте і процвітає наша установа — Українське Запомо-
гове Братство св. Николая в Канаді, на користь всіх своїх членів і на
славу України, — на Многі і Благі Літа!

З правдивою пошаною і братським привітом

В. Макар,
фін. секр. 42-го Відділу.

Ч. 57/55.

Українське Запомогове Братство
св. Николая,
Вінніпег, Ман.

Вінніпег, 7 жовтня 1955.

Управа Союзу Українського Студентства Канади щиро дякує за Ваше запрошення на ювілейне святкування Українського Запомогового Братства св. Николая.

Управа СУСК належно доцінює працю, яку провадить Ваше Братство на протязі довгих 50-ти років, і щиро вітає всіх учасників Ювілейних Святкувань і Господарського Конгресу та бажає їм якнайкращих успіхів у праці.

Управа СУСК вважає за конечність існування таких організацій, якою являється Запомогове Братство св. Николая, і бажає, щоби Ваше Запомогове Братство успішно продовжувало свою цінну працю на будуче для добра нашої українсько-канадійської спільноти.

За Управу СУСК:

Віра Жаровська, президент

В. Денека, секретар.

Т Е Л Е Г Р А М И

EU NEW YORK NY 3

ST. NICHOLAS UKRAINIAN MUTUAL BENEFIT ASSOCIATION OF CANADA
804 Selkirk Ave., Winnipeg.

It is my deep regret that I am unable to be present with the members of the association at their 50th Anniversary Convention. Your contributions constitute a most significant factor in the development of our organizational life in Canada and we are proud of your continued growth. Please accept my warmest congratulations and best wishes for the success of the forthcoming Congress.

Senator Wall.

DEA299 JCB472

PA490 P TA498 50 NL PHILADELPHIA PENN 4
UKRAINIAN MUTUAL BENEFIT ASS'N OF ST. NICHOLAS OF CANADA
Box 3641 Station B, Winnipeg, Man.

Congratulations and best wishes are extended to you. May your convention be a great success morally and financially, may God Bless with good health to continue your great work for the glory of God and the Ukrainian people.

Rev. Walter J. Bilynsky, president for the Providence Ass'n
of Ukrainian Catholics in America and newspaper America.

RNA676 40 3 EXTRA SIG NL (

FD TORONTO, ONT. 6

UKRAINIAN BROTHERHOOD OF ST. NICHOLAS

Deliver only before noons 115 McGregor Street, Winnipeg, Man.

On the occasion of the Golden Anniversary of the Brotherhood of St. Nicholas we of the Union of Ukrainian Brotherhoods Tender to your convention now being held our most sincere good wishes in all your future endeavours.

Nicholas Yureczkiw, secretary, Andrew Bak, president.

До Верховної Управи
Українського Запомогового Братства
св. Николая в Канаді,

Впов. Пане Президенте,

Цим коротким привітальним листом бажаю прилучитися до братніх гратуляцій та сердечних побажань, які будуть звернені до Верховної Управи та всього членства Братства з нагоди друкування Пропам'ятної Книги.

Ця Пропам'ятна Книга буде важливим та цінним документом організаційних заслуг Братства від часу його зорганізування, в 1905. р., коли поза Церквою, Українці в Канаді не мали ще ніякої світської організації.

Неможливо мені користуватися перспективою, яка дозволила б мені докладно й належно оцінити велику вартість цієї піонерської запомогової організації, що працювала в прикрих умовах нашого початкового еміграційного життя в Канаді.

Я знаю, що тоді Братство гідно працювало в усіх напрямках нашого життя, задовольючи не лише потреби самопомогти й життєвого забезпечення, але також і konieczності культурно-освітньої діяльності. Я вірю, що докладна аналіза цієї піонерської праці, буде позитивним відзеркаленням її наслідків у поступенному розвитку й зміцненні нашого зорганізованого суспільного життя в Канаді.

Річ ясна, що тепер, коли наш нарід у Канаді став на вищих формах зорганізованого суспільного життя й багато організацій провадять працю вже більше зрізничковану, то для Братства залишається, передусім, ділянка життєвого забезпечення. Цим способом Братство не лише забезпечує своїх членів і їхні родини, але воно організує суспільні гроші й стає їхнім опікуном та інструментом зорганізованої добродійности.

Я позволю собі висловити надію, що чимраз більше число українців-католиків зрозуміють вартість Братства та стануть активними членами цієї найстаршої української католицької запомогової організації в Канаді.

Висловлюю найсердечніші побажання всім членам Братства.

Ваш у Христі

Василь М. Вал.

СВ. МИКОЛАЙ – СИМВОЛ І ЗДІЙСНЕННЯ

З приводу “Золотого Ювілею Братства св. Миколая”

Український народ, де б він не жив, глибоко в душі заховує основні прикмети ідей віруючого християнина, що своїми початками сягають у глиб віків і як не мога краще свідчать про зберігання традицій питомого українського релігійного світогляду. Серед багатьох виявів цього світогляду не останнє місце займає культ святих. Власне назви деяких святих стали символами певних явищ і дій і так напр. “народня мудрість” зв’язує св. Мокрину з вогкістю атмосфери, св. Маковія з жнивом маку, св. Олену з урожаєм льону й т. д.¹⁾

На окрему увагу під цим оглядом заслуговує культ св. Миколая (чи за старо-церковно-слов'янським правописом: “Николая”). Як пише Іван Франко, цей “культ... в старій Русі в XII і XIII в. заняв місце старшого культу св. Климента... і його чудеса належать до найінтересніших появ в порівняльній мітології, як приклади мандрівки... культів і їх акліматизації на християнським ґрунті... (пор. Записки НТШ, т. 65, Львів 1905, стор. 11).

Культ св. Миколая зв’язаний у нас передусім із вірою в чинну допомогу цього святця людині. Власне там, де вже всяка надія завела, цей святий зможе чудесним способом направити лихо й привернути добробут.

Франко в своїй студії пише ось що: “Ім’я св. Миколая здавна на Русі окружене особливою побожністю, якої доказом являються численні храми сього святого по всій Русі і не менше його чудотворні ікони та давні оповідання перекладені й оригінальні, що починаючи від XII в. дійшли до нас” (там-таки).

* * *

Пригадаймо декілька фактів із біографії св. Миколая²⁾:

Мирликійський архієпископ св. отець Миколай народився коло 272 р. в місті Патарі, в Малій Азії. Був він син-одинак багатих батьків Теофана й Нони.

1) Пор. Е. Калужняцький: Ueber Wesen und Bedeutung der volkseymologischer Attribute christlicher Heiliger, Jagic' — Festschrift, Berlin 1908, стор. 504 - 26.

2) На основі: “Иллюстрованни життя святих угодників Божих”, Львів 1891 та статті “Світила Сходу” в “Голосі Спасителя” ч. 12, Йорктон, 1956, стор. 31 - 2.

Ставши після закінчення наук священиком, він залюбки помагав убогим, роздаючи їм свій родинний маєток. Отак напр. одному зубожілому вельможі підкинув у ночі три мішечки золота, рятуючи цим його від горя, нужди та морального зіпсуття.

Люблячи Спасителя, він раз вибрався був до Єрусалиму, щоб оглянути Святі Місця. По дорозі зчинилася буря на морі й він її успокоїв та воскресив хлопця, що був упав на поклад і забився. В Олександрії, де задержався на коротко він вилікував багато хворих: люди дотикаючися його одежі ставали здорові.

Багато інших чудес розказують про св. Миколая життя святих.

Прибувши до Єрусалиму, попрямував до храму воскресіння. Двері святині самі відчинилися перед ним. У Палестині вступив до монастиря, бажаючи посвятитися молитві та скупченню. Раз почув голос у часі молитви: "Николаю, вертайся знову між людей, бо Я хочу, щоб ти працював на ниві людських душ!"

Миколай покинув улюблену самоту та вернувся до міста Мир у Ликії. Тут саме вибирали архієпископа. Справа була трудна, бо не могли погодитися. Бог об'явив одному з найстарших провідників, що той буде архієпископом, хто по півночі перший прийде до церкви. Прийшов Миколай, якого одноголосно вибрали архієпископом, хоч як він зразу спирався. Коли ж довідався, що така Божа воля, згодився прийняти високу гідність.

Новий Архієпископ ревно проповідував Христову віру, відвідував свою духовну отару, утверджував усіх у вірі та в чеснотах.

В часі переслідувань римський цар звелів кинути його до в'язниці, бо не хотів відректися Христа. Довго намучився в тюрмі, поки не виїшов на волю за Костянтина Великого і став далі проповідувати Боже Слово. Був теж на Соборі в Нікеї між 318 Отцями, де вияснив зібраним Гайну Пресв. Тройці, проти якої воював безбожний Арій.

Любив ближніх і помагав їм. Раз врятував від смерти трьох невинно засуджених вояводів, з'являючись цареві Костянтинові: "Царю, пусти їх на волю, бо вони невинні. Якщо не послухаш мене, так оскаржу тебе перед Богом!" Перестрашений цар випустив невинних: "Не я визволяю вас, а Миколай, якого ви кликали на поміч!"

Підчас голоду з'явився одному купцеві та попровадив його до Мир з великими запасами збіжжя. Отак врятував своїх вірних від голоду та від смерті. Іншим разом з'явився купцям на морі й утишив бурю.

Св. Миколай помер у Мирах. За турецької навали перенесено до Бар у Італії його мощі. З його тіла пливе пахуче миро. За численні чуда прозвано Миколая Чудотворцем³⁾.

* * *

Культ св. Миколая в Україні зв'язаний передусім із діяльністю переяславського єпископа й управителя київської митрополії Єфрема II. Перебуваючи в Царгороді в рр. 1055—1073, він списував Студійський устав для київських ченців і там таки взявся перекладати

³⁾ Пор. "Голос Спасителя", цит. місце.

життя й чудеса св. Миколая з грецької на тодішню книжну українську мову. Коли ж повернувся в Україну, почав і тут збирати описи чудес св. Миколая. За проф. В. Щуратом, що в студії “Дві староруські повісті про св. о. Миколая” (Календар Місіонаря, Жовква, 1910, стор. 108—115) подав тексти двох записів чудес св. Миколая, а саме “Утоплена дитина” й “Несловний половчин”, переповідаємо ці два чуда в Україні:

“Прийди в Русь і подивися, що нема ні міста, ні села, де не було б багато — пребагато чудес св. Миколая. А сталося одно чудо в місті Києві. На празник св. Мучеників Бориса і Гліба прибуло бзгато людей і один чоловік, що мав велику віру для св. Миколи й для св. Мучеників, вертався Дніпром із празника враз зі своєю жінкою, яка тримала на руках дитину. Жінка задрімала й дитина впала в воду. Батько в страшній розпущі почав молитися до св. Миколи. Вони вернулися додому, а міжтим св. Микола вночі з ріки приніс утоплену дитину й положив її здоровіську на хворах церкви св. Софії, перед своїм образом.

Друге чудо, що його записав Єфрем, це “Несловний половчин”. Річ діється також у Києві, де в одного праведного чоловіка був у неволі половчин. За порукою св. Миколи чоловік випустив половчина, з тим, що він, вернувшись додому, дасть за себе викуп. Половчин обіцяв, але, приїхавши в свою землю, висміяв св. Миколу й не думав давати викупу. Але св. Микола почав йому являтися в сні, а коли цей ще й тепер не думав додержати обіцянки, св. Микола скинув його з коня раз і вдруге, після чого половчин покався й дав викуп та ще й жертву приніс св. Миколі.

Обидві легенди записані в XI столітті в Україні й вони свідчать про те, як глибоко вкорінений був культ св. Миколая в українському народі. Про те свідчать теж, сучасні народні молитви, пісні, легенди й оповідання про св. Миколая широко відомі в українському фолкльорі. Одну з таких народних пісень з Канади підписаний вмістив у “Матеріялах до української фолкльористики й діалектології” (видання УБАН, Вінніпег, 1956). Ось вона:

А в місті Патарі жило людей двоє,
Набридло ж їм ся дитятко святоє,

А тоє дитятко в середи і в п'ятки,
Не хотіло перси материнської ссати.

А лівої перси ніколи не ссало,
До хресту святого на ніжки ж устало.

А вже у три рочки сталося просити,
Позволь отець-мати до школи ходити.

А отець і мати му не боронили,
Сина Миколая до школи пустили.

Іди, кажуть, сину, та зо з Богом до школи,
Там учися правди та Божої волі.

Дитина без школи, вівця без околу,
А риба без води, а без цвіту пчоли.

Дитина без школи, що рільник без поля,
Що рілля без плуга, що гола стодола.

І син їх до школи, Миколая вчащає,
Там учиться правди добрих обичаїв.

Добрі обичаї то Руси корона,
Спасення міру світу оборона.

Добрих обичаїв то Микола вчився,
Святого престола слугою причастився.

2.

Остався Микола священиком Божим,
Та й думає морем піти подороже.

Та не подороже, щоб час марнувати,
Але подороже, щоб світа спізнати.

Ой, лагодитьжеся Микола в дорогу,
А тут йому стала від Бога тревога.

Помер йому отець, померла му мати,
Лишили му срібла і злота багато.

А святий Мукола всіх бідних скликає,
Тай гойно прегойно добром наділяє.

Тай так до них каже: не всі тут убогі,
Що в руб'ю з торбами обсаджать дороги.

У Бога убогі лиш ломні каліки,
Не празні нероби прокляті навіки.

А хто ся убогим підступно лиш чинить,
То той серед світу, щоб з голоду згинув.

А хто ся убогим підступно лиш робить,
Того серед світу приспати в гробі.

(За записами І. Витрикуша з Торонто, 1955 р.)

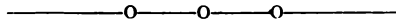
* * *

Наведені матеріяли й багато інших подібних свідчать як не мога краще про те, що український народ віддавна плекає традицію й культ св. Миколая й що для народної маси ім'я цього святого — символ допомоги в нещастю, підтримки в біді, потіхи в горю й часом несподіваного порятунку там, де вже всі надії завели.

З цим культом св. Миколая, як і з усіми іншими духовими надбаннями батьків і дідів приїхали наші перші поселенці в Канаду. Вони плекали даліше свої рідні традиції й із цим перещіплювали свою культуру на новий терен. Розбудовуючи тут своє духове й матеріяльне існування, наші піонери приспосіблювали традицію до нових обставин. Між

багатьма організаціями й установами, закладеними на зразок “старо-крайових”, одним із перших було “Братство св. Николая”. Століттями виплеканий культ цього святого найшов іще одну реалізацію, реалізацію, яка найбільш відповідала тодішнім потребам українських поселенців у Канаді — реалізацію в формі самодопомогового економічного товариства. Історія “Братства св. Николая” прекрасно засвідчує з перспективи першого півстоліття поступенне, віддане й цілеспрямоване здійснювання ідеї взаємодопомоги членів, ідеї, яку в усій своїй інтензивності засвідчив сотні літ тому мирликівський архієпископ — “св. Миколай” для інших установ, для одиниць і всієї української спільноти не тільки в Канаді, але й за морем. Не одне товариство, установа, група, чи одиниця зазнали чинної, часом може й несподіваної допомоги в потребі. В інших статтях цієї книжки докладно подано рід, час і місце тих усіх допомог, що їх уділило Братство продовж свого першого півстоліття. Думаємо, що й друге п’ятдесятиліття Братства буде не менш успішне під цим оглядом. Хай отже ідея і символ св. Миколая, записаний на прапорі Братства й так гідно здійснюваний ним у роках 1905—1955, буде дальшим стимулом для праці й успіхів теперішньої й майбутньої Управи й кожного члена Братства!

Per aspera ad astra!

Д-р БОГДАН КАЗИМИРА

УКРАЇНСЬКІ ІЄРАРХИ Й ЗАПОМОГОВЕ БРАТСТВО СВ. НИКОЛАЯ

Вступ

Головна Управа Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді прохала мене написати статтю до Пропам'ятної Книги з приводу Золотого Ювілею цієї найстаршої української забезпеченої установи в Канаді. Цей обов'язок я прийняв охоче. Моїм завданням було написати про відношення українських ієрархів до Братства. Тема цікава, однак обширна. Я рішив обмежитися до двох осіб: Високопреосвященнішого Митрополита Андрія і Преосвященнішого єп. Кир Никити. Роблю це тому, що обидва Владика є піонерами, посередніми чи безпосередніми, у розвою й розбудові релігійно-громадського життя українських поселенців. Свою звужену тему відношення Владик до Запомогового Братства св. Николая поширюю на їхню працю серед спільноти канадійських українців. На такий канві краще виходить позитивне наставлення українських ієрархів до установи-ювілята.

Courtesy: Orest Photo Studios, Edmonton,

Цю історично-соціологічну розвідку пишу на підставі джерельного матеріалу й літератури, як теж даних, отриманих у розмові з піонерами, листування і відповідей на запитник, що його був розіслав у свій час.

I.

ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕННИШИЙ МИТРОПОЛИТ АНДРІЙ ШЕПТИЦЬКИЙ І УКРАЇНЦІ В КАНАДІ

Митрополит Андрій граф на Шептицях Шептицький, який 45 років кермував справами Української Католицької Церкви, займає в житті українського народу окреме місце. Не місце тут переповідати його точний життєпис і вичислювати всі осяги. Але на деякі важливіші моменти треба буде таки звернути увагу. Як відомо, це була людина з великими зв'язками й впливами в світі¹). Це була людина

¹) Порівняй: Д-р Ст. Баран "На шляху до великої мети" в "Митрополитові Кир Андреєві Шептицькому в перші роковини смерті", Мюнхен, 1945.

Божа, яка в молитві й службі Всевишньому віддала своє життя для спасіння душ. Коли в листопаді 1944 р. рознеслася вістка, що Митрополит Андрій помер у Львові, тоді засумували українці, бо втратили свого доброго батька й опікуна, засумувала Католицька Церква, бо перейшов у вічність один з кращих її синів. Високопреосвященніший Кир Андрій перейшов до історії Української і Вселенської Церкви як Великий Митрополит. Він був великим у своїх ділах і в своїх ідеях. Своїми ідеями займав уми передових людей у світі й закріплював українське ім'я в творчій праці на ниві Христової Церкви.

Нещодавно почалися старання під проводом ВПреоєв. Кир Івана в Римі, щоб винести слугу Божого Митрополита Андрія на престолі у Вселенській Церкві. Дай Боже, щоб це сталося в скорому часі!

Особа Митрополита Андрія

Митрополит Андрій Шептицький — це нащадок славного українського лицарського роду, що своїм початком сягає XII. сторіччя². Вправді, з бігом часу, рід Шептицьких спольщився, однак в них жили українські традиції³).

В родині Івана графа Шептицького прийшов на світ 29. липня 1865 р., саме два роки перед встановленням канадійської конфедерації (Домініон оф Кенада) хлопчина, якому при хрещенні дали імена: Роман Марія Александер. Це був пізніший наш Митрополит Андрій.

Молодий Роман, переглядаючи хроніку свого давнього роду й надивившись на портрети своїх славних предків, що служили українській справі, постановив піти їх слідами.

Підчас своїх правничих студій, він відбував подорожі до різних країн. Вчасі першого побуту в Римі, по Сл. Божій, що Її правив папа Лев XIII, Роман Шептицький представив папі своє бажання служити Богові. На це отримав відповідь: "Optimam partem elegisti, quae non auferetur a te"⁴). Це бажання він здійснив 28. травня 1888 р., зголошуючися до новіціату оо. Василіян у Добромилі, де прийняв чернече ім'я Андрій. По закінченні філософічних і богословських студій отримав 22. серпня 1892 р. священничі свячення.

У василіянському чині був нецільх 7 років, займаючи різні пости, як: магістра новиків (його вихованками були 2 відомі місіонарі в Канаді: о. Навкратій Крижановський і о. Созонт Дидик), був ігуменом монастиря св. Онуфрія у Львові, почав видавати місячник "Місіонар", дав основи під василіянську друкарню в Жовкві, давав місії тощо. Він зустрічався теж з висланниками єпископату Північного Заходу Канади, що приїздили до Галичини за українськими священниками (єп. Альберт Паскаль та о. Альберт Лякомб, ОМІ).

В лютому 1899 р. Апостольський Престіл у порозумінні з австрійським урядом іменував ієромонаха Андрія єпископом Станиславів-

²) Дивись: E. Borschak "Un prelat ukrainien — Le Metropolit Cheptytskyj (1865-1944)", Paris, 1946, стор. 7.

³) Порівняй: Geo. W. Simpson "The historic significance of the name "Sheptytsky" в "Ювілейна Книга Українців Католиків Саскачевану, 1905-1955", Саскатун, 1955, стор. 34.

⁴) Дивись: О. д-р Йосиф Сліпий "Про молодечий вік нашого Митрополита" в "Богословія", т. 4, Львів, 1926, стор. 24.

ської єпархії. Хіротонія відбулася 17. вересня 1899 р., інтронізація 20. вересня того ж року.

Рік пізніше Станиславівського Єпископа іменовано Галицьким Митрополитом, Львівським архієпископом і єпископом Камінця Подільського. Врочиста інтронізація відбулася в четвер 17. січня 1901 р.

ВПреосвященний Кир Андрій був духовним батьком і національним провідником українців. Це був некоронований володар великої української сім'ї. Він втішався великою повагою і авторитетом серед усіх українців без різниці віровизнання. Він оснував у 1913 р. Національний Музей у Львові, в якому зберігалися скарби української культури, далі Українську Богословську Академію у Львові, що мала два факультети: філософічний і богословський, він заложив зимою 1930 р. видавничий концерн, що видавав різні католицькі видання тощо.

Далі, Митрополит Андрій був основоположником і душею унійних з'їздів у Велеграді (Чехословаччина) і відновив східний український монаший чин св. Теодора Студита, що тепер має свій осідок у Вудсток в Онтаріо.

З уваги на секретність матерії і недоступність матеріалів заскоро буде говорити про те, чому папа Пії Х наділив його правами і привілеями Мелхитського Патріярха. Цей Патріярх є найбільше автономний з усіх східних з'єдинених Ієрархів.

Але Митрополит Андрій записав своєю працею теж окремі сторінки в історії українського поселення за океаном. Особливо йому вдячні українці в Канаді. Він від самих початків свого архієрейства старався їм допомогти в різний спосіб⁵⁾.

Причини української еміграції

Перелюднення сіл у Західній Україні в минулому сторіччі, великі можливості заробітку і мала винагорода за працю були причинами української сезонної еміграції до різних країн у Західній Європі (Данія, Норвегія, Франція, Німеччина, Англія і інші) та до країн Нового Світу, а саме до Південної Америки (Бразилія і Аргентина) та Північної, то є до США й Канади. Статистики з кінця XIX століття виказують, що 42% селянських родин Галичини і Волині та 45% на Закарпатті мали менше, ніж 2 гектари ґрунту, а 39% господарств Галичини і Волині та 30% Закарпаття мали від 2 до 5 гектарів ґрунту. Тільки 14 згл. 17% господарств були з 5 до 10 гектарів землі, які можна було б назвати самовистачальними. Тому зрозуміло, що український селянин з Галичини шукав порятунку в еміграції за океан⁶⁾.

Українські селяни в Галичині довідувалися про заморські країни від поворотців із сезонних робіт у Західній Європі, як теж від німецьких колоністів у Галичині і жидів-купців, які мали своїх кривняків у Новому Світі. Між іншим, перший український поселенець у Канаді, п. Василь Єленяк (помер 12. січня 1956 р. у містечку Чіп-

⁵⁾ Ширше про це: Б. Казимира "Митрополит Андрій Шептицький та канадійські українці", Торонто, 1954.

⁶⁾ Ширше про це: Д-р Лука Мишуга "Як формувався світогляд українського іммігранта в Америці" в "Пропамятна Книга УНСоюзу", 1936, стор. 8 і наст.

ман в Алберті), який приїхав сюди в 1891 р. оповідав, що він і його односельчани довідалися про Канаду від німецьких колоністів⁷). “Від німців я довідався про Канаду, говорив він. . . Німці з Канади заохочували своїх, щоб до них виїжджали, бо є много дарованої землі і ліса”.

Крім того в галицькій пресі, тут і там, почали появлятися вістки про Канаду. Найбільшу роботу в тій справі зробила книжечка д-ра Осипа Олеськова п. з. “О імїграції”, що її було видано у 1895 р. у Львові.

Українці в Канаді

Першу урядову вістку про українських поселенців у Канаді находимо у звідомленні Високого Канадійського Комісіонера в Лондоні, який у той час відповідав за кермування поселенчим рухом. Він то 1893 р. повідомляв, що галицька імїграція збільшилася, т. зн. вона мусіла початися скоріше, як його звідомлення. Загально приймаємо, що перші українські поселенці прибули сюди в 1891 р. з села Небилова в Західній Україні⁸).

Коли в 1890 р. до влади прийшов ліберальний уряд премієра Вілфріда Лоріє, тоді він почав плянову акцію за збільшенням числа поселенців з Європи. Канада потребувала людей, щоб заселявати безмежні простори⁹).

Від виборів у 1896 р. міністром внутрішніх справ в уряді Лоріє став Кліффорд Сифтон, тодішній аторні дженерал Манітоби. Він повів посилену акцію, щоб дістати людей з Європи, зокрема слов'ян, між ними українців. Галицький селянин, почувши, що в Канаді можна дістати від держави 160 акровий гомстед за ціну \$10, збільшував число охочих виїхати за океан.

Починаючи з другої половини 1898 р. українці почали численніше прибувати до Канади. Як подають тогочасні звідомлення, то 60% з них поселилися в Манітобі і 40% на теренах Північно-Західньої Канади.

Серед яких обставин найшлися українські поселенці в Канаді

Початки українських поселенців були трудні. Ті, що починали господарити, мусіли користати з примітивних засобів, бо не було в них досить грошей, щоб відразу купити потрібне господарське знаряддя. Найчастіше йшли в ліси або ставали до праці при залізниці, чи наймалися по містах і так розбудовували своє життя.

До матеріяльних недостатків долучувалися релігійні. Українські селяни, їдучи на терени Нового Світу, зустрічалися з новими релігійними обставинами, до яких не були звикли дома.

За океан виїздили українці зі Східної України, з Галичини, Буковини, Волині і інших галицьких провінцій. Але ядро цієї імїграції

⁷) “Перші українські імїгранти в Канаді” в “Ювілейний календар української родини”, 1941, стор. 83.

⁸) Чумер, Василь А. “Спомини про переживання перших українських переселенців у Канаді (1892 - 1942)”, Едмонтон, 1942, стор. 25.

⁹) William Petersen “Planned migration; the social determinants of the Dutch-Canadian movement”, 1955, стор. 119 і наст.

становили українські селяни з Галичини. Галицьке населення в тих часах було майже в 100% католицьке, що заховувало український обряд. Приїхавши до Канади, вони застали тут цілковитий поділ між Церквою і Державою, та поруч Католицької Церкви ще інші віровизнаневі громади.

Поселюючися на теренах Північного Заходу, українські селяни зустріли латинське духовенство, в більшості ченців Облятів і зорганізовану ієрархію з митрополитальним осередком у Ст. Боніфас, Манітоба. Латинські місіонарі мало знали, або зовсім нічого не знали про українців, зокрема про їхній обряд і церковні східні традиції. Почалося витворювати трудне положення. Його ускладнювала агітація російської православної місії та нехоть українських імігрантів до латинського духовенства та ієрархії, яких вони утотожнювали з латинською ієрархією і клиром польської національності з Галичини.

Духовні потреби українських імігрантів заспокоювали в початках латинські місіонарі: Обляти і Редемптористи. Щойно пізніше деякі священники з Галичини, жонаті, вдівці або безженні, заохочені своєю ієрархією і на безупинні прохання імігрантів почали виїздити на нові терени.

На увагу заслуговує ініціатива деяких ченців Редемптористів (А. Деляре, Г. Бульс, Н. Декамп, К. Тешер і інші) та 5-ть світських священників (А. Сабурен, Д. Клявелю, О. Ганьон, А. Демаре і Фр. Жан), які прийняли український обряд і душпастирювали між українськими поселенцями. Вони в той спосіб старалися відтяжити недостачу українських священників.

Одначе це не злагіднювало положення. Брак українського духовенства спричиняв місцевій ієрархії чимало клопоту. Про ті труднощі виразно говорить архієп. Лянжевен у своєму меморіалі з 2. липня 1904 р., що його він зложив у Відні на руки австрійського цісаря Франца Йосифа¹⁰).

Старання латинської ієрархії

Єпископат Північного Заходу Канади бачив, що тільки українське духовенство, яке добре знало своїх вірних, зможе належно між ними душпастирювати. Щоб дістати це духовенство, то до Європи виїхали були восени 1898 р. два єпископи: Альберт Паскаль з Принц Алберт, Саскачеван і Еміль Легаль, єпископ-помічник Преосв. Віталія Грандена з Ст. Алберта. Єп. Легаль їхав до Риму, а єп. Паскалеві було доручено окрему місію в Відні, у Львові й Римі. Вони мали виклопотати українських священників. З часів цієї поїздки заховався меморіал єп. Паскаля, який він зложив на руки кард. Мечислава Ледуховского, Префекта Священної Конгрегації Поширення Віри. Це перший меморіал ієрархії Північного Заходу Канади в справі духовної опіки над українськими поселенцями. В ньому єп. Паскаль порушив питання українських місіонарів для Канади, грошевої субвенції

¹⁰) Копія цього меморіалу знаходиться в архіві архієпископства у Ст. Боніфас, Ман.

для місійної праці і прохання, щоб ченці Василянці заклали свій дім у Манітобі¹¹⁾.

Пізніше, весною 1900 р. до Європи виїхав у подібних справах о. А. Лякомб, Генеральний Вікарій єпархії у Ст. Альберт. Його вислали: архієп. Лянжевен, і єпископи: Гранден, Легаль і Паскаль. Отець Лякомб діяв згідно з намірами і планами папи Льва XIII. В нього навіть була зродилася в тому часі думка, щоб українці в Канаді дістали свого окремого єпископа. В той спосіб він сподівався розв'язати трудне питання духовної опіки над українськими поселенцями. Зате архієп. Лянжевен у початках мав іншу думку. Він у листі з 25. квітня 1900 р. відповів о. Лякомбові, що "не хотів би мати українського єпископа в моїй єпархії"¹²⁾. З Риму о. Лякомб був поїхав до Станиславова, де відвідав єп. Андрія Шептицького.

Преосв. Андрій Шептицький бажає відвідати Канаду

Візита о. Лякомба в Станиславові підкріпила бажання єп. Шептицького відвідати свою паству в Канаді. О. Лякомб прибув до Станиславова 15. вересня 1900 р. і представив невідрадне положення українських імігрантів. Вони не мали своїх священників, між ними працювали російські батюшки, чимраз то більше було випадків відступства. О. Лякомб приїхав до Галичини за священниками, але їх не міг дістати, бо не було задовільного числа безжених духовенства, яке могло б відповісти місійним вимогам нових теренів. Щоб показати якнайвиразніше положення українських поселенців, він написав у дні 17. вересня 1900 р. свій меморіал і його зложив на руки єп. Шептицького. Цей меморіал має 8 точок.

У своїх споминах про цю візиту в Станиславові о. Лякомб писав:¹³⁾ "Я завважив, що його (т. зн. єп. Шептицького — Б.К.) любило духовенство й нарід. Він мене запевняв, що віддасться цілковито справі. Він мав незабаром стати архієп. Львова. . . Як воно буде гарно, коли Монсіньор зможе відвідати в Канаді своїх дорогих галичан, їх заохотити й поблагословити". В розмовах з о. Лякомбом єп. Шептицький виявив охоту їхати до Канади. Цю добру вістку канадійський місіонар переслав своїй єпархії. У відповідь отримав листа від архієп. Лянжевена, який писав:¹⁴⁾ "Ви знаєте, що ми висилаємо збірний лист Монсіньорові до Львова, запрошуючи (його) прибути".

Митрополит Шептицький почав робити старання, щоб виїхати до Канади. Але, щоб сюди дістатися, замало було самого запрошення канадійського єпископату. Ще треба було згоди кард. М. Ледуковського. Про це виразно згадує Апостольський Делегат в Оттаві Монс. Фальконіо в листі з 22. березня 1901 р. до єп. Грандена так:¹⁵⁾ "Монс. Шептицький радо хотів би сюди прибути, але все залежить від Пропаганди, куди я в тій справі вже тричі писав...". Але кард. Ледуковський не бажав собі, щоб Митрополит Андрій відвідав українців у Канаді.

¹¹⁾ Датований: Рим, 19. грудня 1898 р. Фотокопія зберігається в архіві о. П. Жана, ЧСВВ.

¹²⁾ Зберігається в архіві Протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні.

¹³⁾ "R. P. Lacombe en Autriche et en Galicie" в "Petites Annales de la Congregation des Missionnaires Oblats de Marie Immaculee, Paris, 1900, стор. 383.

¹⁴⁾ Лист без дати, правдоподібно писаний в жовтні або в листопаді 1900 р. Зберігається в архіві Протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні.

¹⁵⁾ Зберігається в архіві латинського архієпископства в Едмонтоні.

Неприхильність кард. Ледуховского завважив аббат Дом Греа, про що писав архієп. Лянжевен до єп. Грандена в листі з 25. квітня 1900 р.¹⁶⁾: “Дом Греа є під враженням, що кард. Ледуховскі, як і всі представники польської аристократії, не є прихильний українцям”.

О. Лякомб, вернувшись до Канади, почав старатися, щоб Митрополит Шептицький приїхав до Канади. В листі з 6 лютого 1901 р.¹⁷⁾, написаному з Відня до о. Лякомба, Преосв. Андрій дякував за те, що канадійський єпископат робить старання перед Апостольським Престолом у справі його приїзду. “Щодо українських священників, писав Митрополит у тому листі, то я маю дотепер тільки мого секретаря, якого Ви знаєте. Він рішився їхати. ... Молить Бога, щоб позволив нам знайти ще одного, щоб оставити в Канаді бодай двох”.

Одначе 18. квітня 1901 р. прийшла невесела вістка до єп. Грандена від Монс. Фальконіо¹⁸⁾. Апостольський Делегат писав: “... щойно отримав листа від Пропаганди. Еміненція кард. Ледуховскі не вважає за вказане, щоб Монс. Шептицький прибув до Канади...”.

Митрополит Андрій погодився з рішенням Пропаганди і вислав сюди у вересні 1901 р. свого секретаря, о. Василя Жолдака. Ним передав листа¹⁹⁾ до о. Лякомба (з 11. вересня 1901 р.) і в ньому писав: “... довідавшись, що кард. Ледуховскі замість потвердити мій проєкт (т. зн. щодо поїздки до Канади — Б.К.), йому противиться, відкладаю хвилево здійснення наших плянів аж до наступного року. В листопаді буду в Римі і буду говорити про справу. Якщо Богові подобається, то прибуду наступного року. Покищо вичікую тієї хвилини...”.

Відповідаючи на цього листа²⁰⁾, о. Лякомб писав Митрополитові: “... ми Вас благаємо наново, прибудьте... Велика хвилина. Прибудьте спасти Ваших колишніх вірних. Ми так жалуємо, що Рим і австрійський уряд не розуміють краще галицького питання в нашій країні й не стараються більше, щоб фаворитувати Вашу поїздку та Ваші відвідини так побажані посеред нас. Коли більше будемо вичікувати, відкладати наші пляни, тим більше воно буде тяжко для Вас зібрати на правильну дорогу тих бідних людей, яких стараються ошукати на різні лади”.

Відвідини Митрополита були конечністю. Всі бачили, що єдиний Митрополит зможе допомогти. Тому архієп. Лянжевен писав 27. лютого 1904 р. до о. Деляре²¹⁾, що “питання відвідин ВПреосв. Митрополита усталиться в Римі, коли там поїду цього року”.

Але видно Священна Конгрегація для Поширення Віри не погоджувалася на те, щоб Митрополит прибув з відвідинами. Треба було ждати аж на Міжнародний Євхаристійний Конгрес у Монреалі, що відбувся в 1910 р., куди міг приїхати Митрополит Андрій, не питаючися дозволу в Священній Конгрегації.

¹⁶⁾ Датований: Ст. Боніфас, 25. квітня 1900 р. Зберігається в архіві латинського архієпископства в Едмонтоні.

¹⁷⁾ Зберігається в архіві Протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні.

¹⁸⁾ Лист має ч. канц. 644. Зберігається в архіві латинського архієпископства в Едмонтоні.

¹⁹⁾ Зберігається в архіві Протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні.

²⁰⁾ В чорновикі о. Лякомб не поставив дати. Але по всій правдоподібності, він писав у вересні або жовтні 1901 р.

²¹⁾ Зберігається в архіві Протоігуменату ченців Редemptористів українського обряду в Йорктоні.

Старання про приїзд оо. Василянів

Зі зростом числа українських поселенців у Канаді зростала потреба духовної обслуги мас вірних. Латинська ієрархія бачила, що лат. духовенство, при найкращій своїй волі, не може як слід виконувати душпастирських обов'язків між католиками східного обряду. Тому вже восени 1898 р. єп. Легаль виїхав до Риму, щоб там перед компетентними чинниками виложити цілу справу і просити помочі в українських священиках. Він теж звертався про таку поміч до провінціала оо. Василянів, однак дістав відповідь, що в нього бракує місіонарів, яких потрібно для Бразилії, де було поважне число українських емігрантів.

Того самого року в Європі був єп. Паскаль, який відвідав Відень, Львів і Рим. У той час у Відні відбувалася нарада католических єпископів Австрії. Тут єп. Паскаль зустрівся з одним з українських єпископів з Галичини²²⁾, (можливо, що ним був єп. К. Чехович з Перемишля, який живо цікавився українськими поселенцями в Канаді). Цей єпископ обіцяв допомогти духовенством. Єп. Паскаль інформував теж провінціала оо. Василянів про положення канадійських українців і просив оснувати василянівську місію у Манітобі.

Старання обидвох канадійських єпископів дали позитивний вислід. 21. жовтня 1899 р. до Вінніпегу прибув перший василянівський чернець о. Дамаскин Полівка, який однак незабаром переїхав до США²³⁾.

Тимчасом нові українські священики не приїздили. Тому з Канади знову пішли заходи, щоб сюди прибули оо. Василяни. В тій цілі у 1900 р. виїхав до Європи о. Альберт Лякомб. Він то 29. травня 1900 р. відвідав у Римі разом з єп. Донтенвилем з Нью Вестмінстер, Бр. Ко., кард. М. Ледуковського та австрійського амбасадора при Апостольській Столиці. Єп. Донтенвил передав папі Львові XIII меморіал у справі духовної опіки над українськими поселенцями²⁴⁾. Це був другий з черги меморіал Владик Північного Заходу Канади.

Священна Конгрегація Поширення Віри не протривала тому, щоб оо. Василяни оснували свій дім у Канаді. Про те повідомляв 21. січня 1901 р. кард. Ледуковський архієп. Лянжевена. Але, щоб краще зорієнтуватися в положенні Митрополит Андрій, не маючи змоги самий приїхати, вислав при кінці 1901 р. до Канади свого секретаря. О. Василь Жолдак, прибувши сюди, докладно приглядався всьому, щоб могли опісля здати докладний звіт. Зорієнтувавшись у справі, по майже піврічній душпастирській і візитаційній праці, він звернувся з проханням до єп. Легалья дозволити о. Альфонсові Жанові, ОМІ, поїхати з ним до Австрії, щоб "представити справу полишених душ і вплинути на чернечі Чини, щоб їх взяли в опіку"²⁵⁾. Відповідь була прихильна і 17. червня 1902 р. 2 священики: А. Жан, ОМІ, і Василь Жолдак

²²⁾ Про це говорить о. Делюш, Облят, бельгійський провінціал з Льежу, в листі до архієп. Лянжевена. Лист датований: Відень, 16. вересня 1898 р. Копія зберігається в архіві латинського архієпископства в Едмонтоні.

²³⁾ Широко про працю о. Полівки у Вінніпегу, дивись: "Ювілейна Книга парохії св. о. Николая у Вінніпегу (1905 - 1955)", Вінніпег, 1955, стор. 26 і наст.

²⁴⁾ Цей меморіал зладжено в Ст. Боніфас 30. червня 1900 р. Копія зберігається в архіві Протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні.

²⁵⁾ На підставі записки-мемуару о. Й. Шевальє, ОМІ, про облята о. А. Жана. Зберігається в архіві Протоігуменату ченців Облятів в Едмонтоні.

виїхали з Едмонтону до Європи. Прибувши до Львова, вони старалися дістати українських священників. Митрополит Шептицький прийняв цих висланців з Канади якнайширше. Він просив провінціала оо. Василіян дати своїх людей на місію до Канади²⁶). Але провінціал ново відмовив, бо мав замало ченців.

В міжчасі Митрополит повів акцію в компетентних чинників у Римі. Він листом з 20. серпня 1902 р. і 20. вересня 1902 р. писав до кард. Готті, що “додаються йому (т. зн. о. Жолдакові) помічники місії й праці, що їх я готовий вислати на гаряче прохання канадійських єпископів, якщо Ваша Емініція не відмовлять своєї згоди. ...Тому найпокірніше прошу Вашу Емініцію дозволити на подорож місіонарям василіянам. Їдуть отці: Ломницький, Дидик і Строцький...”.

І дійсно, 23 вересня 1902 р. до Монреалю прибули перші 4 Василіяни: о. Плятонід Філяс, о. Созонт Дидик, о. Антін Строцький і брат Єремія Янішевський. З ними прибули теж перші 4-ри Сестри Службиці.

В архіві архиєпископства у Ст. Боніфас є лист о. провінціала Василіян Петра Бапта з 13. жовтня 1903 р., в якому говориться, що Митрополит Андрій на доручення Священної Конгрегації для Поширення Віри вислав до Канади 3-ох василіянських священників. Ці місіонарі, читаємо там, були вислані до єпархій: Ст. Боніфас, Ст. Алберт і Апостольського Вікаріату Саскачевану. Але з уваги на схизму, що почала поширюватися у Ст. Алберт, підпомагана 2-ма батюшками з російської місії, українські місіонарі і черниці удалися найперше до Ст. Алберт.

Пастирські листи та інші письма Митрополита до українців у Канаді

Митрополит Андрій, пам'ятаючи на доручення ап. Павла²⁷) про обов'язок єпископа голосити Боже слово, проповідував усно, а де не міг, то звертався до вірних, зокрема у Канаді, пастирськими посланнями. В тих посланнях викладав об'явлені правди та інформував своїх земляків про церковні справи, що їх цікавили. Коли побачив, що в 1900 р. не зможе відвідати Канади, тоді написав у 1901 р. перший пастирський лист, який затитулював “Русинам, осілим у Канаді”²⁸).

Черговим його пастирським листом були “Правди віри, письмо Митрополита А. Шептицького до русинів, осілих у Канаді”, який видав у 1902 р.

В 1910 р. Митрополит відвідав США і Канаду. Він мав нагоду приглянутися всім проблемам. Підчас місійних відвідин обіцяв вірним прислати священників і написати книжку, що містила б усі правди католицької віри і всі ті науки й правди, які він усно подавав. І зараз по повороті до Львова, написав обіцяну книжку, яку затитулював “Канадійським Русинам” та її видав у 1911 р.

Це є три спеціальні письма Митрополита до канадійських українців. У них він викладав найважливіші справи віри і катехизмові заса-

²⁶) Про це, між іншим, говорять листи о. А. Жана, ОМІ до о. К. Ожье, генерального настоятеля ченців Облятів в Римі, писані зі Львова в серпні 1902 р. Зберігаються в головнім архіві ченців Облятів у Римі під В/4.

²⁷) 2. Тим. 4,2.

²⁸) Це послання передрукували ченці Василіяни в “Ювілейна Книга...”, цит. твір, стор. 123 - 126, заступаючи колись вживане “русин” словом “українець”.

ди. Вступні пояснення у цих письмах розказують нам багато цікавого з історії поселення українців у Канаді і старання Митрополита про духовну опіку для них.

Одним із найважливіших документів був його істотної ваги і багатий у наслідки "Address on the Ruthenian question to their Lordships the Archbishops and Bishops of Canada", написаний у Львові 18. березня 1911 р. Цей меморіал написаний по-англійськи і по-французьки, як два окремі документи з тим самим змістом²⁹⁾. Але про нього говоритиму окремо.

Коли Митрополит прибув вдруге до Канади, то є в 1921 р., він між іншим виголосив слово до лат. священників торонтонської єпархії, що відбували реколекції в Духовній Семінарії св. Августина в Торонті. Митрополит мав цю конференцію 26. серпня 1921 р. Її друкував пізніше "Кетोलік Реджистер" з 1. IX. 1921 р.

Поруч пастирських листів, листування Митрополита становлять важний матеріал, що помагає нам пізнати і довідатися про всі заходи Митрополита у справі релігійної опіки для українських поселенців у Канаді.

Це листування, яке мені вдалося відшукати по різних архівах у Канаді, доходить до числа 100. Його можна поділити на дві частини: 1-ша: листування з не-українцями і 2-га: листування з канадійськими українцями.

1. Листування з не-українцями

Тут входить переписка з ієрархією Північного Заходу Канади, зокрема з архієп. Лянжевром, о. Лякомбом, о. А. Деляре та іншими. Напевно Митрополит переписувався з іншими Єпископами, але цих листів я ще не віднайшов. З існуючого матеріалу виходить, що Митрополит писав теж до інших архиєреїв. В цих листах він порушував справи, що були актуальні в той час, а саме: справу запису церков на лат. єпископську корпорацію, справу українських священників, справу його приїзду до Канади, тощо.

2. Листування з канадійськими українцями

Митрополит Андрій кореспондував теж багато з канадійськими українцями, зокрема з єп. Будкою та оо. Василіянами. В цих листах він давав пояснення чи відповідь на питання, які йому ставили. В архіві о. Йосафата Жана, ЧСВВ є листи Митрополита, які відносяться до його плану поселити в Абітібі, пров. Квебек, мільйон українців з Галичини, Волині та Югославії та закласти між ними місію ченців Студитів. В архіві оо. Василіяни у Мондері є цінні 4-ри поштівки, які Митрополит писав до Канади зі свого заслання в Росії підчас першої світової війни.

Напевно Митрополит листувався ще з іншими духовними і світськими, не-українцями і українцями в Канаді. Нові знахідки відкривають свіжі сторінки про світлу постать Великого Митрополита.

²⁹⁾ Зацікавлених відсилаю до мого українського перекладу цього меморіалу, що появилася у "Митрополит А. Шептицький та...", цит. твір, стор. 125 - 149.

Митрополит відвідує канадійських українців

В днях 5. до 11. вересня 1910 р. у Монтреалі мав відбутися Міжнародний Євхаристійний Конгрес. Митрополит Андрій використав цю нагоду, щоб відвідати українців, поселених у США і в Канаді.

Зі Львова він виїхав 14. серпня 1910 р. У Монтреалі зустрівся з Преосвященними: Лянжевром, Легалем і Паскалем. Архiep. Лянжевен щераз повторив своє прохання, щоб Митрополит відвідав українців у Західній Канаді.

Митрополит почав свою подорож по Канаді від Атлантийського океану і доїхав аж до Ванкуверу. Він відвідував більші і менші осеседки українських поселенців. Найдовше задержався у провінціях: Манітобі, Саскачеван і Алберті. В церквах, а де їх не було, то в шатрах під голим небом, правив Сл. Божу, проповідав, навчав, перестерігав, гоїв рани зболілих душ, підносив на дусі, з кожним старався поговорити, сповідав безустанно від досвідку до пізної ночі. Нарід приймав його щиро, дякував за відвідини і просив про українських священників і про українського єпископа. Митрополит обіцявся помогти й дійсно за два роки Свт. Отець назначив першого українського єпископа-ординарія в особі Кир Никити Будки, що прибув до Канади при кінці 1912 р.³⁰⁾

Двомісячний побут Митрополита в Канаді був благодійний. Кир Андрій відвідав не тільки українських поселенців, він переговорив теж з лат. ієрархією всі важливіші справи й поробив відповідні кроки в справі українського єпископа.

14. грудня 1910 р. Митрополит був наново у Львові. Його подорож до Північної Америки тривала точно 4 місяці. В грудні 1911 р. поїхав до Риму, щоб там, у найвищих церковних властей, представити релігійні потреби канадійських українців.

Меморіал Митрополита

З попереднього вже знаємо, що одним з найважливіших документів Митрополита був його історичної ваги "Address on the Ruthenian question to their Lordships the Archbishops and Bishops of Canada" з 18. березня 1911 р., написаний по-англійськи і по-французьки. Англійський текст вислав тим архієпископам і єпископам, які говорили по-англійськи, а французький архієпископам і єпископам канадійських французів у Східній і Західній Канаді.

В цьому меморіалі Митрополит представив усі найважливіші справи. На тлі потреб і труднощів української спільноти в Канаді, він видигнув як лік на ці всі недостачі номінацію українського єпископа, щоб у той спосіб протиставитися небезпекам, які грозили католикам українського обряду в цій країні.

Архiep. Лянжевен назвав цей меморіал "Важним і вимовним"³¹⁾ та стверджував, що його вплив на канадійських єпископів буде позитивний. В листі з 30. XII. 1911 р. він повідомляв Митрополита, що перешле йому копію з єпископського засідання, яке відбулося 6. XI.

³⁰⁾ Відвідини Митрополита ядерно змалював о. Мих. Оленьчук у статті "Пам'яті Великого Митрополита", друкованій в "Католицька Акція", ч. 5, Едмонтон, 1950.

³¹⁾ В листі з 30. грудня 1911 р. Копія зберігається в архіві архієпископства у Ст. Боніфас.

1911 р. в Квебеку по консекрації єп. Мат'є та всі залучники, що відносилися до номінації українського єпископа.

Вагу клопотання Митрополита Андрія у справі призначення першого єпископа для канадійських українців виразно підкреслив ВПрео-св. Джованні Паніко, Апостольський Делегат, у своєму слові, виголошеному в катедрі св. Володимира і Ольги у Вінніпегу під час інтронізації ВПрео-св. Кир Максима, першого українського Митрополита в Канаді. Представник Апостольського Престолу говорив: "Завдяки його інтервенції ієрархія цілої Канади висловила перед Апостольським Престолом думку, що українцям католикам у Канаді потрібний окремий їхній єпископ".

В справі призначення українського єпископа йшло листування між Львовом, Римом, Ст. Боніфас і Оттавою. Тільки не було вирішене питання особи єпископа-номіната. Канадійська ієрархія хотіла бачити людину, яку вже знала і бачила при праці. Числили на о. Пл. Філяса, протоігумена ченців Василіян, який працював місіонарем у Канаді. Але його чернеча скромність казала відмовитися від такої високої гідності. До уваги брали теж інших кандидатів. Вкінці вибір Митрополита впав на о. Никиту Будку, префекта Духовної Семінарії у Львові. Його затвердив Апостольський Престіл і 6. XII. 1912 р. єп. Будка став вперше на канадійській землі.

Назначення першого єпископа-українця прийшло впору. Воно було вислідом безнастанних прохань вірних українців у Канаді, релігій о. Деляре та оо. Василіян і зусиль латинських Владик Північного Заходу. Але одною з безпосередніх причин була невтомна акція Митрополита та його меморіал. Бо рік по появі цього меморіалу наступило іменування єпископа. Воно було "останнім алярмуючим голосом про грозу положення, писав о. Василь Лаба, проф. Української Богословської Академії у Львові. Новий канадійський український єпископ злучив у собі ті добрі прикмети, яких від нього вимагали ускладнені там відносини, вдержав позиції і наладнав поволі нормальне церковне життя".

Справа українського переселення

Митрополит помагав теж тим українцям, що переїздили на нові місця поселення. За його старанням засновано в 1910 р. "Товариство св. Рафаїла", що брало в опіку українських імігрантів.

По першій світовій війні уряд США робив труднощі для поселенців із Центральної Європи. Польський уряд ставив від себе окремі перешкоди українським імігрантам за океан. Тимчасом український селянин душився в перенаселеній Галичині. 14. лютого 1925 р. українські патріоти оснували у Львові "Т-во Опіки над українськими емігрантами" і почали думати над тим, як розв'язати питання перелюднення в українському галицькому селі. Свої очі звернули на Канаду.

Однак канадійський уряд обмежував в'їзд людям із теренів польської республіки. Треба було повести справу так, щоб уряд змінив своє рішення. Митрополит Андрій вказав на о. Й. Жана, канадійця, що тоді душпастирював між українцями в Югославії, як на такого, що зможе повести акцію перед канадійським урядом. 7. березня 1925 р. д-р Микола Заячківський, президент "Т-ва Опіки над україн-

ськими емігрантами” написав листа до о. Жана, прохаючи його виїхати до Канади і старатися, щоб федеральний уряд допустив нових українських емігрантів³²⁾).

Митрополит Андрій вислав теж від себе листа до о. Жана в тій самій справі³³⁾).

В дні 3. квітня 1925 р. до Канади прибули д-р Володимир Бачинський зі Львова і о. Й. Жан з Югославії. У травні 1925 р. вони виступили в уряді в Оттаві дозвіл на поселення 10 тисяч українців на підставі афідавітів.

О. Жан старався теж здійснити інше бажання Митрополита, саме оснувати студитський монастир. 29. червня 1925 р. уряд провінції Квебек приділив у Дистрикті Абітібі коло 250 квадратних миль терену. На ньому мали збудувати студитський монастир і довкруги нього мали виключно поселюватися українці з Галичини, Волині та Югославії. Цими теренами були кантони Кастаніє і Вассаль у цілості та частинно кантони Дюверні і Ля Морандіє. Кожний поселенець діставав гомстед, який мав 100 акрів за ціну \$10.

У справі оснування студитського монастиря і приїзду українців до Абітібі йшла переписка між о. Жаном і Митрополитом Шептицьким, як теж о. Климентієм Шептицьким, протоігуменом ченців Студитів. У березні 1926 р. сюди приїхали три брати студити. На початку 1928 р. почали приїждити перші поселенці. Коло монастиря поселилося яких 15 родин.

Але нові труднощі польського уряду, який перешкоджував суцільному поселюванню українців у дистрикті Абітібі, обмеження при вивозі грошей з кол. Польщі і депресія, що була навістила Канаду — були причинами, які не дали наслідків, що собі бажали українські патріоти, зокрема Митрополит Андрій.

Старання про економічну незалежність

Митрополит добре бачив, що тільки економічно незалежні українці зможуть відповісти всім вимогам, які їм ставило життя. Тому він старався допомогти українському населенню добрими радами і практичними ділами. Свої очі був звернув на те, щоб незалежити галицького селянина під господарським оглядом. У тій цілі, він заохочував до закладання кооператив, кредитівок, був основником Земельного Банку у Львові, збільшив земельне посідання українського селянина в Галичині, переводячи парцеляцію частини церковних дібр і т. д.

З уважливістю ставився до праці Запомогового Братства св. Николая в Канаді і доцінював його старання до економічної незалежності українського поселенця. Будучи перший раз у Канаді, Митрополит Андрій, підчас свого побуту у Вінніпегу, живо цікавився першими організаційними успіхами цієї найстаршої української установи. Коли прибув вдруге до Канади в 1921 році, тоді припали були на день

³²⁾ Зберігається в архіві о. Й. Жана, ЧСВВ.

³³⁾ Лист з 26. 11. 1925 р. Зберігається в архіві о. Й. Жана, ЧСВВ.

5. вересня т. р. 16-ті роковини цієї організації. В торжественних відзначуваннях узяв був теж участь Достойний Гість з Рідного Краю, відправляючи Архиерейську Службу Божу³⁴). Вхідова брама до церкви св. Володимира і Ольги була святочно прибрана. На верху поміщено напис: "Вітай Владико, Народній Вождє і Батьку". Коло 40 автомашин виїхало було рано до резиденції Преосв. Кир Никити, щоб привезти обидвох Владик до церкви. Підчас св. Літургії Митрополит мав проповідь, сказав теж пізніше промову підчас святочного обіду. В тій промові він підніс заслуги Запомогового Братства св. Николая, ствердив його поважний організаційний розвій і заохочував усіх до дальшої праці. Присутність Великого Митрополита утривалено спільною світлиною, яку кожний учасник зберігає до сьогодні, як велику цінність і дорогу пам'ятку.

Українці в Канаді, зокрема Головна Управа і члени Українського Запомогового Братства св. Николая, високо цінили і шанували Митрополита Андрія, правдивого Мойсея Українського Народу. Тому на одній з конвенцій Братства, що відбувалася в днях 4. і 5. березня 1938 р. одноголосно порішено наділити Його Високопреосвященство Галицького Митрополита почесним членством і просити його прийняти це відзначення. Митрополит Андрій погодився на це відзначення і приймаючи його, він своїм авторитетом скріпив важливість, потребу і konieczність цієї установи, яка тепер, уже поперх 50 років, діє на терені Канади серед української спільноти.

Закінчення

Ось короткий образ зусиль Митрополита для українців у Канаді. Їх можна звести до трьох головних точок:

1. Старання допомогти розв'язати питання духовної опіки над українськими поселенцями в Канаді.
2. Виєднати створення єпархії українського обряду на цьому терені, і
3. Змагання компактно поселити у Канаді українців з Галичини, Волині і Югославії, де вони мали б змогу свобідно розвиватися під релігійним і господарським оглядами.

Праця Митрополита Андрія для канадійських українців принесла обильні наслідки. Церква Христова скріпилася, католики українського обряду розбудовують своє релігійне, культурне і національне життя. Зі скромного числа перших поселенців, тепер маємо у Канаді майже пів мільйонову українську сім'ю, яка своєю працею, моральними і матеріальними вартостями, збагачує канадійську спільноту.

Дай Боже, щоб Слуга Божий, Андрій Шептицький, Великий Український Митрополит, який жертвував себе високій ідеї, був якнайскоріше піднесений на престולי у Вселенській Церкві!

³⁴) Подане на основі записок, збережених в архіві Головної Управи Українського Запомогового Братства св. Николая.

II.

ПРЕОСВЯЩЕННИШИЙ ВЛАДИКА КИР НИКИТА, ПЕРШИЙ ЄПИСКОП КАНАДІЙСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

На початку цього року світова преса повторила вістку за повідомленням з Відня, що 6-ть років тому помер на засланні, в глибині ССРСР, Преосв. Кир Никита Будка, перший єпископ українців у Канаді, пізніший генеральний вікарій Високопреосвященнішого Галицького Митрополита Андрія.

Дату смерті і місце останнього перебування Владики подав філадельфійський тижневик "Шлях" у своєму виданні з 29. вересня 1956 р. На підставі достовірних вісток стверджено, що Преосв. Кир Никита помер на засланні в Карагані дня 6. жовтня 1949 р.

Владика були ув'язнили більшовики 11. квітня 1945 р. у Львові, разом з іншими ієрархами Української Католицької Церкви з Високопреосвященнішим Митрополитом Кир Йосифом включно. В тюрмі просидів аж до хвилини "процесу", що "присудив" п'ять років каторги. Судили за те, що він був Князем Української Католицької Церкви, щирим українським патріотом і працював для добра і спасіння повірених йому душ. Терпів український нарід, терпів теж Преосв. Кир Никита, один із його Архирейів.

Долею першого Владики канадійських українців живо цікавила-ся українська спільнота в Канаді. Деякі із священиків старалися допомогти своєму колишньому Ординарієві і висилали живностеві пачки. Вони одначе верталися назад, бо не находили відборця. Тепер знаємо чому, бо не було його уже між живими. Канадійський уряд теж розшукував за єп. Будкою урядовою дорогою, звертаючися за інформаціями до Москви. Відповідь була, що про таку людину нічого не знають.

В 1949 р. українці по цей бік залізної заслони довідалися були трохи більше про долю українських ієрархів, в тому теж про Преосвященнішого Кир Никиту. До Брюсселі був повернувся зі Львова Впр. о. Йосиф Де Вохт, чернець-Редемпторист, кол. протоігумен Галицької віце-провінції українських ченців-Редемптористів. Переводячи інтерв'ю з цим церковним достойником я довідався між іншим теж і про переживання Преосв. Кир Никити, тоді вже немічного старця, мученика за українську релігійну і національну справу.

* * *

Здається мало таких українців у Канаді, що не знали б Преосвященнішого Владики, який більшість свого часу із побуту в цій країні присвятив на поїздки, організуючи релігійно-національне життя українських поселенців. Того усміхненого і доброзичливого ієрарха можна було бачити одної неділі в одній із місцевостей Східної Канади, де він відправляв, проповідав, катехизував, душпастирював, заохочував до стійкості й витривалості, запалював серця вірних до вірності й любови свого рідного. За кілька днів він уже був у середущій Канаді, або навіть в котрійсь із станиць на Заході. Ніколи не відмовляв допоміг своєю особою, коли тільки така потреба заходила. Часто бував в Оттаві, Монреалі, Торонті, Реджайні чи Едмонтоні та переводив розмови з домініяльними чи провінціяльними міністрами або високими урядниками, залежно від того, які мав справи до поалагодження.

Постійні роз'їзди, нерегулярне харчування, недоспані ночі, перетомлюючі поїздки потягом, возом або богою чи піонерськими саньми, далі різні прикrostі — все це скоро підкосило несильне здоров'я цього Архисрея і палкого патріота. Його сили почали опускати і по 15 роках тяжкої піонерської праці у Канаді переїхав до Львова, щоб стати до праці при боці ВПреосв. Митрополита Андрія.

* * *

Із життям українців у Канаді я мав нагоду трохи краще запізнатися підчас 2-ої світової війни. Працюючи викладачем у Богословській Академії у Львові, я досить часто заходив ділово на Святоюрську гору. Не раз і не два був гостем у сл. п. Кир Никити, заходячи до нього зі своїм приятелем д-ром Петром Саноцьким. Преосвященніший Владика радо вітав нас у себе і розказував багато про Канаду і українське релігійно-національне життя. Зокрема він мило згадував українських селян-фармерів на прерії Західної Канади та те українське робітництво по містах, яке мимо різної ворожої агітації не зрадило, а зберегло свою релігійну і національну свідомість. Окреме місце в його серці знаходила українська інтелігенція, нечисленна в тих часах і ті священники-місіонарі, які подібно, як і їхній Владика-піонер, забуваючи про себе, несли світло Благовістя між людей, що жили на просторах Канади.

Конечність українського Єпископа в Канаді

Від початків українського поселення в Канаді на перше місце висувалася потреба рідних священників. Вимогою хвилини було приділення для нових теренів Українського Католицького Єпископа, який кермував би релігійними і національними справами українських емігрантів.

На початках українські священники з Галичини не дуже радо хотіли їхати в Канаду з уваги на те, що поселенці були ще економічно незабезпечені і не було достаточного числа безженного клиру, чи вдійців, які могли б відповісти вимогам нового душпастирського життя. Великі труднощі в місіонерському душпастирстві справляв цей факт, що більшість галицьких українців поселялися на фармах-гомстедах, де доступ був утруднений, інколи майже неможливий. Тому наших гомстедовців обслуговували, на початках, деякі латинські ченці-місіонарі, пізніше ченці Василіяни й декілька спархіяльних священників.

Провідні одиниці з духовенства й вірних сподівалися, що з хвилиною призначення українського єпископа для Канади можна буде краще налагодити справу духовної обслуги, збільшити число українських священників, яких вдалося б стягнути з Галичини й розв'язати різні пекучі питання будня. Ці питання тяжко було вирішити латинській Ієрархії Північного Заходу Канади, якій до того часу підлягали українці католики.

Прохання українських поселенців, старання світського і чернецкого духовенства, які обслуговували новоприбулих українців, доброзичливе наставлення латинської ієрархії з архисп. А. Лянжевром на чолі та особиста дбайливість Митрополита Андрія причинилися до того, що Апостольський Престіл погодився назначити українського єпископа для Канади. Невирішене було питання особи єпископа-номі-

ната. Латинські ієрархи Північного Заходу Канади хотіли бачити когось, кого вони знали із його місійної праці на Баході. До уваги брали о. Плятоніда Філяса, ЧСВВ. Одначе він відмовився. Митрополит Андрій підбирав на це відповідальне місце різних людей. Кандидатами на владичий престіл були: о. Ваньо, парох Завалова, о. Бариш зі Станиславівської єпархії та інші. Одначе вони відмовилися і кінцевий вибір Митрополита впав на його співробітника, о. Никиту Будку, якому тоді було 35-ть років життя.

Апостольський Престіл поблагословив запропоновану особу і в урядовому журналі Вселенської Церкви, в т. зв. Акта Апостоліце Седіс, під датою 15. липня 1912 р. подано текст апостольського бреве, яким Папа Пій Х іменував о. Никиту Будку, префекта студій в Митрополичій Духовній Семінарії українського обряду у Львові єпископом для українців у Канаді. Перший український католицький Владика у Канаді був єпископом-ординарієм і мав повну юрисдикцію. Він підлягав лише Апостольському Делегатові в Оттаві, врешті як кожний тодішній канадійський єпископ.

Єпископ-номінат

Перший єпископ канадійських українців прийшов на світ 7. червня 1877 р. в селі Добромірці, Збарзького повіту, Західна Україна. Його родичі були незаможними селянами. Молодий Никита закінчив народню школу в родинному селі. До гімназії ходив у Тернополі. Тут на весну 1897 р. здав матуру.

Молодого юнака ціхували такі особисті прикмети: побожність, терпеливість, жартівливість, ласкавість, товарицькість, виrozumілість і глибокий патріотизм.

По закінченні гімназії давав лекції впродовж трьох років у домі князя Сапіги в Білчу Золотім. Підкріпивши своє здоров'я (постійно занепадав на шлунок) і заробивши трохи грошей на найконечніше зголосився до Митрополита і виявив своє бажання стати священиком. Галицький Владика вислав його на богословські студії до Австрії, де він учився в Канізіанум в Інсбруці. В 1905 р. отримав священичі свячення. Підчас побуту закордоном цікавився соціальним питанням і приглядався до старань розв'язати робітниче питання у перелюдних країнах Західної і Центральної Європи.

Повернувшись до Львова став з благословення Митрополита Андрія префектом у Духовній Семінарії. Він був теж радником єпархіяльного подружого трибуналу. У тому часі збільшувалося число галицьких селян, які виїздили за океан і так творилася українська заробіткова іміграція. Щоб їм допомогти доброю радою і вказівками, Митрополит призначив о. Никиту референтом еміграційних справ при своїй раді. Отець Никита з ревністю віддавав свої сили і знання порученому ділу. Він зв'язався з німецьким товариством св. Рафаїла, яке опікувалося емігрантами. Щоб краще розвинути опіку над емігрантами, він оснував у 1910 р. місячник "Емігрант", якого редакція і адміністрація приміщувалися в забудованнях Української Духовної Семінарії при вул. Коперника ч. 36 у Львові. О. Никита був теж редактором цього періодика аж до хвилини свого виїзду до Канади. В такий спосіб Боже Провидіння наче заправляло молодого ієрея до майбутньої праці в Канаді і провадило його своїми стежками.

Єпископські свячення отримав 14. жовтня 1912 р. у день Празника Покрова Пресвятої Богородиці у катедрі св. Юра у Львові. Святителем був Митрополит Андрій, а співсвятителями були Кир Константин (Чехович), єпископ з Перемишля і Кир Григорій (Хомишин), єпископ зі Станиславова.

Перед виїздом за море, єп. Будка відвідав Рим і був на авдієнції в папи Пія Х, який йому дав різні вказівки і поради. Підчас цього послухання наслідник св. Петра сказав до Преосв. Кир Никити такі пропам'ятні слова: "Ваша єпархія найбільша в цілому світі. Але радію, коли бачу Вас такого молодого. Маєте дуже велику територію, можете літати. Не все можете робити, робіть, що зможете. Ваш нарід не може загинути, бо має дві заповіді. ...Ваш нарід любить Пречисту Діву та Євхаристійного Ісуса. ...В Канаді є дуже добрі єпископи й католики, вони Вам допоможуть".

6. грудня 1912 р. єп. Будка став на канадійську землю і своїм приїздом відкрив нову сторінку в історії українців у Канаді. З його прибуттям здійснилося бажання вірних мати свого церковного керманіча, який одночасно став провідником громадсько-національного життя канадійських українців.

Що застав єп. Будка в Канаді?

У той час, як подавали чужинецькі джерела (дивись: Фрі Пресс з 5. червня 1908 р., газета у Вінніпегу), було коло 150 тисяч українців у Канаді. Більшість з них були католиками українського обряду. Єпархія Преосв. Никити простягалася між двома океанами, тобто Атлантийським і Спокійним, на просторі поверх 3 тисяч миль. Вона була найбільшою у світі. До обслуговування цих мас українських поселенців на таких великих просторах було тільки 5-ть ченців Василіян, 6-ть світських священників, 4-ох ченців Редemptористів і 5-ть світських священників канадійських французів. Василіяни і світські священники були українцями, Редemptористи були бельгійцями, які за дозволенням Апостольського Престолу прийняли український обряд, 5-ть священників канадійських французів теж прийняли український обряд і душпастирювали між українцями. Ці останні, між іншим, заклали були своє Братство св. Йосафата з окремими правилами, і воно мало вигляди на майбутнє, бо зголошувалися кандидати. Донедавна між живими із цієї групи був о. д-р Адоній Сабурен, який помер минулого року. Повним здоров'ям тішитися чернець-василіянин о. Йосафат Жан, останній із цієї п'ятки. Він тепер, перебуває в монастирі в Мондері, де порядкує музей-архів і пише спомини зі свого служіння Україні. Отже Преосв. Будка на початку мав 13 світських священників, включаючи о. Осипа Балю, його секретаря, що з ним приїхав до Канади і 9 ієромонахів.

Крім священників, Преосвященніший Владика застав тут теж Сестер Служебниць Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії, які в чотирьох домах (Едмонтон, Мондер, Сифтон і Вінніпег) провадили свою працю. Вони переводили катехизації, вчили дітвору, відвідували хворих по лікарнях і по домах, вдержували порядок по церквах і дбали про їх прикрасу тощо.

Далі, Єпископ застав коло 80 церков і капличок. Вони були в Західній Канаді. Їх будували трудолюбиві руки українських піонерів.

Найкращі з них були по містах. Найстаршою між ними була українська церква в Една-Стар, Алберта, що її збудували наші поселенці в 1898 р. Найстаршою церквою в Манітобі була церква Пресв. Тройці в Гонор, збудована в 1899 р. і в Саскачевані церква Зіслання Св. Духа у Ростерн, збудована в 1902 р.

Сестри Служебниці провадили першу українську школу в Канаді, що була під покровом о. Николая. Заходами й коштом архієп. Лянженева із Ст. Боніфас, дійсного приятеля українців, було збудовано мурований будинок, в якому примістилася ця школа. Вона досьгодні там існує. Її провадять Сестри Служебниці згідно із шкільними приписами Манітобської провінції. Із неї вийшло поважне число молоді, що пізніше продовжувала своє навчання в університеті і тепер займає передові місця в українсько-канадійському житті.

В Сифтоні, Ман., працювала від 1911 р. школа для хлопців, що її провадили о. д-р А. Сабурен і о. Й. Жан. Вона називалася "Апостольська Школа" і в ній виховувалися хлопці в релігійному і національному дусі, які були кандидатами духовного стану. Із цієї школи вийшли о. Михайло Пелех, теперішній духовник Дівочої Академії СС. Служебниць в Анкастер, чернець-василіянин о. Йосафат Тимочко та інші.

Крім цього провінціальні уряди Манітоби, Саскачевану і Алберти втримували для українців три вчительські семінарії. Одна з них була у Вінніпегу (від 1908 р. її перенесено до Брендону), далі в Ріджайні і у Вегревил. Завданням цих учительських семінарій було випускати вчителів-українців, які могли б учити по школах, де більшість учнів становили українці.

У Вінніпегу виходив, починаючи від травня 1911 р., український католицький тижневик "Канадійський Русин", що його оснував архієп. Лянжевен і передав українцям.

У Вінніпегу працювало теж, починаючи з 1905 р. Запомогове Братство св. Николая, що гарно розвивалося. Можна було надіятися, що з розбудовою цієї установи прийде від неї фінансова допомога на ведення громадсько-національної праці.

Ось такі були здобутки українців католиків з хвилиною приїзду першого українського єпископа. Це найголовніші. Можна було б ще вичислити різні інші установи, що працювали разом з церквою і старалися піднести національну свідомість. Перед Преосв. Кир Никитою стояло широке поле праці. Він мусів продумати добре методи і засоби праці, коли розпочинав своє архієрейське діло.

З признанням дивився на пророблену роботу і цей свій подив висловив у своєму першому Пастирському листі з 20. квітня 1913 р., говорячи так: "Я застав тут більше зробленого для уможливлення церковної і шкільної організації, чим сподівався".

Одушевлений нарід

Українці прийняли з великою радістю і одушевленням вістку про те, що Апостольський Престіл назначив для них єпископа. Вони ждали тої хвилини, коли Преосв. Владика прибуде до Канади. На привітання Владики чекали в порті телеграми. Прибув теж особисто о. д-р Ерми, щоб скласти поклін від духовенства і від вірних. Через

Монтреал, Оттаву, Філадельфію (де відвідав Преосв. Кир Сотера), Торонто, Судбури прибув він до Вінніпегу, що став його осідком і осередком єпархії. Ще до приїзду Преосвященнішого в "Канадійському Русині" з 28. вересня 1912 р. появився заклик до українського населення, щоб складали свої жертви на дар любови для першого єпископа, бо "у Канаді мусять подбати про вдержання єпископа вірні католики, що для них його іменовано". Цей заклик був успішний і Єпископові передаючи при нагоді досить поважну суму грошей на ті часи.

В дні 22. грудня 1912 р., неділя, відбулася в церкві св. о. Ніколая інтронізація Кир Никити. Простору церкву заповнили вірні, щоб бути на Архиєрейській Службі Божій. Однак показалося, що церква була замалою і яких 2 тисячі осіб вкрили площу довкруги церкви.

Церемонії архиєрейської відправи, служіння Преосвященнішого Владики, особлива хвилина, заховання краси й величі українського обряду та проповідь першого Єпископа зробили незабутнє враження на захоплену в молитовному піднесенні масу вірних. Ще й тепер про цю подію розповідають з великим пієтизмом піонери, свідки інтронізації Кир Никити.

Від хвилини прибуття Владики зростає підйом серед галицьких імігрантів. Розбуджується національна свідомість. Головно підчас архиєрейських відвідин виступали у своїй красі і величі український обряд та звичаї. Нарід горнувся до свого єпископа. Поселенці виходили з процесіями, щоб привітати свого архиєрея, коли він приїздив у їхні околиці. Дуже часто йшли вони довгі милі, щоб його зустріти з приїздом на станції. Літньою порою назустріч вирушали кінні бандерії. Кир Никита радо йшов між гущою українських імігрантів, щоб нести їм слова Христового Благовістя. Він заховав був про ті відвідини якнайкращі спомини. Щоб краще зорієнтуватися в положенні і в потребах, відбував довготривалі візитаційні поїздки. Постійне перебування поза домом, різні клопоти, полагоджування кореспонденції ночами, бо тоді тільки мав хвилину спокою, все те незабаром дало відчутися на здоров'ю Владики. В нього відозвалися наново недомагання шлунка.

Перші осяги

До перших осягів Кир Никити треба зачислити тріумфальні візитації, підчас яких нарід почав наново горнутися до рідної Церкви, хоч різні вороги старалися підкопати довір'я вірних до свого церковного проводу. Ці візитації відбувалися часто-густо серед найнесприятливіших обставин, особливо в зимі, коли дороги позавівало і тяжко було дістатися на місце призначення. Однак єпископ-піонер не звертав на це уваги. Він постійно роз'їздив, проповідав, правив, сповідав, хрестив, вінчав, приймав різні делегації, старався ладнати різні справи, що приходили на порядок дня з хвилиною впорядкування розлогої єпархії.

В січні 1913 р. закуплено дім на резиденцію для єпископа. Дотепер він користав впродовж 3-ох місяців із гостинности ченців-Василіян.

Одним з найбільших успіхів Владики слід зачислити його скоріє виснаження Інкорпораційного Акту. Саме одного доміняльного на цілу Канаду, що зветься єпископська корпорація й іншого для кожної провінції. Ці провінціальні корпорації називаються парохіяльні. Коли ці

Акти перейшли, тоді переписувано українські католицькі церкви і маєтки на ці корпорації. Вірні їх дотепер записували або на ченців Василян, або ченців Редемптористів, або латинських Владик, або Преосв. Кир Сотера (Ортинського). В деяких околицях взагалі не записувано на нікого і населення вичікувало назначення й приїзду українського єпископа. Тепер церковне майно було правно оформлене і забезпечене. Треба підкреслити, що на єпископську корпорацію були записані тільки дві церкви: одна в Калгарах, Алберта і друга в Гамілтоні, Онтаріо. З хвилиною висідання корпорації щораз то більше церков, які дотепер нікого "не визнавали", почали підпорядковуватися рідному Владиці. Раділо серце єпископа-патріота, який бачив постійний зріст релігійного і національного підйому посеред поселенців.

Підчас архиєрейських відвідин Преосв. Кир Никита заохочував населення закладати нові церковні громади і будувати церкви.

Українське життя зростало і скріплювалося в церковно-релігійній площині. Одначе не було вистачаючого числа священників, які могли б обслуговувати всіх вірних. Тому Владика робив старання, щоб із Краю дістати нових священників. Вправді на старання єпископа і заохоту Митрополита Андрія приїхало їх декілька із Галичини, одначе число було мале. Тому єпископ спровадив кілька питомців зі Львова і примістив їх у Торонті, де вони докінчували свої студії. Пізніше, по отриманні священъ, збільшили число працівників у винограднику Христовому.

Велику поміч у праці несли черниці. Вони не тільки вели самарянську роботу, але теж займалися виховною працею. До них належало вести вечірні рідні школи при парохіях, катехитичні курси, цілоденні школи (школа св. о. Ніколая у Вінніпегу, Академія Пресв. Серця Христового в Йорктоні) тощо. Тому не диво, що їх мав у своїй опіці Преосв. Владика. Він дбав про їхнє забезпечення і заохочував дівочу молодь збільшувати ряди СС. Служебниць.

Молодь була в осередку зацікавлення Владики. Він на неї звертав особливу увагу, бо добре знав, що від виховання молоді залежить майбутнє української спільноти в Канаді. Більшість українських фермерів ще не могла дати своїм дітям повного отримання, посилаючи їх в університет. Щоб улегшити цю журбу родичам Преосвященніший постарався про те, що у Вінніпегу, Саскатуні і Едмонтоні постали українські бурси. Їх ціллю було стати осередками у вихованні української молоді. Коли в Саскатуні йшли приготування до основання бурси ім. П. Могили, Преосв. Кир Никита прибув на перший з'їзд, промовляв сердечно і заохочував до її заложення.

Перша світова війна

Єпископ Будка, щирий і відданий український патріот, плакав у своєму серці любов до свого рідного. Він вірив, що одного дня прийде хвилина розвалу російської імперії і на її звалищах має постати Українська Незалежна Держава. Таке наставлення було одною з причин, як подають тогочасні свідки й близькі до Єпископа особи, що вплинуло на його рішення видати окреме пастирське послання з 27. липня 1914 р. Появу цього листа, що єп. Будці диктувала його патріотична

українська душа, використали противники і зробили донесення до державних чинників, мовляв, український єпископ намовляє до непослуху. Ці наклепи не мали поважніших наслідків, хіба те, що заколотили увагу Владики і відірвали його на деякий час від важливих обов'язків. Про ці хвилини в "Пропам'ятній Книзі..." (Йорктон, 1941) пише теперішній Єпископ-Ординарій Едмонтонської єпархії Преосв. Кир Ніль так: "Коли цим зрадикалізованим інтелігентам не міг піти на руку єпископ, то вони на сором українців задеунціювали перед канадійським урядом, що їх єпископ є неприхильний Канаді. Заарештовання єпископа викликало в щирих католиків острій спротив по цілій Канаді". По різних околицях відбувалися віча в справі оборони єпископа. Таке віче відбулося теж у Мондері, де зібрано гроші на оборону Владики і на руки єпископа вислано телеграму-співчуття. В цій телеграмі писали так:

"Масове віче тисячів вірних української католицької церкви в Мондері, Алберта, пересилають Вашій Ексцеленції у цій годині до свідку вирази пошани, співчуття і довір'я. Ворогам нашої Церкви ніколи не вдасться вирвати нашого довір'я для Вашого Преосвященства фальшивими доносами супроти Вас. Вони не зможуть вмовити в нас, наче б це Ваша Ексцеленція, що через увесь час напоминали й вчили нас любити Канаду та її закони, могли провинитися наведеною зрадою супроти новоприбраної вітчизни".

Цими різними клопатами Преосв. Будка не зражувався, а далі працював у тому напрямі, щоб скріплювати основи віри і Церкви посеред українських поселенців. Як попередньо, так і тепер він повів старання, щоб створити осередок, де українська чоловіча молодь могла б навчатися, одержуючи крім потрібного знання теж основи релігійних правд і отримувати патріотичне виховання. Свою увагу звернув на Йорктонську округу. Там від довшого часу ченці-Редемптористи під проводом о. А. Деляре вели душпастирську працю. Шляхетні заміри єпископа допомогла здійснити фінансова поміч Товариства Поширення Віри з осідком у Торонті. В 1920 р. почалося навчання в Колегії св. Йосифа.

За розвій економічного життя

Преосв. Кир Никита виразно бачив і знав, що економічно незаможні українські поселенці будуть у спроможі відповісти усім потребам релігійного і національного життя. Вони зможуть щедріше потрясти своєю кишенею, якщо така потреба буде заходити. Щоб ставити тривкі господарські основи він заохочував закладати кооперативи, бо вірив, що спілчанський рух приносить поміч і полегшу своїм членам, які ще фінансово слабкі. У зв'язку з тим заохочував українських фермерів і тих поселенців, що жили по містах закладати свої крамниці і інші господарські підприємства, щоб у той спосіб елементувати чужого посередника і зберегти тяжко запрацьований гріш поміж своїми людьми. Він навіть поробив, як подає о. М. Оленьчук, поважні заходи, щоб оснувати український кооперативний банк у Вінніпегу. Ці думки сп. Будка поширював у приватних розмовах, підчас своїх поїздок і часто-густо в статтях чи вістках, що появлялися в "Канадійському Україн-

ці”, яких він ніколи не підписував. Тут слід згадати, що “Канадійський Українець” тішився окремою опікою Владики. Як розповідав мені п. Віктор Купченко в 1954 р. в Едмонтоні, який у свій час працював у друкарні цього тижневика, то Преосвященніший був постійним гостем у редакції і в друкарні “Канадійського Українця”. Маючи легке перо, він нераз давав від руки свіжий і цікавий матеріал до газети та в той спосіб улегшував працю редактора.

Особливо цікавився розвитком і організаційним життям Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді. Це Братство, що свій початок узяло у Вінніпегу, як організація при парохії св. о. Николая, розрослося до поважної величини і тепер має всеканадійський характер. Добачуючи потребу такої установи для українців у Канаді, Преосв. Владика своїми ділами і заохотою багато причинився до росту і розвитку цієї установи. Він часто був на важливіших засіданнях, члени Управи нераз просили його думки в окремих питаннях. Єпископ заохочував оо. парохів, щоб мали у своїх парохіях Відділ Братства, а вірних закликав ставати членами. Звичайно кожного року на т. зв. Лейбор дей Преосв. ККир Никита відправляв Архирейську Службу Божу у церкві св. Володимира й Ольги в наміренні Братства і Парастас за померлих членів. Його задушевним бажанням було мати в кожній парохії, зокрема міській, сильний Відділ Братства св. Николая.

Коли Заряд Братства, зайнятий іншими справами, нераз не звертав належної уваги на організаційний сектор, тоді єпископ, як добрий батько своїми листами звертав увагу на його обов'язки. На це вказує його лист з 24. травня 1926 р., адресований до Заряду Братства, в якому Владика просив, щоб його поінформували, як представляється справа організування відділів по містах бо “годі дозволити зазулям складати яйця у наші гнізда”. Це вказує ясно на велику журу Владики не лише про розвій установи, але теж і про небезпеки, які чигали на вірних із сторони різних несовісних людей.

За радою Єпископа Братство дістало у 1915 р. свій провінціальний чартер. У 1930 р. здійснилася його думка про чартер на цілу Канаду, коли то того року Головна Управа дійсно отримала такий чартер від доміняльного уряду.

Єп. Будка лелівав гадку, щоб Братство св. Николая одного дня стало на лад Лицарів Колюмба. Бо треба знати, що орден Лицарів Колюмба у своїх початках був дуже подібний до Братства св. Николая.

Всесв. о. Михайло Оленьчук, один із найстарших українських католицьких священиків у Канаді, колишній адміністратор прокаторедри св. Володимира й Ольги у Вінніпегу, кол. член єпархіяльної ради і кол. генеральний вікарій та адміністратор єпархії, словом людина, яка близько стояла Преосв. Будки і добре обзнайомлена із різногранною працею цього єпископа-піонера у своєму листі до мене із 21. січня 1957 р. у справі відношення єп. Будки до Братства св. Николая писав між іншим таке:

“Єп. Будка говорив мені, що колись прийде час, що Братство св. Николая буде можна сформувати на лад Лицарів Колюмба, в яким членами будуть не тільки бідні робітники, але теж інтелігенція, тобто

професіоналісти, промисловці й бизнесмени. Не треба буде просити Лицарів Колюмба до асисту в церковних торжествах, бо будуть свої відповідні і достойні люди, які зможуть кожного разу звільнитися від свого заняття на якийсь час. Преосв. Будка був тої думки, що члени Братства в строях козацької старшини краще надавалися б у церкві підчас богослужень, як Лицарі Колюмба в мантильках, у циліндрах і зі шпадами". Закінчуючи цього листа, багатого в цінні інформації, о. М. Оленьчук пише далі так:

"Тепер, коли маємо більше число українців католиків інтелектуалів, новоприбулих і в Канаді уроджених, промисловців і бизнесменів, робітників і фермерів, недоконче нашим людям вступати в члени Ордену Лицарів Колюмба. Можна мати своїх Лицарів св. Николая в нашій великій і багатій Канаді. Чи хто про це думає, не знаю".

Членство Братства виявило свою особливу велику пошану й вдячність до особи Преосв. Владики, правдивого протектора цієї організації тим, що він став першим почесним головою Братства.

Особа Достойного Владики

Приїхавши до Канади, Преосв. Кир Никита мав 35-ть років життя. Він був повний енергії і запалу. Був людиною живою та діяльною вдачі. Його голубі очі ясно дивилися наперед і він кожного зустрічав ласкавою усмішкою й доброзичливою теплотою.

Близькі до нього особи розповідають у своїх споминах, що він був приступною людиною, мав високі ідеали, відзначався товариською вдачею, був демократичних переконань і наскрізь щирий український патріот.

Преосв. Кир Никита був терпеливим і незвичайно вироzumілим, справедливим, немстивим і чемним для всіх, словом мав усі добрі прикмети такі потрібні у душпастирській праці, а необхідні у хвилинах і обставинах, серед яких йому доводилося працювати в Канаді.

Для кожного мав добре слово, вислухував клопти фермерів і робітників, членів церковних комітетів, кожному старався знайти якусь пораду чи прийти з помічю, якщо в нього на це були засоби.

Був незвичайно скромний, покірний і щирий. В харчуванні невибагливий і для себе навіть строгий. Жив бідно і вдягався невибагливо. Особливо цікавився студіюючою молодю. Був її дійсним приятелем і батьком.

Відзначався незвичайною побожністю і дбав про вправи духовного життя. З синівським відданням піддався під опіку Пречистої Матері. Його Владичим мотом, що видніло на гербі було: Пресвятая Богородице, спаси нас. Цілу свою розлогу спаржію передав під омофор Покрова Матері Божої.

Поворот до Рідного Краю

В 1927 р. Преосв. Будка виїхав з Канади до Вічного Міста, щоб скласти приписаний канонічним правом звіт із своєї діяльності. Його підірване здоров'я місійною працею в Канаді вимагало окремого лікування і відпочинку. Переїхав до Львова і вже більше не повернувся до

країни, в якій залишив свої найкращі сили. У Львові був генеральним вікарієм ВПреосвященного Митрополита Андрія і з цієї стійки його забрали в 1945 р. большевики.

Працюючи 15-ть років у Канаді, він залишив зорганізовану і розбудовану до певної міри єпархію. Тут тепер працювало, як виказують тогочасні статистичні дані, 29 єпархіяльних священників, 18 ієромонахів, було 299 парохій, місій і місійних станиць, 26 вечірних рідних шкіл, новіціят ченців-василіян у Мондері, ювенат ченців-редемптористів в Йорктоні, Колегія св. Йосифа і Академія Пресв. Серця в Йорктоні, 5 сиротинців і коло 200 тисяч вірних. Крім цього, підчас перебування єп. Будки в Канаді, тут діяли виховні, культурно-освітні і заповомові товариства, як бурса ім. Митрополита Шептицького, бурса ім. Т. Шевченка в Едмонтоні, Канадійська Українська Видавнича Спілка, Заповомове Братство св. Николая, Союз Братств і багато інших, яким Преосв. Владика помагав своїм авторитетом у їхньому розвою.

Закінчення

Перші українські поселенці в Канаді ставили основи під розбудову релігійного і національного життя. Ці змагання пізніше порядкували і надавали однообразности перші українські священники, світські і чернечі. Як знаємо, тут від 1901 р. до 1905 р. працював о. Василь Жолдак. Він був при латинських єпископах візитатором українців католиків у Канаді і став предтечою першого Владики, що сюди прибув у 1912 р.

Преосв. Кир Никита Будка, український католицький єпископ-піонер у Канаді, дав тривку і правну основу Українській Католицькій Церкві у цій країні. На його праці і досягненнях розвиваються тепер гарно чотири єпархії, в яких українські Владики-Ординарії закріплюють і поширюють українські надбання. Якраз корпорація, що прийняла стільки клопотів і коштувала труду першого Владикау заповнила правну опіку, допомогла рости, дала змогу і нагоду розвиватися українському релігійно-церковному й громадському життю на всіх ділянках.

Завершенням організаційної структури української католицької Церкви в Канаді є створення Митрополії з митрополичим осередком у Вінніпегу. Першим Митрополитом канадійських українців став ВПреосв. Кир Максим (Германюк) у 45 років по прибуттю першого Владики до Канади. У дні консекрації, що так величаво відбулася у вівторок 12. лютого 1957 р. у день Трьох Святителів, Вінніпег — столиця українців Канади і ціла українська спільнота на просторах між двома океанами своєю думкою линула у минуле та дякувала Творцеві за особлившу опіку, а єп. Будці за його труди і старання. ВПреосв. Дж. Паніко, Апостольський Делегат в Оттаві, говорив на торжестві інтронізації Митрополита Максима, що єп. Будка, “після багатьох важких років місійної праці в Канаді вернувся на батьківщину і віддав своє життя в обороні прав Церкви і Христової віри в російському комуністичному таборі. Хто знає чи не страждання і кров цього ісповідника за святу віру причинились до того, що створено митрополичу провінцію для його колишніх вірних, яких він так любив і яких він, пев-

не, і в час свого мучеництва не забув". Напевно сл. п. Кир Никита духом глядів із небесних просторів на цю історичну хвилину і в молінні перед Всевишнім просив дальших ласк і благословення для своїх братів і сестер, які мають окреме місце в плянах Божого Провидіння.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

- Бала, Осип, о. Перший український єпископ Канади Кир Никита Будка. Вінніпег, 1952.
- Баран, Степан. Митрополит Андрей Шептицький. Мюнхен, 1947.
- Божик, Пантелеймон, о. Церков українців у Канаді. Вінніпег, 1927.
- Гроцький, Йосиф ЧСВВ, брат. Відвідини Америки Митрополитом Андрієм Шептицьким у 1910 р. в "Богословія", т. 4, Львів, 1926.
- Івашко, В.—Казимира, Б. Ювілейна книга Українців Католиків Саскачевану, 1905 - 1955. Саскатун, 1955.
- Казимира, Богдан. Українці в Канаді в "Українці у вільному світі". Джерзі Ситі, 1953.
- Казимира, Богдан. Митрополит Андрій Шептицький та канадійські українці. Торонто, 1954.
- Казимира, Богдан. Перші осяги; духовна опіка над Українцями в Канаді. Йорктон, 1956.
- Маланчук, Володимир ЧНІ, о. Ювілейна книга оо. Редemptористів східного обряду. 1906 - 1956. Йорктон, 1956.
- Мишуга, Лука. Пропамятна книга, видана з нагоди 40-літнього ювілею УНСоюзу. Джерзі Ситі, 1936.
- Оленьчук, Михайло, о. В обороні правди; збірка статей, які були друковані в рр. 1950 - 1955.
- Саварин, Ніль, еп. Пропамятна книга поселення українського народу в Канаді. Йорктон, 1941.
- Соловій, Мелетій ЧСВВ, о. Пропам'ятна книга оо. Василіян у Канаді, 1902 - 1952. Торонто, 1953.
- Хом'як, Роман ЧНІ, о. Старання про першого єпископа для українців католиків Канади в календарі "Голосу Спасителя", 1939.
- Шевчук, Севастіян ЧСВВ, о. Ювілейна книга парохії св. о. Николая у Вінніпегу, 1905 - 1955. Торонто, 1955.
- Шептицький, Андрей, митр. Русинам, осілим у Канаді. Жовква, 1901.
- Шептицький, Андрей, митр. Канадійським русинам. Жовква, 1911.
- Belanger, L. E. Les Ukrainiens catholiques du rit grec-ruthene au Canada. Quebec, 1945.
- Borschak, E. Un prelat ukrainien — Le Metropolit Cheptyckyj. Paris, 1946.
- Bowman, I. The pioneer fringe. New York, 1931.
- Brady, A. Canada. Toronto, 1932.
- Mojoli, G. A 50 Anni dall' arrivo dei primi Basiliani nel Canada. Рим, 1952.
- Mackintosh, W. A. — Joerg, W. L. Canadian frontiers of settlement. Toronto, 1934 - 40.
- Morice, A. G. Vie de Mgr. Langevin. St. Boniface, 1919.
- Prokoptschuk, G. Der Metropolit; Leben und Wirken des grossen Foerderers der Kirchenunion Graf Andreas Sscheptytskyj. Muenchen, 1955.
- Szeptycky, A. Address on the Ruthenian question to their Lordships the Archbishops and Bishops of Canada. Leopold, 1911.
- Yuzyk, P. The Ukrainians in Manitoba. Toronto, 1953.
- L'arrivee a Winnipeg de S. G. Mgr. Budka, Eveque des Ruthenes du Canada в "Les cloches de St. Boniface", 1. I. 1913.

РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ У КАНАДІ

Серед багатьох українських поселень поза українською етнографічною територією поселення в Канаді належить до найважливіших. На це складається не тільки число канадійських українців, вік поселення чи економічні здобутки, бо є українські поселення і чисельніші і старші (Азія, З. Д. А.) і багатші, чим канадійське, але передусім любов рідного народу, вірність його традиції і культурі, жива й безпосередня реакція на події в Україні і серед українських колоній поза європейською батьківщиною. Закорінення українців бльоками в ґрунт канадійських степових провінцій, зростаюча активна співучасть українців у культурному, господарському і політичному житті держави, тисячі української молоді у всіх родах і типах шкіл є виявом українського потенціалу, який у наскрізь демократичній і сільній економічно Канаді може статися важливим співчинником у всебічному розвитку прибраної батьківщини, і відіграти важливу роль у відбудові української незалежної держави в Європі. Ці міркування позволят нам глядіти в майбутнє з піднесеним чолом. Вони скріплюють нашу віру у високе післанництво канадійської вітки українського народу у загально національних справах і заставляють нас до праці над нами самими і над вихованням молодшого покоління, щоб ми, свідомі своєї високої ролі, яку вложило на нас Боже Провидіння, змогли в ближчій чи дальшій майбутності зложити перед історією наш іспит із повним успіхом.

З приємністю треба підмітити, що українське громадянство Канади без різниці місця народження (імігранти з України чи народжені в Канаді), суспільне становище, релігійні й політичні переконання щораз громадніше береться до позитивної праці загально українського характеру, усуваючи щораз більш у тінь шкідливі загумінкові спори на тлі релігійних чи політичних переконань. У висліді — великий запас народньої енергії, в'язненої і витраченої непродуктивно всередині самої української громади на поборювання "противників", зужитковується на будову загальнонаціональних вартостей у формі українських шкіл і виховних інститутів, катедр української мови

й культури на університетах, сотень українських церков, культурно-освітніх і розвагових установ, бібліотек, фінансових, промислових, торговельних і всяких інших господарських інституцій, що раз сильніших рядах української трудової інтелігенції, висококваліфікованих техніків і ремісників, а передусім сотень тисяч економічно сильних і національно свідомих українських фермерів, які становлять і на довге майбутнє творитимуть тверду основу української громади.

Література про розвиток і життя українського поселення в Канаді досить багата. Поруч кількох монументальних творів, як: "Пропам'ятна книга поселення українського народу в Канаді", накл. Єп. Ординаріяту — 1941 р., "Пропам'ятна книга ОО. Василянів", "Пропам'ятна книга Українського Народного Дому у Вінніпегу", Вінніпег 1949, і ін., поруч великої кількості споминів і статтів розкинутих по канадійській українській та англійській пресі, журналах, календарях та окремих збірках, життя української громади в Канаді сталося предметом окремих праць англійських та українських науковців, з поміж яких згадаємо хочби такі загально відомі прізвища, як: J. T. M. Anderson, Emily Greene Balch, Peter Bryce, L. Cook, Robert England, John M. Gibbon, Watson Kirkconnel, W. L. Scott, Charles H. Young і т. д., а з поміж українців: О. Бала, В. Батицький, Л. Білецький, Н. Дмитрів, М. Карабут, В. Ю. Кисілевський, А. Криський, В. Лисенко, І. Німчук, О. Олесків, Яр. Рудницький, Єп. Ніль Саварин, С. В. Савчук, П. Юзик та багато інших.

На окреме підкреслення заслуговують чотири праці, а саме:

1) K. England: The Central European Immigrant in Canada, Торонто 1929. Хоч автор пише про загал імігрантів з Центр Європи, то головну увагу зосереджує на українцях, даючи стан їх суспільного і господарського розвитку, шкільного виховання й асиміляції до канадійських життєвих умовин.

2) Charles H. Young: The Ukrainian Canadians, Торонто 1931. Свого часу найосновніша і найкраща праця англійського автора про українських канадійських поселенців. Автор дрібничково обізнаний з предметом праці, та об'єктивний так у подаванні інформацій, як і витягання внесків.

З праць українських авторів на окрему увагу заслуговує Павла Юзика:

The Ukrainians in Manitoba, Торонто 1953. Автор, який народився в Канаді й не мав змоги особисто пізнати Україну, а свої відомості про неї набув від батьків та приватних студій, виявив основне знання українських справ і написав книжку з так великою любов'ю до нашої європейської батьківщини, що її можна поручити на лектуру як найширших кругів української суспільности і чужинців.

Інша книжка українського автора, це: Men in sheepskin coats. Віри Лисенко. Не зважаючи на живе представлення предмету, зокрема розділів, що відносяться до нашої давньої історії, досягнень у мистецькій творчості і ін., авторка, будучи мабуть під сильним впливом місцевих комуністів, подала фалшиві, а тим самим шкідливі, інформації нашої нової історії взагалі і нашого поселення в Канаді зокрема.

Тому книжка на ширшу лектуру не надається. В мистецькій літературі з життя канадійських українців, зокрема його піонерських часів передове місце займає повість І. Киріяка "Сини Землі".

Вже при побіжному перегляді літератури про українське поселення в Канаді зауважимо, що перші основні праці вийшли з під пера англійських авторів. По українському боці завжди ще незаповнена прогалина, коли зважимо, що праця П. Лозика не охоплює цілої Канади, а в більшості обмежується до найсильнішого скупчення українців у провінції Манітоба.

У своїй статті хочу у вузьких рямцях накреслити найважливіші факти з історії українського переселеного руху до Канади і чинники, які вплинули на географічний розподіл українських переселенців, схарактеризувати статистичним матеріалом чисельний стан українців у відношенні до чужонаціональних співмешканців, а далі дати схематичний образець структури української громади.

Коротка характеристика українського еміграційного руху

Як кожний народ у світі, за дуже незначними винятками, так теж і український має свою батьківщину, тобто частину поверхні землі, яку він заселює від прадавніх часів, з якою зв'язане його минуле і пляни на майбутнє, яка витиснула своє знам'я на душі народу і, навпаки, народ відтворив на ній основні прикмети свого духа. Між людиною і землею, на якій вона живе, витворюється тісна пов'язаність і духова гармонійна сполука, порушення якої справляє у людини біль душі, викликає сильну реакцію, що веде аж до самопожертви. В нормальних умовах тільки в батьківщині людина почувається найкраще. А коли змушена різними причинами знайдеться поза її межами, то вже навіть по короткому часі тужить за нею й бажає вернутися назад. Тому людина на загал дуже рідко покидає рідний край, а якщо вже рішається на цей крок, то дійсно ізза поважних причин. Ті причини можуть бути індивідуальні, або більш чи менш, загального характеру. В тому другому випадку вони викликають еміграцію поважної кількості людей, які поселяються на новій території і творять колонію.

Всезвітня історія дає нам багато прикладів великих еміграцій, що іноді охоплювали цілі народи. Класичний приклад переселення життів з Передньої Азії до Єгипту, а з Єгипту до Палестини, колонії греків, фенікійців, мандрівки народів у перших століттях нашої ери, переселення аварів, половців, мадяр, татар, турків і т. д. В основному український нарід не зміняв своєї етнографічної території в історичних часах і хоча під впливом зовнішніх політичних причин ця територія то поширялася то корчилася, то її ядро залишалося завжди те саме. Історія України знає приклади справжніх еміграцій, однак вони не мали загальнішого характеру (князі ізгої в нашій давній історії, еміграція після битви під Полтавою, еміграція запорожців після зруйнування Січі і ін.).

Щойно в 19 столітті розпочинаються переселення, що охоплюють ширші верстви людности, спричинені головню господарськими труднощами.

Господарське положення селянина в 19 ст. на всіх українських землях було жакливе. Вже сам розподіл земельного фонду був кривдячий. Майже половина землі належала до невеликої групи поміщиків.

В наслідок того селянські господарства були дрібні, несамовистарчальні: Навіть на східно українських землях було 35% малоземельних господарств понижче 3 десятин і 56% середніх з 3—10 десятин землі. В густо залюднених областях південно-західної України було ще гірше. 42% селянських родин Галичини й Волині і 45% на Закарпатті мали менше чим 2 гектари ґрунту, з 39% господарств Галичини і Волині, і 30% Закарпаття мали від 2 до 5 га ґрунту, а тільки 14% згл. 17% господарств з 5 до 10 га землі, які можна було назвати самовистарчальними. Непропорційно високі податки, високі ціни на продукти обувної й одягової промисловости, сільськогосподарських машин і на такі продукти першої потреби, як сіль, нафта і т. п., цілковитий брак варстатів праці для зайвих у сільському господарстві рук спихали селянина на дно суспільного життя. Діймаючий брак засобів живности видно хочби із статистичного порівняння консумпції збіжєвих продуктів: підчас коли в бідній на хліб західній Європі, одна особа споживала річно понад 300 кг. збіжєвих продуктів, то на наших землях, які вважається за збіжєвий шпихлір Європи, на одну особу припадало ледви 150 до 175 кг. Ще більш некорисне порівняння консумпції м'ясних продуктів і товщу. Нестерпна нужда українського селянина знайшла сильний відгомін у творах І. Франка, Панаса Мирного, І. Нечуя-Левицького, Богдана Лепкого й інших українських письменників, поетів і політичних діячів, українських і навіть польських науковців, а врешті в голосному селянському страйку в 1902 р. Треба підкреслити, що державні уряди тодішніх займанців були глухі і сліпі на селянську нужду і не зробили найменших пільг хочби в кривдячій податковій системі. Як одинокий вихід з нестерпного положення український селянин бачив у виїзді на чужину.

Поминаючи переселення до Бачки (в теп. Югославії) і на Кубанщину в першій половині 19 ст., властивою першою заєвропейською колонією українців є Зелений Клин, на берегах Тихого Океану. В початковій стадії — в половині 19 ст. — переселення відбувалося морем. Уряд давав переселенцям найконечнішу поміч для розведення господарства. Переселенці найшли родючий ґрунт і багаті ліси, повні диких тварин і доля переселенця могла б покращати, коли б не завогкий, літом за теплий, а взимі за холодний клімат. Після вибудування транссирської залізниці в середині 90-их рр. 19 ст. еміграцію з України спрямовувано в Західній Сибір і до Середньої Азії. Від останніх років 19 ст. по сьогоднішній день еміграція — з початку напів добровільна, а за большевицької влади примусова — пливе без перерви. Число українських переселенців ув Азії до вибуху першої світової війни зросло на два мільйони, сьогодні це число оцінюване на звиш п'ять мільйонів. М. М. Баранський в підручнику "Економічна географія СРСР" пише: У степових місцевостях західного Сибіру можна частенько натрапити на цілі села, геть чисто українські, що складаються з білених вапном мазанок, з неодмінними при них садками. Це речення підкреслюю, бо воно характеризує зовнішній характер усіх наших переселенчих осель, без уваги на те, чи вони на Далекому Сході, чи на степах Західного Сибіру, на канадійських преріях, чи на кампах Бразилії й Аргентини.

Заокеанська еміграція українців почалася в 70 рр 19 століття. На першому місці стоять З'єдинені Держави Америки. Перші групи пере-

селенців прибули сюди в 1879 р. До кінця минулого століття їх число зросло до пів мільйона, а в 1914 р. оцінювано його на 800 тисяч. Ця еміграція від самого початку мала переважно робітничий характер. Більша частина після кількарічного побуту й зароблення гроша на піддержку господарства верталася домів. Ті, що залишилися, розсипалися по широких просторах, поміж чужі національні групи. Таке розсипання не сприяє задержанню української мови й традиції. Однак сильний зріст національної свідомости у молоді народженої вже на американському континенті, високий культурний і господарський рівень, знаходить щораз більше симпатиків серед впливових кругів американців, дозволяє давати поважну піддержку на загально національні потреби і може відіграти важливу роль у майбутньому.

Чергове — в хронологічному порядку — це переселення до Бразилії. Еміграційний рух до Бразилії, започаткований у 1891 році, охопив головню подільські села Тернопільщини, Золочівщини і Брідщини. Впродовж першої десятки літ до Бразилії виїхало 24 до 30 тисяч української людности, (з браку статистичних даних трудно устійнити докладне число), які поселилися в естадах Парана, Санта Катаріна, Сан Павльо, Ріо Гранде до Суль та деяких інших теренах. Доля наших людей у Бразилії була незавидна. Пошесні хвороби тропічного клімату, тяжка невіленьна праця на плянтаціях кави й піонірська праця в пралісах, дуже тяжкі матеріальні умовини, при цілковитому браку державної опіки здешаткували нашу людність і спинили її фізичний, культурний і господарський розвиток. Тільки невелике число “щасливців” мали ще фінансові засоби, щоб заплатити поворотну подорож додому, чи перенестися до З. Д. А. чи Канади. Тільки вроджена українська життєздатність, залізна витривалість, послідовність і впертість дозволили перетривати перші десятки років тяжкої піонірської праці і вийти на шлях до кращого майбутнього. Сьогодні число бразилійських українців оцінюють на якихсь 70 тисяч, які удержують десятки шкіл, інститутів, культурно-освітніх товариств, а передусім церков, що сталися від самого початку найважливішими осередками національно-українського життя. Поважне число українських священиків, учителів, адвокатів і ін. працює не тільки для української громади, але бере участь у ширшому загально-бразилійському суспільному, господарському і політичному житті. Українські послы у федеральному парламенти Бразилії стоять на сторожі не тільки місцевих але й загально-українських справ. Велика жертвенність слабкої економічно української громади Бразилії на загально українські потреби, як от 80 тисяч мільреєсів на державну оборону України в рр. 1919—1923, 130 тисяч круїзерів на допомогу скитальцям в рр. 1946—1948 свідчать про тісний зв'язок та активну любов батьківщини.

В половині 1890-их років розпочалася еміграція до другої південно-американської країни — Аргентини. Хоч і та країна, як і Бразилія, господарсько відстала, то догідніший для української людини поміркований клімат і, на загал, більша свобода культурного розвитку були тими сприятливими чинниками, що притягнули туди якихсь 120 тисяч українських переселенців. Значне число українських емігрантів нашлося тут вже перед першою світовою війною. Однак найбільша кількість прибула після війни, починаючи з 1922 року. Внаслідок сильного обмеження іміграції до Канади і З'єдинених Держав, Аргентина

була єдиною заокеанською державою, що абсорбувала велике число української людности Галичини й Волині, що найшлися під тяжким господарським і політичним гнетом польського окупанта. Третя група українських емігрантів прибула після 1947 року. Серед емігрантів значне число культурно-освітніх і навіть наукових робітників. На жаль, внутрішні роз'єднання, головню на політичному тлі, зужили велику частину енергії, вплинули негативно на загальний розвиток поселення.

Після останньої війни найшлися поза межами України, найбільше на терені Австрії й Німеччини понад пів мільйона українських робітників, селян, військовиків, професіоналістів і ін., яких подавляюча більшість рішила шукати притулку у демократичних державах на чужині. Вони розбрилися по цілому широкому світі в кожній вільній державі Європи, а далі в країнах давнішої еміграції: З.Д.П.А., Канади, Аргентині і Бразилії, а крім того у Венесуелі, Парагваю і Чіле у Південній Америці, Австралії, Новій Зеландії, а навіть Цейлоні і Тунезії у північній Африці. Більшість поселень у нових країнах еміграції має характер тимчасовости. Їх розвиткові, за винятком Австралії, стоять на перешкоді несприятливі кліматичні й господарські умовини, а також мале число поселенців. Всеж таки вони виконують переважливу ролю інформаторів про Україну і її боротьбу за демократичні ідеали проти жорстокого й загрозливого ворога не тільки України але і всього вільного світу.

Поданий вище перегляд українських заєвропейських колоній, зокрема в обох Америках, хоча дуже неповний, дозволить нам знайти через них місце для українського поселення в Канаді, зрозуміти його важливість і ролю, яку воно може відіграти в загально українській справі.

Початки української еміграції до Канади

Початок української еміграції до Канади офіційно подають на рік 1891. Саме в 1951 році тутешня українська громада святкувала шість десятиліття свого поселення, яке зв'язують з приїздом двох перших українських поселенців, Івана Пилипова і Василя Єленяка, селян з Небилова, калуського повіту в Галичині. Ця дрібна подія була важлива у своїх наслідках, бо зробила перший, ледве помітний, слід річуща, яким у наступних літах переплила кількадесяттисячна українська еміграційна маса. Вона у великій мірі охолодила т. зв. бразилійську гарячку, що запроторила десятки тисяч українських селян у дуже тяжкі життєві умовини Бразилії. Сама подорож обох перших українських піонерів, труднощі, які їх стрінули з боку австрійсько-польських адміністраційних чинників, зустріч із менонітами і т. д. підкреслені в літературі й загально знані. Тут тільки належить відмітити, що їх подорож до Канади, а ще більш нетакт адміністраційних чинників зацікавили Канадою широкі селянські круги і найшли сотні кандидатів на поселення в країні, яка дотепер для більшости не була знана навіть з назви.

Другий факт, який вплинув додатньо на еміграційний рух до Канади, були дві малі книжечки д-ра О. Олеськова: "О еміграції" і "Про вільні землі" видані в 1895 р. Саме під впливом зросту зацікавлення

Канадою Т-во Просвіта вислало туди д-ра Олеськова, щоб на місці перевіряв життєві умовини й еміграційні можливості для наших селян. Зі свого доручення д-р Олеськів вив'язався якнайкраще. Він не тільки побачив терени призначені на поселення, але також висєднав в урядових чинників, що в осередку переселеного руху, Вінніпегу, затrudнено окремого українського урядовця для справ переселенців. Поруч інформацій про нові колонізаційні терени, автор подав багато цінних рад, які могли б улегшити трудну подорож і допомогти переселенцям стазити перші кроки на канадійській землі, як напр. ради відносно закупу харчів, домашніх і господарських приладів і т. д.

Трестім і найважливішим чинником, який вплинув на посилення еміграційного руху до Канади, була нова колонізаційна політика канадійського уряду. Ще до 1870 року уся людність Канади скупчувалася в центральних провінціях: Квебек і Онтаріо, в приатлантийських провінціях і в Брит. Колумбії над Тихим океаном. Велетенські простори між Великими озерами на сході і Скалистими горами на заході залишилися незаселеним ловецьким простором, як власність Компанії Гудсонської затоки (Hudson Bay Co.). Спроби завести на преріях рільниче господарство і зробити їх здатними на постійне поселення не вдавалися і панувала загальна думка, що увесь цей простір на ніщо інше й не годиться, як на житло дикого звіря і його ловця. Одначе в міжчасі заіснували дрібні факти, які цілком змінили думку про прерії. Перші проби з сівбою збіж не вдавалися, бо насіння, що його привезено з Англії чи країн Західної Європи не могло в повноті розвинути в країні з хслоднішим кліматом і вимерзало ще перед дозріванням. В 1870-их роках вперше зроблено проби посіву пшениці "Ред файв", галицького походження. Спроби вдалися, бо час дозрівання тієї пшениці коротший і вона дозріла ще перед першими осінніми приморозками. Таким чином створено найважливішу основу заселення прерій. В 1870 році уряд Канади перебрав безпосередню контролю над просторами, що належали до Компанії Гудсонської Затоки. В слідууючому році приступила до Канадійської Конфедерації Брит. Колумбія. Тепер виринуло перед урядом нове й важливе завдання; утворення комунікаційних ліній і вдержання постійного зв'язку між обома частинами держави. Це було можливе тільки через побудову залізничних ліній, а це з черги видвигало конечність придбання й забезпечення харчами і приміщенням великого числа робітників занятих при будові й удержанні шляхів. Одне й друге насувало конечність заселити простір і розвести рільниче господарство. Безплатними наділами землі й великими грошовими підмогами на будову господарських будинків і закуп господарського інвентаря приманювало людей із східної Канади, З.Д.П.А., з Бритійських островів, а далі з Ісландії, Данії, Скандинавського півострова і ін. Однак не зважаючи на велику піддержку уряду, осадництво поступало дуже пиняво. Поселенці призвичасні до упорядкованого й легшого життя зражувалися початковими труднощами і невдачами, залишали наділи й верталися до місць, відки прибули, або в кращому випадку переходили на інші секції, щоб по якімось часі й ті залишити. Так напр. в 1874 р. з усіх наданих 1,376 160 акрових гомстедів (наділів) 890 опущено. В 1877 р. надано 845 гомстедів, з них потім залишено 463. Поселенням займалися окремі осадничі компанії; вони діставали від держави великі простори землі, з якої ча-

стика була призначена на безплатні гомстеди, частина могла залишитися власністю компанії після придбання відповідного числа поселенців. За 20 літ (від 1871 до 1891) на просторі усіх трьох провінцій (Манітоба, Саскачеван і Алберта) й на т. зв. Північно-Західніх Теренах осіло 251,473 осіб, з того більша частина у Манітобі. Поруч поселенців британського походження, яких було найбільше й які поселилися на найкращих землях, були поселення менонітів, які частинно прибули в 1874 р. з України (Молочна і Хортиця), поселення ісландців над озером Вінніпег (1876 р.), колонії німців і мадярів (1886 р.), жидів спроваджених бароном Гіршом на південному сході пров. Саскачеван, як також жидівських емігрантів з Австрії, Німеччини і Росії. Однак на загал осадничий рух був слабкий і в 1896 р. тільки 902 імігрантів зголосилося по гомстеди, але понад 400 гомстедів опущено.

Колонізація західної Канади набрала сильнішого розгону щойно в 1896 р., коли до уряду прийшли ліберали, прем'єром став Sir Wilfrid Laurier, а міністром внутрішніх справ енергійний і здібний Clifford Sifton. Сифтон перенятий сильною вірою в майбутність Західної Канади, забрався з великим запалом до її заселення. Тому, що англійські й західно європейські поселенці виявилися замало відпорні на невигоди піонерського життя, Сифтон зосередив свою увагу на краї центральної Європи, а зокрема Австро-Угорщину. Коли пізнав цінні прикмети українських селян, їх любов до землі, працьовитість, витривалість, ощадність, велику фізичну і моральну силу, бажав як найбільше придбати їх для Канади. В 1899 р. заключив таємну угоду з корабельською компанією Норд Атлантик Трейдінг Ко. з осідком у Гамбурзі, на основі якої товариство зобов'язалося доставляти Канаді імігрантів-селян. За кожную голову родини уряд Канади платив компанії по 5 дол., а за кожного дальшого члена родини 2 дол. Цю угоду відновив уряд 1904 р., але вже в 1906 р. її уневажнено.

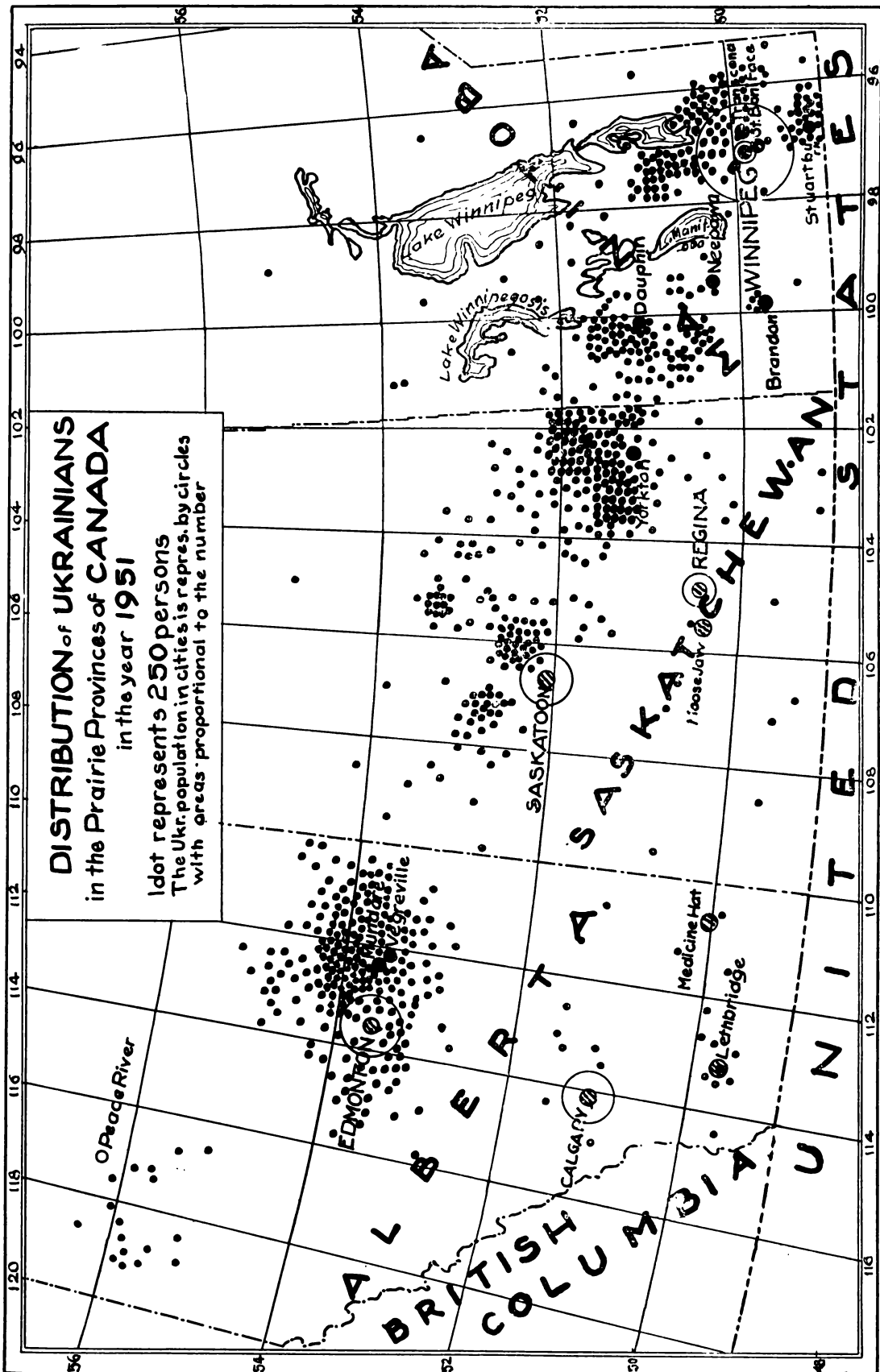
Нова іміграційна політика уряду стягала на прерії по 30 до 40 тисяч людей річно і вже в 1906 році людність їх зросла на кругло 900 тисяч, а в 1911 р. на 1,347.703. В тому ж часі сильно зростало й число українських імігрантів, що досягнуло кульмінаційний пункт в 1913 р. (кругло 20 тисяч) і в першій половині 1914 р. Дальший приплив українських переселенців припинила війна. Коли ж після війни поновлено іміграційний рух до Канади, то він був слабший, бо уряд робив сильні обмеження.

Число українських поселенців у рр. 1891—1914 і їх географічний розподіл

Число українців, які прибули до Канади в рр. 1891—1914 не устійнене й воно хитається між 100 і 170 тисяч. Найбільша трудність в устійненні цього числа виникає передусім з низької національної свідомості самих українських переселенців, які часто замість народности подавали провінцію свого походження — як от Галичина, Буковина, іноді державну приналежність Австрія або Австро-Угорщина, Росія і тільки дуже малий відсоток переселенців зперед 1910 року подавав національну тоді в Галичині й Буковині загально прийняту назву русин. Тому домініяльне статистичне бюро групувало українців у рубрики: галичани, буковинці й русини. Одначе зміст понять галичани й буковинці міг викликувати деякі сумніви, коли зважимо, що до тих груп

DISTRIBUTION of UKRAINIANS in the Prairie Provinces of CANADA in the year 1951

1 dot represents 250 persons
The Ukr. population in cities is represented by circles with areas proportional to the number

могли домішатися й чужонаціональні мешканці Галичини й Буковини, а велике число українців найшлося в рубриці росіян, австрійців чи угрів. Беручи до уваги пізніші оголошення статистичного бюро число українців у 1901 р. устійнюється на 5,682, в 1911 р. на 75.432 і в 1921 р. на 106.721. І до тих цифр можна мати застереження, а передусім до даних 1921 р. На основі даних Іміграційного Бюра загальне число “галичан”, “буковинців” і русинів, що прибули в рр. 1911—1914 є 63,515, тобто коли його додати до числа перепису з 1911 р. усіх українців перед війною було б 138.947. Тимчасом перепис людно-сти 1921 р. подає число українців не цілих 107 тисяч. Ці сумніви підтверджує і С. Young (The Ukrainian Canadians, ст. 41), який на основі даних Міністерства Іміграції пише: “Деяке поняття про розмір іміграції в передвоєнних роках можна мати з факту, що подане Міністерством Іміграції загальне число прибулих до Канади “галичан”, “буковинців” чи “рутенців” в роках 1896 до 1914 включно перевищує 170 тисяч. То ж трудно пояснити зменшення числа українців впродовж війни до 106.721 осіб в 1921 р. Правдоподібно деяке число українців емігрувало до З’єдинених Держав, якась частина вернулася безпосередньо по війні до Європи, але велику частину наших людей зачислено до інших національних груп.

Про географічний розподіл українських переселенців у першому періоді може дати деяке поняття статистика з 1911 року. В поданій таблиці задержано поділ на буковинців, галичан і русинів та на чоловіків і жінок.

Українці Канади на основі перепису людно-сти 1911 р.

	буковинці		галичани		русини		Всі українці	
Провінція	чолов.	жінок	ч.	ж.	ч.	ж.	загал.	% чоловіків
Нова Скошія	2	—	206	83	1	—	292	95.5
О-в Кн. Едварда	4	—	—	—	—	—	4	100.0
Н. Брунсвик	16	1	1	—	—	—	18	94.4
Квебек	103	17	211	80	33	9	453	76.6
Онтаріо	161	15	1,186	113	1,191	412	3,078	82.5
Манітоба	320	184	7,235	5,721	9,250	7,974	30,684	54.8
Алберта	1,732	1,578	6,066	3,901	2,309	1,998	17,583	57.5
Саскачеван	3,106	2,638	5,775	4,029	3,549	3,179	22,276	55.6
Бр. Колумбія	82	9	497	54	33	7	682	89.7
Півн. Зах.	—	—	—	—	—	—	—	—
Терит. і Юкон	3	3	—	—	—	—	6	50.0
Канада	5,514	4,446	21,177	13,981	16,366	13,479	74,572	57.7

Таблиця не охоплює українців, які прибули з російської займанщини і тих, що попали в інші національні рубрики.

На основі цієї табелі завважуємо, що 70.553 особи або кругло 94% усієї еміграції скупчені в трьох степових провінціях, з найбільшим числом у Манітобі, а найменшим у Алберті. З інших провінцій більше число українців припадає на Онтаріо, менше на Бритійську Колумбію і Квебек, а далі Нову Скошію. Основні риси такого розподілу задержалися аж до другої світової війни, після якої під впливом загального руху за працею в промисловості велика група найшлася в пров. Онтаріо. Беручи до уваги розселення українців по округах окремих провінцій бачимо виразну тенденцію поселяватися в суцільних бльоках. Стосунково велике згрупування українських переселенців виявляли такі округи в Манітобі:

Дафін — 6,722, Селкірк — 8,217, Прованше — 6,299, Маркет — 4,372 і місто Вінніпег — 3,519; в пров. Саскачевані: Мекензі — 10,404, Гумбольдт — 3,526; Саскатун — 3,004 і Принс Алберт — 1,536; в пров. Алберта: Вікторія — 12,662, Едмонтон — 1,588; Страткона — 1,692.

З інших провінцій головні скупчення утворилися в Торонто (Онт.), Монреал (Квебек), Сідней (Нова Скошія), Кутеней (Брит. Кол.). У названих степових провінціях, а головню в округах тих провінцій українці становили вже тоді поважний відсоток загалу людности в провінції Манітоба — 6.8%, Саскачеван — 4.5%, Алберта — 4.7%. В тих провінціях виникла ціла низка новозорганізованих українських місцевостей, з яких велика частина прибрала українські назви. Інтересно, що майже всі українські колонії розташувалися широкою смугою вздовж лісостепу, що тягнеться від південносхідньої Манітоби на північний захід до околиць Едмонтону в Алберті. В цій смузі лежать поселення: Stuartburn (або як українці називали “Штомбур”), Birch River, Brokenhead, Selkirk - Gonor на північ від Вінніпегу, поселення між озерами Вінніпег і Манітоба від Teulon до Fisher Branch, Glenella й оселі на захід від озера Манітоба, поселення на південних схилах Riding Mountains (в околиці місцевостей Rossburn, Shoal Lake) велика округа Dauphin, що на захід від озера Winnipegosis з головними міськими осередками Dauphin і Ethelbert; в Саскачевані велика округа Йорктон з осередками: Wroxton, Calder, Arran, Pelly, Melville, Preeceville, колонія Wakaw з осередками Wakaw, Vonda, Cudworth і Rosthern, колонія на північ від Prince Albert, колонія Hafford з осередками Redberry Krydor, Radisson. В Алберті найбільша з усіх українських поселень у Канаді колонія Vegreville, що охоплює площу яких 90 миль довж. і 50 миль широку. Поза вичисленими головними поселеннями подібуються вже в першому періоді дрібніші поселення, розкинені поміж іллі національні групи. З другого боку й серед українських поселень найшлися іншонаціональні острівці, як от в окрузі Йорктон — німецькі, скандинавські, французькі та колонії духоборів (Berigrin), денеде румуни, мадари, поляки і ін. На гуртове поселення українців звертали увагу англійські автори вже від самих початків. Один з них ще в 1917 р. відносно округи Вегревил пише: “Русинам, підчас імміграції до провінції (Алберти) було дозволено поселюватися суцільною громадою на згаданій території, а що їх число зросло на 30 до 35 тисяч то вони творять до значного ступення самовистарчальну і частинно й автономну одиницю в межах нашої провінції” (R. Fletcher, Woodsworth Survey, 1917, p. 139; Ch. Young op. c. p. 73).

В дійсності українські поселенці надали новим місцям осідку виразний український характер. Так напр. Ch. Young пише: Тут не тільки “перещеплено риси старого краю”, але старокрасві громади взято як цілість і посаджено на ґрунті наших степових провінцій. Кожна оселя — це мала Україна, куди рідко попадає щонебудь чуже, що могло б зіпсути навіть “тенор” їх доріг. Можна їхати милі й не побачити інших, як тільки стріхою криті хати, а де їх вже нема, рештки тих хат тепер вживані як господарські будинки, не почути іншої тільки українську мову від дорослих мешканців осель; не відчути нічого тільки враження чужости. “Ми тут чужі” — говорено до нас, і ця увага підкреслює солідарність і єдність українських сільських колоній (Ch. Young, op. c. 76). Цю солідарність і єдність скріплює ще й те, що укра-

їнці емігрували не тільки родинами, але й цілими родами, із своїми сусідами й приятелями. Люди з одної місцевості старого краю поселялися разом, часто прищеплюючи до нової оселі назву тієї, з якої вийшли. Такі назви, як Борщів, Броди, Бучач, Галич, Горлиці, Збараж, Коломия, Комарно, Медика, Сокаль й десятки інших відразу кажуть нам, про походження поселенців¹). Подібність до осель в Україні була і в звичаях та ноші, зокрема у жінок. По способі зачіски, кольорі хустки, вишивки і т. д. можна було пізнати з якої місцевості прибув переселенець.

Справа бльокового поселення українців сталася згодом темою широкої дискусії в англійській пресі і літературі. Підкреслювано, що бльокове поселення і відокремлення від інших жителів Канади впливає нехрисло на господарський розвиток колонії, яка звичайно придержувалася примітивного старокраєвого способу праці на ріллі чи будови житлових і господарських будинків, що є перешкодою у скорому засвоєнню англійської мови, спиняє процес канадизації і т. д. Однак коли розглянемо докладніше перебіг початкової еміграції українців до Канади й вичислимо труднощі і перешкоди, які стояли на дорозі їх переселення, починаючи від порогів рідної хати аж до приходу на приділений 160 акровий кусок неосвоєного пустиру, порослого лісом, закиданий каменюками, покритий болотами, часто признаний уже попередньо за невжиток, т. зв. гомстед то щойно тоді можемо оцінити здорову думку наших переселенців щодо конечности співпраці і взаємної допомоги. Тож вибраний спосіб переселення, виявився єдиноправильний. Без цього великі площі ще й до сьогодні були б стояли як "Unused lands". (Порівняй R. W. Murchie & H. C. Grant, Unused lands of Manitoba, p. 77).

Важкий шлях перших переселенців

Труднощі і перепони, які стояли на дорозі наших перших переселенців доволі сильно підкреслені в споминах піонерського життя, що розсіяні по наших часописах, журналах, календарях, чи зібрані у більших виданнях²). Було їх багато різних і вони не пощадили ніодного переселенця. Кожний поборював їх як знав з меншим чи більшим успіхом. На тому місці звернемо увагу тільки на загальніші з них, які найприкріше далися відчутти в ході самої еміграції і залишили свої погані наслідки на пізніші роки.

Найтяжче дався відчутти повний брак опіки над емігрантами так з боку урядових чинників австрійських, відки йшло найбільше число наших переселенців, як і зі сторони Канади, а далі брак більшого зацікавлення емігрантами з боку нашої організованої суспільности в Галичині. В тому самому часі, коли західно-європейські держави, з яких виїздили поселенці до Канади, Данія, Швеція, Норвегія, Швейцарія, Голляндія й інші були в зв'язку з канадійським урядом і цілий час опікувалися своїми людьми, даючи їм моральну й матеріальну поміч, коли навіть меноніти поставили свої вимоги до канадійського уряду й дістали поважну фінансову допомогу на загосподарювання, коли

¹) Пор. студію Яр. Рудницького: "Канадійські місцеві назви українського походження" (Назвознаство УВАН ч. 2), Вінніпег 1957.

²) Пор. останнє між ними: "Матеріали до українсько-канадійської фольклористики й діалектології" Яр. Рудницького, УВАН, Вінніпег 1956.

жидівськими колоністами опікувалися такі фінансові магнати, як барон Гірш, а навіть російськими духоборами заопікувалися англійські квакри. то українські сільські переселенці були полишені самим собі. Єдину поміч, яку дістали емігранти, то була висилка Т-вом Просвіта, д-ра Олеськова до Канади та інформації і ради, які він дав у своїй книжечці. На жаль, це було все, що зробила для канадійських переселенців у перших найважчих роках зорганізована громада Галичини. Їх полишено на ласку судьби, обідраних, бідних, без знання чужої мови, часто цілком неписьменних, з неформними клунками привезеної з батьківщини мізероти, серед якої були укриті й найбільші їх клейноди: завинена в платок грудка землі з полишеної на завжди могилки найрідніших осіб, плящинка із свяченою йорданською водою і кілька зісохлих билиннок посвяченого на свято Матери Божої рідного зілля. Та ще більші скарби, були заховані на самому дні душі кожного переселенця, а це окутана невисказаною тугою палка любов до рідної землі, рідних обичаїв, мови, пісні. З очей кожного пробивалося завзяття й відвага поборювати усі труднощі на шляху до запевнення кращої долі для громадки діточок, що безжурно гралися навколо клунків.

Друга негативна обставина, що вплинула некорисно на перші роки поселення — це брак гроша, кінцевого на перші необхідні видатки, як: закуп харчів, найкінцевого хатнього і господарського устаткування, домашніх тварин — насіння і т. д. Англійські й деякі західньо європейські переселенці одержували довгореченцеві позички в висоті до тисячі доларів і більше. Український переселенець часто не міг прибирати гроша на заплачення дороги. Часто прийшлося гроші на подорож позичати, а не маючи змоги роздобути гроші на дорогу для цілої родини, виїздив сам один, а родину залишав, щоб стягнути її тоді, як заробить гроші на її подорож. Наступало часте розбиття родини на кілька літ, а іноді й на завжди.

Вистарчить приглянутися поміщеній вище статистичній таблиці з перепису людности 1911 р. щоб ствердити велику перевагу чоловіків над числом жінок. В загальному чоловіків було 57.7%. Цей відсоток був найменший у Манітобі, де наші люди поселювалися найраніше цілими родинами, найбільший — у провінціях, де наших людей поселилося мале число. Це ненормальне відношення числа мужчин до числа жінок прикметне і для пізніших еміграцій. Це часто доводило до підірвання суспільної моралі, родинних непорозумінь і т. д.

Інша велика шкода браку готівки виникала з того, що український переселенець — не маючи гроша на закуп поля близько залізниці або в родючій околиці був зданий на приділ державних гомстедів, що звичайно були віддалені понад 24 милі від залізничного шляху, часто нежиттєвих, що їх оминали щасливіші переселенці інших націй. Брак готівки не позволяв переселенцеві розпочинати господарку, до чого був потрібний інвентар, але змушував його глядіти за зарірковою працею звичайно при будові залізничних шляхів. Таке зарібкування проволікало початок рільної господарки на кілька літ, і негативно відбивалося на родинному житті, коли родина переселенця залишалася серед пустки, в примітивній хатині, часто в ямі прикритій дахом, іноді без куска хліба. Іміграційний уряд не цікавився долею своїх нових громадян. Як признає міністер Сифтон: "Одинокий раз, як при-

гадую, ця кляса імігрантів (тобто українці) дістали якунебудь підмогу, було, коли якесь число цих бідних людей перебували в іміграційних бараках у Вінніпегу. Ми післали їх долі ріки Ред Ривер під границю на добрі поля і дали їм муки і беконів як позичку, яку вони потім звернули до одного цента, що я вважаю за один з дуже рідких випадків повного звороту урядової позички" (V. Lysenko, *Men in Sheepskin Coats*, ст. 32). Стільки допомоги й мали наші переселенці. А так весь час — починаючи від порту завантаження були віддані на самоволлю несумлінних агентів. Вже сама подорож кораблем не багато різнилася від тої, яку мали африканські негри в дорозі на американські плантації бавовни. За оплатою 160 дол. емігрант діставав місце на кораблі, який привіз до Європи худобу, без санітарних уряджень і без якихбудь можливостей удержати чистоту (пор. протокол засідань парламенту з 1901 р., том I. ч. 2,900). По приїзді до пристані в Монреалі — подорожних заладовувано до замкнених вагонів і везено до центрального розподільчого пункту в Вінніпегу. Опіка залізничної служби була дуже незадовільна. Найбільше терпіли матері з малими дітьми, що мусіли платити на станціях високі ціни за молоко. У Вінніпегу держали людей у таборах, де серед натовпу, невіддільного брудного довелось кілька тижнів чекати, поки відтранспортовано до обласних таборів, в яких життя було часто завершенням нужди. На щастя, тут відбувався формальний приділ землі на поселення, т. зв. гомстед. По заплаченні 10 дол. міг переселенець перебрати землю на тимчасову власність. Дійсним власником стався щойно тоді, коли виконав приписані умови щодо загощання, як виорання частини ґрунту під засів, будова будинків і т. д.

Характеристика життя на гомстеді

Брак гроша, неосвіченість нашого переселенця, незнання нових способів ведення рільного господарства відбилися дуже некорисно на розвитку наших поселень. Примітивізм у щоденному житті (лихе мешкання, одіння і харчі), важка праця жінок і дітей ставили українського поселенця далеко позаду поселенців англійських та західно-європейських. Не знаючи ближче обставин, так державні службовики, як і англомовні автори представляли українського імігранта в темному світлі, часто відірвані спостереження поширюючи на всіх поселенців. (Пор. J. T. M. Anderson: *The Education of the New Canadian*, 1918; R. England, *The Central European Immigrant in Canada*, 1928, I. Киріак: *Сини Землі*).

Всеж таки витривалою працею наші поселенці змогли забезпечити життя для себе і своєї родини. Колишні пустирі перемінювалися поступово в управні поля, серед яких видніли типові українські хати з квітниками і старанно управленими яринними городами. Що лиш тепер міг переселенець свободніше віддихнути й подумати про духову сторінку, в першу чергу школу й церкву.

Початки закладання шкіл, церков і самопомогових інституцій

Організаторами перших шкіл у своїх поселеннях були самі українські поселенці. До того діла вони бралися з таким завзяттям, що збуджували подив у чужинців. Вони не могли зрозуміти, що батьки, які

самі не вміють читати, так енергійно стараються забезпечити початкову освіту своїм дітям. Без нічийої допомоги і поради будували шкільні будинки, вишукували учителів, радо несли всі кошти удержання школи. В допомогу прийшов провінціальний уряд. Починаючи від 1905 р. організував вишкільні учительські курси, на які вписувалися ті, що здобули собі повну або й неповну освіту ще в краю. Згодом на курсах, що їх перемінено на правильну учительську семінарію, вчать абсолювенти середніх шкіл канадійських. В 1907 р. відбувся у Вінніпегу перший з'їзд, в якому взяло участь 38 учителів і учительок. За прикладом Манітоби пішли провінції Саскачеван і Алберта. — Старання перших українських поселенців за свою рідну школу залишилися одною з найсвітліших сторінок історії нашої канадійської громади.

Одночасно йшли великі спроби організувати церковне життя. В початках усі заходи в тій ділянці не мали успіху через брак священиків. Справа бере кращий оборот від 1902 р., коли до Канади приїхали перші священики Ч. С. В. В. і Сестри Службениці Пр. Д. М. В 1910 р. відвідує Канаду Митрополит Кир Андрей, і за його стараннями в два роки потім Папська столиця призначає для українців католиків у Канаді першого єпископа в особі Пр. Н. Будки.

Одночасно розбудовуються культурно освітні товариства для старшої молоді і дорослих. Початкова праця у всіх організаціях скромна. Однак їх важливість стане для нас ясною, коли зважимо, що ці основні форми нашого організованого життя в Канаді поклали перші піоніри маючи на цілі ні що інше, як тільки збереження і розвиток українського духа.

Поруч школи й церкви наші перші переселенці започаткували організацію добродійних, допомогових товариств і братств, чим дали доказ зрозуміння важливості матеріального забезпечення на випадок нещасливих випадків. Найстарша така установа в Канаді — це Українське Братство св. о. Николая у Вінніпегу, яке саме тепер святкує свій п'ятдесятилітній ювілей. 15 літ пізніше зорганізувалася друга подібна установа: Т-во Взаїмна Поміч. Згодом організувалися допомогові товариства місцевого характеру.

В часі війни 1914—1918

Вибух війни у липні 1914 р. створив для канадійських українців нові важкі умовини. Як український загаль так і українці Канади, зокрема ті, що прибули до Канади з теренів окупованих Австрією, прийняли були війну центральних держав проти Росії з одушевленням й надією на визволення України з-під найгрізнішого її ворога — Росії. Деякі полегли для українців ув Австрії, зокрема дозвіл організувати легіон Українських Січових Стрільців поставив суспільну українську симпатію по боці Австрії й Німеччини. Ще перед виповідженням війни центральним державам Англією сотні молодих українців виявили готовість вертатися до краю, щоб включитися до У. С. С. Під враженням подій український єпископ Преосв. Н. Будка видав пастирського листа, в якому заохочував молодих мужчин на війну з Росією. На жаль, українці Канади були слабо поінформовані про міжнародне положення і коли Англія, а тим самим і Канада, виповіла війну центральним державам, українці найшлися відразу у ворожому для Англії таборі.

Тисячі мужчин, яких єдиною провиною було те, що вони були колись австрійськими горожанами, замкнено в таборах, на решту накинули строгий контроль, обмежено свободу слова, сходин і т. д. Ситуацію використовували й деякі національні вороги українців й підбурювали публічну канадійську опінію й доносили брехливі вістки, будьто-би українці організували революту проти Канади і т. д. Такі обставини не сприяли культурному розвитку. Не зважаючи на це, що сотні молодих українців зтягнулися добровільно до канадійської армії і багато з них відзначилися на воєнних фронтах, становище уряду су-проти українців змінювалося тільки дуже повільно.

Війна припинила передусім іміграцію до Канади. Деяка частина українців старалася переїхати в сусідню Америку, яка була толерантніша, а в додатку відкрила небувалі до тепер можливості заробітку.

Деякі зміни для інтернованих пороблено 1916 р., коли з браку робітників занято їх працею переважно в копальнях.

Події, які відбувалися на рідних землях починаючи від 1917 року, сколихнули українською громадою в Канаді. Національна свідомість зростала з дня на день. Безпосередньо після закінчення війни між центральними державами й аліянтами українці Канади зорганізували Канадійський Український Горожанський Комітет, який занявся збіркою грошей на потреби українського уряду та вислав делегатів на мирову конференцію в Парижі. Безпосередньо слідуючі роки були часом тісного зв'язку з європейською батьківщиною і безпосередніх реакцій на події. Виявом цього є хочби часті й багатолюдні віча (тільки впродовж 1922 і 1923 рр. відбулося в різних місцевостях Канади 116 віч), організація Позички Національної Оборони, Українського Червоного Хреста і т. д.

В переписі людности 1921 р. зникають уже провінційальні назви — галичан, буковинців і т. д., а українці виступають уже під властивою національною назвою. На жаль — велика частина нашої людности дісталася до чужих національних рубрик — австрійців, поляків і т. д. З усіх 170 тисяч українців, що прибули до Канади перед війною перепис начислив ледве 106 тисяч. Решта найшлася між чужими, від яких тільки частинами повертається до своїх у наступних переписах.

Одночасно із національним і політичним освідомленням іде праця на виховному відтинку. Зовнішнім її виявом є заложення низки виховних інститутів і шкіл, Інститут ім. Митрополита Шептицького в Ст. Боніфас, Інститут ім. Маркіяна Шашкевича в Саскатуні, Колегія св. Йосафата в Йорктоні, Інститут ім. М. Грушевського в Едмонтоні, ім. Петра Могили в Саскатуні, десяток бурс, цілоденних шкіл, сиротинців, шпиталів і ін.

Повну користь із національного освідомлення українців підривають роздори серед нашого громадянства на полі церковному, внаслідок відриву великої частини членів греко-католицької церкви й утворення греко-православної церкви, і на відтинку політичному, коли частина неосвідомлених зловилася на вудку комуністичних агітаторів і почала нерозбірчиву боротьбу проти інтересів рідного народу. Боротьба, що своїми формами нагадує середньовічні обставини, довгі роки безкорисно зуживала енергію української громади.

Між двома світовими війнами

Роки 1915 до 1925 були часом сильного обмеження іміграції до Канади так внаслідок воєнних дій як господарськими труднощами в Канаді в безпосередніх післявоєнних роках. В тому часі прибуло до Канади 1,476 осіб, переважно найближча родина давніших імігрантів. Коли ж у 1926 році відкрито знов порти Канади для ширшої іміграції, то українців разом з іншими емігрантами Центральної Європи: Чехо-Словаччини, Польщі, Австрії, Мадярщини, Румунії, Латвії, Естонії, Литви, більшого міста Данціг і Росії зачислено до групи "non preferred", яких еміграцію обмежено до селян, сільських робітників, домашньої послуги, що могли виказатися відповідною готівкою, як забезпечка на час безробіття, знанням письма, й очевидно, фізичним здоров'ям. Найбільший вплив української еміграції мав місце в рр. 1926—1929, в якому то часі приїхало до Канади близько 50 тисяч осіб (докладно 49,771). Однак зараз у наступному п'ятилітті це число зменшилося до 10 тисяч, в рр. 1935—1939 до 6 тисяч, а з вибухом війни іміграція цілком припинилася (в рр. 1940—1944 усього 111 осіб, переважно з сусідньої Америки).

Склад нової іміграції основно різний від першої передвоєнної. Серед неї стрічаємо значне число бувших вояків і старшин Української Армії, певне число людей з повною середньою, а то й вищою освітою, значне число учителів середніх і народних шкіл, які з політичних причин не мали надії на працю в батьківщині, деяке число промисловців і ін. Теренами поселення нової еміграції є й надалі усі три степові провінції: Манітоба, Саскачеван і Алберта — зокрема Саскачеван і Алберта подвоїли число української людности. Але велика частина поселяється також в Онтаріо, де число української людности зросло потрійно (з 8 тисяч у 1921 р. на 24 тис. в 1931 р.), в Квебеку і Брит. Колумбії: відсоток українських мешканців міста зріс (із 20% у 1921 р. на 30% у 1931 р., і на 34% в 1934 р.).

Тут ще коротко треба підмитити чисельний зріст української групи із 106,721 в 1921 р. на 305,929 в 1941 р. В тому часі прибуло до Канади 66,079 українських імігрантів, тобто разом з давнішими піднесли б число до 172,471. Коли додамо природний приріст, хочби навіть дуже високий, то число українців могло б підвестись до якихось 235 тисяч. Залишається надвишка кругло 70 тисяч. Це ніхто інший, тільки ці тисячі галичан і буковинців зголошені в Іміграційнім уряді Канади, які підчас перепису людности в 1921 р. дісталися до несвоїх етнічних рубрик. Але перепис 1941 року не вільний від зачислювання українців до етнічних груп: польської, румунської, чеської і ін., з яких частина дісталася до властивих рубрик щойно в 1951 році, а частина ще й досі сидить там, як поляки, росіяни, чехи, австріяки й ін. з українською рідною мовою і греко-католицькою релігією.

Роки між двома війнами є часом дальшого посиленого господарського і культурного розвитку нашого поселення. В господарській діяльності зайшла цілковита переміна метод сільського господарства. Місце давнішого примітивного обробітку ґрунту при допомозі волів і коней заняла модерна господарка при допомозі машин. Великі поступи наших фермерів у розвитку годівельного господарства, про що можуть свідчити нагороди на загально-канадійських і міжнародних ріль-

ничих виставах. (В 1939 р. укр. В. Складан з Ендрю, Саск. на міжнар. виставі в Чикаго виграв першу нагороду за овес, Е. Ковальський з Фирвню, Саск. виграв першу нагороду за альфальву, 1940 р. П. Павловський з Вільна, Алта. першу нагороду за овес, Іл. Ластівка з Ендрю виграв першу нагороду за ячмінь і т. д.). Великі осяги в молочному господарстві мали українці Манітоби. Господарський розвиток причинився до добробуту, що зазначився і в зовнішньому вигляді наших поселень. Один із дослідників західньої Канади цих років, R. England (The Colonization of Western Canada, 1936, ст. 209 і ін.) пише таке: Період війни дав багатьом поселенцям змогу доробитися і тепер можна бачити багато гарних домів посеред українських округ. Щодо українського бльокового поселення життя в такій громаді не різниться від інших, з елевейторами, залізничними станціями, банками, складами, гаражами, муніципальними урядами, складами будівельного матеріалу, які виконують свої господарські і суспільні функції так само як і в інших місцевостях на заході, але в сільських округах школа є одним з осередків громадської активності. Всі українські округи виявляють дуже велике число громадських домівок (галь), в яких мають місце суспільні функції сусідів: забави, танці, балі часті впродовж зим, в громадському житті є багато ясности і барвности. Впродовж останнього десятка літ зазначили піднесення житлової стопи. Поправилися мешканеві і суспільні умовини, виховні засоби у всіх громадах. — Соціяльне життя дуже активне і молоді люди мають багато сходин у різних гаях. Бенкет в українській галі це нагода, якої не можна забути. Українська гостинність не минається, вони вітають... Тут є народня пісня, танок і костюм. Децо з тієї кольоровости проти-скається до церкви. Українські церкви побудовані у візантійським стилі, закінчені хрестом св. Андрея з подвійними поперечками, внутрі немає сидячих місць, бо ті що моляться, стоять, а голубе зоряне небо, куполи, кольорові хоругви, престіл й образи святих є виявом віри, що в святині Всевишнього повинна бути краса барв, форм і багато церемоніялу. ...В сільських школах діти відповіли інституціям, які zorganizувала для них Канада, як впровадження до нашої культури і способу життя, а повна відданости праця учителів серед яких тепер багато з походження українців, сталася успішніша, чим хто міг припускати дьадцять літ перед тим.

...Ми тепер можемо оцінити вартості, які принесли найліпші українці до Канади, і те певне, що коли в майбутніх десятиріччях пошириться історія західної Канади, осяги українського народу найдуть на її сторінках високе місце". Ці помічення R. Englanda потверджують ціла низка інших англомовних авторів. Їх думка для нас українців важлива передусім з уваги на еволюцію їх осуду про вартість українського поселенця, якого два десятки літ перед тим змальовували найтемнішими красками. — Господарське зміцнення українського сільського населення виявляється також поширенням їх посілости. Для прикладу можна б навести кілька фактів, занотованих у праці: The Ukrainian Canadians С. Н. Young — стр. 60. "Від часів війни можна ствердити виразний рух на південь у громадах Harrison, Strathclair і Kossburn, і ще виразніше зазначений у громаді Shoal Lake. В останньому перед десятима чи п'ятнадцяти роками земля між Oakburn і Shoal Lake на віддалі якихсь десять миль була майже вся в руках

англо-саксів, але вона поступово переходить на власність українців в міру того, як зростає число цієї людності викуповує фарми". Інспектор Bolton у звітному департаменту виховання Манітоби за рік 1920-21 пише: Наступ неангломовної людності із схилів гір Riding і Duck створює ситуацію що найменше занепокоючу, дехто міг би її назвати альярмовою. Вони поширилися на захід аж по ріку Shell, а в деяких місцях навіть переступили цю річку й поселилися на рівнині між нею і Assiniboine. Школа в Hillcrest відкрита перед восьми роками для п'ятнадцяти англійських дітей змінилася на одну з п'ятдесяти шкіл руських". Велика експансія зазначилася в округах Давфин, Ман., в околицях Йоркстону, Мельвіль, Кенори, Айтуні, Брокстон у Саскатчевані, а в Алберті поширилася округа Вегревил.

Такий зріст українського поселення був тільки можливий у літах господарської "prosperity". В часах т. зв. депресії, коли не було ринків збуту на сільсько-господарські продукти, багато господарств заламлювалося, куплені й несплачені ще фарми переходили в руки давніх власників, при чому пропадали тисячі доларів вплачені як задатки.

Розвиток культурно-освітнього і політичного життя

Праця в культурно-освітній ділянці в початках обмежувалася до влаштування концертів, представлень, вечірок, будови народних домів, читалень і т. д. З відновлення української держави на рідних землях зазначився сильний зріст національної свідомості, в чому провідну роль вела Українська Католицька Церква і невелика того часу група світської інтелігенції.

З прибуттям нової іміграції в рр. 1926—1929 культурно-освітня праця прибрала широкі організаційні форми, пов'язані з політичною орієнтацією і релігійним світоглядом. Вони такі: 1) Братство Українців Католиків (БУК), що від 1932 р. об'єднує духовних і світських діячів Української Католицької Церкви. З БУК-ом зв'язана Ліга Українських Католицьких Жінок (ЛУКЖ) і Українське Католицьке Юнацтво (УКЮ). Органом БУК є "Будучність Нації", що виходить у Вінніпегу. Надбудівкою БУК є створена в 1946 р. Центральна Українців Католиків, яка координує працю українських католицьких організацій Канади. Католицькі організації опікуються десятками шкіл, бурс, інститутів, тісно співпрацюючи з монашими чинами.

2) В 1927 р. православні українці створили Союз Українців Самостійників (СУС) з метою підтримувати українську Греко-Православну Церкву в Канаді і вести культурну працю. З СУС працюють: Союз Українок Канади, Союз Української Молоді Канади (СУМК) і Союз Українських Народних Домів (СУНД). Ці організації опікуються двома інститутами: ім. П. Могили в Саскатуні і ім. М. Грушевського в Едмонтоні, та Колегією ім. св. Андрея в Вінніпегу. Органом СУС є "Український Голос".

3) В 1932 р. засновано Українське Національне Об'єднання (УНО) з націоналістичним світоглядом з головною метою ширити й поглиблювати національну свідомість серед українців Канади і нести поміч визвольній боротьбі на рідних землях. Складові організації

УНО: Українська Стрілецька Громада, Організація Українок Канади ім. Ольги Басараб і Молоді Українські Націоналісти (МУН). Поруч багатьох "Українських Національних Домів", в яких ведеться інтенсивна культурно-освітня праця, бібліотек і ін. УНО створило в 1944 р. і підтримує Осередок Української Культури і Освіти в Вінніпегу. Органом УНО є "Новий Шлях".

4) Комуністи українського походження зорганізовані в Т-во Українців Канадців, удержують Українські Робітничі Доми, видають часописи: "Українське Слово" у Вінніпегу, "Українське Життя" в Торонті і в англійській мові "Ukrainian Canadian".

За винятком комуністичної групи, що в своїй праці виконує доручення російського большевизму, всі організації ведуть культурно-освітню працю на українській національній основі, опікуються бурсами, школами, колегіями, підпомагають інституції загально українського характеру, піддержують українське мистецтво і ін. В пропаганді українського мистецтва між неукраїнськими горожанами Канади працювали з великим успіхом д-р О. Кошиць — б. диригент Капелі Української Народної Республіки в музиці, і балетмайстер В. Авраменко в народніх танках. Зріст українського музичного мистецтва в'яжеться з працею цілої низки українських музиків, як: д-р П. Маденко, Т. Кошиць (дружина Олександра Кошиця), Е. Турула, Т. Губіцький, Б. Ковальський, і багато інших співаків, композиторів, п'яністів, скрипаків.

На окрему увагу заслуговує літературна діяльність кільканадцятьох наших поетів і письменників (Ілля Кириак, О. Івах, І. Данильчук, С. Ковбель, П. Крат і ін.), кількох науковців (проф. К. Андрусин, проф. Т. К. Павличенко). З англійських професорів університету найтісніше зв'язані з українською справою є довголітні члени НТШ, проф. Дж. В. Сімпсон (Саскачеванський університет) і проф. В. Кіркконелл (Акадія університет).

Двадцятиліття розмежовуюче обидві світові війни це час незнаного до тепер розвитку організованого культурно-освітнього і політичного життя.

Участь українців у загальному громадському і політичному житті Канади започаткована ще підчас першої іміграційної фази. Вже в першому десятилітті з поміж українців виходили радні місцевих громадських урядів, денеди й начальники громад. Участь у місцевому суспільному житті, як це завважує д-р В. Ю. Кисілевський (V. J. Kaye: The Ukrainians in Canada — в збірці Immigrants in Canada, Montreal 1955) було доброю школою для тих, що мали взяти активну участь у провінційних справах. В 1913 р. мали перший політичний успіх у виборі українця А. Шандро — послом до Легіслятури Алберти. В 1915 р. до Легіслятури Манітоби увійшов як посол Т. Д. Ферлей. Від того часу українці беруть участь у працях легіслятур усіх трьох провінцій безпереривно, здобуваючи в окремих провінційальних виборах по три, чотири і навіть шість місць.

В федеральному парламенті мають українці по двох, а то й трьох представників. В 1951 р. українці здобули перший раз місце в парламенті пров. Онтаріо. У федеральних виборах 1957 р. українці здобули шість посольських місць. В тому ж році вперше українець був іменований міністром до федерального уряду.

Релігійне життя

Релігійне життя українців у часі між двома війнами характеризує боротьба між католиками і православними, яка спричинила багато шкоди, зокрема спiniaла розвиток на загально-українському культурному відтинку та довела до політичного роздріблення. Початок непорозуміння на церковному полі сягає перших років українського поселення в Канаді, коли то російська православна місія з осідком у Злучених Державах, маючи сильну фінансову піддержку Росії робила свою шкідницьку "місію" між мало освідмленими українськими поселенцями, зокрема галицькими і буковинськими москвофілами. Боротьбою керували росіяни: архимандрит Цеховцев і митрополит Серафим. Одначе українське католицьке духовенство і посиленна церковна організація під проводом єпископа Преосв. Н. Будки обороняли українську кат. церкву, а тим самим і цілу українську громаду з повним успіхом. Та найтяжчий удар у церковну українську єдність вийшов таки з боку самих українців католиків, що через дрібне непорозуміння з церковною владою 1918 р. виступили з української католицької церкви, дали початок українській греко-православній церкві і на десятки літ втягнули українську громаду в церковну боротьбу, що нагадує темне середньовіччя. Церковна боротьба це найтемніший листок історії українського канадійського поселення, яка напевно не принесе слави основоположникам цього церковного роздору.

Третя переселенча група після другої світової війни

Вибух війни 1939 р. майже зовсім припинив іміграцію з середньої Європи. В рр. 1940—1944 дісталосся до Канади заледве 111 осіб української національності. Перші більші групи українців, переважно з таборів для переміщених осіб з Німеччини, приїхали в р. 1947-48. Найбільше число 10,500 прибуло в фіскальному році 1948-49, в наступних роках число зменшувалося: в 1949 р. — 6,570; в 1950 — 3,815; в 1951 — 6,949; 1952 — 2,859; 1953 — 957; 1954 — 724. Загальне число усієї повоєнної української еміграції (з Європи і З.Д.А.) в рр. 1945 до 1954 було 34,232, з чого 22,743 особи приїхали до кінця 1950 р.

Приплив нової української іміграції зазначився не тільки чисельним зростом української громади, але передусім тим, що вніс новий фермент у життя поселення, яке вже від ряду літ плило більш менш вирівняним річищем. Суспільний склад третьої іміграції був основно різний від обох попередніх. Якщо на першу еміграцію складалися в подавляючій більшості селяни-рільники, друга мала в своєму складі багато військовиків, то третя охоплювала переважно людей, що брали активну участь у політичному, суспільному і культурному житті, зокрема активних членів наших політичних партій та організацій, значне число людей, що працювали в муніципальних урядах, деяке число професорів і науковців, середнєшкільних і народношкільних учителів, значна кількість різних інших професіоналістів, вояків і старшин І Української Дивізії і Карпатської Січі, досить сильна група високосвідомих селян, ремісників і робітників. З невеликими вийнятками ця група збільшила число української міської людности, включаючися зразу в працю вже існуючих українських установ, орга-

нізацій і товариств, відновлюючи й діяльність старокраєвих форм, які на терені Канади ще не існували (Т-во Пласт, СУМ, НТШ, УВАН і ін.). Перші кроки нової іміграції на канадському ґрунті були тяжкі, як і обох попередніх. Однак назагал вища підготовка до життя на чужині, зокрема відносно шкоро засвоєння англійської мови улегчене організованими Міністерством Горожанства й Іміграції численними курсами англійської мови й горожанства для новоприбулих, дозволила на сильне скорочення акліматизаційного періоду й підшукування відповідної праці. Найшкорош включилися в працю кваліфіковані робітники, ремісники, т. зв. практичні фахи з-поміж професіоналістів (інженери, по зложенні відповідних іспитів — лікарі й ветеринарі). Власні варстати праці створювали наші кооператори. Тож уже по кількох літах більшість нової іміграції досить можливо влаштувалася. Значне число українських науковців мають місця викладачів у канадських університетах. За короткий ще час, щоб можна було оцінити як слід виховну працю молодечих організацій Пласту і СУМ-у, чи повну відданість працю новоприбулих педагогів у низці шкіл, курсів і дитячих садків. Спірна є тільки думка щодо позитивності праці скрайніх націоналістичних організацій. Треба однак завважити, що вони завжди ведуть перед ув освідомній роботі щодо загрозовості російського большевизму і його передньої стежі комуністичних і комунізуючих партій та організацій на терені Канади.

Українське поселення в світлі перепису людности Канади 1951 р.

На основі перепису населення Канади в 1951 р. група людности українського походження становила 395,043 осіб. Тим робом українці складають найсильнішу чисельно слов'янську групу, творячи 2.8% загалу людности Канади й займаючи четверте місце після людности британського походження (47.9%), французького (30.8%) та німецького (4.4%), але перед скандинавцями (2%), голляндцями (1.9%), поляками (1.7%), жидами (1.3%), росіянами (0.7%) та іншими.

Впродовж останнього десятка літ число людей українського походження зросло на 89.114 осіб, тобто кругло 29%. На це склалися не тільки високий природній приріст і повоснна іміграція, але передусім влучення до української групи якихсь 30 тисяч українців, що їх у попередніх переписах зачислявано до австрійців, поляків, росіян, румунів і т. д., залежно від їх колишньої державної приналежности. Мабуть також останній перепис не цілком вільний від тих помилок, як це можна вносити з великого числа (26,066) осіб українсько-католицької релігії, включених до неукраїнських груп (поляків 11,361, росіян 2,546, чехословаків 3,763, австрійців 1,661, мадярів 1,291 і ін.).

Розподіл української людности по окремих провінціям зіставлено на залученій таблиці. 90.4% усіх канадських українців жило в чотирьох провінціях: Онтаріо, Манітоба, Саскачеван і Алберта, 9% у провінціях Квебек і Бритійська Колюмбія, а решта — тобто 0.6% розсіяні по чотирьох атлантийських провінціях і північних територіях.

Розподіл української людности по окремих провінціях Канади (в абсолютних числах і процентове відношення до загалу людности)

Провінція	Загальне число населення	число	Відсотковий розподіл укр. людности по провінціям	
			У к р а ї н ц і % усієї людности	Відсотковий розподіл укр. людности по провінціям
Нова Фунляндія	361,416	20	0.0	0.0
О-в кн. Едварда	98,429	47	0.0	0.0
Нова Скошія	642,584	1,235	0.2	0.3
Новий Брунсвик	515,697	129	0.0	0.0
Квебек	4,055,681	12,921	0.3	3.3
Онтаріо	4,597,542	93,595	2.3	23.7
Манітоба	776,541	98,753	12.7	25.0
Саскачеван	831,728	78,399	9.4	19.8
Алберта	939,501	86,957	9.3	22.0
Бр. Колумбія	1,165,210	22,613	1.9	5.7
Юкон і Повн. Західні Території	25,100	374	1.4	0.2
Канада	14,009,429	395,043	2.8	100.0%

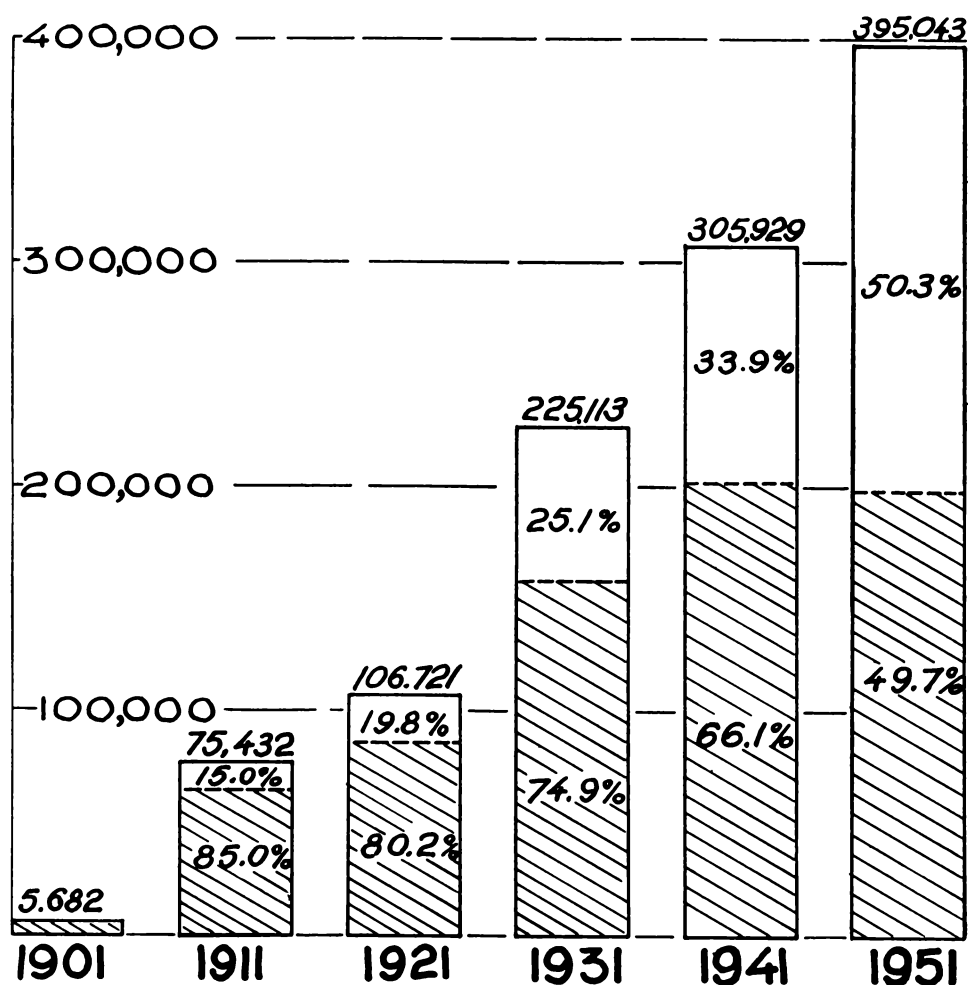
Розселення українців по округам окремих провінцій подають таблиці та малпа трьох степових провінцій. Карта ілюструє чисельний розподіл нашої людности, на якій одна точка представляє 250 осіб. Точки не охоплюють української людности міст: Вінніпег, Ріджайна, Саскатун, Муз Джа, Калгарі, Медисин Гет і Летбридж, для чого поко-ристувалося кружками.

Довга на 3.000 км. смуга головного українського поселення тяг-неться від південно-східньої Манітоби до північно-західньої Албер-ти. В цій смузі виступає низка бльоків з відносною, а денеде абсолют-ною більшістю українського населення. До округ зі зглядною більші-стю українського населення в провінції Манітоба належать округи: 12 (25.3% українського населення), 13 (36.1%) і 14 (37.1%). Високий відсоток українського населення є в округах чч. 1 (36.1%), 5 (22.2%), 6 (11.2%), 9 (10.3%) та 11 (16.7%). Деякі околиці мають виразну укр-їнську більшість, напр., Стюартборн (1 округа) 86%, Бирч Рівер (1 окр. — 68%, Гаррисон (11) — 57%, Кройцбург (12) — 68%, Чет-філд (12) — 67%, Давфин (13) — 50%, Етелберт (13) — 63%, Гіль-берт Пл. (14) — 52%, Росбурн (14) — 73%.

У провінції Саскачеван релятивна більшість українців зазначу-ється в округах чч. 9 (44.6%), 10 — (21.8%), 14 — (11.6%), 15 — (14.2%), і 16 — (12.5%), з абсолютною більшістю в околицях: Гуд Лейк (9) — 69%, Інсінгер (8) — 87%, Калдер (9) — 77%, Айтуна (10) — 63%, Бівер (10) — 66%, і інші.

В провінції Алберта український бльок лежить на північному сході від Едмонтону, Вегревил, Мондер й охоплює округи чч.: 10, 13, 14, в яких українці творять зглядну більшість. Абсолютну чисельну перевагу українці мають в околицях: Україна (10) — 84%, Собор (10) — 86%, Бірч Лейк (10) — 59%, Ігел (Орел) — 75%, Леслі — 54%, Восток (10) — 81%, Де Пайнс (10) — 68%, Норма (10) — 64%, Вільна (12) — 75%, Смокі Лейк (12) — 83%.

Поза степовими провінціями сильне скупчення українців (93,595) виявляє провінція Онтаріо. Найбільше українців поселилося в око-лиці міста Торонта в повіті Йорк (29,724). Інші повіти з великим чи-

слом українців це Ессекс (5,944), Лінкольн (4,152), Судбури (4,672), Тундер Бей (11,004), Велланд (4,382), Вентворт (7,193). З уваги на велику загальну густоту людности, українці складають тільки 2.3% населення провінції, досягаючи найповажніший відсоток тільки в повіті Тундер Бей (10.4%).

В провінції Квебек 85% українського населення поселилося в місті Монтреалі, а інших 15% розсипані по цілій провінції, не tworячи ніде поважнішого згрупування.

В провінції Брит. Колумбії — 13,117, тобто 58% усього українського населення в провінції живе в місті Ванкувер та околиці. Решта розкинена по інших містах невеликими скупченнями всуміш з британцями, французами, скандинавцями, німцями, голляндцями й іншими. Із східних провінцій на увагу заслуговує тільки провінція Нова Шкотія з 1,235 особами українського походження.

Околиці з перевагою українського населення мають своєрідний український характер, який зазначається в будові й розміщенні господарських будинків, плеканням городовини, квітів, будовою стилевих українських церков, а часто ношею й майже всюди українською мовою.

Українські сільські громади складаються з більшого чи меншого числа фарм, тобто хуторів. Життя активізується в подвійних осередках: місцево-фермерському, розбудованому серед полів (звичайно на перехресті шляхів), що складається з церкви, кладовища, місцевої школи, народного дому і т. д., і в ближчому містечку чи селі при залізничному шляху, де вже бувають крамниці, місця розваги, де є лікар, урядові установи, тощо. Останніми часами зростає тенденція концентрувати все життя тобто також церкву, школу, народний дім і інш. в міських осередках.

Українці в містах Канади

Українське міське населення Канади — це головно продукт двох останніх іміграцій, засилений в значній мірі потомками українських селян-піонерів, що здобуваючи в місті освіту й фахове знання, не бажали вертатися до сільської праці. Українські мешканці міст це в більшості фабричні, будівельні, готелярські й інші робітники, в меншості дрібні ремісники, купці. Відносно невеликий відсоток працює як професіонали. З винятком Вінніпегу й Едмонтону, де українці творять поважний відсоток населення (понад 10%) українські мешканці міст розпорошені серед чужонаціонального населення, хоч буває тенденція скупчуватися в деяких кварталах.

Українська міська і фермерська людність та укр. імігранти в розподілі на окремі провінції в числах і процентах загалу укр. людности даної провінції.

Провінція	Загальне число українців	Українці в міста число	%	Укр. по фармах число	%	Укр. народжені поза Канадою число	%
Нова Фунляндія	20	8	40.0	12	60.0	2	10.0
О-в кн. Едварда	47	7	14.9	40	85.1	3	6.4
Нова Скошія	1,235	1,040	84.2	195	15.8	350	28.4
Нов. Брунсвик	129	91	70.5	38	29.5	23	17.8
Квебек	12,921	12,369	95.7	552	4.3	6,933	53.6
Онтаріо	93,595	76,092	81.3	17,503	18.7	37,477	40.0
Манітоба	98,753	49,347	50.0	49,406	50.0	27,894	28.3
Саскачеван	78,399	16,080	20.5	62,319	79.5	18,864	24.1
Алберт	86,957	28,103	32.3	58,854	67.7	23,205	28.3
Брит. Колумбія	22,613	15,269	67.5	7,844	32.5	5,375	23.8
Юкон і Півн. З. Тер.	374	158	42.2	216	57.8	69	16.6
Канада	395,043	198,564	50.3	196,479	49.7	120,188	30.4

В залученій таблиці на наступній сторінці зіставлено в порядку чисельности української людности — міста й підміські околиці з населенням понад 100 тисяч. У першій числовій колоні подано загальне число людности, в другій число українців, в третій відсоток українського населення міста.

Українці в містах понад 100 тисяч людности

Місто	загальне число	українці	
	населення	число	% з. числа
Вінніпег, Ман.	354.069	41.437	11.7
Торонто, Онт.	1.117.470	29.262	2.6
Едмонтон, Альта.	173.075	18.945	10.9
Монреал, Кве.	1.395.000	11.154	0.8
Ванкувер, Б. К.	530.728	11.030	2.1
Гамільтон, Онт.	259.685	7.088	2.7
Віндзор, Онт.	157.672	5.019	3.2
Келгари, Альта.	139.105	3.302	2.4
Оттава, Онт.	281.908	1.722	0.6

Статевий склад канадійських українців

Серед українського населення Канади зазначається сильна перевага числа чоловіків над числом жінок. У загальному чоловіків є 208,294, тобто, 52,8%, а жінок 186,749, то є 47,2% — іншими словами — на 100 чоловіків є тільки 90 жінок. Цей ненормальний стан це, передусім, наслідок ненормального перебігу нашого еміграційного процесу, як це вже згадано вище. Тому ця різниця між числом чоловіків і жінок виступає найсильніше в імігрантів. На 120,188 імігрантів (30,5% усього українського населення Канади) є 70,260 або 58,5% чоловіків і 49,928 або 41,5% жінок, відношення числа чоловіків до числа жінок є 100 до 70. Навпаки — серед цих, що народилися в Канаді, це числове відношення нормальне і є 100 до 99. Прямим наслідком цієї аномалії є велике число неодружених чоловіків (42%) і розмірно невелике число дітей.

Знання рідної мови

На 395,043 українців тільки — 352,323 особи, тобто, 89,2%, подали українську мову за свою рідну. Залучена табеля (ч. 3) ілюструє знання української мови в окремих провінціях. Тільки в провінції Квебек і трьох степових провінціях відсоток українців, що говорять рідною мовою, перевищує 90%. Задержанню рідної мови допомогло тут гру-

Знання рідної мови.

Провінція	Загальне	Знають укр. мову	
	число українців	число	% загалу укр.
Нова Фунляндія	20	11	55.0
Острів князя Едварда	47	22	46.8
Нова Шотландія	1,235	742	60.1
Новий Брунсвик	129	54	41.9
Квебек	12,921	11,743	90.9
Онтаріо	93,595	73,710	78.8
Манітоба	98,753	92,604	93.8
Саскачеван	78,399	75,513	96.3
Алберта	86,957	82,008	94.3
Брит. Колумбія	22,613	15,640	69.2
Юкон і Півн. Зах. Території	374	276	74.0
Канада	395,043	352,323	89.2

пове поселення українців, переважно на фармах і дбайливе виховання дітей у батьківському домі. Рідна школа, українська церква та культурно-освітні установи сприяють культурі рідного слова. Навпаки, де українці розпорошені серед чужинецького елементу, зокрема в містах, знання рідної мови зникає. Перерва зв'язку з рідними землями робить своє.

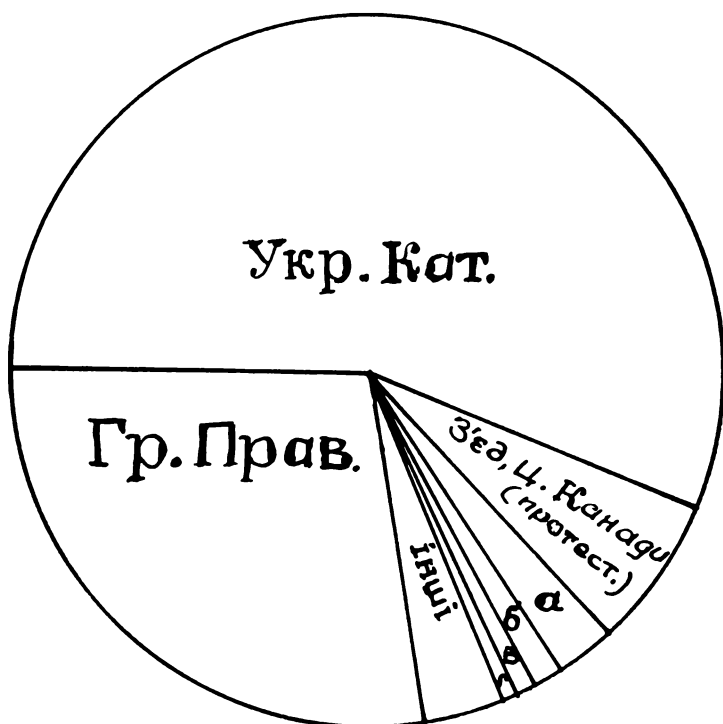
Великий вплив на затрату рідної мови мають мішані подружжя, які чисельністю перевищують однородно-національні. Найбільший відсоток у мішаних подружжях складають британці, а далі: поляки, німці, французи, росіяни, норвежці, чехословаки, румуни, шведи, голландці та в дуже дрібних відсотках усі інші національні групи Канади.

Релігія

В час еміграції подавляюча більшість, бо кругло 80% українських поселенців, належала до української католицької церкви, а інші до греко-православної церкви. Домішка інших релігійних груп була дуже незначитна. В наслідок невистарчаючої духовної опіки з рамени обох церков, зокрема в початкових роках поселення, наші поселенці попадали ступнево під вплив дуже численних у Канаді релігійних сект. Хоча українці католики одержали свого єпископа в 1912 році і українці православні почали сильні організаційні і пропагандивні заходи від 1918 р. релігійне розбиття поступає далі, як це видно з залученої таблиці (1951 р.). Велика більшість української людности (69,8%) придержується далі обох українських церков; католицької (56,0%) і православної (28,1%). Найбільші страти зазнала українська католицька церква. Головно її коштом зросло число православних, з'єдинених (протестантських) церков Канади (7,1%), та усіх інших менших сект (8,7%). Релігійне роздрібнення зазначається найбільше серед українського міського населення. В загальному жінки наражені на вплив сект більше, чим чоловіки — (сектантів між українським міським жіноцтвом є 41,1%, між чоловіками тільки — 35,8%). Роля сектанства в українському житті негативна. Сектанти знаходяться під впливом чужонаціональних керівників, які часто в українських справах непоінформовані або ставляться до них негативно, а релігійна ревність сект веде часто до виступів проти української більшості. В останніх часах позначилося організаційне скріплення української католицької Церкви, що є під кермою митрополита і чотирьох єпископів.

Релігії канадійських українців 1951 р.

	Всі	Укр. католики	Греко- правосл.	Злучена Церква Канади	Англі- кани	Пресви- теріяни	Бапти- сти	Люте- рани	Інші
Канада: Всі	395,043	221,415	111,045	28,190	10,082	4,521	3,723	3,435	12,632
%	100.0	56.0	28.1	7.1	2.6	1.1	1.0	0.9	3.2
Чоловіки	208,294	118,052	60,343	13,379	4,617	2,127	1,780	1,528	6,468
%	100.0	56.0	29.0	6.4	2.2	1.1	0.8	0.7	3.1
Жінки всі	186,749	103,363	50,703	14,811	5,465	2,394	1,943	1,907	6,163
%	100.0	55.4	27.2	7.9	2.9	1.3	1.0	1.0	3.3

Розподіл українців за віровизнання

- а — англікани
б — презвитеріяни
в — баптисти
г — лютерани

Релігійний розподіл українців по провінціях Канади

Провінція	Всі	Укр. католики	Греко- правосл.	Злучена Церква Канади	Англ- кани	Пресви- теріяни	Бапти- сти	Люте- рани	Інші
Нова Фунляндія	20	11	1	5	1	—	1	1	—
Нова Скошія	1,235	933	89	74	87	14	26	1	11
Н. Брунсвик	129	53	10	20	17	9	7	—	13
Квебек	12,921	7,879	3,397	738	340	119	66	66	316
Онтаріо	93,595	50,478	22,717	9,075	4,227	2,428	1,371	849	2,450
Манітоба	98,753	68,402	19,608	4,859	1,719	635	424	707	2,399
Саскачеван	78,399	41,605	27,387	4,174	919	322	676	643	2,673
Алберта	86,957	42,340	32,453	5,931	1,344	528	785	732	2,944
Бр. Колюмбія	22,613	9,491	5,289	3,270	1,401	451	360	432	1,919
Юкон	170	86	32	17	17	6	5	2	5
Півн. Зах. Тер.	204	118	56	17	6	5	1	1	—

Заняття канадійських українців

Статистика охоплює тільки число продуктивно зайнятих осіб, тобто таких, що одержують нагороду за свою працю або помагають продукувати добра, які є предметом торгівлі. З того числа виключені діти пониже 14 літ життя, нездатні до праці старці і каліки, як також жінки вище 14 літ життя, які помагають у домашній праці без грошевої винагороди. — З усіх 395 тисяч українців 1951 р. продуктивно працювало 164,893 або 41.7%. В тому 131,459 мужчин і 33,893 жінок. Відсоток зарібково зайнятих українців є високий у порівнянні з 38% зарібково зайнятих людей загалу людности Канади. Залучена табеля розподілу людности по групам занять може подати нам інформації, на скільки структура працюючої людности різниться від пересічного складу працюючої людности цілої Канади. Найперше — українці виявляють дуже високий процент фермерів і фермерських робітників, який два рази більший від пересічності в Канаді. На такий високий процент рілників вплинула передусім іміграційна політика уряду, який від самого початку середньо-європейської еміграції до Канади звернув увагу на селян, а далі — вроджене замилювання українців до сільсько-господарської праці. З різних зглядів це явище треба вважати за корисне так з точки погляду інтересів Канади, як і української групи зокрема. Цю найбільшу групу треба тільки скріпити більшим числом українських агрономів, щоб могли успішно суперничити з фермерами голляндської, німецької чи шкоцької етнічної групи. — Друга по чисельности група це промисловість, що охоплює кругло 16% працюючої української людности. Щодо відсотку українці не відбігли від пересічності, однак не дорівняли ще своїми кваліфікаціями — відносно замале число механіків, форменів, виробників складних і прецизних машин і ін. Найбільше число наших людей зайнятих у промисловості — зосереджене в пров. Онтаріо. Зріст українського фабричного робітництва зазначився по другій світ. війні, коли більшість новоприбулих імігрантів замешкала в містах. Основування нових промислових підприємств під українським зарядом скріплює надію на майбутній успішний розвиток. Третя щодо чисельности група — це обслуга, до якої включені працівники ресторанів, готелів, фризієрських заведень, охоронна служба (сторожі, поліцисти, огнева сторожа, військо і т. д.). В військовій службі начислено 80 укр. старшин і 800 підстаршин. Щодо цієї групи українці на загаль не відбігли від пересічності. За великий у порівнянні з пересічним є відсоток некваліфікованого робітництва. З поміж інших груп слід звернути увагу на число професіоналістів, яке є мірилом культурного рівня цілої етнічної групи. Всі наші професіоналісти в числі 5,563 особи складали 3.4% українського працюючого загалу, коли пересічне число для Канади є 7.1%. Треба підкреслити, що українська суспільність щораз краще розуміє konieczність збільшити кадри працюючої інтелігенції й десятиліття між обома останніми переписами людности виявило значний поступ.

Зріст професіоналістів це в першу чергу вислід більшого зацікавлення високим шкільництвом давніших поселенців, а далі — вплив значного числа професіоналістів з Європи.

Число працюючої людности в Канаді взагалі і української групи зокрема
(1951 р.)

	Канада		Українці	
	число	%	число	%
Загал людности	14,009,429		395,043	
Загальне число зайнятих	5,286,153	37.7	164,893	41.7
Мужчини	4,121,832	78.0	131,459	79.7
Жінки	1,164,321	22.0	33,434	20.3

Розподіл працюючої людности по групах занять.

Група занять	Загаль людности Канади				Українці			
	Мужчини	Жінки	Разом	% зайнятих	Мужчини	Жінки	Разом	% зайнятих
Власництво і заряд	369,934	37,257	407,191	7.70	6,560	760	7,320	4.43
Професійна праця	210,735	165,945	376,680	7.12	3,390	2,173	5,563	3.37
Бюрова праця	243,900	321,809	565,709	10.70	4,139	7,075	11,214	6.80
Землеробство	797,874	32,567	830,441	15.71	46,438	3,436	49,874	30.24
Рибальство, ловецтво	50,679	198	50,877	0.96	160	4	164	0.10
Лісівництво	101,020	19	101,039	1.92	1,461	1	1,462	0.89
Гірництво і каменярство	65,273	18	65,291	1.23	3,044	2	3,046	1.85
Промисловість	668,956	172,412	841,368	15.92	20,653	5,564	26,217	15.90
Електроенергія	61,617	1	61,618	1.16	1,440	—	1,440	0.87
Будова	298,713	898	299,611	5.67	7,444	37	7,481	4.54
Транспорти	339,606	2,583	342,189	6.47	10,880	50	10,930	6.63
Комунікація	40,011	31,107	71,118	1.34	562	414	976	0.59
Торгівля	189,776	118,797	308,573	5.84	2,910	3,484	6,394	3.88
Фінанси	30,755	1,550	32,305	0.60	384	11	395	0.24
Обслуга (з винятком професійної)	271,743	245,039	516,782	9.78	7,102	9,297	16,399	9.35
Загальні роботи	330,267	20,939	351,206	6.66	13,757	845	14,602	8.86
Не устійнено	50,973	13,182	64,155	1.22	1,135	281	1,416	0.86
Разом	4,121,832	1,164,321	5,286,153	100.00	131,459	33,434	164,893	100.00
Разом	4,121,832	1,164,321	5,286,153	100.00	131,459	33,434	164,893	100.00

В останніх літах зросло також число торговельних працівників, хоч процентово стоїть ще далеко позаду пересічного стану. Дуже слабо заступлені українці в групі власників і завідуючих електроенергія комунікація (телефони, телеграфи, радіостанції і т. д.), уряднича служба.

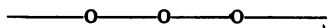
* * *

Цей хоч поверховний і дуже неповний нарис розвитку українського поселення в Канаді вистарчає, щоб виявити великі творчі можливості української людини, яка найшлася в життєвих умовах корисніших від тих, що їх мала в батьківщині. Залізна витривалість і працьовитість осягані вірою в краще майбутнє, сперті на міцні основи християнської етики і любови батьківщини потрапили вже у кількох десятиліттях стерти з українських переселенців погані наслідки чужинського панування і перетворити їх у свідому національну групу. Щораз

живіша й успішніша участь у господарському, культурному, суспільному й політичному житті прибраної батьківщини їх активне зацікавлення справами загально українського характеру — це вияв правильних напрямних розвитку цієї вітки українського народу.

Ясна річ, що відтинєк часу за короткий, щоб у ньому можна було використати всі духові і фізичні можливості української громади і стати на рівні провідних етнічних груп Канади. Всеж таки щораз більше зрозуміння для підвищення шкільної освіти, зростаюче число української молоді студіюючої в університетах, у фахових школах і т. д. дає основу до сподівань, що вже в недалекому майбутньому українська громада виростить відповідне число високо-кваліфікованих фахівців-професіоналістів, науковців, військовиків, дипломатів, техніків і т. п. та через них зможе впливати на рівні з іншими на відповідні ділянки державного життя.

Події останніх літ, зокрема цілковита перерва зв'язку з європейською батьківщиною і припинення допливу свіжої еміграції з України поставило перед українську громаду низку нових актуальних проблем. До них належать, між іншим, справа територіальної й організаційної консолідації, збереження в чистоті і плекання української традиції і культури, несення моральної і матеріальної допомоги тим членам української нації, що такої братньої помочі потребують. Створення можливості іміграції до Канади українцям, що розгублені по широкому світі в поганих життєвих умовах — це інша проблема. Тут треба підкреслити, що Канада має поважні завдання на те, щоб статися світовим центром української еміграції. Оснування єдиної в світі української католицької митрополії у Вінніпегу це символ вложення саме на Канаду важкого але й почесного обов'язку боротьби за духову незалежність українського народу.

УКРАЇНСЬКЕ РОБІТНИЦТВО Й НАПРЯМНІ ПОЛІТИКИ НАШОЇ СПІЛЬНОТИ В КАНАДІ

*) Українська етнічна група проживає на терені Канади вже понад шістдесят років. За той час було створено цілий ряд наших організацій і товариств місцевого і загальноканадського характеру, наладнано громадське і церковне та культурне життя, закладено досить тривкі основи під господарський розвиток всієї нашої громади. На перший погляд могло б здаватися, що в нас в загальному все гараз і що позиції нашої спільноти на тому терені стають щораз то міцніші і що наша роля в місцевому житті зростає.

Воно так і повинно б бути і до деякої міри є. Все таки, глибша аналіза нашого збірного життя на всіх відтинках виявляє ряд загрозливих симптомів, які сигналізують наявність серйозної небезпеки для нашого майбутнього в цій країні. Однією з найбільш занедбаних ділянок, де вияви хвороби найсильніші, є наше робітництво. Цій справі хочемо власне присвятити дещо уваги, щоб питання українського робітництва в Канаді поставити в центрі зацікавлення нашого організованого загалу, нашої преси і наших громадських діячів.

Зрозуміло, що в нашій статті ми будемо мусіти заторкувати деякі проблеми з засягу української національної політики в Канаді, тимбільше, що ми виходимо з założення, що справа українського робітництва, його організація і активізація — це, по суті речі, загальноукраїнська справа. Можливо, що наша постанова проблеми буде в деякій мірі порушувати закріплену вже схему нашого організаційного життя, але ми вважали це за доцільне зробити, щоб у дискусії над цією темою ми могли всі разом оформити виразний погляд, який би допоміг нам у дальшій практичній роботі.

* * *

*) Довідка ця на робітничі теми у пов'язанні з основними założеннями нашої національної політики на терені Канади разом з аналізом соціального перекрою нашої національної групи опрацьована на базі матеріалу зібраного при підготовлюванні доповіді на Господарський конгрес, що відбувся у Вінніпезі 8. 10. 1955 з нагоди 50-літнього ювілею Запомогового Братства св. Миколая. До довідки включені теж висновки пороблені в часі дискусії і завваги осіб, які цей матеріал читали. З технічних причин цей матеріал друкується за розділами (всіх розділів — 5), які в основному становлять для себе логічну цілість. — Прим. автора.

Що ми розуміємо під поняттям “робітництво” і зокрема “українське робітництво”? Згідно зі загально прийнятою дефініцією під робітництвом треба розуміти окрему суспільну класу, тобто частину суспільства, яка відрізняється від інших частин своїм соціальним статусом (в економічному і духовому розумінні з уваги на відмінний спосіб життя і відмінний духово-культурний себеви́яв), чи як це окреслює відомий німецький соціолог Макс Вебер — суспільну групу, якої життєвий шлях і умовини є на однаковому рівні і спрямовані в одній площині відповідно до тих рамок, що їх людині накидає відношення до матеріальних дібр, походження, специфічні культурні фактори.

Відповідно до тієї дефініції до робітничої класи ми зачисляємо всіх тих, хто не розпоряджає ніякими власними засобами продукції і хто виконує якусь працю, за яку дістає винагороду у формі періодичної заробітної платні. Іншими словами йдеться про людей, які обслуговують різні галузі промислово-технічного життя на різних його ступенях, починаючи від некваліфікованих робітників і кінчаючи на висококваліфікованих спеціалістах. Зрозуміло, що такий же самий критерій ми можемо застосувати, коли говоримо про українське робітництво як суспільну класу.

На основі цього коротенького з’ясування могло б здаватися, що дати відповідь на питання, яке місце і яка роль українського робітництва в житті нашої спільноти в Канаді — це цілком легка справа. Але, на жаль, так воно не є. Ми мусимо взяти до уваги ще один специфічний момент, а іменно факт проживання не компактною масою на рідній землі, а в різному оточенні на чужині, що приневолює угляднювати додаткові фактори, без яких ми б не тільки подали невірну оцінку проблеми, але могли б поробити висновки, які не мали б ніякого відношення до реальної дійсності.

Нам приходится зараз обмірковувати місце і роль робітництва, яке з одного боку, беручи в чисто класово-технічному розумінні, є часткою канадійської робітничої класи з усіма позитивними і негативними особливостями і рівночасно, з другого боку, яке є кровно і культурно пов’язане з етнічною групою, яка належить до національних меншостей на терені Канади і яка є об’єктом посиленої інтеграційної і асиміляційної політики на всіх без винятку суспільних щаблях.

Такий фактичний стан незвичайно утруднює аналізу і з’ясування проблеми, бо її треба подавати в двох рівночасно площинах і на двох цілком відмінних площинах шукати відповіді. Нам треба, отже, бачити дві сторони медалі рівночасно, тобто бачити українця-робітника як члена робітничої класи, що рівночасно є частиною української спільноти і українця-робітника, який є членом канадійської робітничої класи, яка оформляється і якої свідомість класової окремішності определяється разом з формуванням окремої канадійської національної спільноти, яка, у свою чергу, розвивається коштом (чи на базі) різних етнічних груп, що на протязі останніх триста років заселили Канаду.

Такий підхід і таке розуміння проблеми зумовлене не тільки факторами наявного фізично-етнічного зрізничкування на терені Кана-

ди, але, і то передусім, фактом конкретної інтеграції і асиміляції нашої етнічної групи, коли прийняти до уваги, що майже 80 процентів українського населення в Канаді — це люди тут народжені і виховані і то в третьому, чи навіть четвертому поколінні.

I.

Приймаючи до уваги всі ті моменти, буде доцільним зупинитися, бодай коротко, над позицією і характером канадійського робітництва, часткою якого є, як це ми вже підкресляли, українське робітництво.

Канада — високоіндустріялізована країна. Це, річ ясна, створює передумови для існування сильної робітничої класи, без якої промислово-технічний розвиток країни був би немислимий. За даними Канадійського Статистичного Бюро в 1954 році в канадійській індустрії було zatrudнено 3,854.000 осіб, які обслуговували всі галузі промисловості і яких, соціально беручи, ми зачисляємо до робітництва. Коли ж прийняти до уваги факт, що в тому самому часі число *всіх* корисно zatrudнених в Канаді виносило кругло 5,400.000 осіб, тобто понад 54 процентів з усього населення у віці понад 14 років, то ми побачимо, що саме робітництво налічувало тоді в цілому 72 проценти усіх корисно zatrudнених. В основному — треба відмітити — це процентове відношення на сьогодні майже без ніяких змін.

Така коротка мова чисел, коли йдеться про канадійське робітництво і його числову силу. Для повного образу нам треба б нагадати про існування сильного профспілкового (юнійного) руху, про робітничі профспілки, які в цілому об'єднують одну третину працюючих. В 1954 році Трейдс енд Лейбор Конгрес оф Канада налічував 558.700 члснів, Кенедіян Конгрес оф Лейбор — 352.500 членів, а Кенедіян Католик Конфедерейшен оф Лейбор — 104.500 членів. Коло 42.000 налічував в тому самому часі Інтернешенал Рейлвей Бротергудс. Недавно у висліді довгих переговорів дійшло до об'єднання двох найбільших канадійських профспілок в одну організацію, що налічує разом понад один мільйон членів.

Основна функція профспілок — *охороняти інтереси працюючих шляхом підготовки і складання колективних договорів з працедавцями, якими регулюються умови праці*. Тут непотрібне говорити про значення профспілок і їхній вплив на цілий робітничий рух. Ми не прибільшимо, коли скажемо, що на сьогодні профспілковий рух в Канаді — це один зі співвирішальних чинників економічно-політичного життя цілої країни, чинник, якого ні працедавець-капіталіст, ні держава не злегковажать, якщо не хочуть наразити загальний добробут країни.

Все таки, буде доцільним тут відмітити, що, не зважаючи на таке поважне число робітництва в Канаді і на його зорганізованість, канадійське робітництво, подібно як і робітництво Сполучених Штатів, не здобулося досі на оформлення власної політичної організації, яка б активно включилася в політичне життя країни, щось як це є в Англії. Для такого стану є свої причини. Канадійське робітництво зорганізоване у профспілках слідом за раніше зорганізованим робітництвом США наголошує, передусім, професійні інтереси робітничої

кляси і оборону тих інтересів в оперті на прихильні до робітництва партійно-політичні організації без уваги на характер тих політичних партій. Флоренс Петерсон, директор Промислового Відділу Американського Статистичного Бюра Праці при Департаменті Праці, у своїй книзі "Американські Робітничі Юнії" пише м. ін. на згадану тему таке: Американський організований робітничий рух від самого початку "стосує невмішування в партійно-політичні справи, при чому він (робітничий рух) підтримує активно приятелів без уваги на їхню політично-партійну приналежність і так само рішуче поборює своїх противників. Це невмішування спирається на переконання, що у випадку, коли б юнії почали втручатися в партійно-політичні справи, то це, по перше, спричинило б розкол в робітничих рядах і відвернуло б увагу від суто профспілкових справ; по-друге, неутральність уможливило б заповнити для робітництва підтримку з боку кандидатів, які стараються про підтримку робітництва; по-третє, робітництво відхиляє можливість утотожнювати себе з будь-якою політичною партією, що спричинило б втрату політичного впливу юній, який вони мають, не пов'язуючися з ніякою партією"

З тим пов'язаний ще один важливий момент. Як відомо, на американському континенті є сильна тенденція заперечувати існування класових різниць, явище властиве суспільствам, де існує т. зв. відкрита класова структура. Ми не входимо тут у правильність такої оцінки, але мусимо відмітити наслідки такого переконання чи ствердження. В той час, коли європейський профспілковий рух і робітничий рух в цілому від самого початку мали політичне спрямування (соціалізм), то в Америці робітничий рух, подібно до інших економічних груп, бачив заспокоєння своїх бажань в рамках існуючої політичної і економічної системи. Американському робітництву і йдеться зараз про те тільки, щоб забезпечити за собою якнайвищу частку національного прибутку у формі заробітної платні і зберегти якнайвищий життєвий рівень.

Тотожний підхід до партійно-політичного життя в державі уможливлено теж і канадському організованому робітничому рухові підтримувати існуючі політичні партії, в тому Ліберальну, Консервативно-прогресивну і інші. Правда, і в США і в Канаді є свого роду зв'язки робітничих політичних партій, але вони відносно слабкі. В Канаді за таку партію можна б вважати СіСіеФ (Кооперейтив Коммонвелт Федерейшен), оформлену в 1932 році. З різних причин ця партія об'єднала в своїй програмі ідеї англійських фабіаністів, аграріїв, християнського соціалізму (це останнє під впливом Вудсворта, Методистського проповідника, який поклав основи під цю партію). З уваги на такий свій характер ця партія найшла найподатливіший ґрунт у фермерських провінціях Центральної Канади, а не у високопромисловому Онтаріо чи Квебеку. Щойно останньою ця партія намагається здобути для себе позиції серед робітництва і стати в Канаді політичною партією працюючих, подібно до Британської партії праці. В тому аспекті СіСіеФ тісно співпрацює з керівництвами профспілок і поволі починає здобувати собі позицію як свого роду робітничий соціал-демократичний рух з програмою подібною до британських лейбуристів.

Протягом двадцятих і тридцятих років, як теж після останньої війни в Канаді намагався закріпитися серед робітництва комуністич-

ний рух. Комуністична партія Канади, яка постійно підкресляла і продовжує підкресляти, що вона і тільки вона є справжньою партією працюючих мас, мимо активної діяльності і агресивності, не зуміла закріпитися, і здобути поважніший вплив. КПК і надалі остається тільки невеличкою змовницько-конспіративною групою комуністичних фанатиків, керованих платними агентами Москви, без поважного впливу на життя організованого канадійського робітництва.

Така — в дуже загальному нарисі — картина на робітничому відтинку в Канаді і такі об'єктивні умовини, серед яких живе і може розвивати чи розвиває свою діяльність і українське робітництво, якого роля і позиції дуже тісно пов'язані з цілістю канадійського робітничого організованого руху.

II.

Пригляньмося тепер другій сторінці медалі, тобто подивімося на українське робітництво, як частку української спільноти в Канаді. Ми не розпоряджаємо офіційною статистикою, яка б інформувала нас про українське робітництво, ми можемо робити наші оцінки тільки на основі чи то власних спостережень чи загальних даних.

Проф. П. Юзик у своїй праці "Українці в Манітобі" відмічає, що порівняно процент українців-робітників по відношенні до загального числа українського населення в Манітобі є вищий, як пересічний процент робітництва по відношенні до загального числа провінції у віці понад 14 років. Нам здається, що це ствердження, що стосується Манітоби, можна поширити на цілу Канаду, зокрема на такі провінції як Онтаріо і Квебек. Але навіть, коли б ми прийняли пересічне процентове відношення, як його подає Канадійське Статистичне Бюро, то ми матимемо коло 75 процентів всіх кориснозатруднених осіб у віці понад 14 років, яких ми мусимо залічити до робітництва. Зрозуміло, що вже тільки цей факт має свою вимову і вказує, якою важливою силою серед нашої спільноти на терені Канади є українське робітництво.

Для нашої аналізи і для знайдення відповіді на поставлене питання потрібно ствердити не тільки числову силу, нам буде доцільно знати у ще більшій мірі вертикальний, так сказати, перекрій тієї суспільної кляси, яку ми називаємо українським робітництвом у Канаді. Це важне тому, бо в цей спосіб ми вивчимо матеріал, на якому маємо будувати наші всі пляни практичної дії.

Тільки досить побіжна аналіза покаже, що наше робітництво за своїм складом є дуже різноманітним збором, можна б навіть сказати зліпком різних фрагментів, які ще органічно зі собою не зрослися і яких інтеграція далеко ще не закінчена. Попри справжніх робітників, що зросли в робітничому оточенні й що за своїм походженням належать, так сказати, до робітничої кляси, в ряди робітництва влилися на протязі десятків років тисячі колишніх селян, які в робітничому середовищі свідомо чи несвідомо зберігають свою селянську психіку і які прагнуть до інших життєвих умов. Далі, в ряди робітництва і то часто некваліфікованого чи пів-кваліфікованого влилося чимало інтелігенції, кол. професіоналістів, які ще недавно працювали про-

фесійно, а тепер здеклясувалися і примушені пристосовуватися до нової обстановки. Річ ясна, що і цей прошарок тільки під тиском обставин належить до робітничої групи, з якою, однак, його не лучать властиві професійні інтереси, спільний стиль життя і зацікавлення та прагнення.

У зв'язку з тим, що українське робітництво в Канаді складається у великій мірі з таких людей, воно не видало зі своїх рядів робітничих діячів більшого формату і тому теж воно не приймає активної участі в діяльності робітничих профспілок. Атмосфера українського робітничого середовища в Канаді ніяк не сприяла і ще не сприяє сьогодні тому, щоб серед робітництва оформилася провідна верства, яка б могла очолити широкий робітничий рух.

Безперечно, що з бігом часу цей уклад відносин зміниться, приймаючи до уваги збільшування рядів робітництва за рахунок тут народжених українців. Імігранти прибували до Канади і включалися тут в дві суспільні групи: фермерську і робітничу. В тій останній вони звичайно займали саму долину суспільної драбини, поповняючи лави некваліфікованої робочої сили, яка щойно мусіла переставляти себе психічно до праці в індустрії. Інакша справа вже з їхніми дітьми.

Цей момент дуже вдало підхопив Мартін Горочек, працівник заводу Вестінггауз у Гамільтоні. Він м. ін. підмітив, що "слов'яни зі своїм селянським підложжям не мають технічної підготовки потрібної для складнішого промислового виробництва... Британські робітники приходили зі старого краю вже з певним досвідом у продукції. У висліді, цілком природно, вони забирали спеціалізовані роботи, спихаючи слов'ян на самий кінець продуктивного процесу. За те сьогодні позиція українців у важкій індустрії мусіла змінитися. Молоді канадійські українці з більшою амбіцією і можливостями як їхні батьки не мають ніяких труднощів, щоб знайти для себе відповідне місце в промисловості. Я впевнений, що коли канадійці українського походження матимуть змогу набутися потрібне технічне знання, вони дорівнюють щодо стандарту праці у спеціалізованих галузях промисловості робітникам британського походження". (Цитую за: V. Lysenko — "Men in Sheepskin Coats", с. 276).

Цікаві і багатомовні статистичні дані по тій лінії опрацьовані М. Я. Гунчаком (за "Men in Sheepskin Coats"), який подає, що на терені Канади, коли мова про робітництво українського походження, крім висококваліфікованих фахівців (гравюристів, літографів, по виробу прецизних машин і інструментів, фотографів, переплетників, друкарів, меблярів, ювелірів, електриків, водіїв машин і паровозів, телеграфістів, радіофахівців, годинникарів і ін.) в різних галузях промисловості в більших центрах Канади працюють: у Гамільтоні (залізообробна промисловість) — 2,500 осіб, у Віндзорі (автомобільна) — 2,000, в Ошаві (автомобільна) — 1,700, в Торонті (залізообробна, хемічна, текстильна і ін.) — 11,000, у гірництві у Судбурах — 2,000, у Тіммінс і Кіркледлейку — 1,500, у Монреалі (різні види промисловості) — 6,000, деревообробна промисловість (Форт Вільям, Абітібі) — 6,000.

Ці дані не нові, вони з перед десяти років, але хоч на сьогодні є зміни в числах, то все таки ті дані кидають світло на те, як затруднені наші робітники і в яких місцевостях вони скупчуються. Ми не

відійдемо від правди, коли, не маючи до диспозиції новіших даних, ствердимо, що за останнє десятиліття наше робітництво не тільки зросло чисельно у тільки згаданих місцевостях, але воно теж виросло щодо кваліфікацій і своєї питомої ваги в канадській промисловості.

III.

На жаль, фактичне оформлення української робітничої класи в Канаді, не йде в парі з організаційним ростом і розбудовою. З того погляду навіть тут народжені, які фактично належать до робітничої класи і працюють в різних галузях промисловости, хоч мають всі об'єктивні дані на те, щоб очолити робітничий рух в окремих місцях поселення, себе не виявляють і в основному стоять осторонь від профспілкового руху.

Цікаві висновки можна зробити, коли подивитися на робітників-українців, яких полонила комуністична ідея і які включилися в прокомуністичний робітничий рух. Маючи перед собою конкретні завдання і виразну мету, те робітниче середовище видало зі своїх рядів відносно чільних робітничих діячів. Що більше, навіть ті особи, які себе сьогодні ідентифікують з робітничим рухом і які є в національному українському таборі — це в основному ті, які в двадцятих і тридцятих роках підховалися в прокомуністичному чи комуністичному середовищі.

Як знаємо, український робітничий рух в Канаді має свою історію, яка сягає років з перед першою світовою війною. На жаль, створена в Канаді в 1907 році Українська Соціал-Демократична Партія скоро після революції в Російській імперії переключилася на комуністичні позиції і поклала тим самим основу під комуністичний рух серед українського поселення в Канаді. Правда, з бігом часу, коли виявилося справжнє обличчя російського більшовизму, чимало кол. червоних діячів відійшли від комуністичного руху, але вони не зуміли створити надійної противаги комуністам на робітничому відтинку. Сперта на тих елементах т. зв. Українська Робітнича Організація (УРО) дуже слабка і практично немає якогось помітнішого впливу на формування робітничої думки серед нашого робітництва в Канаді. Ті люди не зуміли створити динамічної робітничої організації, бо не здобулися на виразну власну концепцію, де б було з'ясовано мету, завдання і способи акції.

Приходиться відмітити, що теж наші національні організації в Канаді, в тому і наші Церкви, не виявили — хоч як це і не дивно — на протязі своєї діяльності належного зацікавлення питанням українського робітництва. Український робітник, коли мова про його професійний інтерес, завжди був зданий на власні сили, а наші організації, хоч спиралися на плечах того робітника, не спромоглися на таку постановку роботи, щоб тому дискримінованому і принижуваному робітникові, який самотужки пробивався у незвичайно складних умовах, дати приют і налагодити оборону його прав і інтересів. Лідери нашого життя на канадській землі багато говорили про патріотизм, про обов'язки щодо країни походження, організували до-

помогу землякам в Україні, але не звернули ніякої уваги на той факт, що в Канаді тисячі й тисячі кол. селян і інтелігентів пролетаризуються, що виростають тисячі й тисячі вже тут народжених, які силою факту будуть з бігом років включатися в місцеве життя і які поповнять теж ряди канадійського робітництва. Це питання залишено на волю долі і... комуністів, які всі сили кинули на те, щоб, нібито виступаючи як захисники прав дискримінованих працюючих, забезпечити серед робітництва свої впливи. Що більше, витворилося переконання, що займатися робітничим питанням можуть тільки ліві групи, що це їхня домена, а для шануючого себе обивателя, який декларує себе національно свідомим — не личить і згадувати про цю проблему.

Зрозуміло, що не вистарчить випрацювати кілька чи навіть кількадесять трафаретних фраз на тему ролі і завдань робітництва. Замало теж і резолюцій по робітничому питанню схвалюваних і повторюваних періодично на різних конгресах і конференціях окремих товариств. Практика років вказує на одне: нам треба цілої програми, яка б давала повну відповідь на питання, яка роль українського робітника в Канаді, що цей робітник має робити крім праці на заводі, яка його функція в загальному українському житті і які форми діяльності для нього найдогідніші. Друга справа — це питання людей, які б присвятили всю свою увагу робітничому питанню, які б організували робітництво і активізували б його і на українському відтинку і на канадійському профспілковому.

Робітниче питання не є легке, тимбільше тут у Канаді. Воно теж не може бути вирішуване і розв'язуване сепаратно від інших питань української національної політики на тому терені. Це питання є інтегральною частиною української проблеми на землі нового поселення і так його нам треба розглядати в ході шукання відповіді.

IV.

Місце українського робітника в житті нашої спільноти, його роль і позиції визначаються тими властивостями, які він засвоює собі в процесі інтеграції в нову національну одиницю, а разом з тим в нову дійсність, яка цілком різниться від тієї, в якій виростали і духово оформлялися цілі покоління українського народу. З погляду вимог української рації ті властивості не завжди є позитивні. Ми є свідками комплектної психічної перестановки, якій підпадають всі наші люди у всіх суспільних прошарках, найшовшися на американському континенті. Ми, далі, знаємо і бачимо, по якій лінії оформляються духово і дозрівають ті покоління, яким вже судилося народитися і вирости тут в Канаді. Зокрема негативним треба вважати вплив північно-американського міста, яке в прискішеному темпі накидає своїм мешканцям новий стиль життя і безоглядно виелімінує дотеперішні питоменності, що століттями закріпилися в психіці окремих національних спільнот в тому часі, коли вони ще проживали в країнах свого походження.

Ми б не могли повністю з'ясувати нашу тему, коли б бодай коротко не зупинилися над деякими особливостями нашого збірного

життя в Канаді. Гадаємо, що тільки на тому тлі можна буде краще зрозуміти становище на робітничому відтинку і місце нашого робітництва в цілому.

В Канаді ми маємо до діла з двома категоріями українців: групою, яка до Канади прибула як імігранти (маємо на увазі тих, які прибули сюди дозрілими або майже дозрілими) і групою, яка вже в Канаді виросла і виховалася (тут народжені і ті, що прибули до Канади дітьми). Цей поділ нашої спільноти є — на нашу гадку — найсуттєвіший, бо разом з ним в'яжеться факт існування двох відмінних світосприймань серед нашої етнічної групи. Порівняно без поважнішого значення для цілої проблеми є поділ організаційно-політичний, що його ми подибуємо майже виключно всередині тієї частини, яка до Канади імігрувала.

Що ж ціхує обидві групи нашої спільноти і яке значення цей поділ має для нас як громади?

Ми вже відмітили вище, що йдеться про два відмінні світосприймання. Першу групу (імігрантів) ціхує виразна тенденція продовжувати той життєвий стиль, який члени тієї групи засвоїли собі в рідному краї. Тут байдуже, про яку часово іміграцію йдеться. В кожному випадку можна спостерігати ту саму тенденцію і майже тотожні етапи на шляху пристосування себе до нової дійсності. Одне при тому було й є знаменне: імігранти ніколи не могли цілком “перетворитися”, для них нова країна завжди оставалася і остається чужою землею, що у свою чергу зумовляло схильність до ідеалізування життя у країні походження і втримувало при житті подвійну лояльність, причому кожний імігрант своїм серцем і душею продовжував належати рідній землі. В країні поселення він існував фізично, виконував окреслену функцію, був навіть не злим громадянином, але це і було все.

Практичним наслідком такого наставлення було зберігання повної ізольованості (етнічні гетта), творення окремих середовищ, де кожний з переселенців знаходив частку своєї батьківщини, яку втратив. Безперечно, все це не треба розцінювати як щось зле чи небезпечне. Противно, ми гадаємо, що власне таке спрямування на даний час було потрібне, щоб оту масу переселенців, які найшлися в цілком чужому оточенні, зберегти при українстві. Тут байдуже, що такий стан сприяв тому, що організоване життя переселенців зводилося у великій мірі до культивування абстрактних (з погляду радії країни поселення) вартостей і притаманностей, які часто не мали ніякого безпосереднього примінення в новій країні. Мусимо пам'ятати, що в дальшому пляні, коли взяти до уваги цілий процес засвоювання велитенських просторів Канади разом з формуванням нової національної одиниці, то всі ті особливості і духове багатство окремих етнічних груп, в тому і нашої, створили і творять відповідне підложжя для дальших наверстувань. Все це нормальний порядок речей, якого ні обминати, ні зупинити не можна було і не було б навіть доцільно.

Тут не місце основніше зупинитися над значенням того вкладу, що його дала канадійській державі українська група, як теж не будемо аналізувати важливості для нашої групи всіх тих організаційних форм, що їх наші люди за таким чи іншим взором створили за час поселення в Канаді. Відмітимо тільки, що значення одного і другого велитенське і непроміняюче.

Коли б було можливим на тому вступному етапі зупинити розвиток нашої групи, то ціла проблема була б незвичайно проста. Ми могли б культивувати прийняті форми, зберігати встановлені звичаї і норми. Але на практиці така можливість не існує. Життя нашої групи з бігом часу почало виповнятися новим змістом, почали зроджуватися нові зацікавлення, нові ідеї, прагнення. Цей процес посилюється фактом збільшування національної групи за рахунок нових поколінь, які народилися і виростили чи виростають в цілком іншій атмосфері, як виростили самі імігранти. Сьогодні ми бачимо, що створені форми організованого життя нашої громади не завжди відповідають потребам нової дійсності. Знову ж намагання втиснути новий зміст в старі форми не приносять успіху, а навіть ще більше загострюють відносини, чого зовнішнім яскравим виявом є *постійний відплив* членів спільноти від власного громадського життя. На наших очах зростає більше поглиблюється криза на форумі того духового і організаційного світу, що його у свій час створили імігранти і цього факту ніяк не можна легковажити.

Чи ж не є виразником свого роду ліквідаційного процесу в житті нашої спільноти стан, коли основна маса членів нашої групи (в тому ж і самі імігранти) під впливом оточення і часу розпочали розцінювати власні організовані форми, свої товариства, пресу, мову і т. д. за щось для свята тільки, за таке, що в практичному житті зайве, а потрібне тільки в ряди-годи, під впливом якогось зовнішнього поштовху? Оце "святкове українство", що стає поволі характеристичною притаманністю нашої національної групи в Канаді, є з одного боку продуктом асиміляційного процесу, якому наша група не вміє належно протиставитися, а з другого боку наслідком відумирання імігрантів, місце яких займають їхні, тут народжені і виховані діти, які не відчувають вже отого безпосереднього зв'язку з країною походження і в яких почуття приналежності до української громади має раціональний характер.

В другій категорії українців (тобто в тут народжених) помітне, передусім, почуття прив'язання до нової країни, де вони народилися і життєвий стиль якої вони засвоїли від найраніших літ життя. Хоч в їхніх серцях любов до країни, з якої вийшли їхні батьки, існує, то все таки нове покоління інакше ставиться до всіх тих питань, які тривожили їх батьків. Образово можна сказати, що *першорядні питання в розумінні батьків стали другорядними в розумінні дітей*. На першому плані найшлися проблеми щоденного життя, витворилося зацікавлення життям громад, в яких вони проживають, без уваги на етнічну зрізничкованість, при чому їхні політичні зацікавлення в основному починають сходиться з зацікавленнями представників інших етнічних груп, які проходять такий самий еволюційний процес. На практичній мові це означає активну участь в муніципальних справах, участь в політичному житті провінцій, цілої Канади. Молоді фермери, робітники, науковці, діячі культури і т. п. українського походження в основному вже вийшли з ізоляції, яку зберігали батьки, вони силою факту включилися в життя канадійської спільноти і для них світ, яким досі жила вся наша громада, став ідейно чужим.

Трагедією в тому еволюційному періоді є те, що українці-імігран-

ти своєчасно не спромоглися на таку акцію і на таку проєкцію майбутнього, яка б була сприйнята для їхніх дітей. Можливо, що це й було немислиме, але наслідки того ми маємо змогу спостерігати на кожному кроці.

Молодше покоління українців перестає відвідувати національні домівки, перестає читати рідну книжку і рідну пресу, майже поголовно не вживає рідної мови. Це в однаковій мірі стосується інтелігентів, фермерів, робітників. Всі ті групи підпали впливові того самого процесу і для них без значення свого роду “святкове українство” батьків, що в їх розумінні ототожнюється з досить примітивним етнографізмом.

Але чи можна тому дивуватися, що уклад відносин йде по такій лінії, коли ми порівнюємо спрямування справ цілої нашої групи, що ще даліше остається під впливом і фактичним керівництвом імігрантів, зі світосприйманням тут народжених українців, що вирости у всенівелюючому оточенні американського континенту?

Кожна еміграція, звичайно, не хоче бачити світ, небажає творити нові цінності, а всю свою увагу, в основній мірі, звертає на відтворення минулого. Користаючися словами одного автора (проф. Ю. Шерех), ми б могли сказати, що “еміграція живе як тінь серед тіней і бореться з царством тіней”. Причина цього — брак ґрунту, а перспектива — духовна і фізична смерть, якщо своєчасно не вдасться повернутися на батьківщину.

Це щодо першої категорії українців у Канаді. Друга група — тут народжені — знайшла ґрунт і вона поволі перетворюється у творчий чинник. Вона, що найважливіше, може нормально існувати і розвиватися, що волею долі відібрано імігрантам.

Чи означає це кінець української групи в Канаді?

Ми не хочемо бути песимістами і не маємо для того підстав. Ми теж не є прихильниками погляду про “загублену українську людину”. Противно, коли мова про нашу ситуацію в Канаді, ми є переконані в тому, що цей критичний період у житті нашої групи закінчиться ренесансом, хоч при тому ми цілком свідомі того, що той ренесанс принесе нові організаційні форми, згідно буде стимулювати перебудову існуючих. Таким чином наступить засипання того провалля, яке виникло між нашими організаціями в Канаді і нашим громадським загалом.

З радістю треба спостерігати тих представників молодого українського покоління, яке часто не знає рідної мови (скільки в тому вини батьків!) але в якого є свідомість своєї національної приналежності і бажання бути рівним між рівними. Це не важне, що ті молоді канадійці українського походження цікавляться передусім справами своєї нової батьківщини, власним матеріальним і духовним ростом, чим абстрактними для них проблемами, за які змагаються наші середовища в Європі і їхні ідейні відгалуження в Канаді. Практична робота тих молодих українців на різних відтинках місцевого громадського, політичного, культурного і господарського життя має ту саму (а може й більшу!) вартість для цілої нашої справи, як тільки безплідні академічні дискусії і схоластичного типу спори на зборах, яких ті мо-

лоді українці не відвідують, чи на сторінках газет, яких вони не читають, бо не розуміють, яке практичне значення все те має.

За те ті нові люди в нашій громаді успішно зв'язують життя нашої спільноти з довкіллям, конфронтують його з осягами того довкілля, серед якого наша група живе і якщо діяльність по тій лінії буде продовжатися і поглиблюватися, то це означатиме і наш національний ріст.

Безперечно, все те не означає обезцінювання безпосередньої політичної роботи нашої еміграції. Така робота є конечна, але вона і її вимоги і потреби не повинні заслонювати фактичного стану, а, передусім, потреб, вимог і зацікавлення тієї частини української спільноти, яка включилася в інакшу дійсність і для якої обов'язково треба зовсім інакших політичних напрямних. Оту істину треба зрозуміти й прийняти її за основу в нашій практичній діяльності, а не плекати замкненість в собі з одного боку, а з другого намагатися насильно втискати життя в Прокрустове ложе часто утопійних плянів і псевдополітичних комбінацій. Це тим більше, що тільки на шляху, де будуть узглядені вимоги життя і потреби живої людини — можна буде надіятися на успіх, що означатиме збереження поважної частини наших людей при українстві.

V.

Тут ми і наближаємося теж до відповіді на поставлену перед нами проблему. Ствердження і висновки, що стосуються цілої нашої етнічної групи в Канаді, мають свою вагу і щодо нашого робітництва. Воно теж зможе відограти важливу роль в житті нашої спільноти в Канаді, якщо для цього будуть створені відповідні передумови. Завдання створити такі передумови лежить не тільки на плечах робітництва, але в меншій мірі на плечах цілої нашої спільноти, щоб започаткований етап включування наших робітників в канадійське життя не відбувся поза впливом нашої організованої громади.

Як ми вже передше стверджували, наше робітництво в Канаді ще не є на тому ступені свідомості і організаційної виробленості та спаяності, щоб відогравати і в українському житті і на робітничому канадійському відтинку поважнішу роль. Для цього воно ще не є готове і в тому напрямку треба щойно розгортати працю.

В якій формі і як може і повинен бути використаний український робітничий потенціал для нашої спільноти в Канаді?

Заки відповідати на це питання, постараймося з'ясувати собі, для чого і з якою метою маємо братися до використання того потенціалу?

Передусім, йдеться про якнайосновніше охоплення цілої нашої національної групи в одно цілеспрямованою власною національною політикою. Це перше і найосновніше завдання перед нами, коли ми взагалі прагнемо бути на тому терені співвишальним фактором у процесі канадійської націогенези, а не тільки предметом політичної дії інших. Робітництво, чи взагалі весь той трудовий елемент, який не посідає власних засобів продукції, процентово щодо чисель-

ности найсильніший в нашій групі. Це одне вже промовляє за тим, що тією суспільною групою треба поцікавитися, якщо хочемо рости і розвиватися.

Ми повинні теж бути свідомі того, що через наше зорганізоване робітництво можна буде мати вплив на місцевий профспілковий рух, а через нього на інші важливі ділянки суспільного і політичного життя країни.

Беручи до уваги оті моменти, ми знаходимо відповідь на питання, для чого потрібна організація і активізація нашого робітництва. Тепер треба відповісти на питання, як і у якій формі ми можемо використати наш робітничий потенціал?

Фактично ми вже таку відповідь дали. Йдеться про:

а) активізацію нашого робітництва на форумі канадійських профспілок і

б) включення нашого робітництва в українське організоване життя.

Ми не можемо говорити про місце і роль українського робітництва до того часу, поки те робітництво не перестане бути аморфною масою трудовиків, яких ніщо не лучить і які не бачать перед собою реальної перспективи завтрашнього дня.

Ми бачимо, як з кожним роком зростає сила організованого робітництва в Канаді і як воно перетворюється в один з основних загальнодержавних і національних факторів. Немає найменшого сумніву в тому, що в профспілках майбутнє робітництва, бо там накопичуються і засоби і всі можливості для дальшого розвитку і мобілізації власної сили.

Українське робітництво, якщо хоче мати вплив і відігравати на тому форумі відповідну роль — воно там мусить бути, включившись активно в життя і діяльність канадійських профспілок і робітничого руху в цілому. Зокрема це мусять зробити тут народжені українці, які працюють на заводах Канади і належать до робітничої класи.

Зараз в Канаді немає ні одного більшого профспілкового осередку, де б не було членів українського походження, імігрантів і тут народжених. Остається відкритим питання, чому майже нікого з тих членів немає в керівництвах профспілкових осередків? Яка причина такого стану?

Знаємо цілком позитивно, що об'єктивних причин для того немає, причини того виключно суб'єктивні — тобто наша незрілість і наша неготовність до серйознішої і відповідальнішої роботи. Зрозуміло, що такий стан приневолює до застанови і до пороблення певних висновків. Щоб мати змогу заактивізувати наше робітництво, треба для його самовияву знайти якісь підходящі форми, треба якогось тіла, яке б думало, організувало, плянувало.

Як на сьогодні стоять справи, то ця проблема активізації і організації робітництва практично залишена для вирішування т. зв. Українській Робітничій Організації (УРО). Можна б було бути спокійним, коли б справді така розв'язка справи задовольняла. На жаль, так воно не є. УРО на ділі не є об'єднанням робітників, але є соціалістичною

партією, отже формацією наскрізь політичною, що не може бути об'єднуючим чинником в нашій актуальній діяльності. До того УРО хворіє на організаційну анемію і не має майже ніякого доступу до українського загалу. Як відомо, т. зв. Робітнича комісія КУК є практично свого роду референтурою УРО в КУК і тому теж важко чогось поважнішого надіятися від такого тіла, хоч воно фактично повинно б сповняти незвичайно відповідальну роль на робітничому відтинку, бо мало б бути тим чинником, який би стимулював себевияв нашого робітництва в цілому.

Теоретично найкращою розв'язкою робітничого питання в нашій спільноті було б створення окремого робітничого об'єднання, яке б не було експозитурою якоїсь політичної групи, а яке було б об'єднанням робітників на базі їхніх інтересів, де б робітництво могло підготувлятися до ширшої профспілкової акції на загальноканадійському відтинку. Таке об'єднання мало б ще одну позитивну прикмету, іменно воно могло б бути тим помостом, через який наш національний центр в Канаді міг би впливати на політику на робітничому відтинку і міг би унапрямувати його діяльність відповідно до потреб нашої групи в цілому. Таке об'єднання в нічому не порушувало б існуючі форми профспілкового руху в Канаді, противно, було б чинником, який посередньо цей рух скріплював би, бо активізувало б і виробляло б для профспілкової діяльності у властивому розумінні тисячі і тисячі нових членів.

Інша справа, наскільки така розв'язка можлива на практиці. Враховуючи всі за і проти, ми не цілком впевнені в тому, що вже зараз можна щось зробити по тій лінії. В актуальній ситуації, приймаючи до уваги фактичний стан нашого організованого життя, вважаємо, що активізацію нашого робітництва і включення його в наше збірне громадське життя можна б було перевести з допомогою і на базі існуючих організацій, *якщо буде мисливо прищипити там думку про потребу перебудови тих організацій за, свого роду, професійним принципом*. В той спосіб можна буде тих людей, які ідейно тяготіють до тих чи інших середовищ, об'єднати на базі тих середовищ з наголошенням професійного інтересу. Знову ж заактивізована певна кількість людей зможе вплинути на своїх товаришів по праці, при передумові, що окремі організації зуміють подати своїм членам відповідну проєкцію майбутнього, щоб люди знали для чого і з якою метою їм треба гуртувати свої сили. Треба при тому сподіватися, що в той спосіб, в майбутньому, зможуть заіснувати передумови для створення поважної робітничої організації, яка поруч об'єднань наших професіоналістів, підприємців, студентів, учителів, фермерів і т. д. зможе стати важливим чинником нашого збірного життя.

Незвичайно позитивну роль по тій лінії могли б відіграти наші церкви, якщо б вони поцікавилися тим питанням і заініціювали творення робітничих осередків при парафіях. Такі осередки можуть бути включені чи то в систему церковних громад чи прямо організацій, як, наприклад, робітничі осередки при БУК. Гадаємо, що така ініціатива з боку нашого католицького і православного священства увінчалася б успіхом у великій мірі серед тих робітників, які не тяготіють до жадної з існуючих світських організацій, але які є практикуючими християнами.

Основне при тому всьому (як взагалі в питанні нашого організованого життя і включення до нього українців) народжених і вихованих в Канаді — це виразно і ясно усвідомити собі великі завдання і можливості, які є перед нашою групою на тому терені, з'ясувати собі відповідальність за долю нашої групи в цілому і пам'ятати, що індивідуальний життєвий успіх кожного з нас тут мислимий в цілій ширині тільки через нашу силу як спільноти, як одиниці, яка знає чого хоче і свідомо засобів та метод. З Іваном, Петром, Василем і т. д. мало будуть числитися, приймаючи до уваги цілий масштаб збірного життя канадійської спільноти, але коли той Іван, Петро, Василь будуть речниками групи, коли за ними стоятиме організована і свідомо своєї сили і вартості спільнота — тоді й їх цінитимуть інакше і тоді їх вартість буде вища. Цей принцип має свою вагу не тільки що до поселенців, але і що до тут народжених. Теж робітничий відтинок не є винятком, бо все те стосується в однаковій мірі і нашого робітництва і під тим кутом з ним треба проводити роботу.

Цю істину прекрасно усвідомив собі один з наших діячів в Канаді (тут народжений), який дістав недавно поважну державну функцію. Виступаючи з того приводу на зібранні нашого громадянства, він ствердив, що призначення його на цю функцію сталося, передусім, з уваги на силу українства в Канаді. Чим більше та сила буде зростати, тим позиції і можливості для кожного з нас будуть кращі. Коли ж тісі сили в нас не буде або коли ми цю силу роздрібнимо в процесі наших непогоджень, тоді кожний з нас зможе зайняти тільки якесь далеке місце в порядку загальної організації життя, а вже ніколи місце відповідальне і керівне.

Приймаючи все те до уваги, ми ніколи не можемо легковажити організаційних питань і форм, а зокрема питання одної національної політики, яка єдино уможливить використати нам весь наш потенціал. В тому аспекті треба розглядати теж питання завершення того нашого внутрішнього еволюційного процесу, про який була мова в нашій статті. За нашою оцінкою основніша аналіза розвиткових тенденцій в нашому житті в Канаді виявляє, що наше організоване життя в майбутньому може мати вигляди при наступних передумовах:

а) коли воно базуватиметься на професійних об'єднаннях, тобто коли зрізничування нашої суспільности матиме горизонтальний, а не як досі вертикальний характер;

б) коли наші Церкви (Українська Католицька і Українська Православна Автокефальна) успішно завершать започатковану останньо акцію організації вірних в окремих конфесійно-громадських інституціях, а зокрема, коли з допомогою Церков вдасться розв'язати питання нашого шкільництва.

Нам треба до кінця використати два найсильніші і консолідуючі елементи, які витримують іспит інтеграції і асиміляції: *національно-релігійний і економічно-професійний*. Всі інші чинники, які на сьогодні може ще в деякій мірі мобілізуючі, не мають перед собою майбутнього. Поєднання тих двох факторів дасть нам потрібний стимул і силу перетривати кризу та допоможе нам вийти переможною рукою з етапу нашої великої внутрішньої еволюції, яку якраз тепер переживаємо. Коли ж мова про наше робітництво, то справа його органі-

зації і активізації мислима тільки в такому генеральному плані. Правда, можна стосувати півзасоби (це ми фактично зараз робимо, не маючи перед собою якогось конкретного плану діяння), але залишитися при тих півзасобах і тій же організаційній побудові — це означає засудити цілу справу на неуспіх.

В рямцях цієї статті немислимо докладніше зупинятися над окремими проблемами. Ми кинули тільки думки щодо окремих питань, намагаючися наświetлити позицію і роль українського робітництва в житті нашої спільноти в Канаді. Реасумуючи все досі сказане, хочемо зробити декілька заключних висновків:

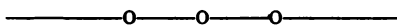
— Українське робітництво відіграє в нашому житті в Канаді важливу роль тільки тоді, коли воно віднайде себе в місцевій українській громаді як рівновартний і співвирішальний чинник нашого збірного життя;

— Українське робітництво мусить відчувати і зрозуміти потребу бути активним в українській громаді, усвідомивши собі, що тільки в тій громаді і через неї воно зможе себе вповні виправдати і виявити;

— Зорганізоване і об'єднане в одній організації, українське робітництво повинно вважати своїм головним полем діяльності профспілковий рух в Канаді, на форумі якого буде можливо боронити власні професійні інтереси, як теж інтереси цілої нашої спільноти в Канаді;

— В актуальній обстановці в Канаді наше робітництво зможе себе виявити тільки при активній допомозі наших Церков і всього нашого організованого загалу, який мусить з уваги на власний інтерес подбати, щоб та сила, якою є робітництво, не розтратилася, не знайшовши мети до якої має прямувати і не створивши форм, у яких можна б було розгорнути успішну діяльність;

— Проблема українського робітництва в Канаді мусить бути розглядана як інтегральна частина загальноукраїнської проблеми на тому терені і політика на українському робітничому відтинку мусить вміщатися в рямцях загальної української національної політики в Канаді.

Бібліотека Читальні „Просвіти”
Вінніпег, Ман., Канада

Ч.:

“Prosvisa” Reading Ass’n, Winnipeg, Man.

ТЕХНІКА ФАРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І РОЛЯ ФАРМЕРСЬКОГО СТАНУ В ЖИТТІ НАШОЇ СПІЛЬНОТИ В КАНАДІ

Фармерство є важне для нас усіх не тільки тому, що воно продукує щоденну поживу, але й тому що воно є основою багатьох індустрій і творить велику частину торгівлі в Канаді і також торгівлі з другими державами.

Четверта частина працюючого населення Канади працює при фармерстві. Можна сказати, що добробут цілої канадської нації залежить найбільше і є тісно зв'язаний з економічним станом фармерського господарства.

Тому що рільництво грає таку важну роль у щоденному житті більшості людей Канади, цікаво буде познайомитися нам з життям фармерів.

Дехто з нас має часом дивні погляди на фармерів і життя на фермі. Ми бачимо, що фармер має і живе у своїй хаті, земля є його власністю, на якій

продукує більшу частину своєї поживи. Він є своїм власним господарем, працює як хоче, та може відпочивати, коли хоче. Однак коли ми приглянемося ближче, тоді зрозуміємо, що скорий успіх фармерства залежить не тільки від продуктивності землі, а переважно, особливо цими часами, залежить від знання й уживання техніки в господарстві. Сьогодні успішний фармер мусить знати як найліпше приготувати свою землю, як позбутися бур'янів, яке збіжжя сіяти, як забезпечити родючість землі, як придбати досить найліпшого корму для живого скоту, скільки машинерії потрібно і як нею управляти, а вкінці — що дуже важне — знайти збут на свій продукт і продати його за найліпшу ціну. Фармерство в теперішніх часах є дуже трудне зайняття.

Роль канадського фармерства можемо ліпше зрозуміти, коли познайомимося з розвитком рільництва переважно у степових провінціях. Початок фармерства в західній Канаді можна завдячити Лордові Селкіркові, який створив колонію з осередком Пойнт Даглес в 1812 р. Зразу поступ був трудний і аж 50 років пізніше поселенці випродукували більше пшениці, як самі потребували, так що в 1877 р.

експортували 13,000 бушлів до Злучених Держав, а десять років пізніше ренчарі з Алберти вислали першу посилку худоби до Англії.

Кожного року пізніше продукція і продаж збіжжя і живого скоту збільшувалася. Будова залізниць, іміграція, ліпший рід худоби і збіжжя причинилися до розвитку фермерства, а цей розвиток заохочував до будови більше залізниць, більшої іміграції і поліпшення фермерських продуктів. Збільшення фермерської продукції причинилося до розвитку інших індустрій, які потребували більше робітників, взагалі творили більше запотребування робітника. На широких просторах Канади виростали збіжжєві елевейтори, млини для мелення пшениці, різні молочарні, а також склепи для продажу викінчених фермерських продуктів; потім фабрики переважно в Східній Канаді — для виробу фермерської машинерії для фермерів на Заході. Залізничі розгалужувались по цілій Канаді, так що майже кожне підприємство і кожна працююча людина у всіх частинах Канади могли користати з багатих жнив у степових провінціях. Канада взагалі робила скорий поступ, так що в короткім часі вона стала одною з головних продукуючих держав. Тим способом рільництво причинилося до розвитку других індустрій по цілій Канаді.

Перед приходом механізації життя на фермах було більше родинне; тоді машинерія складалася з плуга і борон, так що багато праці треба було доложити і вся родина мала заняття. Сьогодні завдяки механізації батько з одним чи двома синами або слугами може обробити більше землі як три або чотири родини в давніших часах.

Механізація фермерства поліпшила і полегшила життя на фермі через збільшення продукції, яке дало фермерам спромогу мати вигоди такі, як мають мешканці міста. Найновіші полегші на фермах можна завдячити електриці, з якої багато фермерів тепер користають.

В піонерських часах через брак грошей і транспортації, а також тому, що поселенці були далеко віддалені від торговельних осередків, вони були примушені продукувати майже все для своїх потреб на фермі. Вони плекали свою поживу, паливо, воли і коні для управи землі. В літі працювали на полі, а в осени по змолоченню збіжжя і закінченню жнив старалися про паливо. В зимі поралися коло худоби або вивозили збіжжя на ринок. Фермерство отже давало затруднення цілій родині протягом цілого року.

Поступ транспортації і вироблення нової машинерії змінив скоро життя на фермі, як також систему фермерування. Сьогоднішній фермер спеціалізується в продукуванні збіжжя. Замість коней уживає трактора, і замість паші мусить купувати оливу й газоліну. Пшеницю меле він на муку не в місцевому млині, але купує готову муку або готовий хліб. Курят не вигрівають тепер квочки, але фермері купують їх з міста, або масло з молочарень, як також багато інших харчів. Подібно з одінням, яке раніше самі шили, а тепер носять фабричне. Взагалі життя на фермі сьогодні є багато легше, але одночасно стало більш залежне від нових індустрій.

В поліпшенні фермерства відіграє велику роль техніка, і добрий фермер має успіх, коли користує вповні з дослідів працівників на рільничій ділянці. Наші департаменти рільництва так федеральні як і провінціональні, експериментальні фарми, університети, дослідні ля-

бораторії і приватні індустрії причинилися багато до поступу рільництва. Вони придбали багато досвіду що до поліпшення землі, забезпечення рослин від різних зараз і винайшли нові роди збіжжя та виплекали нові роди живого скоту, які більш відповідні на наш клімат та для наших потреб.

Один з найважливіших здобутків цих підприємств є випродукування нових родів пшениці, які скоріше досягають і є більш відпорні на ржу, що спричиняє фермерам у Канаді великі шкоди. Велику прислугу для фермерів зробив Др. Сандерс в 1909 р., коли випродукував пшеницю Марквіс. Користь з неї оцінюють на около 25 мільйонів дол. річно. Однак показалось, що пшениця Марквіс не була відповідна на всі простори Західної Канади. І так виплекали пшеницю Гарнет, Ріворд, але незадовго ржа розсіялась по степових провінціях і треба було нової пшениці. І так в 1938 р. витворили (виростили) "Течер", "Ріджент" і "Ейпекс". Водночас виринули й нові роди ржі. І знову фахові працівники взялися до витворення нової пшениці і їх праця увінчалася успіхом, бо перед трьома роками дали фермерам пшеницю "Селкирк".

Такий самий успіх зробили фахівці що до вівса, ячменю, трав і різних комах.

Техніка не тільки придбала нові роди рослин, але також багато знання відносно ліпшого вживання землі і знищення бур'янів. Винахід трійла т. зв. 2,4-Д зменшив багато втрати від бур'янів.

Всі ці проблеми вимагають від фермера досвіду, так що він мусить пильно слідити за поступом, коли хоче мати успіх у фермерстві. А найліпше підготовлення можуть дістати наші будучі фермери, коли будуть користати з різних рілничих курсів в колегіях і в університетах.

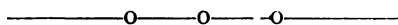
Однак саме продукування збіжжя й живого скоту не дасть фермерові і його родині життя і виховання. Він мусить продати свій продукт за відповідну ціну. А тому, що більшу часть його продуктів він не може продати у своїй місцевості, тільки мусить шукати ринку збуту у далеких частях Канади або в чужих краях, то канадійський фермер, щоб себе врятувати від визискування приватними торговельними підприємствами, часто мусить шукати рятунку в своїх власних фермерських кооперативних організаціях, через які може продати свої продукти або набути потрібні товари. І сьогодні ми бачимо великі торговельні фермерські кооперативи для збуту живого скоту, курей, сметани, вовни, насіння, а особливо для продажу збіжжя — т. зв. "Гвіт Пулс". Всі ті кооперативи зробили багато добра не тільки самим фермерам але й суспільству взагалі, тому що їх ціллю є піднести рівень життя усього загалу.

Далі, тому що другі індустрії є по більшій часті добре зорганізовані, то й фермери зрозуміли силу спільної акції і створили свою організацію — Федерацію Рільництва і Кооперації, а в останніх часах Фермерську Юнію.

Через ці організації вони пробують полегшити своє життя поліпшенням наукових обставин, через побільшення числа ліпших шпиталів, та всіх інших вигод, які можна набути завдяки нинішній техніці та індустрії.

Однак свідомий канадійський фермер розуміє, що його добробут не залежить виключно від канадійських обставин, бо знає, що прибуток з його річної праці залежить також від добробуту в других краях, як Англія, Німеччина, Японія, Австралія і т. д. Тому що більшу часть своїх продуктів мусить продати поза Канадою. Напр. через минулих 4 чи 5 років канадійська продукція пшениці виносить около 500 мільйонів бушлів, а Канада споживає тільки трохи більше як 100 мільйонів. Отож в інтересі нашої фермерської господарки є піднести рівень життя в других краях, щоб вони могли користати з продукції нашої пшениці чи інших продуктів. В тій цілі зформовано організацію рільничих продуцентів, в якій канадійські фермері беруть передову участь.

З цього короткого перегляду ми бачимо, що канадійське рільництво не тільки грає важну роль в економічнім, соціяльнім і політичнім житті в Канаді, але також інтересується життям других народів, бо воно скоро відчуває вплив добробуту в інших краях і розуміє, що поки не буде задоволення в других державах, то ми не зможемо сподіватися миру, який є конечний для сталого добробуту так рільництва як і всіх інших індустрій.

ПРОМИСЛОВИЙ РОЗВИТОК МАНІТОБИ

(Автоконспект доповіді на Господарському Конгресі)

ВСТУП

Манітоба це одна з найстарших та найскоріш заселених країн північно-американського континенту. В 1682 р. засновано Форт Нельсон, а Йорк факторію у р. 1684. Їх основниками були Радіссон та Гросселієри з Гудсон Бейської Компанії в часі побуту Фронтенака в Квебеку.

Початково Манітоба була торговельним вузлом, але дуже скоро розвинулася в центр постачання для фермерів, що розвивалося незвичайно добре. Вінніпег був, є й буде величезним магазином товарів для прерій. Перший транспорт збіжжя виїхав із Вінніпегу 1876-го року. Його населення складало тоді 7,000 мешканців. В ті часи Ст. Клод, Міннесота, був вихідним пунктом у незнаний канадійський захід.

РОЗВИТОК І РІСТ

1. Канадійська Тихо-Океанська Залізниця була прокладена до Вінніпегу в 1885 р. Це була подія, що й досі робить Вінніпег — брамою на захід.

2. 1870 року, коли створено Манітобську Провінцію, її населення становило 250 чол. та мало 18 бизнесових підприємств.

3. Тепер населення вінніпезької метрополії доходить до 400,000, а в 1965 досягне пів мільйона.

4. Вінніпег має найбільший у світі залізничний парк, що його власником є приватна компанія.

5. Найбільші скотобойні в цілій Бритійській імперії знаходяться у Ст. Бонифас.

6. Манітоба є хутряним осередком Заходу і має найбільшу рибну промисловість.

7. Де найхолодніше роздоріжжя в світі: ріг Портедж і Мейн.

НАСЕЛЕННЯ ПРОВІНЦІЇ

	Вінніпег	Манітоба
Англо-саксів	52%	46%
українців	12%	14%
Французів	8%	8%
Німців	7%	7%
Жидів	5%	2%
Поляків	5%	5%
Інших	11%	20%

ПРОМИСЛОВІСТЬ

Назагал промисловість у Манітобі дуже різноманітна, а до важливіших її ділянок належать такі:

Промисл	Число робітників	Оборот	Платня
Скотобойні			
й пакування м'яса	3,000	\$100,000,000	\$8,000,000
Одяг	5,000	\$45,000,000	\$8,000,000
Залізничне устаткування			
С. Н. Р.	6,000	\$30,000,000	14,000,000
Борошно	400	20,000,000	1,000,000
Солод і його вироби	850	21,000,000	3,000,000
Залізо і тд.	1,600	13,000,000	4,000,000
Фармерське знаряддя	500	4,000,000	\$1,000,000
Дерев'яний папір	3,500	30,000,000	7,000,000
Друкарство	3,500	22,000,000	8,000,000
Меблярство	1,300	10,000,000	3,000,000
Нафта (приблизно)	2,000	25,000,000	- - - -
Бавовна і юта	200	7,000,000	1,000,000
Електрика	600	25,000,000	12,000,000
Інші		148,000,000	40,000,000
Сільське господарство		246,000,000	—
		(супроти 90 міл. у 1926 р.)	
Копальні		36,000,000	\$60,000,000
Лісове господарство		22,000,000	—
Рибальство й хутряний промисл		10,000,000	—
Разом		\$814,000,000	\$170,000,000

ПРАЦЯ

Всі промисли	298,501	службовців	
Фабричні вироби	49,000		
Сільське госп.	75,000		Все населення 800,000
Транспорт	30,000		
Будівництво	20,000	\$600 для працюючої особи	
Торгівля	50,000		
Служби	74,000		
Разом	298,000		

115,000 з тих, що платили дохідовий податок, заробляли річно \$3,162 в 1952 р.

ПРОМИСЛОВИЙ ВІННІПЕГ

— Службовці 38,000

— Платня \$100 мільйонів річно (\$2,500 на особу)

Чистий дохід з купівлі є \$465 мільйонів або \$1,193 на особу, а пересічно на особу припадає \$1,075. Пересічно мешканець Вінніпеґу має між 20 - 44 років. В 1954 р. видано дозволів на будову приблизно на \$75 мільйонів. В 1954 р. дозволів на житлові будинки у Вінніпеґу було приблизно на \$30 мільйонів. розкладено на 3098 одиниць, — найвище число з усіх західніх міст.

Працівних годин	1881 р.	1954 р.
" " в тиждні	72	40.6
" " в році	3,600	2,030
Оптових продуктів	1.5 білй. 1:16	24 білйони
Працюючого нас.	1.3 1:4	5.2 мільйонів
Населення	4.3	15.4

ВОДНА ЕНЕРГІЯ

Використання в цілому — 800,000 Н. Р.

Можливе використання — 3,000,000 Н. Р.

Це означатиме чотири рази більшу економію для населення Манітоби. 800,000 населення рази 4 — 3½ мільйони.

ГУРТОВА ПРОДАЖ

— \$2 білйони

— Зроблено 1,200 фірмами

— 40% продажу для провінцій прерії

— Більше як 90% з цілоти для Манітоби.

ДРІВНА ПРОДАЖ

— \$392 мільйони

— Зроблено 3,022 фірмами

— 58% з усього для Манітоби.

МОЖЛИВОСТІ ВЕЛИКОГО ВІННІПЕґУ

1. Великі ринки для комерційних і промислових продуктів на преріях.

2. Зростаючий місцевий та регіональний ринок для продуктів (напр. морська дорога).

3. Добрі робочі сили.

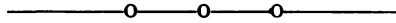
4. Природні багатства, включно з електрикою (старанно розроблені копальні).

Іміґрація — доплив свіжих сил буде маліти все більше і більше. Всі етнічні групи були б потрібні, а в тому й українська, але для цієї останньої приплив до Канади обмежений, бо такі тепер політичні умовини, СССР не випускає нікого на поселення.

6. Одне з дуже важливих завдань української спільноти в Канаді, зокрема в Манітобі — підвищення числа кваліфікованих професіоналістів з академічною освітою. На жаль, ми стоїмо на одному з останніх місць у порівнянні з іншими групами щодо проценту фахівців із університетською освітою. Наша молодь іде за скоро “в життя”, не висилюється, щоб здобувати вищу спеціалізацію й тим самим здобувати місця в суспільстві як лікарі, інженери, правники, тощо. На це треба звернути велику увагу та посилити цей відтинок нашого загально - громадського життя. В Канаді є великі можливості для кожного професіоналіста й тому наша молодь повинна йти до університетів та спеціальних наукових закладів для здобуття вищої освіти й тим самим для скріплення інтелектуальної еліти канадійського суспільства.

* * *

На закінчення: “Золотий хлопчина на вершку Парляменту сяє навіть у похмурий і замрячений день; це є вічно жива емблема передового та повного ініціативи Вінніпегу й провінції Манітоби”.

Dr. V. J. KAYE
University of Ottawa

PARTICIPATION OF UKRAINIANS IN THE POLITICAL LIFE OF CANADA

INTRODUCTION

Few months after the 1953 elections, the Winnipeg FREE PRESS, one of the country's leading newspapers published an editorial which dwelled on the remarkably rapid political integration of the Ukrainian ethnic group in Canada. I cannot think of a better introduction to my paper than to quote the relevant article, entitled "**Ukrainian Members**" (dated December 21, 1953):

"Recently the Ukrainian Voice, a weekly published in Winnipeg, ran a list of Canadians of Ukrainian descent who now are serving their country as provincial legislators and as members of the House of Commons. The list is an impressive one: there are 19 such persons in all, taken out of total Ukrainian-Canadian population of less than 400,000 scattered from the Atlantic to Pacific.

It was just two years ago that those of Ukrainian origin celebrated the 60th anniversary of the arrival in Canada of the first settlers from Ukraine. That there now should be such a large legislative representation from a group which, in the history of nations, has been here such a short time, is remarkable.

But even more remarkable is the degree to which the Ukrainians have merged into the wider Canadian community. While rightly retaining much of the rich culture of the land of their forebears, the Ukrainian-Canadians form no pressure group politically. Their choice of Party is dictated by individual preference, the best possible indication that theirs is a Canadian, rather than racial, outlook.

The most striking example of this is the fact that the four Ukrainian Members of Parliament represent the four major Parties in Canada. One finds a C.C.F. member, Mr. Fred Zaplitny, representing Dauphin; a Social Creditor, Mr. Ambrose Holowach, as member for Edmonton East; a Liberal member from Vegreville, Alberta, in the person of Mr. John Decore, and a Conservative, Mr. Michael Starr, from Ontario riding. These

members received more than Ukrainian support; they were elected as Party members or on individual merit, rather than as representatives of a particular racial group. The same no doubt could be said for the 15 provincial legislators.

It would be difficult to cite a case in any other country in which there has been such a high degree of successful political activity by members of a relatively small minority group, especially one that had to overcome a difficult language barrier. As Canadians, those people have accepted not only the opportunities inherent in a free democracy, but its duties and obligations as well.

In the field of provincial politics, it would not be amiss to single out Hon. N. V. Bachynsky for special mention. Here is a man, born in the Ukraine, who has 31 years' experience as an M.L.A. and who for the past three years, as Speaker of the Assembly, has held the highest legislative post in Manitoba. One of eight Ukrainians presently in the 57-seat Manitoba Legislative Assembly, he was first elected in 1922—16 years after arriving in Canada with a new tongue to learn—and at each general election since that time has been returned by his constituents.

The manner in which a minority group such as this recognizes itself as an integral—and integrated—part of the Canadian family bodes well for the future of democracy in this country."

Since the article was written, Ukrainian of Canadian descent considerably improved their achievements in the field of political integration.

In 1957 the number of legislators rose from 19 to 23 among them five "firsts": the first woman legislator elected in 1956 in Saskatchewan; the first Senator appointed in 1955; the first federal cabinet minister appointed in 1957; the first Ukrainian of third generation elected to the House of Commons in 1957; and for the first time in the history of Ukrainian settlement in Canada six members of Ukrainian origin entered the House of Commons in 1957: one of the CCF party, two of the Social Credit party and three of the Progressive Conservative party. Besides, two provinces, Saskatchewan and Manitoba had in 1957 cabinet ministers of Ukrainian descent and in October 1956, Winnipeg, the capital of Manitoba, elected a young M. L. A. of Ukrainian origin as its mayor.

POLITICAL INTEGRATION OF ETHNIC GROUPS — THE UKRAINIANS

In order to illustrate the process of integration of an ethnic group into the political life of the country I have chosen as the object of my study an ethnic group which is almost tailor-made for such purpose. I refer to the **Ukrainian** group. It is a comparatively young group and forms a compact unit. We know the exact date on which the immigration of the group started (September 1891), and we know the date on which it practically ceased: when the Displaced Persons reservoir became exhausted in 1952. Ukrainians arriving after that date came mainly from other countries of resettlement. The primary source of emigration, their native lands, fell within the orbit of domination of the Soviet Union which does not permit emigration outside its boundaries.

For the purpose of the survey I have used (1) official census statistics of 1901 to 1951, and other official papers such as Annual Reports of the Department of Interior for the years 1894-1899, papers of the Natural Resources Intelligence Service (1924), etc. (2) Parliamentary Guides, Hansard reports, (3)

memoirs of pioneers, (4) election reports of 1953, (5) personal interviews with pioneers, (6) excerpts from the press and periodicals and other material.

I agree with Professor Ryder that "the most important source of data for research into Canadian Society is the federal census"* but census statistics, especially their earlier vintage, need considerable adjustment if we wish to present a true picture of the group under our study. The two last census returns, those of 1941 and 1951, however, are far more accurate and need fewer corrections. For the sake of simplification and expediency I use official, uncorrected figures.

The growth of the group progressed as follows: first individual settlers arrived in 1891. By 1894 they already formed a sizable group. Census statistics of 1901 gave their numbers as 5,682 (or 0.11 per cent of the total population) which was considerably less than the figure mentioned in the House of Commons by the Minister of Interior**) or referred to in the Annual Reports of the Department of Interior***). In 1911 their numbers were given as 75,482 (or 1.04 per cent of the total population). The figures for subsequent decades were: 1921 — 106,721 (1.21%); 1931 — 225,113 (2.17%); 1941 — 305,929 (2.7%); 1951 — 395,043 (2.8%); the estimated figure for 1956 is 450,000.

The census of 1901 showed that the group was remarkably uniform, 96.3% being rural. They were genuine peasant settlers with only an insignificant admixture of intellectuals. The degree of illiteracy of this early group was one of the highest and in pecuniary respect they could be compared with the Irish cotter-immigrants of the 1850's, arriving in Canada practically without reserve capital. Differing from other Canadians in language, customs, dress, arriving in great numbers and settling in sparsely populated regions of the west, their influx stirred feelings of antagonism, suspicion and fear of economic competition on the part of the older settlers. The ground for the growth of such antagonism was fertile, as the influx of great numbers of continental immigrants in the neighbouring United States already created a strong anti-foreign feeling which was voiced in publications, in the Congress and elsewhere. In their anti-foreign campaign the advocates of the exclusion of European continental immigrants freely employed pseudo-scientific arguments.

"Sociology toward the end of the century, in the United States, was only just emerging as a discipline of independent stature", — writes Professor Handlin****) "The certitude with which its practitioners delivered their generalizations covered its fundamental immaturity of outlook. The American social scientists approached their subjects through the analysis of specific disorders: criminality, intemperance, poverty, and disease. Everywhere they looked they found immigrants somehow involved in these problems. In explaining such faults in the social order, the scholar had a choice of alternatives: these were

*) N. B. Ryder, Miami University: THE INTERPRETATION OF ORIGIN STATISTICS. The Canadian Journal of Economics and Political Science, Vol. 21, No. 4, Nov. 1955, p. 466.

**) Hansard p. 8553, 1899: 12,950 Galicians, of which 5,500 arrived in 1899 alone.

***) ANNUAL REPORTS OF THE DEPARTMENT OF INTERIOR for Years 1894-1899: Year 1899, p. XII: GALICIANS: "It is estimated that there are now ten thousand Galicians settled in Manitoba, Assiniboia, Alberta and Saskatchewan..." (J. M. McGovern, Travelling Immigration Agent). And again in 1899: "1899: page XVI: GALICIANS: "The Galicians who have gone into Manitoba and North-west Territories during the past three years numbering about 16,000 while attracting a great deal of attention on arrival, have been so well settled — being divided into small colonies — that they have been little heard of since, excepting through the officers whose duty it is to visit the various colonies in the West..." (James A. Smart, Deputy to the Minister of the Interior).

****) Handlin, Oscar: The Uprooted, Boston 1951, p. 227.

the pathological manifestations of some blemish, either in the nature of the newcomers or in the nature of the whole society. It was tempting to accept the explanation that put the blame on the outsiders."... "Since few among these thinkers were disposed to accept the possibility they might themselves be in error, they could only conclude the foreigners were incapable of improvement. From opposite end of the country, two college presidents united in the judgment that the immigrants were **beaten men from beaten races, biologically incapable of rising, either now or through their descendants, above the mentality of a twelve-year - old child....**" (*Italics of the author*).

Identical arguments were also raised in Canada. Said Mr. E. G. Prior, M. P. in the House of Commons in 1899: "I am told by men whom I can trust that these people are wanting in all principles of loyalty, patriotism, cleanliness — in fact, all principles that go to fit them for good citizenship..." and added a warning that, "if the Government does not hold its hand and stop this class of immigrants now coming in, I think, the end will be disastrous to the posterity of the North-west and Manitoba..."*). He was only one of the many who held such an opinion and voiced it in the House of Commons. It must be admitted, that not everybody shared this viewpoint. "Our experience of these people teaches us," — answered the Minister of Interior, — "that they are industrious, careful and law abiding and their strongest desire is to assimilate with Canadians..... So far as their general habits are concerned, I may say they are people who lived in poverty. That is no crime on their part. I venture to say that the ancestors of many prominent citizens of Canada were poor in the country whence they came, and nobody thinks less of them on that account. They are people of good intellectual capacity and they are moral and well-living people..."**)

The hostile attitude which confronted the group on their arrival in Canada died slowly. The antagonism based on the concept of racial superiority was still very much in evidence even in the 20's. In a paper, an official of the Natural Resources Intelligence Service in Ottawa, who also held a doctoral degree, wrote in 1924: "It should never be forgotten, that physical characteristics are permanent. Despite universal miscegenation, the primitive types may still be recognized — they cannot be obliterated. Modified groups are being formed as mosaics in the individual. Let no one suppose that a Galician, or a Pole, or a Ruthenian can be made into an Englishman by transplanting him to Canada and teaching him the English language. He may talk English, but he will have the mind and the character of an Alpine.

"It is an irrefutable scientific fact that where a higher race breeds with an inferior, the characteristics of the inferior in the long run prevail."

The author then proceeds to quote the theory about racial characteristics. Negro: sensuous, indolent, improvident, fitful, passionate, etc. Caucasian: active, enterprising, imaginative, serious, steadfast, solid, etc.

His conclusions and suggestions are interesting. "We are chiefly concerned with the racial problem as it affects Canada's future," he writes, — "The control of foreign immigration should be conducted on scientific methods, if the future inhabitants of Canada are to take their place among the progressive nations of the world. Quality, not quantity, should be the guide. Sufficient evidence of the folly of admitting anyone who can pay the fee is seen every-

*) Hansard: July 7, 1899: p. 6841-3: E. G. Prior, Member for Victoria, B. C.

**) Hansard: July 7, 1899: p. 6859: Hon. Clifford Sifton, Minister of Interior.

where throughout the United States... If the present rate of increase of the Alpine immigration is to continue, in half a century the Nordics will be dispossessed. For instance, it is the aim of Jews to control the entire trade of North America, and they are succeeding well. In the United States, for economic reasons, they are assuming Anglo-Saxon names. For years they have virtually owned the theatres, hotels, and much of the jewelry and clothing trades, and of course the greater part of banking. They are trying to do the same thing in Canada.

"Owing to the privilege of universal suffrage the Alpines now control a large part of the electoral system in the United States. The quality of the representatives elected has visibly declined in the last two decades. The same result may await Canada.

"An infiltration of immigrants of low cast may gradually occupy the country and literally breed out their masters. At one time Germany was wholly Nordic-Teutonic. Today, although the dominant half is Teutonic, the remainder is composed of Teutonized Wends, and Alpine Poles. Immigrants from northern Germany are welcome to Canada, but none of south Germany should be admitted. The lowest stratum from the Mediterranean basin, the Mongolized Balkans, the hordes of submerged people from the Polish Ghettos — none of these should enter Canada..."

Opinions of this kind echoed in the House of Commons as late as 1929. Such an atmosphere of hostility towards the group prevailed for almost half a century. It was to a considerable degree responsible for the isolation of the group; it enhanced segregation tendencies and social seclusion. On the other hand it also stimulated the desire for emancipation, which became evident especially in the political field of their activities. It developed a tendency for self-reliance and the will to improve their position within the community. In spite of the persistent hostility and indifferent treatment of the group, the politicians of those early days could not overlook the potentialities of the new settlers during the elections. Having grown in numbers and possessing Canadian citizenship, they became an important factor in the political game.

Being new and ignorant of Canadian political issues, they needed guidance. But electioneering methods in the West at the beginning of the century did not contribute much to their political education. On the contrary, they created confusion in the minds of immigrants and often lowered the respect for the government and for the men who were to represent them.

"When the date for federal elections approached," related Vasyl Chumer in his *Memoirs*,*) — "There appeared in the settlements political agents who instructed the new 'citizens' for whom they should vote."

"It often happened that such a political agent arrived at a farmer's home in the morning and preached that he should cast his vote for Harrison, because he is such a nice man; towards the evening there arrived another agent who said that Harrison was good for nothing and all Ruthenians should vote for Ferguson, because it was his party which brought them to Canada."

In addition, the political "education" as conducted in a primitive way by the various political bosses, was accompanied by generous supplies of liquor. Arguments used against political opponents were often of doubtful moral quality and as both sides used them freely, consequently, both sides were

*) CHUMER, Vasyl A.: *Memoirs* about Experiences of the First Ukrainian settlers in Canada. (In Ukrainian). Edmonton, 1942 — p. 116.

viewed with scepticism by the new settlers. The candidates themselves were either unknown to the new voters or indifferent to their needs. In view of this there gradually arose a desire to elect representatives who would not only be sympathetic but could also champion their cause. It became evident that this task could be performed best by persons of their own kin. The leaders of the group, mostly teachers, raised the call to enter the political field. As early as 1907, the "Canadian Farmer", the Ukrainian language newspaper, exhorted its readers to take active part in the political life of the country and not to limit "their duties as citizens to meet payment of taxes and casting of their votes for some candidate."*) It repeated this exhortation from time to time, warning that, "to learn about politics is the sacred duty of all citizens who wish well their province, their country."**)

In January, 1913 the Legislative Assembly of Alberta was dissolved and new elections were announced for April 21 of the same year. Ukrainian settlers, now better established economically and more conscious of their rights as citizens, decided to enter the political arena not merely as passive voters but as active contestants. Following the example of other localities, those settled by Ukrainians also arranged political meetings to discuss candidates and to choose the party to support. One of the first of such meetings took place in February 1913 in Chipman and the participants decided to support the Liberal Party. A resolution was passed to that effect and forwarded to the Hon. A. L. Sifton, Premier of Alberta. It read as follows:

"Resolved, that we convey to the Hon. A. L. Sifton, Premier of Alberta, our high regard for and confidence in him, and for his Government and the private members supporting him, in whose constituencies the majority of our people are his strong supporters." It also stressed their desire to participate in the 'social, commercial and political' life of the country.

"Resolved, that, while we are proud of the country of our birth, and desire to keep before us its highest ideals, we recognize that in this, our adopted country, we citizens are accorded all the rights and privileges of Canadian citizenship and that we believe it to be our duty to work in harmony with all our fellow citizens to build up a united and prosperous nation without distinction of race and creed.

'We believe this to be not only our duty, but in the best interest of ourselves and our children, today and in future generations who, we confidently believe, will be intimately associated with the social, commercial and political life of this great country of our adoption.'****)

Their attempt to nominate a Liberal candidate of Ukrainian descent in the Vegreville constituency, where they felt strongest, failed, mainly due to their lack of political experience and to strong opposition on the part of the Anglo-Saxon settlers. The antagonism against Slavic newcomers was too deeply rooted to be overcome easily. The intrusion of "foreigners" into the field of higher politics was greatly resented on the part of "Old Settlers". There even occurred disturbances during the meetings. Nevertheless, the Liberal party finally agreed to accept the nomination of a candidate of Ukrainian descent in the constituency of Whitford. He was duly elected, although his election was contested and subsequently annulled; he ran again during the by-elections of

*) Canadian Farmer, March 7, 1907.

**) Canadian Farmer, March 9, 1920.

***) CHUMER: **Memoirs** — p. 121.

1915 and was re-elected. Thus, 25 years after the arrival in Canada of the first settler of Ukrainian descent, Andrew S. Shandro, the first elected representative of that ethnic group entered the Provincial Parliament of Alberta. During the next provincial elections held in 1917, Shandro, who was serving with the Canadian Armed Forces, was re-elected by acclamation.

The First World War delivered a crushing blow to the political aspirations of Ukrainians in Canada. As Charles H. Young describes in his study "The Ukrainian Canadians": "The naturalization was suspended for all aliens: for those of allied countries on request of their governments, and in the nature of things for aliens of enemy countries. The Russian-Ukrainians were excluded by the former and the Austrian-Ukrainians by the latter measure. This unfortunate position of the Ukrainians extended beyond the period of the War by the Act of 1919 which rendered them, together with the aliens of former enemy countries in the past war, incapable of taking out papers for a period of ten years after the termination of the War. In the Act of 1920, which was merely the Act of 1914 revised, the same clause was incorporated. So the Ukrainians were indefinitely tabooed at the conclusion of the War, both as Austrians, and as Russians who had become enemy aliens after the Revolution."*)

Not only were they denied citizenship but they were also denied all privileges which go with citizenship. They were disfranchised by the War Times Election Act and their newspapers were indiscriminately suppressed. In spite of this, to quote Young: "More than 10,000 of them voluntarily enlisted from Western Canada and actually served 'somewhere in France'. Two Alberta battalions were composed almost entirely of these settlers. More than one newspaper in England has praised especially the work of Galician forestry units."**) One of those Canadian Ukrainians, Corporal Philip Konowal of the 77 Battalion was decorated by King George V with the Victoria Cross for outstanding valour. He was one of the 66 Canadians who received the Victoria Cross.

The unfavourable position of Ukrainians caused by the War did not entirely interrupt their political activities. Andrew S. Shandro continued to occupy his seat in the Alberta Provincial Parliament, and in Manitoba the constituency of Gimli settled predominantly by Ukrainians, elected T. D. Ferley in 1915 to the Manitoba Legislative Assembly. He sat in the provincial legislature until 1920. These men were the two pioneers in the political field in Canada, and since then they have been followed by many others in the three Western legislatures, as well as in the Federal Parliament in Ottawa. Not all of them belonged to one political party. Among them were adherents of the United Farmers' of Alberta, of the Social Credit party, of the CCF party, as well as of the Liberal party. There were also some who ran as 'independents'. In 1951 the Conservative party put up the first candidate of Ukrainian descent to contest a seat in the provincial legislature of Ontario and one to contest a seat in the House of Commons. Both candidates were successful. Since 1941 Winnipeg has elected also one member of the Labour Progressive Party of Ukrainian descent to the provincial parliament. In the Manitoba Legislature, the Ukrainian ethnic group was in 1953 represented by 8 members. This percentage (14%) is higher than the corresponding percentage (12.5%) of the Ukrainian population of the province.

*) YOUNG, Charles H.: THE UKRAINIAN CANADIANS: A Study in Assimilation. Toronto, 1931, p. 243.

**) YOUNG: p. 245.

As pointed out, the entry of Ukrainians into Canadian politics dates from 1913, although, as early as 1910 an unsuccessful attempt was made in the Selkirk riding to put an 'independent' candidate.

We note that the early candidates were elected by the so-called "foreign" vote. They ran in districts settled overwhelmingly by Ukrainians. Their success was not due to the fact that both were supporters of the Liberal party, although this fact might have some bearing on their election, but mainly because they were of Ukrainian descent and were expected to represent the interest of this ethnic group in their respective legislatures. Both Shandro and Ferley were European-born. Ferley was one of the few intellectuals who had acquired secondary and university education before coming to Canada; Shandro came to Canada at an earlier age and was educated in Canada.

As our observations have shown, new immigrants sufficiently progressed in their integration, are inclined to be guided during elections by the personality of candidates and their ethnic origin rather than by their political affiliation. This is an index of political immaturity of the group. The more mature a group is the less it is influenced by the ethnic origin of the candidate. The emphasis tends to rest on the political programme of the particular party and trust is put in the party's choice of the candidate.*) Thus within the Ukrainian group in Canada we note two different trends: (a) the integrated section, especially its second and third generation, vote during elections for candidates of that political party to which they belong regardless of the ethnic origin of the candidates; and (b) the more recent group, not familiar with party politics, is inclined to support candidates of the same ethnic origin.

Federal election results of 1953 offer an opportunity to study these trends, although, in 1953 only a small part of the new, post-war immigration was yet eligible to vote. We can, however, follow the trend of the older better integrated group. For this purpose I have chosen a typical constituency, that of WINNIPEG NORTH, where Ukrainians form a considerable proportion of voters. In that constituency four candidates were nominated: a Liberal, a Conservative, a CCF and a Labour Progressive. The Conservative candidate, John Kereluk, was of Ukrainian descent; Frank Chester, the Liberal, and Alistair Stewart, the CCF candidate, were of Anglo-Saxon origin; and Joseph Zuken, the Labour Progressive candidate was of Jewish origin. At the election, Alistair Stewart, the CCF candidate of Anglo-Saxon origin received 14,829 votes; Frank Chester the Liberal candidate, also of Anglo-Saxon origin, received the next highest number of votes, 8,904; John Kereluk, the Conservative candidate, of Ukrainian origin, received 3,984; and Joseph Zuken of the Labour Progressive party, of Jewish origin, received 2,497 votes. This division of votes indicated that Ukrainians in that riding already were an integrated group, many of them Canadian-born, who voted according to their party convictions and not ex-

*) In the United Kingdom, for instance, as Sir Ivor Jennings points out (in his BBC talk on Government in the Commonwealth, LISTENER, July 21, 1955) the electors "vote rather for the general tendency of the party policy than for its details. It is true to say, however, that **personalities count for little** (my italics). It is commonly assumed that the personality of the candidate will not attract or repel more than 500 votes in an electorate of 50,000. Those 500 votes will make all the difference in a marginal constituency, but the general effect throughout the country is that 99 per cent of voters vote for a party and not for a person."

Condition in the United Kingdom may differ from those in Canada, where ethnic and religious factors still have a bearing on politics, but in general, one can say the tendency is to put emphasis on party policy and less on the personality of the candidate.

clusively for the candidate of Ukrainian origin. If they had done so, in all probability, John Kereluk would have been elected and not Alistair Steward.*)

The difference in the way of thinking between the old and new group was reflected also in the tenor of their press. Old-established newspapers, representing the older group and edited by Canadian-bred editors, called their readers to vote for candidates of political parties to which the readers belonged. They discouraged the tendency advocated by new immigrants to vote for candidates solely because they were of the same ethnic origin. Newly established newspapers or those representing newcomers' opinions and edited by editors of recent European origin, on the other hand, followed the line their predecessors were pursuing forty years before: they urged to support primarily candidates of Ukrainian descent, regardless of their party affiliation, as long as they were not communists.

The editor of the old Canadian paper,**) established in 1910, himself born and educated in Canada wrote in the editorial on the 1953 election campaign: "We realize that a popular advice for many would be to vote for candidates of Ukrainian descent wherever they have been nominated, regardless of their personal qualification and regardless of their party affiliation. But even considering the fact that in some constituencies there are two Ukrainian candidates and we have to choose between them, we are of the opinion that such advice would not be a sound policy...". The editor further urged to vote according to party convictions.

The editor of a more recent paper,***) with a large proportion of newcomer readers, himself born in Europe, took a different attitude: "Ukrainian voters have the duty, for the sake of the solidarity, to vote in the first place for our candidates (provided they are God-fearing men), because our (i. e. Ukrainian) candidates understand the danger of communism and the social value of of Christianity better than do Anglo-Saxon candidates who never experienced that danger directly. Basically, we should vote in the first place for our, Ukrainian, Christian candidates of all parties..."

As to be expected, in the early stages of Ukrainian settlement, all candidates were European-born and in most cases European-educated. The second generation was just beginning to enter schools and none of them was yet old enough to enter political life. Only when the group entered its fourth decade of residence in Canada did the situation begin to change. In 1926 the constituency of Vegreville in Alberta (where Ukrainians formed the majority of voters) elected Michael Luchkovich to represent them in the House of Commons in Ottawa. He was a teacher by profession, born in Shamokin, Pennsylvania, and came to Canada as a child together with his immigrant parents. The first Canadian-born member was Dr. G. Dragan, M. D., who entered the Saskatchewan Legislature in 1934, representing the constituency of Kelvington. Others followed in quick succession. In 1935 William Tomyń and James M. Popil, were elected in Alberta. In 1936 Joseph Wawrykow entered the Manitoba Legislature. Gradually the Canadian-born element became predominant. Of the 44 members of Ukrainian descent who were elected to the

*) This seems to answer at least partially Prof. Corbett's query "Whether ethnic minority groups act cohesively at election time, or distribute their votes along class or other lines." (David C. Corbett: CANADA'S IMMIGRATION POLICY, p. 63).

**) Ukrainian Voice, Winnipeg, August 5, 1953.

***) Ukrainian Toiler, Toronto, Ont., July 24, 1953.

provincial legislatures and the House of Commons between 1913 and 1954, 24 were born in Canada, 16 were born in Ukraine, one was born in the United States and three not stated.

The predominance of Canadian-born over the European-born is still more pronounced if we compare the birth places of the 20 members of Ukrainian descent serving in the legislative assemblies of Alberta, Saskatchewan, Manitoba, Ontario, and in the House of Commons. Of the total 20 members, 16 were born in Canada and only four were European-born. Of these four, one was Hon. Nicholas V. Bachynsky, Speaker of the Manitoba legislature, who represented his riding continuously since 1922; the second was Dmytro Zipchen, who came to Canada in 1906 as an infant one year old; the third was Peter Chaba, who came to Canada as a boy of seven; and the fourth was W. J. Berezowsky, who also came to Canada as a child.

With the gradual weakening of the prejudice against the Slavic group and the emergence of a Canadian-born generation which penetrated the economic and to some degree the social life of the Canadian community, it was then that capable leaders of Ukrainian descent began to gain general recognition. They entered the wider political field, not relying any more on the support of their ethnic group. John Yaremko, a young barrister, a war veteran and a brilliant jurist, entered the Ontario Legislature by general support, as did Michael Starr, M. P., former mayor of Oshawa and for second term Conservative Member of the House of Commons. Ambrose Holowach, Member for Edmonton East, was also elected to the House of Commons by votes of the party to which he belongs, and not by Ukrainian votes.

The political maturing of the group progressed gradually. It usually started within their local rural communities. Although early Ukrainian settlers were predominantly of peasant stock, with little education, they nevertheless showed keen interest in the political life of their communities. They brought to Canada certain traditions of communal self-government which they endeavoured to perpetuate because to hold a public office in the village was a sign of prestige and honour. They were anxious to regain that dignity and prestige in the new land. Prof. Oscar Handlin, therefore, is not quite correct in stating that "To many pursuits of the New World the immigrant was strange upon arrival; to politics he was strangest of all. His European experience has included no participation in government; every question related to these matters would be new to him."*) His observation was probably correct in respect to "higher politics". These were strange to European immigrants. They were not familiar with political, municipal, provincial or federal way of government, but the local administration in rural communities was not new to them. They only needed time to adapt to new conditions. Already in early stages of Ukrainian settlement we see them participating in the communal political field, first as school trustees, then reeves, justices of peace and in other offices. Lack of proper education and inadequate knowledge of the language were great impediments, preventing their entrance in the broader field, but in the rural communities, settled predominantly by people of the same educational level as themselves, and often speaking their language, this was not a great handicap. The younger generation, children of these peasant settlers, quickly broadened the field and we soon find them as secretaries of municipalities, municipal treasures, and in similar offices. Political

*) Handlin, Oscar, "The Uprooted", p. 201.

experience gained in this field became the stepping stone to higher elective offices. Of the 44 persons who served as members of the various legislative assemblies and the House of Commons during 1913-1953, 21 went through such practical training. To illustrate: **In MANITOBA:** WM. LUCKO — was School Secretary and Postmaster; WM. SCRABA — was Member of the Winnipeg School Board and Alderman; NICHOLAS STRYK — was Notary Public and Commissioner of Oaths; JOHN R. SOLOMON — was Director of the Selkirk Board of Trade; NICHOLAS HRYHORCHUK — was Reeve of Ethelbert Municipality; his son, HON. MICHAEL N. HRYHORCHUK who succeeded his father in the constituency (in January 1955, appointed to a senior cabinet post) — was Chairman of Ethelbert School Board and Reeve of Ethelbert Rural Municipality; JOHN MARTIN HAWRYLAK — was Member of the Winnipeg Chamber of Commerce and a candidate for mayoralty in Winnipeg; STEPHEN NICHOLAS KRAWCHYK — was Alderman of Winnipeg and Chairman of the Municipal Council of Brooklands; T. D. FERLEY — was an aldermanic candidate in Winnipeg. **In SASKATCHEWAN:** OREST ZEREBKO — was Municipal Secretary for Hafford, DMYTRO ZIPCHEN — was Assistant Reeve of the Rural Municipality of Redberry; W. J. BEREZOWSKY — was Municipal Secretary; HON. ALEX GORDON KUZIAK, was Municipal Secretary and Chairman of the School Board of Canora District. **In ALBERTA:** ANDREW S. SHANDRO — was Homestead Inspector for the Federal Government and Postmaster; WM. FEDUN — was Municipal Councillor and School Trustee; MICHAEL CHORNOHUS — was Reeve of a Municipal District; ISIDOR GORESKY — was School Inspektor; NICHOLAS WM. DUSHENSKI — was President of Willingdon Agricultural Society; JOHN DECORE — was School Trustee of Vegreville School Board; MICHAEL STARR — was Mayor of Oshawa.

Interesting also is the breakdown according to occupations of the various members. As could be anticipated, the profession of teacher was represented most frequently. Teachers formed and still form the largest group of intellectuals among Ukrainians in Canada. It was the first profession they embraced. The profession of teaching is followed by that of businessman and tradesman, with barrister coming next. The breakdown in detail is as follows:

Total number of Ukrainians elected to various parliaments

during 1913-1956	— 45
Teachers	18
Businessmen	11
Barristers	8
Farmers	4
Medical Doctor	1
Journalist	1
Civil Servant	1
Not stated	1

45

Although the number of members actually elected during the forty year period was 45, the number of candidates was many times larger. During the earlier years of their political activities, the candidates ran frequently as "independents" but when their political acceptance was achieved and their abilities recognized, they received nominations from the recognized political parties. During the 1953 elections, the ridings were contested by 24 candidates

of Ukrainian descent, of whom only one ran as 'independent'; 23 other candidates received official nominations. Four were successful. The largest number of candidates of Ukrainian descent (8) was put up by the Labour Progressive Party, mostly in constituencies where Ukrainian voters carried considerable weight. This move was probably based on the assumption that Ukrainians may vote, as they did at the beginning of their settlement, for any candidate, regardless of the party affiliation, as long as he was of Ukrainian descent. This calculation proved to be wrong. All candidates of that party lost their deposits. The conservative Party nominated 7 candidates of Ukrainian descent, of whom one was elected (in a riding which had only a small number of Ukrainian votes). The Social Credit Party had 5 candidates, one elected; the CCF Party — two candidates, one elected; the Liberal Party put up one candidate of Ukrainian descent and he was elected. Thus there were in the last parliament four members of Ukrainian descent, each representing a different political party. They were: Michael Starr, Conservative for the Ontario riding in Ontario; John Decore, Liberal for the Vegreville riding in Alberta; Frederick S. Zaplitny, CCF for Dauphin in Manitoba, and Ambrose Holowach, Social Credit for Edmonton East in Alberta.

In the House of Commons the members of Ukrainian descent represented 1.6% of the total number (265) of members. The percentage of Ukrainians in Canada in comparison to the total population is 2.8%. This shows that Ukrainians are participating more actively in provincial politics than in federal. In Manitoba, for instance, as already mentioned, the present percentage of the Ukrainian members in the legislature (14%) is higher than their corresponding percentage (12.5%) of the total of the population of the province. A Ukrainian is the Speaker of the Manitoba Parliament, a Ukrainian is also the Deputy Speaker, and one of their numbers has been appointed to a senior cabinet post (Hon. Michael Hryhorchuk, LL. B. — Attorney General in 1955). A Ukrainian, Hon. William M. Wall, appointed to the Senate on July 13, 1955, represents a Manitoba constituency in the Senate.

Although the participation of Canadians of Ukrainian descent in federal politics was constantly increasing, it is in the provincial political field where it is most pronounced. There are many reasons for this. The Ukrainian ethnic group in Canada is still very young in comparison to other groups and thus economically weaker. It has few individuals sufficiently independent economically to take up a political career with all its financial risks and make it their life's career. Politics among Ukrainians is still a sideline, and therefore, able young men who have the makings of capable leaders are compelled to take up less risky and more profitable occupations, such as law, engineering, medicine, or business. Participation in provincial politics, on the other hand is not great impediment in pursuing their professional callings. The two can be easily combined, but with federal politics, it is a different matter. It is a full time occupation and must be done at the expense of the professional calling.

Federal and provincial politics were not the sole field which Ukrainian Canadians entered with success. Municipal affairs offered even more scope for the development of their administrative abilities, as the last decade has shown. It produced a vigorous and capable crop of mostly second generation men and women who, having gained general recognition in their respective communities, were given the chance to prove their worth as chief magistrates. In 1951, Oshawa elected Michael Starr Mayor and later sent him to the House

of Commons, establishing two records at the same time. He became the first member of Parliament of Ukrainian descent from the Province of Ontario, and first conservative member of Ukrainian origin. Edmonton elected William Hawrelak Mayor in 1951 with a record vote. He was re-elected by acclamation in 1953*) and again in 1955. He was also chosen vice-president and later president of the Canadian Federation of Mayors and Municipalities. In 1955 Windsor elected Michael Patrick its Mayor, having served the municipality as alderman before that. In October 1956, another provincial capital, Winnipeg, entrusted its destiny into the hands of Steve Juba, MLA, a young and energetic businessman of Ukrainian descent.***) In 1957, Kenora elected by acclamation Peter Ratusky to be its Mayor. Yorkton and a dozen of smaller towns and municipalities have also Mayors and Reeves of Ukrainian descent.

From the above observations we conclude that the political integration of the Ukrainian ethnic group followed a normal course although it was achieved quicker in comparison with other ethnic groups of similar structure and in spite of great handicaps encountered especially during and immediately after the first World War.

BIBLIOGRAPHY

Parliamentary Guides 1921 - 1955 (Published with the Patronage of the Parliament of Canada and of the Legislature of the various Provinces) P. O. Box 513, Ottawa, Canada.

YOUNG, Charles H.: **THE UKRAINIAN CANADIANS**, Toronto; Thomas Nelson Ltd., Edited by Helen R. Y. Reid (1931) pp. 327.

YUZYK, Paul: **THE UKRAINIANS IN MANITOBA, A social History**. University of Toronto Press. 1953, pp. XI - 232.

CHUMER, Vasyl A.: **SPOMYNY Perezhyvannia Ukrainskykh Pereselentsiv v Kanadi** (Memoirs about Experience of Ukrainian Settlers in Canada). In Ukrainian. Edmonton, Alberta, Canada 1892-1942. (1942) pp. 188.

HANDLIN, Oscar: **THE UPROOTED, The Epic Story of the Great Migrations that made the American People**. An Atlantic Monthly Press Book; Little, Brown and Company, Boston, 1951. Published in Canada by McClelland and Steward Ltd., pp. 310.

*) The OTTAWA CITIZEN of September 24, 1953 wrote: "Mayor Hawrelak was re-elected by acclamation to his second two-years term as chief magistrate of the city of 180,000 population when nomination closed Wednesday (23). In 1951 Mr. Hawrelak was swept into office with the greatest majority ever given a mayor in the Alberta Capital.

**) Note the TORONTO DAILY STAR of October 30, 1956, on that occasion:

"Stephen Juba, a man of Ukrainian ancestry, has been elected mayor of Winnipeg. Which should be no occasion of surprise, for this energetic and able group has been forging to positions of leadership in almost every field of Canadian endeavour. They are to be found in the ranks of every profession, in commerce, the arts, and politics, while it was recently stated that at least 150 of our leading scientists are either Ukrainian-born or of Ukrainian ancestry.

"Hon. Walter Harris once lauded Ukrainians as splendid example of an ethnic group that has become wholly Canadian in outlook and loyalties while retaining the best of its old world culture and traditions. Like the Scots, the Ukrainians are proud of such features of their national culture as their dancing, their folk songs and their national dress, without prejudicing in the least their real Canadianism..."

UKRAINIAN YEAR BOOK and Ukrainians of Distinction 1953-54. Tenth Annual Edition. F. A. Macrouch Compiler and Publisher. The Ukrainian Business Directory. Winnipeg, Canada. Folio: pp. 144.

CORBETT, David C.: CANADA'S IMMIGRATION POLICY, A Critique. University of Toronto Press, Toronto, 1957, pp. XII - 215.

NEWSPAPERS AND PERIODICALS

The CANADIAN JOURNAL OF ECONOMICS AND POLITICAL SCIENCE
University of Toronto Press, Quarterly.

OTTAWA CITIZEN, THE LISTENER (London, England), CANADIAN FARMER (Winnipeg) UKRAINIAN VOICE (Winnipeg), UKRAINIAN TOILER (Toronto).
TORONTO DAILY STAR, WINNIPEG FREE PRESS.

APPENDIX

List of members of Ukrainian descent of Legislative Assemblies and the House of Commons from 1913 to 1956.

Statistical information

Alberta Legislature

First Member of Ukrainian descent elected in 1913.

From 1913 until 1953 — 12 members of Ukr. descent served.

In 1953 — 4 members of Ukr. descent.

Party Affiliations: 1 Liberal

4 U. F. A.

6 Social Credit

1 CCF

Religious Affiliations: 6 Ukrainian Greek Orthodox

4 Ukrainian Catholic

2 Protestant

Occupations: 2 farmers

2 businessmen

2 barristers

5 teachers

1 civil servant

Born: 6 in Ukraine

5 in Canada

1 not stated

1956 members: 3 born in Canada

1 born in Ukraine

1. **SHANDRO, Andrew S.** (Liberal, Whitford), Born 3rd of April, 1886 in Bukovina, Austria. Came to Canada in 1898. Parents farming. Educated Public School and Business College. Was managing director of the Consolidated Asphalt Co. Ltd. of Winnipeg, Homestead Inspektor for the Dominion Government and Postmaster at Shandro, Alberta. First elected to the Alberta Legislative Assembly in 1913 (election annulled), re-elected in 1915, 1917 and 1921 (last election annulled). Rel.: Greek Orthodox. Died in 1938. — 1913, 1915, 1917 1921. — Born in Ukraine. — Greek Orthodox. — Businessman. — Liberal.

2. **FEDUN, William.** (U. F. A., Victoria). Born August 5, 1879 in Western Ukraine. Came to Canada in 1898. Municipal Councillor in 1920, School Trustee, merchant. Elected to the Alberta Legislature in 1921. Sat until 1925. — 1921 - 1925. — Born in Ukraine. — Rel.: Presbyterian. — U. F. A. — Farmer.
3. **CHORNOHUS, Michael.** (U. F. A., Whitford). Born March 10, 1888 in Russ Banila, Bukovina, Western Ukraine. A farmer. Came to Canada in 1900. Reeve of the Municipal District of Eagle, 1919-21. First Elected in 1923, sat until 1927. Rel.: Greek Orthodox. — 1923 - 27. — Rel.: Greek Orthodox. — Born in Ukraine. — U. F. A. — Farmer.
4. **GORESKY, Isidor, M. A.** (U. F. A., Whitford). Born November 11, 1902 in Bukovina, Ukraine. Came to Canada in 1906. Educated at the Universities of Manitoba and Alberta. A School Inspector. First elected to the Alberta Legislature in 1930, sat until 1935. Religion: Greek Orthodox. 1930 - 35. — Greek Orthodox. — Born in Ukraine. — U. F. A. — Teacher.
5. **MISKEW, P. A., M. A., L. L. B.** (U. F. A., Victoria). Born November 27, 1899 in Brody, Western Ukraine. Came to Canada in 1902. Practicing law in Edmonton, Alta. First elected to Alberta Legislature in 1930, sat until 1935. Religion: Ukrainian Catholic. 1930 - 35. — Ukrainian Catholic. — Born in Ukraine. — U. F. A. — Barrister.
6. **POPIL, James M.** (Social Credit, Sturgeon). Born at Redwater, Alberta, November 5, 1909. A teacher by profession. First elected to the Alberta Legislature in 1935, re-elected in 1940 and 1944, not running during 1948 elections. Religion: Greek Orthodox. 1935 - 1948. — Born in Canada. — Greek Orthodox. — Teacher. — Social Credit.
7. **TOMYN, William.** (Social Credit, Willingdon). Born at Warwick, Alberta, September 4, 1905. School Teacher by profession, principal of a school near Willington, Alberta. First elected to the Alberta Legislative Assembly in 1935, re-elected in 1940, 1944, 1948. Lost his seat during 1952 elections to another Ukrainian, Nick Dushenski of the CCF Party: Religion: Ukrainian Catholic. 1935 - 1952. — Born in Canada. — Rel.: Ukrainian Catholic. — Social Credit. — Teacher.
8. **WOYTKIW, George.** (Social Credit, Vegreville). Born (not stated). A Civil Servant by profession, was elected to the Alberta Legislative Assembly in 1940 but resigned his seat in favour of Mr. Solon Low, a member of the Provincial Cabinet who lost his seat. Rel.: Ukrainian Catholic. 1940. Resigned. — Born, not stated. — Ukrainian Catholic. — Civil Servant. — Social Credit.
9. **PONICH, Michael L. L. B.** (Social Credit, Vegreville). Born November 20, 1905, at Pakan, Alberta. Attended Alberta College and Normal School at Edmonton, taught school for six years, before taking up law studies. First elected to the Alberta Legislature in 1944, re-elected in 1948, 1952. Religion: Greek Orthodox. 1944. — Born in Canada. — Rel.: Greek Orthodox. — Social Credit. — Barrister.
10. **LOBAY, Harry.** (Social Credit, Lac La Biche). Born June 23, 1917, at Spedden, Alberta. Educated at Normal School. Taught school for eight years before opening a business as merchant. First elected to the Alberta Legislature in

1948, re-elected in 1952. Religion: United Church. Address: Lac La Biche, Alberta. 1948. — Born in Canada. — United Church. — Teacher & Businessman.

11. **CHABA, Peter.** (Social Credit, Redwater). Born May 23, 1903 in Western Ukraine, came to Canada with his parents in 1910. Educated at Edmonton and Egremont. Grain buyer. Member of the Executive of the Ukrainian National Federation in 1935-36. Member of the provincial Executive of the Ukrainian Catholic Brotherhood in 1946. First elected to the Alberta Legislature in 1948, re-elected in 1952. Religion: Ukrainian Catholic. Address: Redwater, Alberta. 1948. — Born in Ukraine. — Ukrainian Catholic. — Business. — Social Credit.

12. **DUSHENSKI, Nick William.** (CCF, Willingdon). Born September 4, 1920, at Willingdon, Alberta. Educated at Normal School at Edmonton. Farmer and teacher. President of the Willingdon Agricultural Society, member of the Alberta Teachers' Association, member of Elks, Home and School Association, etc. First elected to the Alberta Legislature in 1952. Religion: Greek Orthodox. Address: Willingdon, Alta. — 1952. — Born in Canada. — Rel.: Greek Orthodox. — Teacher. — CCF.

Saskatchewan Legislature

First member of Ukrainian descent elected in 1934. First woman elected in 1956. From 1934 until 1956 — 7 members of Ukrainian descent served. In 1953 — 3 members of Ukrainian descent. In 1956 — 4 members of Ukrainian descent. Party Affiliations: 4 Liberal,

3 CCF.

Religious Affiliations: 4 Ukrainian Catholic
2 Ukrainian Greek Orthodox
1 Protestant.

Occupations: 1 Farmer
1 Medical Doctor
4 Teachers
1 Lawyer

Born: 3 in Ukraine,
4 in Canada.

1953 members: 2 born in Canada
1 born in Ukraine.

In 1956: 3 born in Canada
1 born in Ukraine

13. **DRAGAN, George Ernest** M. D., C. M., L. M. C. C. (Liberal, Kelvington S.) Born February 22, 1898 at Pleasant Home, Man. Educated at the Manitoba Agriculture College and McGill University, Montreal, Medical Doctor. First member of Ukrainian descent in the Saskatchewan Legislature, elected in 1934, sat until 1938. Rel.: Greek Orthodox. — 1934-38. — Greek Orthodox. — Born in Canada. — Liberal. — Medical Doctor.

14. **ZEREBKO, Orest** B. A. (Liberal, Redberry). Born in Western Ukraine, June 15, 1887, and came to Canada in 1900. He was the first Ukrainian to receive a University degree in Canada. He became a teacher and for a number of years was Municipal Secretary for Hafford, Saskatchewan. He was elected

to the Saskatchewan Legislative Assembly in 1938 but died in 1944, before the termination of the session. His seat became vacant. Religion: Ukrainian Catholic. — 1938 - 1943. — Born in Ukraine. — Ukrainian Catholic. — Liberal. — Teacher and Municipal Secretary.

15. **KUZIAK, Hon. Alexander Gordon.** (CCF, Canora). Born October 15, 1908, at Canora, Saskatchewan. Educated at Canora, Saskatoon and Normal School at Regina. Was five years teacher and in 1936 became Municipal Secretary of 303 rural district, served also as head of the School Board of the Canora District during 1945-46. Senior partner of Canora Electric and Heating, etc. First elected to the Saskatchewan Legislature in 1948, re-elected in 1952, and in 1956. On October 24th, 1952, was appointed by Premier of Saskatchewan, Hon. T. C. Douglas, Minister of Telephones. First Ukrainian to attain cabinet rank in the British Commonwealth of Nations. Rel.: United Church. Res.: Canora, Saskatchewan. — 1948. — Born in Canada. — Religion: Protestant. — CCF. — Teacher and Businessman.

16. **KORCHINSKY, Bernard Leo.** (Liberal, Redberry). Born December 25, 1905, at Ituna, Saskatchewan. Educated at Ituna, Yorkton, Regina and Saskatoon. A school teacher by profession. Scoutmaster for 26 years. First elected to the Saskatchewan Legislative Assembly in 1948 but lost his seat during the elections of 1952 to D. Zipchen. Re-elected in 1956. Religion: Ukrainian Catholic. Res.: Speers, Sask. — 1948 - 1952, re-elected in 1956. — Born in Canada. — Religion: Ukrainian Catholic. — Liberal. — Teacher.

17. **ZIPCHEN, Dmytro.** (CCF, Redberry). Born on August 10, 1905 in Western Ukraine. Came to Canada in 1906. Educated at Hafford, Sask. Farmer. Assistant Reeve of Rural Municipality of Redberry No. 435. Director of Hafford Union Hospital. First elected to the Saskatchewan Legislature in 1952, defeated in 1956 elections. Religion: Ukrainian Catholic. Res. Hafford, Sask. 1952 - 1956. — Born in Western Ukraine. — Religion: Ukrainian Catholic. — CCF. — Farmer.

18. **BEREZOWSKY, W. J.** (CCF, Cumberland). Born January 5, 1903, in Western Ukraine. Came to Canada in 1908. Educated at Winnipeg, Man., Prince Albert, Sask., and Saskatoon, Sask. Teacher by profession, served also as Municipal Secretary. Served (one year) with RCAF during the War. First elected to the Saskatchewan Legislative Assembly in 1952, re-elected in 1956. Religion: Greek Orthodox. Res.: Meath Park, Sask. 1952. — Born in Western Ukraine. — Religion: Greek Orthodox. — CCF. — Teacher.

19. **BATTEN, Mrs. Mary** (Liberal-Humboldt). Born in Saskatchewan, daughter of Mr. Fodchuk. Educated in Saskatoon, graduated in Law, Married a barrister, practicing at Humboldt, Sask. First elected to the Saskatchewan Legislative Assembly in 1956. Rel.: Ukrainian Catholic. 1956. — Born in Canada. — Rel.: Ukrainian Catholic. — Lawyer.

Manitoba Legislature

First Member of Ukrainian descent elected in 1915.

From 1915 until 1953 — 19 members of Ukrainian descent served.

In 1953 — 8 members of Ukrainian descent.

Party affiliations: 3 Independent

10 Liberal (or Lib. Prog.)
 4 CCF
 1 Social Credit
 1 Labour Progressive (communist)
 Religious Affiliations: 6 not stated
 7 Ukrainian Catholic
 6 Ukrainian Greek Orthodox
 Occupations: 1 farmer
 1 not stated
 7 businessmen
 7 teachers
 3 barristers.
 Born in Ukraine 7
 Born in Canada 11
 not stated 1
 1953 members: 7 born in Canada
 1 born in Ukraine.

20. **FERLEY, Taras D.** (Independent Liberal, Gimli). Born in Western Ukraine, October 14, 1882. Came to Canada in 1903. Educated at Kolomya High School and Lviv University. Candidate for aldermanic seat in 1913. Independent Liberal candidate for Gimli in 1914 and 1915. Notary Public, Real Estate Broker. First elected to the Manitoba Legislature in 1915. Remained member until 1920. Died in 1947. Rel.: Greek Orthodox. 1915 - 1920. — Born in Ukraine. — Indep. lib. — Greek Orthodox. — Real Estate Broker.

21. **YAKIMISCHAK, Dmytro, B. A., LL. B.** (Independent Liberal, Emerson) Born October 7, 1888, in Western Ukraine. Came to Canada in 1898. Educated at the University of Manitoba. Practicing Law in Winnipeg. First elected to the Manitoba Legislature in 1920, re-elected in 1922, sat until 1927. Religion: Ukrainian Catholic. 1920 - 1927. — Born in Ukraine. — Ukrainian Catholic. — Indep. Liberal. — Barrister.

22. **BACHYNSKY, Hon. Nicholas Volodymyr.** (Liberal Progressive, Fisher). Born in Western Ukraine on August 16, 1887. Came to Canada in 1906. His late brother Lev, a barrister, was for a number of years Member of the Imperial Austrian Parliament in Vienna. Mr. Bachynsky attended Normal School and was teaching schools from 1914 until 1922. First elected to the Manitoba Legislative Assembly in 1922, and re-elected at each subsequent election in 1927, 1932, 1936, 1941, 1945, 1949 and 1953. Thus he has one of the longest uninterrupted records of public service, having sat more than thirty years in Parliament. For a number of years Mr. Bachynsky acted as Deputy Speaker of the Assembly and on November 7, 1950, he was sworn in as Speaker. Religion: Greek Orthodox. 1922. — Born in Ukraine. — Ukrainian Greek Orthodox. — Liberal. — Teacher.

23. **ROJECKI, Michael** (Liberal, Gimli). Born in Ukraine. Farmer. Elected to the Manitoba Legislative Assembly in 1922, sat until 1927. Religion: not stated. 1922 - 27. — Born in Ukraine. — Religion: not stated. — Liberal. — Farmer.

24. **HRYHORCZUK, Nicholas, A.** (Liberal Progressive, Ethelbert). Born in Western Ukraine, December 19, 1888. Arrived in Canada in 1897, parents

farmed on a homestead 32 miles from Dauphin. Reeve of Ethelbert Municipality 1917-18-19. Businessman in Ethelbert, Manitoba. First elected to the Manitoba Legislative Assembly in 1920, re-elected in 1922, 1927, 1932 and 1941. Did not contest 1945 election, was succeeded by his son who was elected instead. Religion: Greek Orthodox. 1922 - 1941. — Born in Ukraine. — Ukrainian Greek Orthodox. — Liberal Progressive. — Businessman.

25. **LISOWSKY, W.** (Social Credit, Ethelbert). Born January 1, 1892 in Ukraine. Came to Canada in 1910. Teacher by profession. First elected to the Manitoba Legislature in 1936, sat until 1941. Religion: Ukrainian Catholic. 1936 - 41. — Ukrainian Catholic. — Born in Ukraine. — Social Credit. — Teacher.

26. **WAWRYKOW, Joseph, B. S. A.** (CCF, Gimli). Born at Gimli, Manitoba, April 25, 1908. Graduated from the Manitoba Agricultural College in 1932. In 1934 completed Normal School. A teacher and farmer by profession. First elected to the Manitoba Legislative Assembly in 1936, re-elected in 1941. Sat until 1945. Rel.: Ukrainian Catholic. 1936 - 1945. — Ukrainian Catholic. — Born in Canada. — CCF. — Teacher.

27. **KARDASH, William Arthur.** (LPP, Winnipeg North). Born June 10, 1912 at Hafford, Sask. Educated at Hafford High School. A mechanic. Served in Spain in People's Republican Army in 1937 and 1938. Lost right leg when wounded in battle. Lieutenant in 1937. Provincial leader of the L. P. P. First elected to the Manitoba Legislature in 1941, re-elected in 1945, 1949 and 1953. Religion: not stated. Residence: Winnipeg, Manitoba. 1941. — Rel.: not stated. — Born in Canada. — Labour Progressive. — Mechanic.

28. **KRAWCHYK, Stephen Nicholas.** (Independent, Winnipeg North). Born January 1st, 1903 at Garland, Manitoba. University education at North West U. of Chicago. Normal School, Winnipeg, Chairman Municipal Council of Brooklands. Principal of High School. Alderman of Winnipeg. First elected to the Manitoba Legislature in 1941. Died on January 16, 1943. Religion: Ukrainian Catholic. 1941 - 43. — Ukrainian Catholic. — Born in Canada. — Independent. — High School Principal.

29. **STRYK, Nicholas J.** (Liberal-Progressive, St. Clements). Born December 17, 1896 in Western Ukraine. Came to Canada in 1899. School teacher by profession. Notary Public and Commissioner since 1921. He was also unsuccessful candidate for the House of Commons during the general elections of 1935. Elected to the Manitoba Legislative Assembly in 1941. During 1945 elections he lost his seat to the CCF candidate, Mr. Wilbert Daneleyko, but was again successful in 1949. He died on July 12, 1950. Religion: Ukrainian Catholic, Res.: Ladywood, Manitoba. 1941 - 1945. — Ukrainian Catholic. — Born in Ukraine. — Liberal Progressive. — Teacher.

30. **SCRABA, William** (Liberal Progressive, Winnipeg North). Born in Canada. Served for six years as Alderman of Winnipeg and for six years as Member of the Winnipeg School Board. Elected to the Manitoba Legislative Assembly in 1945. Was defeated in 1949 when he ran as an Independent. Mr. J. M. Hawryluk, of the CCF party won the seat. Religion: not stated. 1945 - 1949. — Religion: not stated. — Born in Canada. — Liberal Progressive. — Businessman.

31. **SOLOMON, John R., LL. B.** (Liberal Progressive, since 1953 — Independent Liberal, Emerson). Born at Zoria, Manitoba, April 10, 1910. Appointed Judge

in 1957. Mr. Solomon is also a Director of Selkirk Board of Trade, former President of the Ukrainian Self-Reliance League of Canada, Member of the Executive of the Ukrainian Canadian Committee, etc. Elected to the Manitoba Legislative Assembly in 1941, was re-elected in 1945, (by acclamation) in 1949 and in 1953. Deputy-Speaker of the Assembly (appointed on January 21, 1953). Religion: Greek Orthodox. 1941. — Ukrainian Greek Orthodox. — Born in Canada. — Liberal. — Barrister.

32. **DANELEYKO, Wilbert G.** (CCF, St. Clements). Born in 1913 at Rosburn, Manitoba, son of a pioneer farmer. Educated at Rosburn. Farmer until 1931, became Warehouse Manager of the Manitoba Co-op. Honey Producers Ltd. He was also an unsuccessful candidate for the Springfield constituency for the House of Commons in 1945. Elected to the Manitoba Legislative Assembly in 1945. In 1949 he lost his seat to the former member for St. Clements, Mr. Nicholas J. Stryk. Rel.: not stated. — 1949-1949. — Religion: not stated. — Born in Canada. — CCF. — Businessman.

33. **SAWCHUK, Michael M.** (CCF, Ethelbert). Born in 1911 near Fork River, Manitoba. Educated at Winnipegosis and Fork River, graduated from Dauphin Normal School in 1933. Teacher by profession. First elected to the Manitoba Legislature in 1945. In 1949 elections he was succeeded by Mr. Hryhorchuk. Rel: not stated. Address: Fork River, Manitoba. — 1945-1949. — Religion: not stated. — Social Credit.

34. **HAWRYLUK, John Martin.** M. Sc., B. Ed., M. Ed. (CCF, Winnipeg North). Born December 8, 1910, at Winnipeg, Man., educated at the Manitoba University. School Principal of Polson School, East Kildonan, Manitoba. Member of Winnipeg Chamber of Commerce, and many other societies and organizations. First elected to the Manitoba Legislature in 1949, re-elected in 1953. Rel.: Ukrainian Catholic. Res.: Winnipeg, Manitoba. 1949. — Ukrainian Catholic. — Born in Canada. — CCF. — School Principal.

35. **LUCKO, William.** (Liberal, Springfield.) Born January 11, 1911, at Hazelglen, Manitoba. Educated at Hazelglen. General merchant, School Secretary and Postmaster at Hazelglen. First elected to the Manitoba Legislature in 1949, re-elected in 1953. Religion: Ukrainian Catholic. Address: Hazelglen, Manitoba. 1949. — Ukrainian Catholic. — Born in Canada. — Liberal. — Businessman.

36. **HON. HRYHORCZUK, Michael Nicholas,** B. A., LL. B. (Liberal Progr., Ethelbert). Born November 28, 1905, at Gilbert Plains, Man. Son of Nicholas A. Hryhorczuk who represented Ethelbert Constituency for 22 years. Educated at the Universities of Manitoba and Saskatchewan. Chairman, Ethelbert School Board; Pres. Ethelbert Chamber of Commerce; formerly Reeve of the Rural Municipality of Ethelbert, etc. First elected in 1949, re-elected in 1953. In 1955, entered the Cabinet as Attorney General, succeeding Hon. Ivan Schultz, named Justice of the Manitoba Court of Appeal. Religion: Greek Orthodox. 1949. — Ukrainian Greek Orthodox. — Born in Canada. — Liberal Progressive. — Barrister.

37. **JUBA, Stephen.** (Independent, Winnipeg Centre). Born 1915 in Winnipeg, Manitoba. President of Keystone Supply Co. Ltd., wholesale distributors of machinery. President Stephen-Gregory Corporation Ltd. President Brooklands Chamber of Commerce since 1950. In 1951 candidate for Alderman in Win-

nipeg's Ward 2. Ran for the position of Mayor of Winnipeg in 1952, received 33,443 votes. The WINNIPEG TRIBUNE of Jan. 1st, 1952 selected Juba as one of the 12 outstanding people of 1951. First elected to the Manitoba Legislature in 1953. Elected Mayor of Winnipeg in 1956. Religion: Greek Orthodox. 1953. — Ukrainian Greek Orthodox. — Born in Canada. — Independent. — Businessman.

38. **CAPP, Stan** (Liberal, St. Clements). Born in Canada. Elected to the Manitoba Legislature in 1953. — 1953. — Particulars not available.

Ontario Legislature

39. **YAREMKO, Jon**, B. A., LL. B. (Conservative, Bellwood-Toronto). Born August 10, 1918, at Welland, Ontario. Educated at the University of Toronto, Osgoode Hall. Medallist-Osgoode Hall. Barrister, member of the Ukrainian Branch No. 360, Canadian Legion BESL, Toronto; first elected to the Ontario Legislature in 1951. Rel.: Greek Orthodox. Res.: 51 Delhi Ave., Toronto. Elected in 1951. — Progressive Conservative. — Ukrainian Greek Orthodox. — Born in Canada. — Barrister.

HOUSE OF COMMONS

First member of Ukrainian descent elected in 1926.

From 1926 until 1957-9, members of Ukrainian descent elected.

In 1957-6 members of Ukrainian descent sitting in the H. o. C.

Party Affiliations: 1 U. F. A.

1 Liberal.

1 C.C.F.

3 Social Credit.

3 Conservative.

Religious Affiliations: 4 Ukrainian Greek Orthodox

5 Ukrainian Catholic.

Occupations: 2 Barristers.

1 Journalist.

2 Teachers.

2 Businessmen.

1 Medical Doctor.

1 Farmer.

Born: 1 in U. S. A.

2 in Western Ukraine.

6 in Canada.

1953 members: all born in Canada.

40. **LUCHKOVICH, Michael**. (U. F. A., Vegreville.) Born in Shamokin, Penn., U. S. A., Nov. 13, 1893 Moved with his parents to Alta. School teacher by profession. Elected to the House of Commons in Ottawa in 1926. Represented the constituency until 1935. Rel.: Greek Orthodox. Res.: Edmonton. — 1926-1935. — Born in U. S. A. — Rel.: Greek Orthodox — U. F. A. — Teacher.

41. **HLYNKA, Anthony**. (Social Credit, Vegreville) Born in Western Ukraine. May 28, 1907. Came to Canada with his parents in 1910. Educated at Delph and Edmonton. Journalist. First elected to the House of Commons in 1940, re-elected in 1945, defeated in the election of 1949. Rel.: Ukr. Catholic. Died in 1957.

1943-1949. — Born in Western Ukraine. — Rel.: Ukrainian Catholic. — Social Credit. — Journalist.

42. **DECORE, John.** B.A., LL.B. (Liberal, Vegreville). Born April 9, 1909 at Andrew, Alberta. Educated at Sniatyn and Vegreville Public Schools, Victoria and Eastwood High Schools and Univ. of Alta. Barrister and Solicitor at Vegreville, Alta. Director of Woodbend Oils, Ltd., President of Vegreville Board of Trade, 1947; President of Kinsmen Club, Vegreville, 1944, School Trustee of Vegreville School Board 1943-49. Taught High School for three years before graduating from the University of Alta. First elected to the House of Commons in 1949, re-elected in 1953. Parliamentary Adviser to the United Nations General Assembly at Lake Success in 1950. Religion: Greek Orthodox. Res.: Vegreville, Alta. Did not contest 1957 elections. 1949-1957. — Born in Canada. — Greek Orthodox. — Liberal. — Barrister.

43. **Hon. STARR, Michael** (Prog. Conservative, Ontario). Born Nov. 14, 1910, at Copper Cliff, Ont. Educated at Oshawa, Ont. Manager of the Pedlar People, Ltd. Mayor of Oshawa, 1949 to 1952 incl. First elected to the House of Commons at a by-election, May 26, 1952, re-elected in 1953 and 1957. Appointed Minister of Labor. Rel.: Greek Orthodox. Address: 25 Olive Ave., Oshawa, Ont. 1952. — Born in Canada. — Greek Orthodox. — Progressive Conservative. — Businessman.

44. **ZAPLITNY, Frederick Samuel.** (CCF, Dauphin). Born June 9, 1913, at Oak Brae, Man. Educated at Fork River, Ethelbert and Dauphin High School. School teacher. Was candidate for St. Rose (Man.) in 1936 Ethelbert (Man.) in 1941. First elected to the House of Commons in 1945, defeated in general elections of 1949 and re-elected again in 1953 and 1957. Religion: Ukrainian Catholic. — Address: Box 286, Dauphin, Manitoba. — 1945-49, 1953. — Born in Canada. — Religion: Ukrainian Catholic. — CCF. — Teacher.

45. **HOLOWACH, Ambrose.** (Social Credit, Edmonton East) Elected to the House of Commons in 1953, re-elected in 1957. — 1953. — Born in Canada. — Religion: Ukrainian Catholic. — Social Credit. — Businessman.

46. **KUCHEREPA, John.** M.D. (Progressive Conservative, Toronto High Park). Elected to the House of Commons in 1957. — 1957. — Born in Canada. — Religion: Ukrainian Catholic. — Progressive Conservative. — Medical Doctor.

47. **MANDZIUK, Nicholas,** LL.B. (Progressive Conservative, Marquette). Elected to the House of Commons in 1957. — 1957. — Barrister.

48. **STEFURA, Peter.** (Social Credit, Vegreville). Elected to the House of Commons in 1957. — 1957. — Born in Canada. — Social Credit.

49. **SENATOR WALL, William M.** B.A., B.Ed., M.Ed. (Liberal, Manitoba). Born July, 1911, in Ethelbert, Manitoba. Educated in Ethelbert and University of Manitoba. Received his B.A. in 1927. B.Ed. (Gold Medallist), Univ. of Manitoba 1937; received M.Ed. Univ. of Manitoba 1939. Post Graduate studies at Yale, 1952. Married 1932, 2 sons. Principal of High Schools, Lecturer at Univ. of Manitoba 1952, 1953. Lieutenant Colonel RCASC, Commander of 6th Division, retired with permanent rank of Major, Corps of Reserve Officers. President of Ukrainian Catholic Council of Canada since 1946. Appointed Senator July 13, 1955; Religion, Ukrainian Catholic; Address: 540 Cordova St., Winnipeg. 1955. — Born in Canada. — Religion: Ukrainian Catholic. — Liberal. — Educationalist.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАПОМОГОВОГО БРАТСТВА СВ. НИКОЛАЯ В КАНАДІ

Де шукати початків Запомогових Братств?

Вже поверх тисячі літ, ще в 9-му столітті, почали творитися при міських церквах, в західній Європі, релігійні організації, звані в українській мові братствами. Ці братства мали на меті нести моральну та матеріальну поміч своїм членам.

З часом, коли західно-європейські міста почали здобувати собі широкі автономні права й усякі ремісничі, торговельні чи інші міщанські організації почали набирати великої сили, тоді професійні організації як гільдії й цехи почали перебирати на себе завдання братств і це стало головною причиною ліквідації церковних братств у західній Європі.

Ідея західно-європейських братств перенеслася й на західно-українські землі, а з часом поширилася далі на схід.

В наслідок тодішніх релігійних та політично-суспільних умовин на українських землях, ці братства набрали специфічного, своєрідного значення й відіграли незрівнаною ролю в ділянці релігійно-духового, політично-суспільного та економічного життя нашого народу.

Українці як поневолений нарід, по втраті своєї княжої державності, були дуже обмежені в своїх правах. І хоч по містах були вони членами цехових організацій, то не мали там великого голосу й були понижувані та використовувані чужим елементом. Такі умовини були часто причиною відступництва деякого від свого народу в погоні за блеском слави "на чужій роботі".

Серед такого стану почали творитися церковні братства для самооборони свого національного організму й духа.

Перші відомості про таке українське братство маємо з року 1463 про братство при церкві св. Успення у Львові, а в 1544 р. повстало таке братство при церкві св. Миколая в тій самій місцевості.

Ці братства базувалися на статуті цехів. Перший статут для братства затвердив єпископ Макарій Тучапський. Цілі братства були: нести моральну й матеріальну поміч своїм членам-братчикам та їхнім родинам, дбати про церковну відправу за мертвих і живих членів братства, організувати й брати участь у похоронах своїх членів, справляти спільні обіди, різні культурно-освітні імпрези, закладати школи, бібліотеки, шпиталі, монастирі й т. п. Треба підкреслити, що серед братчиків панувала висока дисципліна, карність і мораль.

Найбільшого значення набрало братство при церкві св. Успення у Львові. Його переорганізовано в 1586 р. у Ставропігію, цебто воно дістало широку автономію і зверхність над другими братствами. Перед тим братством стали великі завдання в духово-культурній ділянці життя українського народу. З того почесного завдання братство вив'язалося задовільно. Воно стало попри Острог культурно-освітнім центром українських земель. Оснувало свою школу, шпиталь, монастир св. Онуфрія та багато інших гуманітарних та культурно-освітніх установ. Найбільшу роль відіграло братство завдяки своїй друкарні, викупивши її від одного жида, якому заставив її Федорович за довги.

З часом братства поширилися по других містах західніх земель України, а навіть простяглися аж до Луцька, Берестя Литовського й Києва, де Богоявленське Братство, основане 1616 р., завдяки праці галицьких учених на чолі з Йовом Борецьким відіграло дуже поважну роль. Це братство оснувало свою школу вищого типу, якої ректором був Борецький. Школа пізніше стала підвальною для Києво-Могилянської Академії. Богоявленське братство взорувалося на статуті й праці Ставропігійського братства. Воно зосередило в собі найкращі одиниці тодішнього населення Києва й околиці включно з гетьманом Петром К. Сагайдачним та всім запорозьким військом.

У братських школах у Львові й Києві працювали найповажніші українські вчені свого часу і з цих шкіл вийшло багато релігійних і національно-суспільних діячів.

Під кінець 18 століття церковні братства на Україні почали помагло підупадати, хоча ставропігійська друкарня у Львові задержалася до наших часів.

Вірні традиціям своїх прадідів великих

Наш нарід, а в першу чергу селяни, є незвичайно консервативним елементом і вмів шанувати й заховувати старобатьківські звичаї, традиції.

Коли в наслідок тяжких політично-господарських умовин “на нашій не своїй землі”, багато українців було приневолених шукати хліба на прожиток далеко за морями і в 19-му ст. почали масово поселяватися у Сп. Державах Півн. Америки, а відтак у Канаді та других американських країнах, зараз почали організувати при своїх церквах запомогові братства для самодопомоги.

Коли ми переглядаємо працю та напрямні її наших братств в Америці, коли робимо порівняння статутів, то приходимо до висновку, що вони поставили собі майже ті самі цілі, які мали перед собою церковні братства на Україні.

Організована сила поза межами рідних земель

Першу зорганізовану силу на американському континенті творили наші поселенці в Сполучених Державах Півн. Америки. Коли почали їхати до Канади наші перші поселенці, то в Сп. Державах українці творили вже до певної міри зорганізовану силу. Там була вже досить поважна кількість наших поселенців з різних областей України, мали між собою своїх провідників-священиків, мали свої церкви, при яких організувалося суспільне життя. При українських церквах у Америці, подібно як у других народів на американському континенті, повставали заповомогові братства, які розгортали широку діяльність між членами своєї парохії. В початках заповомогові братства, головню т. зв. угро-русинів створили в 1892 р. "Соединеніє греко-католических русских братств". До цього "Соединенія" увійшли й деякі братства з імігрантів галицьких українців. Одначе провідники - священики невдовзі зорієнтувалися, що це "Соединеніє" служить чужим ідеям, а до того провадить злу господарку, зірвали з ним і створили в 1894 р. "Руский Народний Союз" (тепер: "Український Народний Союз"). "Союз" з'єднав у себе існуючі наші братства та скоро поширив свою організаційну сітку. У. Н. С. вже від самого початку займався цілістю справ життя українських поселенців у Сп. Д. А., а навіть і поза їх межами. Союз заітересувався й життям українських поселенців у Канаді і вже в початках своєї праці вислав до Канади свого представника про що пише д-р Д. Мишуга в розвідці: "Як формувався світогляд українського імігранта в Америці". Він пише: "Але в Канаді теж уже були наші браття. І теж без опіки. І ото рішає У.Н.Союз вислати одного з найдіяльніших своїх членів, о. Нестора Дмитрова до Канади для провірення відносин, у яких доводиться жити нашим українським поселенцям. І так виїхав співробітник "Свободи" о. Н. Дмитрів як перший український священик до Канади і перший зачав містити в "Свободі" потрібні інформації про тамошні наші громади, а описи ті "Свобода" видала ще й окремою книжечкою ("Канадійська Русь").

В той час о. Н. Дмитрів відправив у Канаді Богослужбу в маленькій каплиці в кольонії Теревовля, над річкою Дріфтінг. Він рівнож відвідав тоді у Вінніпегу Еміграційний Дім, в товаристві першого українського іміграційного урядовця К. Геніка (народнього вчителя в Коломиї). Ці відвідини описує він докладно у своїй книжечці, характеризуючи вигляд наших імігрантів.

Початки організованого життя серед українців у Канаді

В 1888 р. відвідав Канаду галицький агроном та економіст, дир. учительської семинарії в Сокалі, Осип Олеськів. Він був на свій час найкращим знавцем української заморської еміграції, серед українців Галичини і писав багато про можливість поселення в Канаді. В наслідок його писань, почавши від 1890 р. почали приїздити до Канади наші поселенці з Галичини. Багато з них роз'їжджались по фармах головню степових провінцій Західної Канади, а деякі залишались у Вінніпегу, на той час ще малому місті, бо ціла провінція Манітоби числила тоді около 200 тисяч мешканців.

Першу зорганізовану громаду створили українські поселенці у Вінніпегу в 1899 р. коли приїхав туди о. Дамаскин Поливка зі Сп. Д. А.

Він зорганізував у Вінніпегу першу парохіяльну громаду і вже на першому зібранні постановили купити площу під будову своєї церкви. Тоді зібрали між собою \$150.— на купно площі, а допозичивши ще \$300.— купили її, а за півтора року поставили на ній малу церкву й назвали її іменем св. Миколая. Це було на цій самій площі де стоїть тепер катедра св. Володимира й Ольги. При кінці 1903 р. приїхав з України (Галичини) до Вінніпегу о. Матей Гура ЧСВВ., який від лютого 1904 р. став парохом у церкві св. Миколая. Мала церковця показалася за мала, бо число нашої іміграції зростало з кожним місяцем і треба було думати про будову більшої церкви. В короткому часі ще літом 1904 р. розпочато будову нової просторої церкви при цій самій вулиці МекГрегор і закінчено її цього самого року осінню. Перенесено до неї все устаткування з малої церкви. О. М. Гура відправив першу Богослужбу в новій церкві в день празника парохії св. Миколая, 19-го грудня, 1904 р. Сталося так, що парохія св. Миколая прийшла до посідання двох церков, які стояли напроти себе при вул. МекГрегор. З хвилиною, коли побудовано нову велику церкву, при ній сконцентрувалося все життя. В низу під церквою відбувалися сходи-ни, кипіло життя парохії, а мала церква стояла через якийсь час закрита й ніхто її не вживав.

В самих початках поселення українців у Канаді, наші люде читали часопис "Свободу", орган Р. Н. С. (тепер У. Н. С.). У "Свободі" багато писалось про Р. Н. С. про користі й поміч, яку він несе своїм членам. Цими справами зацікавився о. М. Гура і склалося так, що старший брат при церкві, Яким Орловський поїхав до свого кузина в Боффало (С. Д. А.) Володимира Карпця. Володимир Карпець рішився в той час перенестися на постійний побут до Канади у Вінніпег і вкортці, коли до нього заїхали з Європи його сестра Марія з чоловіком своїм Миколою Гладким, вони разом покинули Боффало й приїхали до Вінніпегу та замешкали в домі о. о. Василіян при Стелла Аве. У Вінніпегу вони залишилися на постійний побут. Обидвоє Гладкі прожили ту від свого приїзду, 21-го листопада 1904 р. аж до своєї смерті, Марія Гладка померла в 1955 р. а її чоловік 10 років перед нею. Володимир Карпець живе до сьогодні у Вінніпегу.

Вол. Карпець та Микола Гладкий, живучи в домі о. о. Василіян, майже кожного дня стрічалися з о. М. Гурую і дискутували разом про потребу оснування заломогової організації. Суть такої організації знав добре В. Карпець, бо він заки приїхав до Вінніпегу, жив поверх 4 роки в Боффало, брав живу участь у суспільно-організованому житті, належав до Запомогової організації св. Миколая, яка входила в склад У. Н. С. й тому він був добре ознайомлений з працею й цілями заломогової організації.

Початки Українського Запомогового Братства св. Миколая в Канаді

Коли розглядати початки Українського Зап. Братства св. Миколая в Канаді й шукати за його безпосереднім правзором, то треба признати, що перші основоположники цього Братства взорувалися на Руському Народньому Союзі в С. Ш. А. Ініціаторами оснування Братства були Володимир Карпець, Микола Гладкий і о. Матей Гура, ЧСВВ. Вони всі три, дискутуючи про можливості й колючність засно-

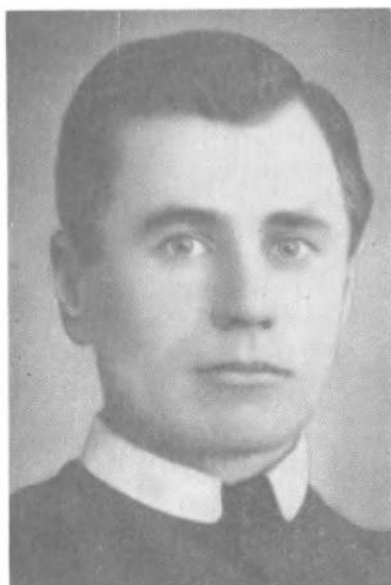
вання запомогової організації, постановили скликати сходи парохіян на день 11-го вересня 1905 р. Ці сходи заповів о. Гура в часі Служби Божої і на тих сходинах основано Запомогове Братство св. о. Николая, про що дослівно говорить протокол основних зборів:

“Дня 11 вересня, 1905 р. зістав скликаний о. М. Гуром мітинг в селю під г. к. церквою на розі улиць Стелла і МкГрегор. На мітинг той зібралось значне число людей самих Русинів, где за помочою Божою та за старанем чесних Русинів зістало засноване перше Руске Братство на Канадійські землі під іменем св. Отца Николая. До Братства приступило на тім мітингу 37 членів, где zarazом приступлено до вибору урядників тогож Братства як слідує: Предсідатель, о. М. Гура, Секретар Володимир Карпець, Касієр Іван Зубачик, Секретар К. Р. Н. С. М. Гладкий, Заступник предсідателя, Т. Ястрембський, Заступник секрет. М. Левицький, Заступник касієра В. Лісовий”. Стільки записано в протоколі про оснування Братства св. Николая. Протокол говорить про вибір М. Гладкого секретарем Канадійського Руского Народнього Союзу, одначе про створення такого Союзу нічого не згадує перший протокол, а він був покликаний до життя разом із Братством св. Николая. Про Союз говорять пізніші протоколи, він мав своє осібне діловодство й призначення.

Піонери - основники цілковито орієнтувалися на організаційну структуру Руського Народнього Союзу в С. Д. А. й тому творили відразу Союз, який у С. Д. А. являвся надбудовою запомогових Братств і створення його там, було зумовлене необхідними потребами існуючих запомогових організацій при українських парохіях, а тут у Канаді Союз не мав кого об'єднувати, бо заіснувало одно Братство й основники не думали тоді організувати більше подібних клітин. Руський Народний Союз у С. Д. А. мав заступити українським запомоговим братствам ті чужі об'єднання, до яких вони належали в початках, коли ще не мали свого Союзу, а оснований Канадійський Руський Народний Союз не мав підстави для існування, бо він не мав кого об'єднувати поза одним Братством св. о. Николая й тому само життя з часом подиктувало розв'язати його. Ще 19. лютого, 1911. р. в Братському протоколі є згадка, щоб відібрати гроші від довжників до К. Р. Н. С., але самий він уже не проявляв ніякої діяльності. Книжки К. Р. Н. С. були згоріли в Ястрембського і тяжко ствердити його діяльність на той час. Микола Гладкий, який залишив в рукописі історію Братства св. Николая, згадує, що Союз провадив торгівлю дровами й уділював позички своїм членам, але на зле вийшов на такий діяльності, бо довжники не вив'язувалися зі своїх зобов'язань, а Союз тратив на них свої гроші. Тоді Заряд Союзу побачив, що завівся на цій діяльності, скликав збори своїх членів ще в січні, 1908. р. і на цих зборах ухвалено розв'язати К. Р. Н. С. а гроші, які були в касі віддати тим членам, які вплачували до каси Союзу на рахунок своїх місячних вкладок на протязі своєї приналежності до Союзу. Так розповідає про К. Р. Н. С. його співтворець і працівник Микола Гладкий. Одначе він писав цю історію в 1928. р. і мабуть писав з пам'яті, бо деякі факти, згадувані ним в його рукописі не згідні з протоколами Братства.

Після розв'язання К. Р. Н. С. Братство св. Николая залишилося при життю і сповняло свою суспільну функцію серед своєї громади так як уміло.

ОСНОВОПОЛОЖНИКИ БРАТСТВА СВ. НИКОЛАЯ

**Бл. п. о. Матей Гұра ЧСВВ,
Перший Голова Братства 1905 р.**

**Микола Гладкий, секр. фін. УР
Союзу 1905, Голова Братства
1909 і 1910 рр. Член Кон. Ком.
1916 року, Верх. радний 1931 р.**

**Володимир Карпець, секретар
фінансовий Братства св. Нико-
лая в роках 1905 - 1906.**

В основу свого діяння поклало Братство, подібно як наші церковні братства колись на Україні, такі цілі: а) “Моральна і матеріальна поміч у потребі, а головню у випадку хвороби, або смерті члена. б.) старання про свою власну парохіальну церкву та церковну громаду, рідні школи для дітей і старших. Дбати про всякі справи національні, які дотичать українського народу в Канаді. в) Ширення добрих обичаїв серед братчиків. г) Піднесення слави українсько-руського імені і народньої самосвідомості через відчити, представлення, забави, сходини, читальні, клуби, народні доми й часописи. д) Берегти добрих звичаїв і святостей”. Таку точку вставлено до статута п. н. “Ціль Братства”. Редакція точки 1 припадає мабуть на 1914. р. бо тоді був справлений і доповнений статут перший раз від оснування Братства, а повища точка (“старання про свою власну парохіальну церкву та церковну громаду”), відноситься до церкви св: Володимира й Ольги, при якій Братство приміщувалося, почавши від 1908. р. В першому статуті така точка не була потрібна, бо в той час, коли склалися точки першого статута, була лише одна українська парохіальна громада й таке підчеркнення було зайве.

Братство несло матеріальну поміч своїм членам в часі хвороби так, що виплачувало зі своєї каси хворому членові \$ 2.50 тижнево, а з часом піднесено це хворобове до \$ 5.00 тижнево. В часі існування Канадійського Руського Народнього Союзу, кожний член Братства був рівночасно й членом Союзу. До Братства платив кожний член \$ 0.25 місячно, а до Союзу \$ 0.50. Братство платило лише хворобове членам, а Союз мав платити посмертне спадкоємцям помершого, однак за життя Союзу не було смертного випадку серед членства. Кошта похорону мали бути оплачувані з членських розметів, які були збирані від кожного члена у випадку смерті одного з них. Метода розметів була в дійсності примінювана довгими літами у випадках смерті члена.

На самому початку було досить велике зацікавлення серед членів Братства. Про це свідчать загальні сходини членів, які відбувалися звичайно кожної неділі. На других сходинах, 17-го, вересня, 1905. р. вписалося нових 20 членів і на протязі перших двох тижнів Братство об'єднувало вже 62 члени. Коли взяти до уваги тодішній стан свідомості й кількості нашої іміграції, а додати до цього сезонний характер перебування в Канаді, переважно самотників, то треба ствердити, що це було поважне число.

Провідні одиниці Братства зразу хочуть розгорнути працю Братства в широкий діпазон і вже на сходинах 24. вересня, 1905. р. вибирають двох членів, Василя Шолдру та Осипа Захаркова й доручують їм займатися влаштуванням культурно-освітніх та розривкових, товариських імпрез, як представлень, концертів, вечірків, балів і т. п. а дохід з цих імпрез має збагачувати касу Братства. Дохід з першої вечірки призначають на зроблення братських відзнак. На цих самих сходинах о. М. Гура читає й пояснює статут Братства, але видно, що цей статут не відповідав в цілості вимогам Братства, бо на пропозицію Володимира Карпця вибрано тоді тричленну статуту комісію, яка мала за завдання опрацювати новий статут. До комісії увійшли В. Карпець, М. Гладкий і Т. Ястрембський. Тоді рівнож дискутовано про рекляму й популяризацію Братства, у висліді чого обрано чотирьох

членів (М. Гладкий, Василь Шолдра, Олекса Карпець і Максим Левицький) для зредагування дописів про Братство до часописий, а Тома Ястрембський мав виготовити допис до англійської преси.

15-го, жовтня, 1905. р. Заряд вирішив на своєму засіданні купувати дрова за гроші Братства й К. Р. Н. С. й продавати ці дрова своїм членам із зарібком \$0.50 на одному корті. Цю торгівлю провадив В. Лісовий. Заробіток з цих торговельних операцій має повертатися до каси Братства й К. Р. Н. С. пропорційно до вложений грошей.

На протязі останніх двох місяців у 1905. р. члени відбувають свої сходини вже раз на два тижні, а в наступному році лише раз на місяць. На сходинах мусів бути присутній кожний член Братства, а якщо опустив сходини без поважнішої причини, то мусів платити кару \$ 0.25. На самому початку свого існування Братство справило свій прапор і вже вживає його в часі празника св. Миколая, 19. грудня, 1905. р. Прапор пошили Сестри Сл. П. Д. М. На кошти прапору кожний член платив \$ 0.45, а від нових членів побирано \$ 0.25 на цю саму ціль, при їхньому вступі до Братства.

Для ширшого заінтересування справами Братства та його поширення серед жіноцтва, жінки-членкині Братства виділюються в особний жіночий відділ під іменем: "Відділ Членкинь Братства Запомогового Пресвятої Діви Марії Неустаючої Помочі". Цей жіночий відділ має своє особне діловодство, у своєму заряді збирає членські вкладки, провадить свою касу й відбуває свої сходини в приміщенні під великою церквою. Однак цей нормальний хід праці був перерваний з приводу внутрішнього тертя між парохіянами на тлі "малої" і "великої" церкви.

Основоположники, а передусім бувший заряд малої церкви, який добровільно віддав контракт малої церкви в руки о. М. Гури і все устаткування малої церкви перенесено в згоді до великої церкви, по

ЧЛЕНИ-ПОНЕРИ, ЯКІ БРАЛИ УЧАСТЬ У ПРАЦІ БРАТСТВА ВІД 1905.

Знімка зроблена в 1954 р.

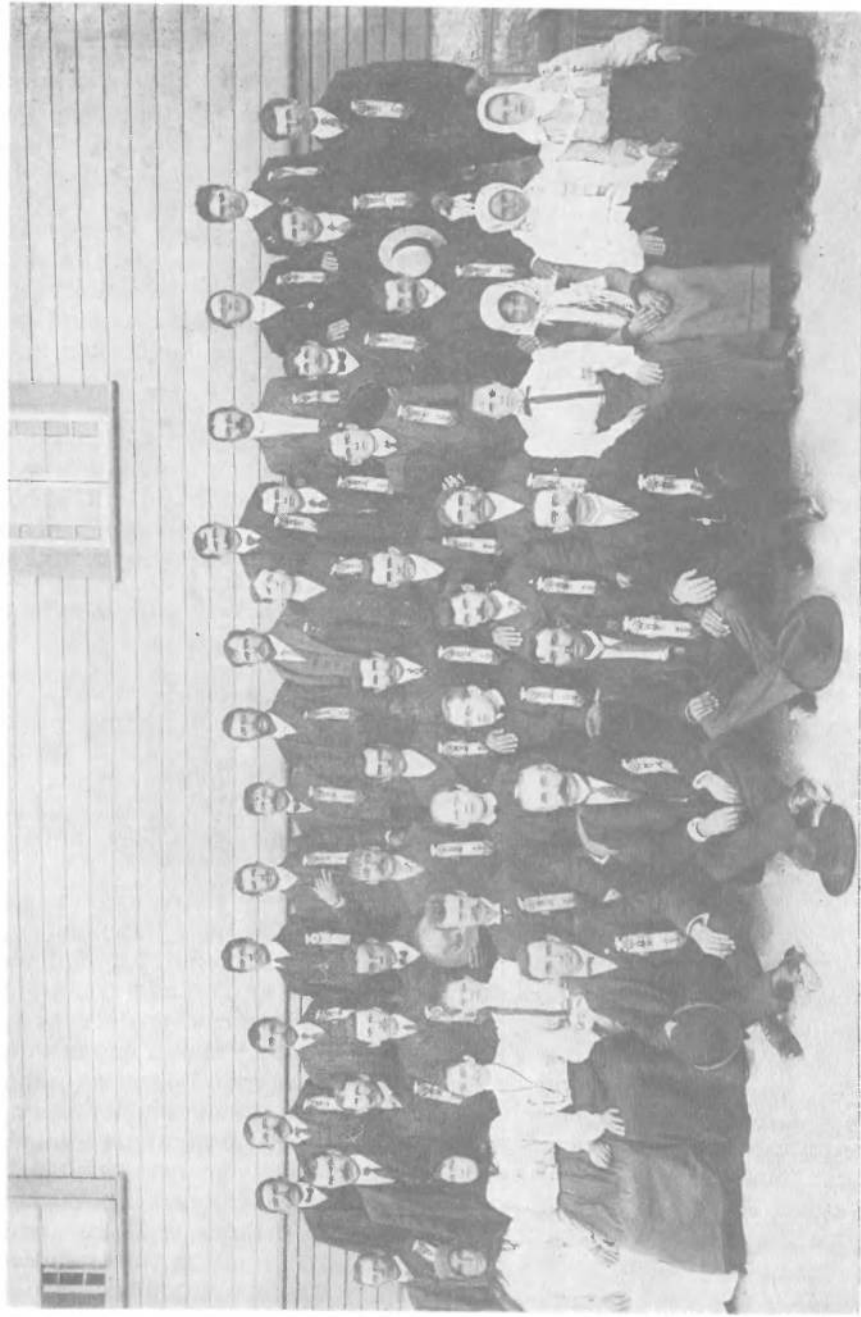
З ліва на право — Ів. Левак, А. Рошко, Марія Гладка, Й. Назарко, М. Левцький, Р. Дудар.

кількох місяцях увійшов у конфлікт з о. М. Гурою й зажадав звороту контракту. Мабуть цього непорозуміння не вдалося спокійно й доцільно поладити, бо о. Гура віддав контракт, в наслідок чого почала поволі організуватися нова парохія, яка об'єднала досить чисельну громаду при малій церкві і вже в 1907. на своїх зборах під проводом о. Струтинського (о. Струтинський приїхав тоді зі С. Д. А. і вкортці вернувся туди назад) парохіяни переіменовують свою малу церкву, надаючи їй ім'я св. Володимира й Ольги. Від того часу заіснувало дві парохії, яких церкви стоять напроти себе при одній вулиці. Із поділом парохії прийшло до ліквідації жіночого відділу Братства св. Миколая, бо частина жінок залишалася при парохії св. Миколая і згідно з думкою о. А. Филипова, тодішнього пароха св. Миколая, хотіла стати складовою частиною парохіяльних організацій, а другі жінки-членкині Братства хотіли бути зв'язані з Братством св. Миколая, яке вже відбувало свої сходи ще в 1906 р. в старій церкві то в салі Ястрембського. У наслідок цих непорозумінь жіночий відділ зістав зліквідований, а частина членкинь включилася безпосередньо в ряди Братства св. Миколая. Під кінець 1906 р. видно певний розстрій у внутрі Братства, бо на заповіджені загальні збори на день 3-го, вересня, (день праці) члени не поприходили з приводу непорозумінь. Торгівля опаловим деревом і позичкова діяльність Братства й К. Р. Н. С. причинилися рівнож до певного захитання внутрішньої рівноваги серед членства. З одної сторони така діяльність приносила певні користі, бо від кожного проданого корта дров, каса повинна була збагатитися на \$ 0.50, як рівнож і від кожної позички мали прийти відсотки до каси, але не все йшло так гладко, як було заплановано, бо багато несовісних довжників, які взяли на борг дрова чи позичили гроші, не лише, що не вив'язувалися зі своїх зобов'язань, але ще й почали провадити проти-братську пропаганду й підкопувати довір'я до Братства й К. Р. Н. С. У висліді така акція несовісних довжників викликала серед членів знесхочення до праці і збайдужіння.

За перший рік свого існування Братство повело працю в різних ділянках збірного життя нашої іміграції, а саме в ділянці харитативній, культурно-освітній, торговельній та фінансово-позичковій. Про працю Братства у згаданих ділянках, свідчить рахункове звітommлення, відчитане на річних зборах 16-го, вересня, 1906. р. В тому звітommленні стоять, між іншими приходами такі, як прихід з представлень \$ 26.00, прихід з розпродажі дров \$ 66.00, процент від позички \$ 10.00. Приходи з представлень, концертів, забав і фестинів становлять у пізніших роках досить поважні квоти, вони сягають \$ 2.000.00, а навіть більше в році.

Братство приміщувалося з початку при церкві св. Миколая. В салі під церквою робило свої сходи, заряд робив свої засідання й побирав місячні вкладки від своїх членів. В короткому часі перенеслося до малої церкви й там відбувало свої сходи (в тому часі мала церква ще стояла нечинна.). Коли до малої церкви прийшов священик і там почалося життя нової парохії, тоді Братство перенеслося до залі Гетінгера (на розі Селкірк і МекГрегор), коли ж цю залю продано, тоді Братство примістилося в залі Ястрембського при Стелла Авеню. По якомусь часі, коли при малій церкві, св. Володимира й Ольги побудовано школу, тоді Братство перенеслося до її будинку і при цій парохії

ЧЛЕНИ ЗАПОМОГОВОГО БРАТСТВА СВ. О. НИКОЛАЯ В 1906 Р.

Посередині сидять на ліво: о. Н. Крижановський, ЧСВВ і о. А. Филіппів.

Братство приміщувалося так довго, поки не купило свого власного дому, в вересні, 1942. р. при 804 Селкірк Авеню. Цей дім купило Братство від Монтреальського Банку за ціну \$ 4.500.00 і там примістило свої бюро.

Загал братського членства був сильно зв'язаний з життям парохії святого Володимира й Ольги, а навіть можна сказати, що в деяких випадках Братство було вирішальним чинником в житті парохії. Як приклад може послужити факт, що в 1908. р. члени Братства на своїх сходинах вирішили вислати гроші до Галичини, щоб оплатити дорогу о. Томи Василевича до Вінніпегу й віддати йому в заряд парохію. Ще цього самого року о. Василевич приїхав і обняв провід в церкві св. Володимира й Ольги.

Це велике прив'язання до згаданої парохії серед Братчиків має своє відзеркалення в братському статуті. В 1914. р. на загальних зборах схвалено точку до статута, яка говорила: "Якщо Братство буде розв'язане, то половина майна переходить на власність парохії св. Володимира й Ольги, а друга половина на українські просвітні народні цілі в Канаді". Коли на зборах 21-го, лютого, 1915. р. видрукований новий статут роздавано всім присутнім членам і в ньому була пропущена вище згадана точка, то члени домагалися дописувати її ручно при кінці статута і мабуть прийшлося зараз друкувати наново статут щоб помістити цю точку, бо такий статут маємо з 1915. р. В 1917. додано ще до згадуваної точки, що половина майна переходить на церкву св. Володимира й Ольги, "якщо вона буде стояти на розі вулиць МкГрегор і Стелла".

Всестороння діяльність Братства.

Від самого початку свого існування Братство старалося, по своїх силах, займатися цілістю справ нашого народу. Його цікавила кожна ділянка суспільної праці нашого народу в Канаді й на рідних землях. У Вінніпегу Братство веде працю в ділянці харитативно-допомоговій, торговельній (торгівля дровами), позичковій, культурно-освітній та розривковій. Воно влаштовує відчити, концерти, представлення, товариські забави, фестини та прогульки.

В 1914. р. коли всі Українці у Вінніпегу святкували дуже величаво 100 літню річницю народження Т. Шевченка, нашого народнього пророка, братські представники, Іван Марцінів та Микола Гладкий, займають місце у збірному комітеті, покликаному для влаштування тієї річниці. Братство є вразливе на всі прояви політичного життя нашого народу на рідних землях. В 1917. р. коли на Україні сходило сонце рідної держави, на братській річниці того ж року, Балешта, диригент хору "Бандурист" має реферат для чисельно присутніх на тему "Сучасне українське питання й події на Україні". Коли на рідних землях знемігся в боротьбі проти навали ворогів і ворог залляв Україну кров'ю її невинних борців, тоді Братство провадить протестадійну акцію проти нелюдського гноблення нашого народу. Воно висилає протест проти поневолення Західної України (Галичини) Польщею до Найвищої Аліянтської Ради на руки Ллойда Джорджа (Прем'єра Англії) та поміщує відозву в Українській пресі в Канаді "Жадаймо вирішення справи Східної Галичини". Це було в 1921. р. коли Н. А. Рада мала цю справу у своїх руках. 24-го, червня, 1922. р. на З'їзді

Товариства Католицької Правди у Вінніпегу, де були заступлені різні національності, представники Братства І. Завідовський, Т. Стефаник і др. О. Сушко, остро нап'ятували поневолення частини українських земель католицькою Польщею. На цьому самому Зізді братські представники доложили старань, щоб схвалити резолюцію проти згаданого поневолення і така резолюція була схвалена.

Коли об'їздив Канаду представник Українського Уряду Др. О. Назарук, Братство у Вінніпегу було форумом для його виступу в часі річниці 1922. р. В часі цього виступу був присутній Преосв. Кир Будка, який жив всіма болями і радощами свого народу.

В міру своїх матеріяльних спроможностей Братство, майже від перших літ свого існування, несло поміч своєму народові в рідному краї. В протоколі з 1912. р. записано що: "вислано \$ 40.00 до Львова на квадратні метри 40 м²) до адміністрації Діла" (це на закуп площі Сокола Батька). В тому самому протоколі стоїть, що вислано до Адм. Діла \$ 45.00 на "Рідну Школу".

Братство має зрозуміння для творців нашої духової культури. В 1913. р. переведено збірку на сходинах Братства на дар Ів. Франкові, як рівнож влаштувало спеціальний концерт, з якого дохід в цілості разом із зібраними попередньо грошми переслано до Львова.

В повоєнних часах, коли І-ша світова війна та визвольні змагання Українського Народу залишили велику масу своїх жертв, а саме вдів і сиріт, Братство як органічна частина свого обездоленого народу, глибоко відчуває біль оцих жертв і спішить з поміччю. Переводить часто збірки серед своїх членів, а зібрані гроші висилає через канцелярію свого єпископа в Канаді українським інвалідам у Львові на руки Заряду Українського Товариства Допомоги Інвалідам.

Коли будувався Канадійсько Український Інститут Просвіти у Вінніпегу (він був подуманий як централія розбудови культурно-освітнього життя Українців у Канаді), тоді Братство, як на той час і свої сили принесло досить поважний вклад. Воно жертвувало не лише \$ 1.000.00, але члени Братства поголовно працювали при будові й займалися збірками грошей у Вінніпегу та цілій околиці по фармах. Можна сміло ствердити, що Братство св. Николая, після Церкви, перше клало основи під будову нашого суспільного життя в Канаді, бо багато наших установ, які організувалися пізніше були часто організовані братчиками, або бувшими братчиками.

Братство і Церква

На цих самих організаційних зборах, на яких покликано до життя Запомогове Братство св. Николая, як вже згадано попередньо, покликано до життя й Канадійський Руський Народний Союз. На перших зборах, а можливо, на одних з наступних, на яких дискутовано статуту Братства й Союзу піднесена була справа віровизнання членів. Всі стали на становищі, що Братство об'єднує Українців греко-католиків, бо в практиці воно об'єднувало членів парохії св. Миколая. Що ж до Союзу, то думки були поділені відносно віровизнання і про це згадує "Історія Брацтва св. Николая в Канаді", видана в 1940. р. т. зв. "Оборончим Комітетом," а за цей Комітет підписаний Петро Романюк. В цій історії згадується на початку, що Т. А. Ястрембський обстоював на

зборах думку і поставив внесення, скріплене Лісовим, щоб до Союзу приймали українські католицькі і православні Братства. З такою думкою погоджувався і о. М. Гура, однак проти того листував Микола Гладкий, мотивуючи, що “Серафимчуки” знищать Союз. Коли прийшло до голосування над внеском Ястрембського, то за ним заявила меншість і внесок перепав. Можливо, що таке поставлення справи причинилося до того, що за три чи чотири роки треба було розв’язати Союз, бо основоположники не дали йому ширшого поля для праці. Ці справи розуміли лише одиниці й о. М. Гура, але о. Гура не хотів форсувати цієї думки й уперто переконувати більшість, бо ця більшість могла зле зрозуміти таку поставу о. Гури й він не протестував проти думки М. Гладкого, а шкода, бо запомогові Братства могли бути католицькі і не-католицькі, а всі вони разом могли мати один загальний український Союз, який до цього часу міг представляти поважну силу, об’єднуючи всіх українців як дітей одної неньки.

Після розв’язання К. Р. Н. С. Братство св. Николая перебрало на себе його працю й обов’язок і вже на випадок смерті котрогось із своїх членів, Братство мало обов’язок платити посмертне \$ 300.00 (триста дол.). У зв’язку з цим новим зобов’язанням, Братство піднесло висоту членських вкладок до \$ 0.50 місячно, бо до цього часу брало лише \$ 0.25.

Братство зорганізоване при українській католицькій Церкві, зросло при ній і у своєму статуті має застереження від самого початку, що воно є організацією українців греко-католиків. Таку точку могли змінити загальні збори і можливо, що були члени, які хотіли змінити її, бо в 1920. р. вставлено особну точку до статута, яка застерегала незмінність точки, що постановляла, що Братство є назавжди організацією українців греко-католиків і ця незмінність була беззастережна. Щойно, коли Братство старалося про домініальний чартер, з кінцем двадцятих років, тоді мусіло змінити цю точку, бо закон такої беззастережної постанови не допускав і тепер вона звучить: “Українське Запомогове Братство св. Николая в Канаді має на завжди лишитися товариством Українців греко-католицької віри” і даліше говорить, що цю точку можна змінити тоді, коли за зміною “заявиться 99 процент всіх членів Братства за їх власноручними підписами”. Така постанова була предметом дуже частих спорів між членами й забрала на дармо багато енергії й деколи посилила працю Братства, а часами й послабила її. Можливо, що праця була б краще розвинулася, якщо б на чолі Братства стояв священик, як це було започатковано в першому році життя Братства. Священик як голова завжди мав більші можливості ставити організаційну працю в широкій площині, а не обмежувати на довгі літа, як це було давніше до одного Вінніпегу і то лише до одної парохії, про що виразно говорять перші статuti Братства. Коли приїхав до Канади наш перший єпископ Кир Микита Будка, при кінці 1912. р. й організував життя української католицької дієцезії, він живо інтересувався Братством і тоді була добра нагода поширити Братство на цілу Канаду. Братство прийняло єпископа Будку, на своїх зборах, 20-го, квітня, 1913. р. як почесного голову Братства і він бував часами на зборах, як зазначає протокол з 7-го, грудня, 1913. р. В часі величавих річниць Братства кожного року першого понеділка у вересні, звичайно Преосвященний Будка правив Богослужбу в асисті

священиків, мав проповідь в церкві як рівнож промовляв і в часі обіду. Слова його були повні підйому й заохоти для братчиків. Від самих початків свого побуту в Канаді, організуючи парохії в різних місцевостях, єпископ мав гаряче бажання бачити відділ Братства при кожній парохії. Він писав і листа до братського заряду в цій справі, та на жаль, заряд не організував своїх відділів при других парохіях. Можливо, що не було відповідних сил до праці в ширшому масштабі, бо до цього треба було провідних і впливових людей, а в Братстві їх майже не було на той час, на що вказує протокол з надзвичайних загальних зборів Братства з 7-го, березня, 1915. р. в якому записано, що предсідник Гаврилюк нарікає, що в Братстві нема нашої інтелігенції. Правда траплялися сміливі пляни вже й тоді, пр. О. Боянівський на сходинах 17-го, серпня, 1913. р. переконував присутних, що треба впровадити життєве забезпечення, підвищити висоту хворобового забезпечення і в цьому напрямі змінити статут Братства, а як ні, то творити відділи Українського Народнього Союзу в Канаді й тоді Братство стало б таким Відділом У. Н. С. Однак тоді ніхто цих справ не хотів ставити так широко, а голос одиниці не мав значення.

Треба признати, що від часу приїзду Преосвященного Будки до Канади Братство зросло поважно на силі, та на жаль це був лиш один відділ при церкві св. Володимира й Ольги, а тоді була прекрасна нагода творити відділи при всіх наших парохіях по цілій Канаді. Тоді треба було використати всі роди життєвого забезпечення, на які дозволяв закон, так як використовували це другі подібні чужі організації, пр. організація "Лицарів Колумба" й інші. Тепер ми були б уявляли собою більшу силу і збуджували повагу до себе серед нашого довкілля. Кожний говорить, що гроші це мамона і кожний це знає, що їхня вартість це умовна вартість, але і без них всі великі організації були б

ЦЕРКВА СВ. НИКОЛАЯ У ВІННІПЕГУ

Посвячена 15-го січня 1905 року. В салі під цією церквою основано Братство св. Николая.

малими і дуже часто духові вартості треба творити при допомозі матеріальних і навпаки. Ці два елементи, а саме матеріальний і духовий треба було пов'язувати від самого початку в Братстві тісно зі собою, розвивати їхні сили і ставити на службу своєї Церкви, свого народу і це було б згідно з староримською мудрістю “в здоровому тілі здорова душа” — у здоровій господарській системі здорова суспільність.

Дух братерства

Великий дух єдності помітний був серед членів Братства в випадку нещастя чи смерті когось з членів. Тоді братчики не жаліли грошей і часу щоб допомогти нещасливому членові чи його родині. Похорон члена це був звичайно великий здвиг народу, який проводив у довгому поході покійного на вічний спочинок. В той час родина покійного бачила дійсних братів і сестер у всьому членстві Братства, а такий загальний вияв братнього духа притягав членів до Братства і скріплював їхню єдність.

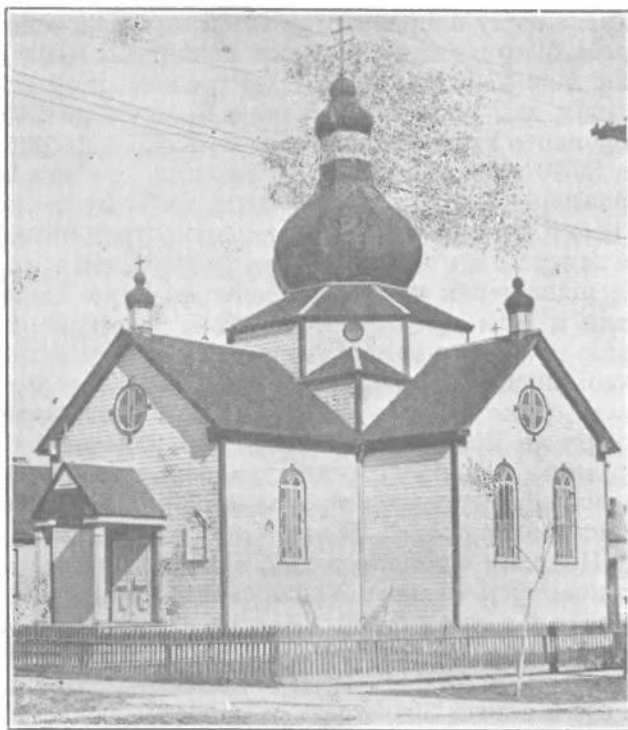
Другим двигуном єдності й росту Братства були його річниці, святковані кожного року на т. зв. “Лейбор Дей” у перший понеділок кожного вересня. Ці річниці притягали багато нових членів до Братства. Відбувалися звичайно з такою програмою: зраня відправлялася Служба Божа (звичайно архієрейська від приїзду до Канади Кир Будки) за живих членів Братства, а після неї панахида за мертвих. По панахиді всі члени й гості відбували спільний обід, в часі якого виголошувалося промови, та переплітали їх виступи жорів, оркестри і т. п. Яку велику притягаючу силу мали ці річниці хай послужать цифри: На річниці в 1916. р. вписалося нових членів до Братства 168, в 1917. р. 173 члени, у 1918. р. 153, у 1919. р. 86, у 1920. р. 158, а в 1921. р. аж 370 нових членів приступило до Братства в часі річниці. Щоб могли списати так багато членських заяв, треба було кількох секретарів, які сиділи за столиками й писали цілий день. Це були золоті часи розвитку Братства та на жаль за вузькі рами діяння, їх треба було давно поширити на цілу Канаду. У мистецькій частині програми звичайно виступав прекрасний хор і дута оркестра Товариства “Бандурист” при Інституті “Просвіта”.

Найбільше величавою річницею була 16-цята, річниця, 5-го, вересня, 1921. р. На ній був Найдостойніший Гість за всі часи, Митрополит Андрій Шептицький. Вхідна брама церкви була святочно прибрана, а на верху напис: “Вітай Владико, Народній Вождє і Батьку”. Цілий шнур авт (коло 40, на той час дуже багато) виїхав рано по Достойного Гостя до резиденції Кир Микити Будки й обох Владик прївезено до церкви св. Володимира й Ольги. Богослужбу відправив Кир Микита в асисті священників, а Митрополит виголосив проповідь. В часі обіду Митрополит Андрій рівнож виголосив промову, в якій підніс заслуги Братства, ствердив його поважний ріст і заохочував всіх членів до дальшої праці. В часі тієї річниці зроблено спільну знімку, на якій є Митрополит Андрій, Єпископ Будка, о. Л. Сембратович (представник Українського Червоного Хреста), багато наших священників, членів Братства і гостей, які були присутні на обіді.

Правне оформлення Братства.

Братство провадило свою працю на протязі перших десяти років, аж до 1915. р. не реєструючись в уряді, хоча, як вже згадано ще 1913. р. О. Боянівський піддавав проєкт запровадити життєве забезпечення, піднести висоту хворобового забезпечення й поширити працю, а це вимагало чартеру й реєстрації Братства. Все ж таки в 1915. р. Братство постаралося про чартер манітобського уряду й на основі цього чартеру зареєструвалося й провадило свою працю. Однак та праця цілковито не різнилася від попередньої, не впроваджено ніякої зміни в родах забезпечення чи висоті премій. Кожний член платив даліше свою місячну премію \$ 0.50 і залишався в цих самих правах і обов'язках, а закон Манітоби, на основі якого Братство дістало свій чартер, не вимагав ніякої реформи в цьому питанні. В міру розросту Братства і його зобов'язань супроти членів треба було думати над реформою і вже в 1921. р. це питання підносить Гункевич на зборах і піддає думку, щоб Братство постаралося про доміняльний чартер, впровадило різного рода життєві забезпечення й зреформувало членські премії по вимогам найновіших статистичних дослідів закону смертності, так як це мають інші поважні забезпеченеві фірми. В напрямі тієї реформи ішли дискусії кілька літ. Тяжко було досягнути однозгідності думки самих передових членів Братства, бо коли один підносив справу реформи, то другий був проти неї, а коли цей другий за два роки переходив на позицію першого, то перший вже перейшов до опозиції власних думок з перед двох років. Кожному видавалося, що його думка висловлена голосно є спасенна, а коли цю саму думку висловив другий, то вона вже

Церква св. Володимира
і Ольги при якій довгі
літа провадило свою
працю Братство св. Ни-
колая.

не мала значення і так тяглося це аж до 1927. р. В тому році змінено статут, який вже впроваджував зміни. Він передбачував Центральний провід — Верховну Управу і відділи Братства. Головним речником цього статута був Т. Стефаник, він його реферував на зборах Братства, 7, 9, 11, і 28, листопада, 1927. р. (Самий Стефаник був проти такого статута, коли в 1923. р. пропагував його О. Боянівський. Зі Стефаником тоді солідаризувався Гункевич, який хотів такої реформи ще в 1921. р. а Боянівський був проти неї). Артикул 2. пар. 7. постановляв: “Ціллю Братства Запомогового св. Николая є: організувати і закла-дати відділи Братства по всіх місцевостях Канади, де тільки живе український нарід”. Цей статут впровадив Конвенцію як найвищу законодадну власть, а творили її представники відділів. Збори постановили, що перша конвенція має відбутися в 1929. р. але в дійсності вона відбулася в жовтні, 1931. р.

Зреформувавши статут, провід Братства подав заяву до доміняльного уряду на одержання чартеру. Цей крок до здорової реформи викликав досить великий фермент внутрі й на зовні Братства. Деякі члени і то навіть такі, які давно були заступали думку, щоб Братство постаралося про доміняльний чартер, тепер стали проти того і почала організуватися сильна опозиція проти цього чартеру.

Опозиції було легко загітувати велику масу членства, бо у зв'язку з одержанням доміняльного чартеру й доміняльної ресстрації, Братство піддавалося контролі Асекураційного Департаменту Міністерства Фінансів в Оттаві. Державний закон, стоячи на сторожі людських грошей (в тому випадку всіх членів Братства), вимагав провадити господарку в обезпечених товариствах як найбільш доцільно з певним обчисленням, опертим на наукових статистичних дослідях у ділянці т. зв. закону смертності, а щоби ця господарка була здорова конечно треба було піднести членські вкладки з \$0.50 до \$0.75, а в короткому часі й до \$1.10. Це треба було зробити, щоб забезпечити претенсії всіх членів, які були забезпечені в Братстві на \$450.00 посмертного й похоронного і рівночасно з тим на \$300.— хворобового, а місячна вкладка \$0.50 не могла дати запевнення членам їхніх претенсій, це була провізорія й з тією провізорією треба було скінчити. Щоб покінчити з нею в ділянці членських вкладок, уряд вимагав цього безвідклично, не залежно від того чи хотіли цього ті, які старалися про чартер чи ні. Це підвищення членських вкладок було Ахілевою п'ятою, в яку почали ціляти провідники опозиції, поширюючи між членами думку: “нам не треба чартеру й контролі уряду й не треба підносити членської вкладки, а дальше брати по \$0.50 місячно, так як було до того часу”. Така агітація розхитувала й хвилювала членство й підривала довіря до Братства. У висліді тієї колотнечі багато членів покинуло Братство, з яких зорганізувалося два інші Запомогові Товариства, перше зформувалося в роках 1933—1935 під назвою: “Українське Допомогове Братство”. В часі формування цього Братства, від Братства св. Николая відійшло тоді 776 членів, одначе не всі ці члени увійшли до новосформованого Українського Доп. Братства. Деякі з них зневірилися й цілком відійшли, а коло 300 вписалося до “Взаїмної Помочі”. В той час Братство св. Николая було в судовому процесі проти невдоволених членів, яких очолював Д. Сас, піддержуваний деякими людьми з поза Братства.

Після першого судового процесу, відходу поважного числа членів і створення нового “Українського Доп. Братства”, кипіння в Братстві св. Николая ще не погасло, воно розрослося ще більше, коли зайшла конечна потреба піднести членські вкладки до такого рівня, який має воно тепер. Почавши від 1936 р. до 1940, кожного року відпадало від Братства по 100—300 членів, так що в сумі за цілий час кипіння, на протязі 8-ми років Братство втратило коло 2,000 членів, це була понад половина цих членів, яких Братство мало перед чартером. Недоволені члени підвишкою членської вкладки, створили т. зв. “Оборончий Комітет” і провід цього комітету віддали в руки Петра Романюка. Цей Об. Комітет старався повалити ухвалу підвишки чл. вкладок, яка запала на Конвенції Братства. Після довгих спроб, справа опинилася в суді і забрала від Комітету й Братства кільканадцять тисяч доларів, багато енергії, зродила багато ненависти та порізнила братів і сестер між собою. Час процесу, коли впроваджувано реформу в Братстві можна назвати в історії Братства часом “великої руїни” і ця руїна забрала багато часу, бо починалася вона вже тоді, коли на початках двадцятих років почалися дискусії про потребу реформи праці й статута, а закінчиться повністю тоді, коли не буде тих, які несуть у своєму серці біль до Братства за це, що воно “скривдило” їх і про цю “кривду” перестануть розповідати своїм дітям і внукам. Ця руїна забрала половину братського віку й припинила творчу працю ідейних одиниць. Але вона вже майже минається й перед нами стоїть велике поле до діла, треба лише робітників до праці з твердою вірою, що “за нами прийде нове життя, нове добро у світ”.

Подібну внутрішню боротьбу і кризу з приводу переходу до здорових форм господарки переходило багато подібних організацій у С. Д. А. А якщо котрась організація не хотіла перейти на здорову систему господарки, то такі організації з часом самоліквідувалися, бо їхні фінансові спроможності не були в силі покривати видатків, зв'язаних із смертю членів у старшому віці. Подібну історію переходив і У. Н. С. ще в 1914 р. і в наслідок такого ж тертя як у нашому Братстві Союз втратив тоді коло 19 тисяч членів з усіх 25 тисяч, і залишився майже з шости тисячами. Однак завдяки такій операції, колись У. Н. С. а тепер Братство, вийшли із смертельної недуги і стали на шлях певного й здорового розвитку. Відносно Братства то самі цифри найкраще зілюструють його розвиток перед і після одержання чартету. За перших 25 років праці Братства, в часи великого підйому духа й ентузіазму серед членів Братства, цілий стан його майна представляв вартість, на кінець 21. грудня, 1930 р. суму \$65.792.18. Після одержання чартету й запроваджені реформи, коли відпала понад половина членів, (а відпавші провадили завзяту агітацію проти Братства), коли вік оставших членів підійшов догори й збільшилася смертність серед них і Братство мусіло більше виплачувати помертнього, а додати до того великі судові кошти, які Братство також поносило в часі процесів із відпавшими членами, здавалося б, що в парі з цим повинен і падати мастьовий стан Братства, але в цьому випадку стан майна зростав у противній пропорції до тих усіх перешкод. За других 25 років, закінчуючи свій Золотий Ювілей і майже 25 років зреформованої праці серед тяжких перешкод, Братство замкнуло свій білянс на кінець 31-го грудня, 1955 р. сумою \$546.014.39. Ось це наявні успіхи

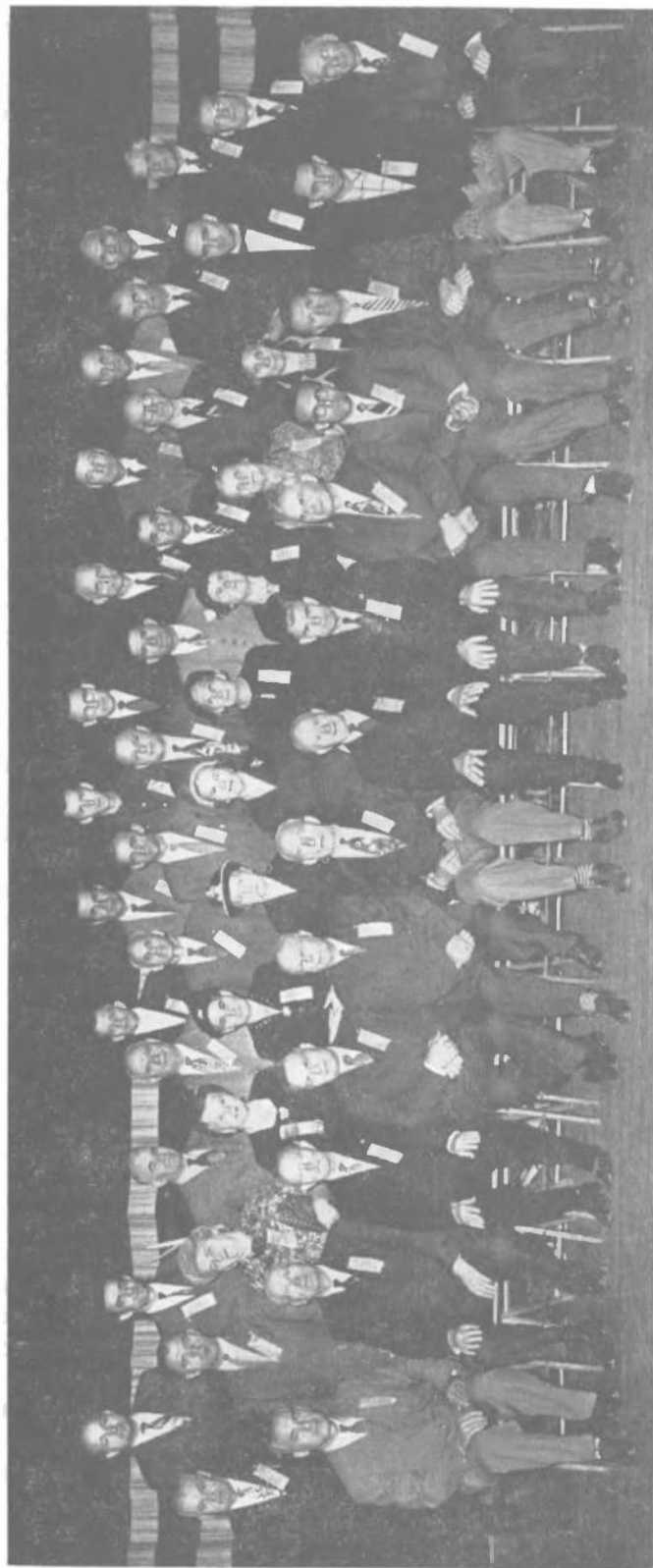
здорової реформи, а на скільки ці успіхи були б більші, коли б ця реформа була перейшла спокійно, зі здоровою думкою, в гармонійній співпраці та з братньою любов'ю й довір'ям між членами. Та на жаль тяжко було цей спір поладити в мирний спосіб. З обох сторін показалася завзята неуступчивість і судовий процес проваджено до краю. Братство його правно виграло, але ця виграна справа поставила опінію бувших 2,000 членів, їхніх родин і знайомих проти Братства. Цей спір, який нагадує старокрасівий спір двох сусідів за межу, залишив на довгі літа незагошений біль до Братства серед неодного з відпавших членів і його родини, які не вповні собі усвідомляли ці справи, але одно розуміли тільки, щоб не платити вищої вкладки як \$0.50, бо так говорили провідники опозиції. Подавляюча більшість цих людей відійшла від Братства із переконанням, що їх Братство скривдило і таке переконання лягло у великій мірі колодою в успішному розвитку Братства. Правда Братство збільшило своє майно і то досить поважно після реформи, але збільшення було б куди більше, якщо б був незажитаний порядок у праці. Стан майна був би представляв тепер кілька мільйонів доларів і членів було б кілька разів більше як є тепер.

Відділи Братства

Ще чотири роки перед 1-шою, Конвенцією, яка відбулася при кінці жовтня, 1931 р. зреформовано, як вже була згадка, статут Братства, який передбачував творення Відділів Братства по цілій Канаді. Згідно з постановою, ще до 1-шої Конвенції створено в самому Вінніпегу й околиці 5 Відділів, в Сідней Н. III. один Відділ, 3 Відділи в Онтаріо і один в Едмонтоні. Ці відділи, за виїмком 6-го Відділу в Сідней, вислали вже своїх представників на Першу Конвенцію Братства. Ці перші Відділи в більшості зорганізувалися з цих членів, які вже належали до Братства, так було передусім у Вінніпегу. Властива розбудова Відділів прийшла після Конвенції 1931 р. і одержання доміняльного чартеру. Відділи були організовані доривочно, бо не було постійного організатора, який посвячував би весь свій час на організаційну працю. Верховний Організатор вибираний кожної Конвенції, міг займатися організаційними справами лише доривочно, бо він займався своєю щоденною працею, з якої удержував свою родину. До закінчення Другої Світової Війни Братство мало зорганізованих усіх 30 Відділів, які розвивалися швидше чи повільніше, залежно від людей, які провадили працю та місцевості й середовища, серед якого доводилося провадити працю даного Відділу. В організації Відділів багато поміг о. Микола Сірий. Він сам ніколи не був членом Верховної Управи, але багато поміг своїм організаційним хистом та доброю волею. В тих місцевостях де він був парохом, звичайно організував там Відділ Братства. Найкраще розвинулися Відділи по більших містах, як Вінніпег, Гамільтон, Віндзор та інших.

Після Другої Світової Війни, Верховна Управа цілий час старається налагодити якслід організаційну працю й підшукує відповідного організатора, який виключно занявся б організаційною працею на терені цілої Канади. По різних спробах, з початком 1949 р. Верховна Управа прийняла на таку працю Костя Мигалю, який працював до кінця 1955 р. як організатор і відвідав майже всі більші осередки укра-

ДЕЛЕГАТИ ЮВІЛЕЙНОЇ КОНВЕНЦІЇ 7-го ЖОВТНЯ 1955 РОКУ

1 ряд з ліва на право: В. Г. Коман, Гр. Демків, Й. Стасюк, Т. Мельничук, А. Загарійчук, Т. Козак, Іван Жаровський, В. Голембівський, Я. Д. Страгісчук, М. Сосновський, С. Романів, В. Сагаш, К. Зборовський. 2 ряд: Ів. Левак, М. Налесник, Г. Дух, Ю. Кучма, Т. Дудар, Ю. Ковальська, М. Страгісчук, А. Жаровська, Л. Стецюк, П. Труш, О. Зявць, А. Опецький, К. Сафіян. 3 ряд: Н. Гай, П. Кусий, Л. Козицький, П. Курик, Т. Довгань, А. Суровня, Гр. Капітанчук, М. Гнида, В. Суліпа, П. Сірант, Е. Оробко, В. Косован. 4 ряд: Л. Ковальський, М. Церковний, Гр. Андрушко, К. Мигаль, Д. Юськевич, Ст. Кісіль, Ів. Беднарський, М. Дюк.

їнського поселення в Канаді. За час своєї праці він зорганізував 24 нових Відділів. Кілька з них слабших перестало існувати, а їхні члени включилися до інших Відділів. Однак 18 з них працюють далі як самостійні і декотрі навіть добре розвиваються. На кінець 1955 р. Братство мало всіх своїх діючих Відділів на терені Канади 50. Багато ще є парохій, при яких є вигляди на заснування й добрий розвиток братського Відділу.

Внутрішня праця в Братстві.

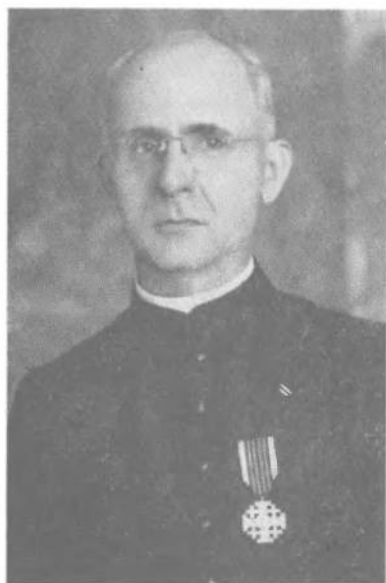
Вся внутрішня праця Братства є кермована Верховною Управою, а виконувана головно фінансовим та рекордовим секретарями. Все книговодство було і є проваджене весь час фінансовим секретарем у вільних його годинах від щоденної заробіткової праці і завдяки його витривалості й посвяті в тій праці як рівнож і посвяті всіх членів Верховної Управи, Братство вдержалося не лише на поверхні життя, але розвинулося до тієї міри, яку тепер собою представляє. Фінансові основи Братства є такі сильні тепер, яких мабуть не має ніяка велика життєво-обезпечена компанія, бо майно Братства, себто білянсова сума становить 45% вартості всіх зобов'язань Братства супроти обезпечених членів і це є найкраща запорука розвитку на майбутнє, кожний хто розуміє це здорове відношення без вагання вибере собі обезпечену полісу в Братстві.

Почавши від 1948 р. канцелярія Братства є постійно кожного робочого дня відкрита для сторін. З кожним роком Братство впроваджує модернізацію свого діловодства, як рівнож впроваджує нові роди обезпечення, щоб дорівнювати всім модерним обезпеченим фірмам. Методи фінансової господарки стають щораз то відважніші, більше вироблені і приносять більший хосен для Братства, а головно льоката грошей у моргеджові позички. Для повного успіху праці треба конечно заінтересувати молодь, яка стала б сама до праці в Братстві і з часом перебрала керму до своїх рук, щоби цю працю ще краще поправити, а головно піти на зустріч вимогам нашого часу в ділянці модернізації праці.

Золотий Ювілей Братства

У 50-літню річницю Братства скликало Надзвичайну Конвенцію та Господарський Конгрес з різними доповідями, відбувся бенкет та звяточний концерт. Всі ці імпрези виявили багато захоплення працею і осягами Братства серед присутніх. Багато духовних і світських достойників зложили свої побажання якнайкращого розвитку на майбутнє. Такі привітання як від Прем'єра Міністрів Канади, Апостольського Делегата, Преосвященних Єпископів і інших достойників, зобов'язують нас до праці над розбудовою найстаршої української заповомогової організації в Канаді — Братства св. Николая. Це зобов'язання не робить ніяких виїмків між нами, бо за це ми будемо нести збірно відповідальність перед історією наших майбутніх поколінь.

**Українська Католицька
Катедра св. Володимира
і Ольги у Вінніпегу.
Однa з кращих святинь
в Канаді.**

о. М. Оленчук, будучи парохом у церкві св. Володимира й Ольги, багато положив заслуг для розбудови Запомогового Братства св. Николая.

о. прелат д-р В. Кушнір, довголітній Духовний Радний Запомогового Братства св. Николая, дуже багато причинився своїм словом до його росту.

МОЯ ПРАЦЯ ЯК ГОЛОВИ УКРАЇНСЬКОГО ЗАПОМОГОВОГО БРАТСТВА СВ. НИКОЛАЯ

Мені доводилося бути головою Українського Зап. Бр. св. Николая в Канаді в тому часі, коли воно переходило свої найглибші кризи та промощувало собі шлях у краще майбутнє. Я став членом Братства ще в 1913 р. і часто займав позиції в його проводі та докладно познайомився з його працею й членством. Перший раз обрано мене головою 4-го лютого 1923 р. і тоді вже підносилося справу здобуття доміняльного чартеру для Братства, щоб поширити працю на цілу Канаду. Після одnorічної каденції я перестав бути головою але 30-го січня, 1927 р. я зівстав знова вибраний головою і був на цьому становищі через два роки. В тому часі справа поширення Братства була вже вирішена і для мене як голови лишилося

переводити її в життя. В 1927 р. ухвалено новий статут, який відповідав вимогам доміняльного чартеру й нанято правників в Оттаві, які мали займатися тією справою. Цими правниками були Едвард Скотіс, Келлі і Келлі.

Коли справа доміняльного чартеру була в стадії полагодження, тоді кілька членів почали агітацію проти того чартеру і вже 13-го, грудня, 1927 р. на мої руки вплинуло письмо до Заряду Братства такого змісту: "Ми нижче підписані члени Братства Запомогового св. о. Николая у Вінніпегу опираємося на чартері, виданім для Товариства в Провінції Манітоба і на статуті, приготованім в англійській мові адвокатами Ричардс і С-ка в часі інкорпорації нашого Товариства на Манітобу. Ми уважаємо чартер і статuti, на підставі яких Товариство інкорпороване, за фундаментальні основи нашого Товариства і протестуємо і будемо протестувати проти всяких інновацій і обкroювань прав членів і надавання Товариству релігійного характеру. Протестуємо проти намагань змінити чартер Товариства на чартер доміняльний. Протестуємо проти намагань змінити статут і уважаємо всі заходи в тому напрямі неправними і проти фундаментальних основ нашого Товариства. Для хоронення наших прав, як членів Товариства св. о. Николая, ми назначуємо Спеціальний Комітет, щоб наглядая ці справи. На потвердження нашого рішення, наші власноручні підписи". Цей лист підписали 10 членів Братства.

Після одержання цього протесту з підписами Заряд Братства св. о. Николая вирішив на засіданню, щоби на цей протест не звертати уваги, а діяти згідно з рішенням Надзвичайних Зборів, які вирішили поширити працю на цілу Канаду через одержання доміняльного чартуру. Заряд віддав справу чартуру до формального полагодження в Оттаві до згаданих вже адвокатів.

Доміняльний чартер був затверджений в Сенаті дня, 30-го, травня, 1930 р. Розділ 71. за пановання Юрія V. на фірму "Братство св. о. Николая", в 1933 р. 30-го березня, змінено назву на: "Українське Запомогове Братство св. Николая в Канаді".

В липні, 1930 р. відбулися Надзвичайні Загальні Збори в цілі прийняття доміняльного чартуру. На цих Зборах за прийняттям чартуру голосувало 1794 члени, а проти прийняття було 79 членів. Після цих Зборів справи реорганізації Братства залишено аж до Першої Загальної Конвенції, яка була скликана на день 30-го, жовтня, 1931 р. На цій Першій Конвенції, згідно з новим статутом, вибрано Верховну Управу Братства, а мене обрано Верховним Предсідателем.

Перша Верховна Управа взялася переводити в життя новий статут, який вимагав реорганізації праці в площині цілої Канади, бо до тепер Братство спиралося на чартер провінції Манітоби і мало право діяти на герені Манітоби. Впроваджуючи в життя доміняльний чартер, підчищено Провінціональне Братство св. Николая Доміняльному, цебто Верховна Управа перебрала в заряд всі справи і все майно Братства св. о. Николая. Верховна Управа поставила собі за ціль завести фінансову стійність у Братстві, щоби оминути в майбутньому господарської кризи. Для одобрення цих справ, скликано Надзвичайні Збори Братства 14-го червня, 1933 р. і на цих Зборах ухвалено, щоби Доміняльне Братство перебрало все майно, всі права й зобовязання Провінціонального Братства. На цих зборах вирішено, що як Доміняльне Братство (після одержання акту реєстрації) буде видавати свої поліси забезпечення, то тоді Братство Провінціональне перестане існувати. За цими постановами голосувало 1742 члени, а проти 438 чл.

Після такого вирішення справи на загальних зборах, зараз за десять днів, 24-го червня, один з членів вніс позов до суду, в якому просить суд здержати реєстрацію Братства в Доміняльному Уряді, на що подає такі мотиви:

а) Статути Провінціонального Братства св. Николая з 1927-го, і 1931-го є неправні.

б) Організування й провадження Відділів Братства поза Провінцією Манітоби було неправне.

в) Вибір Верховних Урядників (Екзекутиви) Конвенцією, яка складалася з делегатів, був неправний і не на місці.

г) Неправно були порушені гроші Провінціального Братства, якими покривалося й далше покривається кошти зв'язані з одержанням доміняльного чартуру й реєстрації, уживаючи при тому заходів через Парлямент Канади. Неправно були порушені гроші у зв'язку з заангажуванням актуара, організуванням Відділів поза межами Манітоби.

Позиваючий жадав звороту цих грошей назад до каси Провінціального Братства, складаючи за це відповідальність на Верховну Управу.

е) Позиваючий домагався обрахунку всіх грошей, фондів і майна Провінціального Братства і звороту їх назад до Провінціального Братства. (згідно з постановою Конвенції ці гроші перейшли на власність Домініального Братства).

ф) Позиваючий просив суд видати сувору заборону Домініальному Братству й членам Верховної Управи правити майном і фондами провінціального Братства.

Братство зтягнуте до суду 24-го червня, 1933 р. виграло цей процес після трьох років і трьох місяців, 21-го вересня, 1936 р.

Позиваючий і товариші, одержавши такий вирок внесли відклик до Найвищого Апеляційного Суду в Канаді, але і цей Суд підтвердив вирок Манітобського Суду.

Коли закінчився цей судовий процес, тоді Верховна Управа занялася справою фінансової стійності Братства. На протязі довгих літ усі члени Братства платили місячно по \$0.50 свої вкладки. За тих \$0.50 Братство виплачувало \$5.00 тижнево кожному членові в часі його недуги, а на випадок смерті \$300 — посмертного і \$150.00 на кошта похорону. Цих \$150.00 складали члени дорогою розметів в часі смерті члена. Однак ці розмети треба було зліквідувати й замінити їх модерною системою збирання фондів, спираючись на обчислення актуара, так як роблять це всі поважні забезпечені фірми. У зв'язку з цими змінами треба було конечно піднести висоту членських вкладок і це сталося на Конвенції 4 і 5 березня, 1938 р. Це підвищення членських вкладок знова викликало велике невдоволення серед членів і один з невдоволених вніс скаргу до суду оспороюючи правильність рішення про підвишку членських вкладок. Ця справа була переслухана в суді в днях 22, 23, 24, 25, січня, 1940. Королівський суд видав присуд в цій справі 25-го липня, 1940 в користь Братства.

Судові процеси покінчилися в користь Братства. Правда вони коштували тисячі доларів Братства, але іншого виходу не було. Ці гроші можна було заощадити й видати на різні добродійні цілі, коли б позиваючі не були піддалися намовам агітаторів - противників Братства св. Николая. Всі ці труднощі Братство побідило й сьогодні тішиться спокоєм, добробутом і ростом.

Роблячи підсумки моєї праці в Братстві, на становищі голови, хочу вичислити найголовнішу пророблену працю:

1. Змінено чартер, чартер Провінції заступлено Домініальним чартером.

2. Первісну назву "Братство Запомогове св. о. Николая" замінено назвою: "Українське Запомогове Братство св. Николая в Канаді".

3. Перейдено з розметової системи на модерну систему забезпечення, яка спирається на табелі смертності й актуальних обчислень.

4. Придбано власний дім для Братства в місті його осідку, Вінніпегу.

5. В 1955 р. відсвятковано величаво Золотий Ювілей Братства.

Переведення тієї праці коштувало багато труду й було причиною великих і зтяжних криз, але ця праця і зміна методики праці виявилися вирішальними чинниками в дальшому розвитку Братства. Цим змінам Українське Запомогове Братство св. Николая в Канаді завдячує свій дальший світлий розвиток.

ДЕЛЕГАТИ ПЕРШОЇ КОНВЕНЦІ БРАТСТВА, 30-го ЖОВТНЯ 1931 РОКУ

В першому ряді сидять з ліва на право: Василь Саган, Петро Драль, Д. Юськевич, Ів. Жаровський, Д-р Б. Дима, Ів. Паснак, о. М. Кривуцький, Т. Стефаник, Н. Гладкий, В. Г. Кومان, Д. Цілай, Ів. Зборовський, Яків Войко.

ІСТОРІЯ КОНВЕНЦІЙ НАШОГО БРАТСТВА

Перша Конвенція

Відбулася в днях 30 і 31-го жовтня, 1931 року.

Конвенцію відкрив Преосвященний Кир Василій, почесний Голова Братства.

Вибір Президії, Предсідник: Іван Паснак з Едмонтону, Секретарі: Дмитро Юськевич і Петро Драль.

Присутніх делегатів 72-ох, які репрезентували 2.500 членів.

Звіт Головних Урядників виказує, що загальний стан майна виносить \$72.594.10, число членів 2.500. На забезпечення одного члена виходило по \$29.00.

Прийнято нові ухвали, що нових членів, від 45 до 50 літ життя, приймається до суми \$250 забезпечення, а місячна вкладка 65 центів, від 51 до 55 літ життя місячна вкладка 75 центів.

Прийнято ухвалу, що член має право по 65 році життя вибрати половину свого забезпечення в Братстві.

Вибір Верховної Управи Братства:

Голова Іван Жаровський; Заступник, Вол. Г. Коман;

Рекор. Секр., Василь Саган, Заступник, Дмитро Юськевич;

Фінанс. Секр., Іван Зборовський; Заступник, Іван Дутка,

Касієр, Дмитро Ділай; Заступник, Андрій Ділай;

Духовий Радний, о. Мирон Кривуцький,

Світські Радні, Микола Гладкий, Василь Запісоцький, Іван Паснак з Едмонтону, Іван Мельничук.

Контрольна Комісія:

Степан Курцеба, Михайло Дибка, Яків Бойко.

Головний Організатор, Теодор Стефаник.

Головний лікар, Д-р Б. Дима.

Прийнято резолюцію, що "Західні Вісті", (тепер "Українські Вісті") є органом Братства.

Друга Конвенція

Відбулася в днях 25, 26, і 27-го січня, 1934 року.

Конвенцію відкрив Преосвящений Кир Василій.

Вибір Президії: Предсідник, Іван Паснак, Секретарі: Олекса Смолий, і Павло Курієвич. Присутних делегатів 77.

Теодор Стефаник відчитує новий устав, доміняльного чартеру, ухвалений Парляментом в Оттаві дня 30-го травня 1930 року.

Тому що Братство не виконало своїх зобов'язань, після нової інкорпорації, а час був обмежений до двох років, і чартер зістав завішений, до часу доки Братство не підпорядкується, новому чартерові. В 1932 році Верховна Управа зробила вдруге прохання на відновлення чартеру, з додатком слова Українське, до попередньої назви, той додаток прийнятий і затверджений дня 30-го березня 1933 року, Палатою Послів і Сенаторів в Оттаві.

Від тепер назва Братства: "Українське Запомогове Братство Св. Николая в Канаді".

Дня 19-го жовтня 1933 року, Братство отримало сертифікат реєстрації, від Міністра Фінансів, що дозволяє Братству організувати відділи Братства в Канаді і ввести в життя нові роди життєвого забезпечення.

В місяці червні, 1933 року, скликано збори членів і бальотним голосуванням приймає новий чартер для Братства. Вислід голосування: за прийняттям чартеру 2,229 голосів. Проти прийняття 457 голосів, зіпсутих 21 голос. Не брало участи в голосуванні 500 членів, разом 3,207 членів.

Василь Голембівський, член Контрольної Комісії 1938, заступник фінансового секр. від 1940 до 1951 р. Перший заступник голови 1952 до 1955 року.

Тома Мельничук, заступник рекордового секр. 1938, член Контр. Ком. 1940, заст. рекорд. секр. 1946, головний організатор 1948 до 1955 р.

Після звітів Головних Урядників, загальний стан майна \$100,154.- 60, число членів зменшилося до 3,165, забезпечення на одного члена около \$31.00.

Після звітів приступлено до вибору Верховної Управи. Голова: Іван Жаровський, заступник: Вол. Г. Коман, рекр. секр.: Василь Саган, заступник: Григорій Капітанчук, фін. секр.: Іван Зборовський, заступник: Іван Дутка, касієр: Андрій Ділай, заступник: Іван Мельничук, головний організатор: Теодор Стефаник, головний лікар, д-р В. Дима, духовий радний: о. Мирон Кривуцький, світські Радні: Іван Пелехатий, Степан Горбачевський, Андрій Хімко і Анна Пелехата.

Контрольна Комісія: Яків Бойко, Михайло Дибка, Степан Курцеба.

До статута, прийнято новий рід життєвого забезпечення, від 15-ти до 60 літ життя, на суму \$250. \$500 і \$1,000, платні ціле життя, виплата після смерті члена.

Третя Конвенція

Відбулася в днях 8 і 9-го, листопада, 1935 року.

Конвенцію відкрив Преосвящений Кир Василій.

Вибір Президії: Предсідник, о. д-р Василь Кушнір, Секретарі: Павло Курієвич і Михайло Головатий.

Присутних делегатів 77.

Звіти Верховної Упрви, загальний стан майна \$116,273.0, число членів 2,822, забезпечення на одного члена трохи більше як \$41.00.

Вибір Верховної Управи.

Голова: Іван Жаровський, заступник: Іван Дутка, рекр. секр.: Василь Саган, заступник: Василь Турчин, фін. секр.: Іван Зборовський, заступник: Адольф Просоловський, касієр: Никола Савула, заступник: Никола Гнатович, головний організатор: Теодор Стефаник, духовий радний: о. д-р В. Кушнір, світські Радні: Яків Бойко, Михайло Троян, Михайло Дибка, Анна Пелехата.

Контрольна Комісія: Степан Курцеба, Павло Курієвич, Іван Мельничук.

До статута прийнято ухвалу, приймати нових членів від 15 до 45 літ життя на запомогу слабости і \$150 на похоронні видатки, місячна вкладка залежна від віку апліканта.

Прийнято два роди життєвого забезпечення. 1) 20 літ платне, з виплатою по смерті члена.

Другий рід, 65 літ ендовмет, коли член доживе до 65 літ віки, отримає повну суму в готівці.

Ухвалено жертву для Українських Вістей \$200.00.

Четверта Конвенція

Відбулася в днях 4, і 4-го березня, 1938 року.

Відкрив Конвенцію о. д-р Василь Кушнір, Духовий Радний.

Вибір Президії: Предсідник, о. д-р В. Кушнір, Секретарі: Павло Курієвич, і Дмитро Юськевич.

Присутних делегатів 87, які заступали 28 відділів.

Звіти Верховної Управи. Загальний стан майна \$146,502.00, число членів 2,841. Обезпечення на одного члена \$51.50.

Вибір Верховної Управи.

Голова: Теодор Козак, заступник: Яків Барилюк, рекр. секр.: Василь Саган, заступник: Тома Мельничук, фін. секр.: Іван Зборовський, касієр: Михайло Троян, заступник: Никола Гнатович, головний організатор: Михайло Дибка, Духовий Радний: о. д-р В. Кушнір, Світські Радні: Михайло Бардецький, Людвик Ковальський, Григорій Капітанчук, Антін Довгополук.

Контрольна Комісія: о. П. Божик, Павло Сірант, Василь Голембівський.

Читання і справлення статута. Реферус Теодор Стефаник, над розділом 18-тим вив'язується довша дискусія, тому що треба піднести членські вкладки, бо 50 центів місячної вкладки не є вистарчальна, щоб платити запомогу слабости \$300 та посмертне й похоронне \$450 і тому за радою актуара треба було чл. вкладки піднести до \$1.10 місячно, щоби заобезпечити виплату для всіх членів Братства. Запомогу слабости обмежено до 65 літ життя члена.

По довших дискусіях поставлено два внески, перший внесок, щоб платити \$1.10 місячної вкладки, голосує 52 за першим внеском.

Другий внесок, щоб остатись на 50 центах, як було до цього часу, голосує 31.

Рішено більшістю голосів, що всі члени, які платили по 50 центів місячної вкладки, будуть платити по \$1.10 і будуть мати привілей до \$300 запомоги слабости й \$450 посмертного й похоронного. Ця ухвала входить у життя від 1-го вересня 1938 року.

Рівнож піднесено вкладки для членів, які були обезпечені на запомогу слабости і \$150 похоронного. Такі члени будуть платити від 40 центів до 75 центів місячно залежно від їх літ в часі вступлення в члени.

Прийнято нову ухвалу, видавати грамоти 20 літ ендowment до \$1,000.

До всіх родів життєвого обезпечення буде зворот в готівці по 5-ти роках приналежности до Братства.

Резолюція: Нинішня Конвенція рішає одноголосно, та іменує їх Ексцеленцію Кир Андрея Шептицького, почесним членом нашого Братства.

Володимир Гр. Коман, рекордовий секретар 1926 р., заступник голови 1931 до 1934 і 1948 до 1952 року, головний касієр від 1952 до 1955.

Нинішня Конвенція приймає одноголосно Їх Ексцеленцію Кир Никиту Будку, першого Єпископа для Канадійських Українців в почесні члени нашого Братства.

Жертва для Бурси в Саскатуні \$50.00.

П'ята Конвенція

Відбулася в днях 27, і 28-го, грудня, 1940 року.

Конвенцію відкрив о. д-р В. Кушнір.

Вибір Президії: Предсідник, Іван Паснак з Едмонтону, Секретарі: Євген Кравчук, Андрій Опецький.

(Присутних делегатів 76.

Це одна найбільше бурхлива Конвенція в історії Братства. Після ухвали Четвертої Конвенції, в справі зміни членських вкладок на \$1.10 місячно, з тими самими привілеями що були перед ухвалою на зміну вкладок, частина членів Відділу І-го й 3-того під проводом Петра Романюка зачали вести підривну й фальшиву пропаганду проти Братства й зорганізовано підготовку перебрати провід, уневажнити домініяльний чартер, зміниит статут, і зробити Братство льокальним Товариством.

Та фальшива пропаганда знайшла ґрунт, між легкодушними членами Братства. Їм не йшло про те, щоб кожний член був в повні обезпечений, щоб Братство могло кожному членові виплатити його належистість передбачену статутом, а йшло про те щоб Братство знищити.

Для приміру: Члени платили по \$6.00 річно вкладки, мали привілей до зопомогги слабости, впродовж одного року вибрати \$149.50, другий рік не мали права до запомогги, на третій рік знов мали повне право до запомогги, без жадного ограничення, як рівнож \$450 посмертного й похоронного.

Тут не йшло про те, звідки Братство має брати гроші щоб могло виплачувати свої зобов'язання для членів.

І на цій Конвенції малась рішити доля Братства.

Між Конвенціями, П'ятою а Шостою, Верховна Управа Братства, робила всі можливі заходи, щоб недопустити до розбиття Братства. Видала кілька обіжників і пересторог для членів, щоб не наносили втрати для Братства і для себе самих особисто. Справа була віддана до суду, вже зроблено поважні судові кошти і на цій Конвенції була спроба переконати людей, що вони є на мильній дорозі.

На цю Конвенцію покликала Верховна Управа Актуара, п. Ів. Торнбул, який цифрами предложив, вклади й виплати і доказував що така зміна йде на користь членам, бо кожний є вповні обезпечений в своїх правах. Наводив багато примірів з других подібних організацій, що така зміна є конечно потрібна, як для добра організації так і для його членства.

Також правник, Дмитро Якіміщак, котрий з правничої точки, вичерпав всі свої аргументи, що всі зроблені зміни обезпечують існування Братства, і дають повну запоруку для його членства.

По вичерпанні всіх аргументів, у годині 4-тій, вранці, в суботу рішено, що судові кошта, які були зроблені на втрату Братства має поповнити та група людей, що оскаржила Братство до суду.

Тому що година 4.15 вранці, дальші наради відложено на годину 9-ту.

Після звітів Верховної Управи, загальний стан майна \$165,00. Число членів 2,377. Обезпечення на одного члена \$69.00.

До того часу Братство стратило поверж 1,600 членів.

Вибір Верховної Управи.

Голова: Іван Жаровський, заступник: Теодор Козак, рекр. секр. Василь Саган, заступник: Іван Мельничук, фін. секр. Іван Зборовський, заступник: Василь Голембйовський, касієр: Михайло Троян, заступник: Яків Барилук, головний організатор: Теодор Стефаник, Духовий Радний: о. д-р В. Кушнір, Світські Радні: Василь Косован, Михайло Бардецький, Григорій Капітанчук, Людвик Ковальський.

Радні на Провінції: Іван Паснак, на Алберту, Іван Скалецький і Андрій Опецький на Онтаріо. Яків Д. Стратійчук на провінцію Саскачеван.

Провірна Комісія: Павло Сірант, Тома Мельничук, Іван Гнида.

Шоста Конвенція

Відбулася в днях 2, і 3-го, липня, 1943 року.

Конвенцію відкрив о. канонік П. Божик.

Вибір Президії: Предсідник, Яків Д. Стратійчук, Канора, Саск, Секретарі: Йосип Мельничук, Едмонтон, Ігнатій Німець, Арран, Саск. Присутних делегатів 53, з 62 голосами, заступлених Відділів 27.

Після звітів Верховної Управи, загальний стан майна \$217,170.00.

Від 1933 до 1943 року Братство стратило 2,537 членів. По першій судовій процесі, відпавші члени від Братства, зорганізували нове Товариство Підпомогове, при Канадійсько-Українським Інституті Просвіта. По другій судовій процесі друга група членів зорганізувала Запомогове Братство св. Петра, спочатку при Інституті Просвіта, пізніше перенесли до Читальні Просвіта.

Прийнято ухвалу до статута, що Братство може забезпечувати дітей своїх членів на суму 200 на 20 літ ендовмен, місячна вкладка 98 центів.

**Кость Мигаль, Організатор
Братства від 1949 до 1955 року.**

**Катерина Кравс, організаторка
Братства в Торонті й околиці
від 1952 до 1954 року.**

Вибір Верховної Управи.

Голова: Іван Жаровський, заступник: Теодор Козак, рекр. секр.: Василь Саган, заступник: Іван Мельничук, фін. секр.: Іван Зборовський, заступник: Василь Голембйовський, касієр: Михайло Троян, заступник: Яків Барилюк, Духовий Радний: о. д-р В. Кушнір, головний організатор: Теодор Стефаник, Світські Радні: Василь Косован, Григорій Капітанчук, Людвик Ковальський, Адольф Просоловський.

Радні на Провінцію: Григорій Олінийчук і Дмитро Стадник на провінцію Онтаріо, Степан Козій на Манітобу, Я. Д. Стратійчук на Саскачеван, Іван Паснак і Юліян Бурак на Алберту.

Контрольна Комісія: Іван Гнида, Павло Сірант, Юрій Вах.

Сьома Конвенція

Відбулася в днях 15, і 16-го, березня, 1946 року.

Конвенцію відкрив голова Іван Жаровський.

Вибір Президії: Предсідник, Іван Скалецький з Виндсор, Секретарі: Михайло Тригук з Едмонтону й Петро Житкевич з Вінніпегу.

Присутних делегатів 48, голосів 62, Відділів 29. Після звітів Верховної Управи, загальний стан майна \$258,929.00.

На цій Конвенції прийнято ухвалу, щоб членам, яким проминуло 65 літ життя, знизити членську вкладку з \$1.10 на 85 центів місячно, й підвищити посмертне з \$450 до \$462.

Прийнято ухвалу забезпечувати дітей наших членів до суми \$500 у двох родах забезпечення, 20 літ життя й 20 літ ендowment.

Вибір Верховної Управи.

Голова: Іван Жаровський, заступник: Теодор Козак, рекр. секр.: Василь Саган, заступник: Тома Мельничук, фін. секр.: Іван Зборовський.

Василь Саган, фінансовий секретар — 1918 року, рекордовий секретар — 1920 року — 1924, головний рекордовий секретар від 1930 до 1947 року.

Теодор Стефаник, голова Братства від 1929 до 1931, головний організатор від 1931 до 1938 і від 1940 до 1948 року.

кий, заступник: В. Голембйовський, касієр: Петро Житкевич, заступник: Яків Барилюк, Духовий Радний: о. д-р В. Кушнір, головний організатор: Теодор Стефаник, Світські Радні: Василь Косован, Григорій Капітанчук, Людвик Ковальський, Адольф Просоловський.

Радні на Провінції: Марія Стасюк, Іван Скалецький і Михайло Церковний на провінцію Онтаріо, Яків Д. Стратійчук на пров. Саскачеван, Іван Паснак і Михайло Тригук на пров. Алберту.

Контрольна Комісія: Іван Гнида, Павло Сірант, Михайло Бардецький.

Восьма Конвенція

Відбулася в днях 19, і 20-го березня, 1948 року.

Конвенцію відкрив Голова Іван Жаровський.

Вибір Президії: Предсідник, Яків Д. Стратійчук, Секретарі: Дмитро Юськевич, Петро Семенюк з Виндсор. Після звіту Верховної Управи, загальний стан майна \$285,721.00.

Прийнято ухвалу до статута, щоб забезпечувати аплікантів від 15 до 40 літ життя на суму \$1.000 без лікарських оглядин апліканта, як рівнож забезпечувати дітей до \$1,000 без лікарських оглядин.

Вибір Верховної Управи.

Голова: Іван Жаровський, заступник: Вол. Г. Коман, рекр. секр.: Дмитро Юськевич, заступник: Никола Бесяк, фін. секр. Іван Зборовський, заступник: В. Голембйовський, касієр: Петро Житкевич, заступник: Іван Мельничук, Духовий Радний: о. д-р В. Кушнір, Світські Радні: Павло Ярошко, Степан Кісіль, Адольф Просоловський, Григорій Капітанчук, головний організатор: Тома Мельничук.

Радні на Провінції: Андрій Опецький, Григорій Олійничук, Петро Семенюк на пров. Онтаріо, Яків Д. Стратійчук на пров. Саскачеван, Іван Паснак і Іван Козяк на Пров. Алберту.

Контрольна КоКмісія: Яків Бойко, Іван Гнида, Павло Сірант.

Іван Мельничук, 1931 р. головний радний, 1934 р. заступник касієра, 1935 член Контрольної Комісії, 1940 заступник фінансового секр., 1948 заступник касієра.

Іван Гнида, член Контрольної Комісії від 1940 до 1952 року.

Дев'ята Конвенція

Відбулася в днях 28, і 29-го, липня, 1950.

Конвенцію відкрив Преосвященний Кир Андрей.

Вибір Президії: Предсідник, Григорій Олінійчук, з Гемилтон. Секретарі: Семен Романів, Йосип Мельничук з Едмонтону. Присутних 42 делегати, 50 голосів, 29 Відділів.

Після звіту Верховної Управи, загальний стан майна \$321,396.00.

У звіті сказано, що Верховна Управа приняла для канцелярської праці п. Семена Романова, як також на організаційну працю на західну Канаду п. Костя Мигалья, на східню Канаду паню Катерину Кравс.

На цій Конвенції, рішено дати членам дивіденди вартости двомисячних членських вкладок.

По довшій розвазі, рішено визичати гроші на моргеджові позички, не вище як \$5,000 на одну реальність. Верховна Управа має створити Комітет з трьох членів, для моргеджових позичок. В моргеджові позички можна буде льокувати не більше як 25% всіх фондів Братстав.

В додатках до статута прийнято другого заступника голови Верховної Управи.

Підвищено життєве забезпечення до суми \$2,500 для аплікантив до 45 літ життя, в чотирьох родах життєвого забезпечення.

Прийнято нове додаткове забезпечення, а саме коли б член зістав ушкоджений і не був здібний сповняти зарібкові чинности, а платив додаткову вкладку до свого життєвого забезпечення, буде звільнений від плачення членських вкладок, за час своєї нездібности.

Вибір Верховної Управи.

Голова: Іван Жаровський, заступник: Вол. Г. Коман, рекр. секр. Дмитро Юськевич, заступник: Никола Гасвський, фін. секр. Іван Зборовський, заступник: В. Голембйовський, касієр: Петро Житкевич, заступник: Теодор Козак, Духовий Радний, о. д-р В. Кушнір, Світські Радні: Адольф Просоловський, Григорій Капітанчук, Степан Кісіль, Степан Курцеба.

Радні на Провінції: Григорій Олінійчук і Петро Семенюк на пров. Онтаріо, Яків Д. Стратійчук на пров. Саскачеван, Іван Паснак на пров. Алберту. Головний організатор, Тома Мельничук.

Контрольна Комісія: Павло Сірант, Іван Гнида, Андрій Загарійчук.

Десята Конвенція

Відбулася в днях 31-го, жовтня і 1-го, листопада 1952 року.

Конвенцію відкрив Преосвященний Кир Максим.

Вибір Президії: Предсідник, Яків Д. Стратійчук, Секретарі: Михайло Воробій, Володимир Макар, Торонто. Присутних 60 делегатів.

Після звітів Верховної Управи, загальний стан майна \$372,255.00.

На цій конвенції порушено справу Старечого Дому, для членів нашого Братства. Рішено, що Братство кожного року буде відкладати зо своїх фондів по \$1,000 і переводити збірки між членами Братства й створить Фонд Старечого Дому.

Підготовку до святкування золотого Ювілею Братства поручено Верховній Управі.

Вибір Верховної Управи.

Голова: Іван Жаровський, заступники: Василь Голембйовський і Теодор Козак, рекр. секр. Семен Романів, заст.: Михайло Воробій,

фін. секр.: Іван Зборовський, заступник: Никола Гасвський, касієр: Волод. Г. Коман, заступник: Дмитро Юськевич, Духовий Радний: о. д-р В. Кушнір, Світські Радні: Григорій Капітанчук, Адольф Просоловський, Людвик Ковальський, Александер Суровий. Головний організатор: Тома Мельничук.

Радні на Провінції: Пані Катерина Кравс, о. Гр. Онуфрій на Онт., Григорій Демків на Алберту, Я. Д. Стратійчук, Саскачеван.

Принято нову ухвалу. Кожний Український Католицький Архiepіскоп в Канаді є почесним головою Братства.

Всі Українські Католицькі Єпископи, є почесними членами Братства.

Одинадцята Конвенція

Відбулася в днях 30, і 31-го, грудня, 1954 року.

Конвенцію відкрив Преосвященний Кир Максим.

Вибір Пресидії: Предсідник, Яків Д. Стратійчук, Секретарі: Роман Сторощук, Віндзор, Семен Романів.

Рішено скликати Надзвичайну Конвенцію, Економічний Конгрес, і видати Ювілейну Книгу, з нагоди Золотого Ювілею Братства.

Рішено, що Верховна Управа остається на слідуючих два роки.

Рішено видати з нагоди Золотого Ювілею, два нові роди життєвого забезпечення.

ВЕРХОВНА УПРАВА БРАТСТВА 1955 РОКУ

Перший ряд з ліва: В. Г. Коман, І. Жаровський, о. пралат В. Кушнір, В. Голембювський, І. Зборовський. Другий ряд: Л. Ковальський, С. Романів, Т. Мельничук, П. Сіран, А. Загарійчук, А. Просоловський. Третій ряд: Я. А. Острижнюк, А. Суровий, Н. Гей, Д. Юськевич, Г. Капітанчук, Т. Козак, не-присутній: М. Воробій.

Ювілейна Грамота \$2,000 коли член помре перед 65 роком життя, а \$1.000 по скінчених 65 років життя.

Друга Грамота, 65 літ Ендовмент, 20 літ платна.

Рішено видавати членські грамоти для малолітніх членів від 10 до 15 літ життя до суми \$2,000 у двох родах забезпечення, 20 літ життя, виплата після смерті члена, і 20 літ ендовмент, виплата по 20 роках.

Прийнято ухвалу, що всі роди життєвого забезпечення мають зворотні вартости по трьох роках.

Рішено жертвувати \$10.000 на дім для старих членів.

Рішено піднести бондування фінансових урядників до 30.000, а фінансових відділових секретарів до \$1.000 впродовж одного року урядування.

Рішено з нагоди золотого Ювілею, уділити дивіденду для членів, які належать до Братства поверх трьох років.

Дванадцята Надзвичайна Конвенція

Відбулася в днях 6, і 7-го жовтня, 1955 року.

Конвенцію відкрив і проводив нею Голова Іан Жаровський. Перших два дні були присвячені діловим справам Братства.

8-го жовтня відбувся Господарський Конгрес, на котрім виголошено п'ять рефератів, а саме:

Іван Жаровський: Життєве забезпечення й Братство св. Николая;
о. прал. д-р В. Кушнір: Українське Запомогове Братство св. Николая у перспективі майбутнього;

Йосиф Вавриков: Техніка фермерського господарства й роля фермерського стану в житті нашої спільноти в Канаді;

Михайло Сосновський: Місце й роля українського робітництва в житті нашої спільноти в Канаді;

Марко Смеречанський: Прогресивний розвиток індустрії й торгівлі в Манітобі.

Того самого дня відбувся Ювілейний Бенкет.

9-го, жовтня, в год. 3-ій, пополудні, відбувся Святочний Концерт, і відзначено старших заслужених членів Ювілейними відзнаками.

Іван Паснак, Едмонтон, головний Радий на провінцію Альберту від 1931 до 1953 року. Предсідник трьох Конвенцій.

І. Стасюк, голова і організатор 16-го Відділу в Гамілтоні, Онт.

ТЕОДОР КОЗАК

ЯК ІШЛА ПРАЦЯ В ЧАСІ МОГО ГОЛОВУВАННЯ?

Я був вибраний головою Верховної Управи Братства на четвертій Конвенції, яка відбулась в днях 4 і 5-го березня 1938 р. Тоді були великі вигляди на розвиток Братства. На цій Конвенції було зарепрезентованих 28 Відділів, а число присутніх делегатів становило 87.

Конвенцію переводив о. д-р В. Кушнір.

Бувша Верховна Управа за порадою актуара п. Івана Торнбала приготувала конечні статуткові точки для зміни на цій Конвенції. Головно треба було піднести членські вкладки, які до того часу платилися по 50 центів місячно, а 10 центів похоронний розмет на випадок смерті котрогось з членів. Братство було зобов'язане платити запомогу слабости протягом кожного року \$149.50, у випадку недуги члена, а на випадок смерті \$300 посмертного і \$150 похоронного. З тих конечних причин Братству треба було змінити висоту членських вкладок на \$1.10 місячно і обмежити запомогу слабости.

Верховна Управа, повідомила всі Відділи в справі зміни членських вкладок і дала пояснення чому такі зміни треба зробити. Делегати з Відділів 1-го і 3-го прийшли зорганізовано, щоб недопустити до ухвали зміни членських вкладок.

По довгих нарадах, зроблено два внески: Перший, щоб змінити вкладки на \$1,10 місячно без похоронних розметів і за ним голосувало 52 — другий внесок, щоб не змінювати висоти вкладок, голосувало 31 (чотири зіпсутих).

Після Конвенції, заряд Відділу 1-го скликав збори в справі заперестування й уневажнення ухвали Конвенції відносно зміни членських вкладок.

Верховна Управа вислала пересторогу і пояснення до всіх членів дня 22, квітня 1938 року, щоб не робили шкідливої роботи для себе й Братства.

В той час у Відділах першим і третім були одиниці котрим не лежало на серці добро Братства, ані поодиноких членів. Їм ходило про те, щоб розбити Братство.

На річних зборах 1-го Відділу з участю членів інших Відділів ухвалено, щоб члени далі платили по 50 центів місячної вкладки.

Таким рішенням знехтовано ухвалу Конвенції. Тоді Верховна Управа, дня 12 лютого 1939 року, вислала пересторогу до зарядів і членів, що жадні збори не мають права уневажнювати ухвалу Конвенції.

На своїм засіданню Верховна Управа поручила головному секр. фін. Ів. Зборовському щоб він приймав вкладки від тих членів, що будуть платити по \$1.10 і 60 центів на половину привілеїв. Тоді І. Відділ поділився на двоє — одні платили до Відділу І-го по 50 ц. місячно другі платили згідно з ухвалою Конвенції, по \$1.10 і 60 ц. до головної каси. Верховна Управа виготовила членські грамоти для всіх членів і поручила секрearям вручити грамоти під час припинання членських вкладок. Члени, що платили по \$1.10 і 60 ц. прийняли свої грамоти, але ті, що платили по 50 ц. відмовилися прийняти ці грамоти. Кожна членська грамота мала зворотну вартість і на підставі асекураційного акту кожний член мав право отримати зворот вартості своєї грамоти.

По довгих таких замішаннях члени Відділу 1-го внесли оскарження до суду, але справа ця була вирішена в користь Братства, а бувші члени, що не були вдоволені судовим рішенням оснували в 1941 році друге Запомогове Братство з місячними вкладками по 50 ц.

Також хочу згадати про бл. п. Михайла Дибку, головного організатора, який щиро працював для Братства. При його допомозі було зорганізовано кілька нових відділів. Дня 15 жовтня, 1939 року виїхав на річницю Відділу 19-го в Роза, Манітоба, а вертаючи в ночі додому згинув у автовному випадку. Залишив дружину і малолітні діточки без батьківської опіки. Про покійного згадую тому, що в часі такої тяжкої кризи, коли багато членів виступало з Братства й ширили пропаганду проти нього, він зумів задержати рівновагу й удержати багато Відділів при нашому Братстві й тим проклав шлях у краще майбутнє.

Михайло Дибка, член Контрольної Комісії 1931 року, головний Радний 1935 року, головний організатор 1938 року. Зістав забитий в автомобільному випадку 15-го жовтня 1938 року.

Петро Драль, активний член в часі реорганізації і інкорпорації Братства. В 1933 році заступник рекордового секретаря.

ІВАН ЖАРОВСЬКИЙ

ЖИТТЄВЕ ОБЕЗПЕЧЕННЯ Й БРАТСТВО СВ. НИКОЛАЯ В АСПЕКТІ МИНУЛОГО

(Доповідь виголошена на Господарському Конгресі в 1955 р.)

Життя одиниць, а тим самим і життя народів є вічною боротьбою за існування і здобуття кращих умовин життя. Народ, який покине боротьбу, складає тим самим оружжя і є засуджений на загибелю. Ця безкровна боротьба ведеться на всіх ділянках людського життя. Боротьба в економічній ділянці найзавзятіша, тому, що економічні умовини життя, це підстава життєвого існування. Хто сильний економічно цей сильний політично, хто економічно незалежний цей здобуває й політичну незалежність.

Одиниця не всилі видержати боротьби в економічній площині де головну роль відіграє капітал, тому для існування й певної перемоги в тій ділянці, одиниці лучаться в великі економічні організації. Одною з многих таких організацій є асекураційні організації, котрі діляться на різні галузи, а одною із них є запомогові, або добродійні організації. Це братські організації, які лучаться разом для спільного забезпечення, для спільної охорони себе і всіх їхніх родин. Питомою крикметою їх є принцип взаємної самопомоги на випадок хвороби чи смерті.

На таких засадах побудовані запомогові організації, що несли й несуть поміч і охорону своїм членам. Початки таких організацій сягають так далеко, як далеко сягає писана історія людства. На протязі століть мінялися тільки форми та спосіб ведення таких організацій, але їх провідна ціль і головні засади залишилися на завжди незмінні ті самі.

Корнелюс Валфорд, визначний історик і дослідник життєвого забезпечення, твердить, що початків запомогових організацій треба шукати ще в давніх товариствах так званих (гільдах) цехах та чинах (орденах). А що цехи по переданню славного Монзена існували ще перед заложенням Риму, то виходило б з того, що початки запомогових організацій сягають часів 700 - 800 літ перед Христом.

Римська колегія, прототип германських і саксонських цехів мала також у своїй основі принцип взаємного забезпечення. Аб Лендіс дослідник запомогових організацій, пише, що ще на сотки літ перед народженням Христа, греки мали такі організації, що платили за допомогу на випадок недуги й на похорон. Це були приватні організації признані державою. Вони мали свої окремі закони та правила, які постановляли про вибір урядників, про відбування зборів та плачення членських вкладок. Такі організації були поширені головню по містах і називалися: Сини Мінерви, Бакха" і т. п. У законах Солюна зга-

дується про добродійні організації в Греції, що вже 400 літ перед Христом сповняли добру й корисну прислугу для людей.

Від упадку Риму аж до часів Реформації завдання добродійних організацій сповняють виключно цехи (гільди). У тих часах постають цехи купецько-торговельні, ремісничі, релігійні й інші. Попри свої специфічні цілі для яких окремі цехи існували, себто попри оборону своїх фахових інтересів вони всі мали в засаді придержуватися спільної помочі в різних нещасливих випадках, як наприклад: недуги, старости, вбогости, смерті, втрати від вогню, повені й т. п. Цехи в тих часах були могутні організації що відіграли визначну ролу в розвитку Західної Європи, їх широкі впливи сягали й охоплювали майже кожну ділянку життя поодиноких народів. Майже кожне село у Франції, Англії й Німеччині мало своє товариство, а то й кілька. Багач і бідний, пан і слуга були членами цих цехів та засідали разом на зборах. Кажуть, що навіть королі Генрик 4-тий, 6-тий, і 8-мий, були членами цехів.

Через історію всіх цехів тягнеться червоною ниткою одна їх спільна риса, а це натиск на потребу систематичної спільної помочі бідним, нещасним, хворим, опущеним.

В часах Реформації починається занепад цехів. Багато з них розв'язано королівськими указами, а інші розпалися, коли до них закралися нерівність прав, упревілійованість та корупція.

В Англії цехи розвинулися в так звані приятельські товариства які існують і до сьогодні. Таких товариств нараховують до тепер в Англії понад 11.000, а їх членство переходить 7 мільйонів осіб. Одно з найстарших таких приятельських товариств (каут де Винстон Со-сайеті), яке існує до тепер, має вже за собою 787 років. Воно було основане ще в 1168. р. Таких товариств, що мають по кілька століть праці є далеко більше, правда вони переходили різні ступні розвитку і реорганізації однак їхні цілі залишилися незмінні. Теперішні англійські приятельські товариства відповідають своєю структурою й цілями канадйським запомоговим організаціям.

В Канаді до цього часу є зареєстрованих понад 50 таких добродійних товариств. Найстарше добродійне товариство в Канаді основане в 1869.

Реформи Запомогових Організацій

Хоча цілі запомогових організацій були завжди ці самі, то спосіб ведення та пляни, на яких ці організації були збудовані підлягали постійно різним змінам. Ті зміни відбувалися у способі плачення вкладок, будови резерви й адміністрування. Заходили рівнож різні зміни в законах та правилах, якими кермувалися запомогові організації. Найважнішою зміною, яку в часі свого розвитку переходила майже кожна запомогова організація була зміна способу плачення вкладок. Від способу плачення вкладок залежав цілий розвиток і ріст цих запомогових організацій. Правильно обчислена й на наукових дослідках оперта вкладка рішає саме про безпеку та певність дотичного забезпечення.

Українські Запомогові Товариства

У Сполучених Державах Америки є кільканадцять українських запомогових організацій як рівнож є їх кільканадцять і в Канаді. Найстарша з усіх українських запомогових організацій в Канаді є Українське Запомогове Братство св. Николая в Канаді. Воно зістало-засноване 11-го, вересня, 1905. р. Наше Братство це організація Українців греко-католиків. Воно забезпечує на життя й від хвороби тільки Українців греко-католиків та їхні родини. Воно має 7 родів забезпечення для старших і два роди забезпечення для дітей.

Щоб мати загальний погляд на це як творилося й розвивалося Українське Запомогове Братство св. Николая я представляю коротко його історію. Перші основні збори були скликані покійним о. М. Гурую 11-го, вересня, 1905, під церквою св. Николая. Отець Гура відкрив ці збори і представив ціль зборів. По короткій дискусії вирішено зорганізувати Канадійсько-Український Союз і Братство св. о. Николая. До Союзу назначено місячну вкладку \$0.50, а до Братства \$0.25. За \$0.50 від Союзу член мав діставати, а зглядно його спадкоємець \$300 — по-смертного, за \$0.25 від Братства мав діставати по \$2.50 тижнево в часі недуги, так звану запомогу слабости. На цих перших зборах вписалося до Братства 37 членів. На тодішній час це було поважне число. В тому часі та на протязі наступних літ Братство і Союз розвивалися дуже повільно, бо відносини були дуже утяжливі на це. Це були часи сумної пам'яті виборів, коли золота канадійська свобода і розмірно легкі заробітки позавертали, недавнім ще галицьким бідодахам, голови і вони не признавали жодної організації й проводу крім поліційного п'ястука.

Між роками 1905-1908 перестав існувати Українсько-Канадійський Союз, а Братство св. о. Николая лише животіло. Коли до Канади приїхав і обняв керму нашої Церкви перший єпископ Преосв. Кир Никита Будка в 1912 р. від того часу Братство рік річно зростає в членстві, а зі зростом членства зростає й каса Братства. Перша інкорпорація Братства має місце в 1915 р. на провінцію Манітобу. Ця інкорпорація обмежувала його працю лише до нашої провінції, а до заряду Братства напливали домагання наших людей з других провінцій, які хотіли ставати членами й творити наші Відділи в своїх місцевостях. Для реалізації таких вимог було конечним постаратися про домініяльну інкорпорацію. Заряд і Збори Братства, застановляючись над тим, вирішили робити старання, щоб дістати домініяльний чартер і тут починається нова доба Запомогового Братства св. о. Николая.

В році 1929 р. Братство зробило прохання до Оттави про домініяльний чартер і такий чартер воно дістало в 1930 р. При виборі домініяльного чарту внесено прохання щоб до назви фірми додати ще слово "Українське" і "в Канаді". Тепер повна назва нашої організації звучить: "Українське Запомогове Братство св. Николая в Канаді".

Історія запомогових організацій в Канаді за останнє півстоліття це також історія Українського Запомогового Братства св. Николая. Його історія є та сама щодо початків його оснування і щодо реформ і реорганізацій, котрі Братство переходило за час свого існування, як рівнож і щодо його цілей та завдань, питомих його прикмет та його значення.

Перша надзвичайна конвенція Братства відбулася у Вінніпегу в 1931 р. На цій Конвенції докладно обговорено реорганізацію Братства і прийнято всі постанови домініяльного чартеру й новий статут.

Друга всеканадійська конвенція відбулася у Вінніпегу в днях 25-го, 26-го, 27-го, січня, 1934. На цій конвенції вибрано Верховну управу Братства з головним осідком у Вінніпегу. На тій конвенції прийнято новий статут, який відповідає вимогам та завданням домініяльного чартеру.

Дня 19-го жовтня 1933 р. Братство одержало посвідку реєстрації з Домініяльного Департаменту Обезпечень, в якій докладно говорить ся, що Братство зложило потрібні делозити і сповнило вимоги канадійсько - британського закону обезпечень і є уповноважене провадити свою працю на терені цілої Канади як взаємодопомогове Братство обезпечення на життя, від хвороби й немочі. Документ цей підписав міністер фінансів Р. Н. Продес.

Новий домініяльний чартер це великий здобуток Українського Запомогового Братства св. Николая. Він дав змогу вийти з його вузьких рамок і розвинути діяльність по цілій широкій Канаді. Новий домініяльний чартер поставив Українське Зап. Братство на сильних фундаментах і дав членам повну запоруку в усіх тих користях і привілеях, про які говорить статут Братства.

Над теперішньою діяльністю Братства має нагляд Департамент Асекурації і це є найкращою запорукою, що члени Братства можуть бути певні своїх прав і з повним довір'ям кожний може поступати в ряди членів Українського Зап. Братства св. Николая в Канаді.

Теперішній стан Братства

Сьогодні ми обходимо 50-літній — Золотий Ювілей існування Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді. Коли приглянемося його праці на протязі пройдених 50 літ, то побачимо, що воно бездоганно сповнило свої обов'язки супроти своїх членів. На протязі 50-ти літ Братство несло поміч своїм членам і їхнім родинам, коли вони находилися в невідрадних становищах. Воно оберло не одну гірку сльозу бідній вдові і сиротам своєю поміччю. Як доказ його добродійної діяльності може послужити факт, що Братство виплатило сотки тисяч доларів допомоги хворим членам як рівнож посмертного й похоронного їхнім родинам в разі смерті членів. Від початків своєї діяльності до кінця червня 1955 р. померло 551 членів, по яких Братство виплатило суму \$214.480.00. Всіх допомог хворим виплатило суму \$37.052.70. Це дає разом суму 251.532.70.

Ціль Українського Запомогового Братства св. Николая є виплачувати допомоги хворим членам та посмертне й похоронне в разі їх смерті. Це є підстава нашої діяльності і ту діяльність Братство сповняє взірцево, про це хай говорять ці сироти й удови, які серед тяжкого особистого горя отримали від Братства допомогу-поміч. Крім того Братство виплатило поважну суму гршей на церковні та загально-національні цілі.

Майно Братства на день 30-го, червня, 1955 р. представляється так:

В домініяльних і провінціональних бондах	\$ 332,000
На моргеджових позичках	\$ 139,120
Готівка в банку й на руках	\$ 9,446
Реальності	\$ 20,000
Інвентар	\$ 45,000
Разом	\$ 500,066

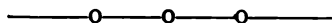
Високопреподобні Отці Шановні делегати й гості я в тій короткій і скромній доповіді старався по змозі представити Вам, історію запоповових організацій та історію Братства св. о. Николая в Канаді.

При нагоді я хочу звернути увагу, що наше Братство є загально суспільною установою створеною не для зисків одиниць, але для добра цілого членства, бо Братство це власність усіх членів. Тому, що воно належить до всього членства з того випливає, що членські вкладки є так дуже низькі в порівнянні із другими обезпеченими приватними підприємствами. Братство не потребує ніяких зисків, а видатки адміністративні є мінімальні, бо майже всі виконують свою працю даром. Братство як суспільна установа, багато жертвувала на загально національні цілі, коли порівняти ці жертви з її маєтковим станом.

З давніх давен лунає серед Українців клич: "в єдності сила" і це неоспорима правда. Коли ми будемо в практичному житті додержуватися цього клича, будемо плекати терпелпвість думки другого і будемо мати зрозуміння для неї, то створимо не лише єдність думки, але й чину, а спільний чин, єдність праці є так дуже нам потрібна в кожній ділянці нашого життя, а в нашому Братстві зокрема, щоб створити з него мільйонову установу й поставити ці мільйони на службу нашої Церкви та загально - національних справ нашого народу.

На закінчення я апелюю до Вас Високодостойні присутні, доложіть усіх старань, щоб поширити розвиток Українського Зап. Братства св. о. Николая по цілій широкій Канаді так, щоб при кожній парафії чи просвітній організації був зорганізований Відділ нашого Братства, котрого завданням буде нести поміч в невідрадных обставинах своїм членам і їхнім родинам.

Коли ми сповнимо свої завдання, то будучність Українського Зап. Братства св. Николая буде запевнена для нас і наших грядучих поколінь.

СТАТИСТИЧНІ ДАНІ З ПРАЦІ БРАТСТВА СВ. НИКОЛАЯ ЗА ПЕРШЕ П'ЯТДЕСЯТИЛІТТЯ

КАСОВИЙ ЗВІТ БРАТСТВА ВІД 1906 ДО 1955 РОКУ

Від початку оснований до кінця 1908 року нема жадних записок
відносно справ фінансових

Рік	ЗАГАЛЬНІ ПРИХОДИ			ЗАГАЛЬНІ РОЗХОДИ			ЧИСТИЙ ПРИХІД
	Членські Вкладки	Інші Приходи	Разом	Запомога Слабости	Посмертне Похоронне	Інші Видатки	
1908	\$ 105.25	\$ 22.45	\$ 127.70	\$ 45.00	\$	\$ 65.00	\$ 17.70
1909	67.75		67.75	17.50		.50	49.75
1910	178.80		178.80	8.50			170.30
1911	281.80	107.65	389.45	105.50	75.00	6.55	202.40
1912	305.70	37.15	342.85	27.50	50.00	45.15	220.20
1913	389.35	194.15	583.50	145.00	61.00	283.23	94.27
1914	763.80	277.05	1.040.85	288.50	75.00	129.04	548.31
1915	1.196.68	62.68	1.259.36	456.00	—	175.70	627.66
1916	1.777.90	297.17	2.075.07	640.60	—	575.05	859.42
1917	3.262.15	247.88	3.510.03	1.231.95	75.00	765.38	1.437.70
1918	4.331.30	952.02	5.283.32	1.365.63	1.493.15	1.528.45	896.09
1919	6.549.81	1.982.71	8.532.52	1.620.92	744.00	3.056.04	3.111.56
1920	4.461.00	3.950.62	8.411.62	1.642.60	457.00	3.346.75	2.965.27
1921	5.430.50	5.986.92	11.417.42	2.585.75	1.000.00	4.893.51	2.938.16
1922	6.554.00	5.205.20	11.759.20	3.303.70	700.00	3.894.95	3.360.55
1923	6.632.50	6.234.40	12.866.90	3.129.60	1.450.00	3.538.37	4.748.93
1924	7.744.75	6.098.73	13.843.48	3.899.45	1.500.00	4.293.17	4.150.86
1925	8.548.50	5.954.03	14.502.53	4.433.55	1.575.00	5.791.33	2.702.65
1926	10.103.00	6.885.76	16.988.76	5.389.85	2.050.00	3.848.06	5.700.85
1927	11.641.00	8.464.06	20.105.06	5.902.25	2.075.00	4.675.91	7.451.90
1928	12.491.50	7.814.33	20.305.83	6.394.95	2.700.00	5.401.83	5.809.05
1929	13.206.50	9.573.69	22.780.19	6.824.91	2.450.00	5.468.34	8.036.94
1930	15.218.00	8.934.47	24.152.47	8.218.80	4.900.00	5.844.19	5.189.48
1931	16.308.50	9.076.58	25.385.08	6.748.55	4.265.00	6.762.58	7.588.95
1932	18.035.82	9.088.73	27.124.55	6.473.20	4.082.00	6.588.50	9.980.85
1933	19.335.65	8.431.07	27.766.72	8.843.48	5.335.00	4.321.29	9.266.95
1934	17.690.64	8.002.39	25.693.03	8.329.75	3.640.00	4.269.65	9.453.63
1935	16.914.18	10.760.13	27.674.31	8.244.30	8.375.00	4.371.70	6.683.31
1936	16.818.03	13.325.85	30.143.88	6.657.65	7.600.00	5.842.82	10.043.41
1937	22.424.06	7.159.02	29.583.08	6.331.30	6.750.00	7.210.62	9.291.16
1938	24.394.30	5.665.86	30.060.16	6.600.40	8.085.00	3.065.70	12.309.06
1939	26.857.92	6.006.81	32.864.73	6.561.55	6.600.00	2.384.62	17.318.56
1940	26.806.65	6.309.07	33.115.72	5.773.30	10.259.00	3.134.00	13.949.42
1941	17.153.03	7.381.00	24.534.03	4.411.25	12.158.00	2.738.31	9.307.56
1942	16.353.17	9.030.10	25.383.27	2.689.25	5.550.00	2.508.88	10.748.13
1943	17.805.50	9.197.05	27.002.55	2.634.80	4.863.70	3.977.11	15.526.94
1944	19.831.11	9.477.56	29.308.67	3.572.50	7.047.57	3.857.79	14.830.81
1945	20.618.43	16.798.13	37.416.56	2.917.50	10.980.35	3.640.81	19.877.90
1946	21.832.28	10.636.16	32.468.44	3.003.65	9.241.00	6.209.89	14.013.90
1947	22.570.84	10.859.04	33.429.88	3.873.25	7.676.60	5.597.58	16.282.45
1948	23.738.59	11.106.25	34.844.84	2.776.85	9.485.47	6.798.29	15.784.23
1949	29.264.96	11.511.41	40.776.37	2.893.90	6.373.02	7.979.65	23.529.80
1950	29.796.52	21.096.52	50.893.04	2.280.10	9.837.25	7.844.87	30.930.82
1951	31.144.48	14.219.34	45.363.82	2.858.95	11.439.60	10.339.92	20.725.35
1952	40.471.13	15.986.20	56.457.33	3.251.85	9.142.94	8.682.19	35.380.35
1953	42.712.67	17.239.01	59.951.68	2.059.90	10.535.28	12.867.10	34.489.40
1954	45.083.62	19.373.94	64.457.56	2.137.00	7.638.50	13.953.91	40.728.15
1955	46.016.22	22.832.37	68.848.59	2.152.80	10.953.84	13.957.50	41.784.44
Разом	\$751.219.84	\$369.852.71	\$1.121.072.55	\$171.707.04	\$221.423.17	\$216.570.88	\$609.651.10

З членських вкладок	\$751.219.84	Запомога слабости	\$ 171.707.05
Інші приходи	\$369.852.71	Посмертне і похоронне	221.423.17
		Інші видатки	216.520.88
		Разом	609.651.10
		Чистого Приходу	511.421.45
Разом	\$1.121.072.55	Разом	\$1.121.072.55

**ПОІМЕННИЙ СПИС УСІХ ЧЛЕНІВ УКРАЇНСЬКОГО
ЗАПОМОГОВОГО БРАТСТВА СВ. НИКОЛАЯ,
ЩО ВІДІШЛИ У ВІЧНІСТЬ**

Порядкове число	Ім'я й прізвище	Порядкове число	Ім'я й прізвище
1.	Тереса Фуга	47.	Никола Дмитришин
2.	Іван Кукурудза	48.	Яків Лукавецький
3.	Дмитро Гнида	49.	Анна Винник
4.	Павліна Ольховецька	50.	Юлія Кавуза
5.	Теодор Барилюк	51.	Розалія Мемрик
6.	Михайло Бабіцький	52.	Матвій Цітулець
7.	Петро Макар	53.	Іван Юськевич
8.	Параскевія Сай	54.	Йосип Олійник
9.	Анна Кученька	55.	Михайло Коломисць
10.	Никола Малишка	56.	Григорій Ткачишин
11.	Андрій Пташник	57.	Василь Кошовський
12.	Василь Горобець	58.	Антін Літинський
13.	Стефан Гайовий	59.	Катерина Дубецька
14.	Параскевія Солтис	60.	Франя Садловська
15.	Анна Олійник	61.	Григорій Кирилюк
16.	Анастасія Гнідан	62.	Зофія Федик
17.	Зофія Манько	63.	Никола Гнідан
18.	Анастасія Завідовська	64.	Михайло Вовк
19.	Теодор Падруцький	65.	Катерина Коханська
20.	Василь Лилик	66.	Михайло Сафінюк
21.	Василь Дівоник	67.	Григорій Дрозда
22.	Андрій Скородинський	68.	Ірина Коруна
23.	Катерина Слободян	69.	Іван Холєвка
24.	Василь Остапович	70.	Магдалина Гумніцька
25.	Іван Кушнір	71.	Параскевія Малащук
26.	Анела Смутило	72.	Марія Юрчак
27.	Марія Семчишин	73.	Зофія Градова
28.	Катерина Соколовська	74.	Василь Фірман
30.	Зофія Соколівська	75.	Петро Андрушко
29.	Андрій Палащук	76.	Анна Шамкович
31.	Анна Микицей	77.	Броніслава Вовк
32.	Михайло Суль	78.	Михайлина Пелих
33.	Петро Лещій	79.	Петро Пістун
34.	Михайло Гумен	80.	Анна Алилуя
35.	Марія Соголубович	82.	Катерина Шаманська
36.	Дмитро Романишин	83.	Павло Гаврилюк
37.	Анастасія Ремілянд	84.	Палагія Корняк
38.	Теодор Гарачай	85.	Анна Ортинська
39.	Катерина Маслянка	86.	Никола Швага
40.	Катерина Долинка	87.	Семен Телейко
42.	Анна Мельник	88.	Емілія Бабійчук
43.	Михайло Сороківський	89.	Михайло Демчук
44.	Михайло Бурка	90.	Теодор Стахира
45.	Антін Яцюк	91.	Іван Татарин
46.	Петро Білоус	92.	Петро Флис

Порядкове число	Ім'я й прізвище
93.	Олекса Савчук
94.	Никола Гладкий
95.	Анастасія Горбова
96.	Іван Рекшинський
97.	Олександра Татарнюк
98.	Максим Шамкович
99.	Евгенія Бонзуляк
100.	Марія Коропецька
101.	Андрій Громада
102.	Никола Слободян
103.	Василь Корнаковський
104.	Параскевія Сумка
105.	Марія Лесик
106.	Григорій Петрів
107.	Антін Павлів
108.	Анна Панків
109.	Іван Маюк
110.	Олена Бовесюк
111.	Михайло Хариш
112.	Текля Григорко
113.	Дмитро Гевко
114.	Іван Барицький
115.	Павло Поздоровський
116.	Онуфрей Львівський
117.	Марія Колосівська
118.	Михайло Гірний
119.	Матвій Ландяк
120.	Катерина Павлюк
121.	Ольга Коліковська
122.	Олекса Оробко
123.	Анастасія Стельмашук
124.	Іван Думанський
125.	Петро Драль
126.	Максим Фуга
127.	Павло Бобесюк
128.	Олена Овчар
129.	Анна Ковальська
130.	Дмитро Білінський
131.	Емілія Віра
132.	Ева Канчар
133.	Василь Підляцький
134.	Юрій Ткач
135.	Катерина Джіголик
136.	Іван Пелехатий
137.	Петро Чубій
138.	Анна Кшивецька
139.	Юрій Косован
140.	Михайло Королук
141.	Онуфрей Деренівський

Порядкове число	Ім'я й прізвище
142.	Марія Панчишин
143.	Іван Ковальський
144.	Катерина Пона
145.	Катерина Дідур
146.	Іван Максимчук
147.	Юстина Сакалюк
148.	Григорій Заяць
149.	Дмитро Мовчанюк
150.	Данило Пилипишин
151.	Марія Пришляк
152.	Евдокія Стадник
153.	Текля Фуга
154.	Григорій Бобесюк
155.	Марія Присяжнюк
156.	Матвій Коломия
157.	Василь Джіголик
158.	Анна Гладун
159.	Василь Ріпа
160.	Іван Петришин
161.	Михайло Ісаків
162.	Олена Каленович
163.	Анна Чорненко
164.	Марія Руснак
165.	Іван Петрусь
166.	Григорій Гумницький
167.	Михайло Сідляк
168.	Дмитро Слійник
169.	Варвара Стрілецька
170.	Марія Бабійчук
171.	Данило Дембич
172.	Михайло Штибель
173.	Анастасія Зук
174.	Олена Федик
175.	Іван Беценко
176.	Михайло Драган
177.	Іван Барилук
178.	Михайло Миськів
179.	Анна Сузанська
180.	Іван Солтис
181.	Іван Решітка
182.	Марія Петрик
183.	Ілія Балагуш
184.	Теодор Гнатчук
185.	Параскевія Вахоткевич
186.	Агафія Малишка
187.	Михайло Дибка
188.	Ілія Сандей
189.	Никола Бідоčka
190.	Марія Гапій

Порядкове число	Ім'я й прізвище
191.	Марія Бабійчук
192.	Теодор Кордупель
193.	Йосип Крочак
194.	Демко Лупійчук
195.	Олена Бойчук
196.	Никола Богач
197.	Текля Пилипас
198.	Марія Орловська
199.	Ірина Шевчишин
200.	Браня Дзедзіць
201.	Михайло Богущ
202.	Анеля Слободян
203.	Андрій Ділай
204.	Марія Романюк
205.	Агафія Степко
206.	Петро Косован
207.	Сілвестор Лагода
208.	Іван Козак
209.	Михайло Сірка
210.	Анастасія Торкула
211.	Катерина Канцерук
212.	Михайло Мартинюк
213.	Іван Свідерський
214.	Іван Недокіс
215.	Агнішка Бакусько
216.	Антін Ратушняк
217.	Олекса Драган
218.	Степан Репінда
219.	Варвара Куцулей
220.	Матвій Павлюк
221.	Степан Генлюк
222.	Магдалина Крикевич
223.	Анна Козак
224.	Анна Гуйда
225.	Семен Дека
226.	Анна Заяць
227.	Олекса Шевчук
228.	Йосипа Томко
229.	Анна Пасечка
230.	Василь Стратійчук
231.	Олекса Дубас
232.	Максим Гайворон
233.	Михайло Гаврилюк
234.	Йосипа Бабійчук
235.	Максим Юськевич
236.	Іван Тимкович
237.	Марія Владика
238.	Йосип Грицюк
238.	Михайло Татарин

Порядкове число	Ім'я й прізвище
240.	Яків Мемрик
241.	Йосип Нагайовський
242.	Іван Сузанський
243.	Григорій Галій
244.	Андрей Балан
245.	Анна Поташник
246.	Прокіп Крутецький
247.	Маланя Гусак
248.	Палагія Пилипюк
249.	Марія Мовчанюк
250.	Григорій Бамбурак
251.	Анастасія Гуска
252.	Марія Кісіль
253.	Анна Побідинська
254.	Федір Сарафим
255.	Олександра Базиняк
256.	Володимир Мудрик
257.	Федір Варцаба
258.	Михайло Нафостович
259.	Степан Крупняк
260.	Ірина Сороківська
261.	Дмитро Шевчук
262.	Никола Рибачук
263.	Марія Дунець
264.	Анастасія Войтишин
265.	Бартко Джумага
266.	Михайло Гулій
267.	Йосип Дунець
268.	Юрій Вербіцький
269.	Анна Мойсеїв
270.	Василь Новак
271.	Степан Кірницький
272.	Іван Усьтак
273.	Анна Беляк
274.	Василь Дорош
275.	Марія Войтко
276.	Емілія Гармата
277.	Іван Давибіда
278.	Варвара Базиняк
279.	Никола Минович
280.	Анастасія Дудар
281.	Евдокія Павлів
282.	Дмитро Мовчанюк
283.	Марія Вирига
284.	Григорій Баламутівський
285.	Мотра Коваська
286.	Юрій Гладун
287.	Семен Слота
288.	Анастасія Коломуя

Порядкове число	Ім'я й прізвище
289.	Дмитро Холод
290.	Юлія Воробець
291.	Іван Бабійчук
292.	Марія Гарболіська
293.	Дмитро Дацько
294.	Антін Мриглод
295.	Олекса Ксьонжик
296.	о. Пантелеймон Божик
297.	Юстина Слободян
298.	Іван Типа
299.	Катерина Марич
300.	Палагія Волошин
301.	Анна Панасюк
302.	Юстина Підвисоцька
303.	Прокіп Жидик
304.	Іван Гуменюк
305.	Анастасія Гуменюк
306.	Катерина Багрій
307.	Юлія Татарнюк
308.	Никола Урбанський
309.	Розалія Кормило
310.	Йосип Церковний
311.	Кароліна Папірняк
312.	Петруня Строгущ
313.	Михайло Ядовський
314.	Олекса Вус
315.	Прокіп Кізлик
316.	Михайло Дуплавий
317.	Танас Максимчук
318.	Петро Волощук
319.	Петро Василишин
320.	Михайло Сікомас
321.	Григорій Добуш
322.	Теодор Озеро
323.	Марія Чорній
324.	Михайло Андрусишин
325.	Тарас Демко
326.	Текля Гевко
327.	Григорій Юзвенко
328.	Катерина Назар
329.	Дмитро Беляк
330.	Никола Волощук
331.	Григорій Борецький
332.	Михайло Сірант
333.	Ксеня Балагущ
334.	Онуфрей Василів
335.	Дмитро Стадник
336.	Михайло Бойчук
337.	Василь Вирозуб

Порядкове число	Ім'я й прізвище
338.	Павліна Сопко
339.	Текля Крочак
340.	Андрей Бакусько
341.	Іван Манус
342.	Степан Мельник
343.	Василь Борис
344.	Анна Гриньків
345.	Анна Марценюк
346.	Марія Партика
347.	Іван Побідинський
348.	Анна Яремкевич
349.	Олена Гаврилук
350.	Евстахій Завадовський
351.	Василь Дідора
352.	Михайлина Гаврилук
353.	Анна Манчуленко
354.	Іван Лещій
355.	Степан Пацай
356.	Текля Медвідь
357.	Анна Казімір
358.	Лука Березяк
359.	Михайло Явний
360.	Йосип Старух
361.	Петро Владика
362.	Марія Власюк
363.	Ірина Головчак
364.	Данило Шалай
365.	Антін Гаврилук
366.	Іван Михайлюк
367.	Антін Варчин
368.	Ксеня Бордей
369.	Ілія Кіслевський
370.	Йосип Стаюра
371.	Теодор Чорній
372.	Василь Поплавський
373.	Юлія Сулипа
374.	Григорій Скомаш
375.	Семен Палій
376.	Іван Іванчик
377.	Ірина Максимів
378.	Іван Сарафим
379.	Наталка Елиняк
380.	Петро Бігун
381.	Степан Музика
382.	Вікторія Николайчук
383.	Василь Олійник
384.	Дмитро Дубас
385.	Іван Боячик
386.	Володимир Запісоцький

Порядкове число	Ім'я й прізвище
387.	Марія Федик
388.	Анастасія Гриньовська
389.	Михайло Касіян
390.	Онуфрей Касіянчук
391.	Петро Вітровець
392.	Анна Кісіль
393.	Василь Блащук
394.	Марія Магара
395.	Дмитро Джурба
396.	Кормило Гумніцький
397.	Марія Опецька
398.	Іван Мельничук
399.	Никола Журба
400.	Параска Мазур
401.	Евдокія Білик
402.	Дмитро Пташник
403.	Михайло Кецелюк
404.	Григорій Мончак
405.	Анна Троян
406.	Никола Кецелюк
407.	Антін Решітка
408.	Христина Мельничук
409.	Параска Бавринчук
410.	Михайло Харків
411.	Параска Жидик
412.	Гавриїл Когут
413.	Марія Яловий
414.	Іван Бойчук
415.	Василь Угрин
416.	Михайло Копяківський
417.	Антонія Ковальчук
418.	Тетяна Заваликут
419.	Антін Давибіда
420.	Прокіп Гренчак
421.	Григорій Франчук
422.	Дмитро Лашук
423.	Федір Онищук
424.	Никита Карпович
425.	Дмитро Тригук
426.	Дмитро Джус
427.	Іван Сараміга
428.	Іван Олійник
429.	Іван Сайдак
430.	Анна Церковна
431.	Василь Чорненко
432.	Іван Татарнюк
433.	Ілія Кісіль
434.	Степан Кучма
435.	Анна Мизак

Порядкове число	Ім'я й прізвище
437.	Марія Рудовська
438.	Іван Молдован
439.	Анастасія Ксьонжик
440.	Теодор Стефаник
441.	Анна Драган
442.	Василь Штибель
443.	Степан Бордій
444.	Кость Циганчук
445.	Анна Скринська
446.	Михайло Ковалик
447.	Ігнатій Стецюк
448.	Юстина Мідяк
449.	Марія Оробко
450.	Марія Оліярник
451.	Никола Стефанів
452.	Осипа Окопська
453.	Марія Звіздарик
454.	Михайло Мазурик
455.	Анна Кокоцька
456.	Катерина Приндяк
457.	Евдокія Карпишин
458.	Анна Шелист
459.	Агафія Парилюк
460.	Никола Головатий
461.	Іван Гасвський
462.	Василь Ткачук
463.	Катерина Свалеба
464.	Марія Гойка
465.	Юстина Крочак
466.	Дмитро Тихоліз
467.	Марія Озімок
468.	Ева Карпович
469.	Анна Куць
470.	Степан Палій
471.	Григорій Бала
472.	Степан Кміть
473.	Макар Романов
474.	Михайло Лебітка
475.	Іван Алилуя
476.	Прокіп Рогатинчук
477.	Іван Борис
478.	Віктор Протоцький
479.	Стах Грабіш
480.	Анна Калуцька
481.	Анна Боднарчук
482.	Катерина Нога
483.	Марія Холоднюк
484.	Марія Дребот
485.	Марія Киба

Порядкове число	Ім'я й прізвище
486.	Елисавета Стефаник
487.	Анастасія Садловська
488.	Дмитро Ганкавич
489.	Палагія Маланчак
490.	Франя Михальчук
491.	Іван Гнида
492.	Роман Дудар
493.	Іван Крицишин
494.	Петро Крочак
495.	Павло Маціборек
496.	Анна Кобилянська
497.	Марія Грондзік
498.	Теодор Гриньків
499.	Василь Болахівський
500.	Григорій Шербій
501.	Петро Оліярник
502.	Петро Періг
503.	Іван Паснак
504.	Юрій Михальчишин
505.	Теодозій Заваликут
506.	Дмитро Кокіс
507.	Михайло Лиховид
508.	Кость Васківчук
509.	Матвій Пасіка
510.	Василь Гриньовський
511.	Лукія Бабух
512.	Михайло Сембелєрус
513.	Марія Пускір
514.	Михайло Ганущак
515.	Марія Кравчук
516.	Текля Дідюк
517.	Юстин Гнидишин
518.	Анна Новак

Порядкове число	Ім'я й прізвище
519.	Текля Задорожна
520.	Текля Молодович
521.	Стах Мисліцький
522.	Тетяна Кормило
523.	Никола Демчук
524.	Розалія Гикава
525.	Анастасія Зола
526.	Анастасія Вишинська
527.	Олекса Андріяш
528.	Григорій Калуцький
529.	Ілія Савицький
530.	Марія Решітка
531.	Юлія Пташник
532.	Марія Гладка
533.	Анна Житкевич
534.	Григорій Романюк
535.	Марія Яциник
536.	Варвара Кішинська
537.	Марія Процайло
538.	Дмитро Саранчук
539.	Павло Оліярник
540.	Йосипа Калинюк
541.	Іван Олексійчук
542.	Катерина Коваль
543.	Григорій Томчишин
544.	Юрій Моставий
544.	Евдокія Миколаїв
546.	Анна Гаврилюк
547.	Анастасія Скалій
548.	Панько Шалай
549.	Ева Денис
550.	Марія Стельмах
551.	Степан Степанік

В Братстві померло 551 членів, які за час свого членства зложили до каси Братства членських вкладок на суму \$71,927.70.

Каса Братства виплатила їм за допомоги слабости \$37,052.70. Після смерті поданих членів, їх родинам, виплачено посмертне і похоронне в сумі \$214,480.00.

Разом \$251.532.70

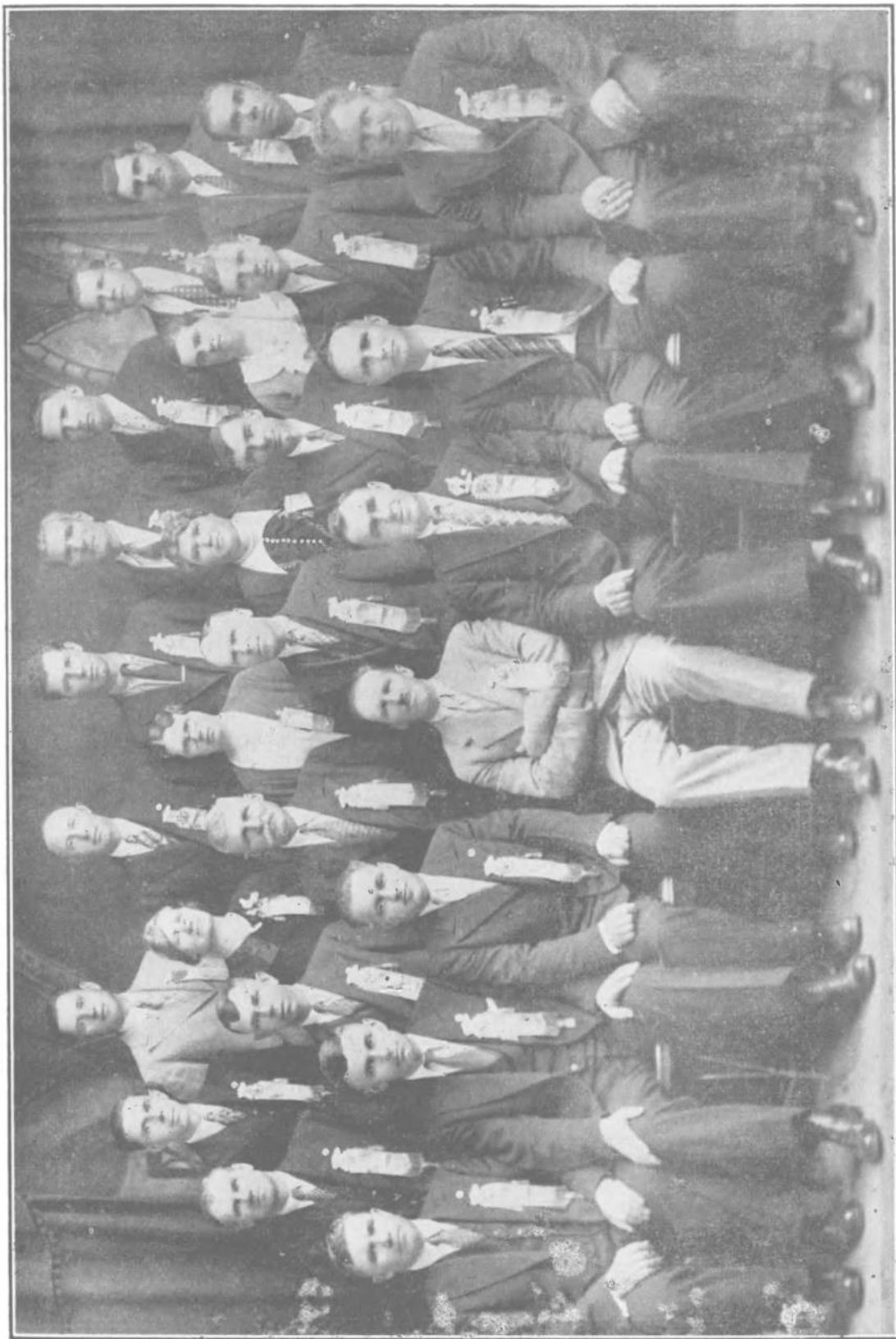
Братство отримало членських вкладок —

\$71,927.70

З каси доложено

\$179.605.00

ЗАРЯД 1-ГО ВІДДІЛУ З 1936 Р.

По середині сидить Карло Прогасевич, одиноким з найактивніших Голов 1-го Відділу.

КОРОТКА ЗГАДКА ПРО ВІДДІЛИ БРАТСТВА

Матеріал опрацював Іван Зборовський

1. ВІДДІЛ

Історія I-го Відділу, це історія Братства від вересня 1905 до часу скликання 1-шої Конвенції Братства в жовтні 1931 року. Почавши від 1926 року, за головуванням Карла Протасевича, Івана Жаровського й Теодора Стефаника, Братство робить заходи про домініяльну інформацію. Після I Конвенції, в січні, 1932 року, на річних зборах вибрано заряд для I-го Відділу, у складі: Голова: Теодор Стефаник, заступник: Ів. Завідовський, секр. рекр: Д. Юскевич, секр. фін.: П. Курієвич, скарбник: В. Косован. Контрольна Комісія: Ів. Пелех, Ів. Музичка, В. Кошовський. Капітан: Ю. Каблак, прапорщик: Д. Тригук, дверник: Ів. Гайда.

Т. Стефаник був головою до лютого 1934 року, а після него був головою Карло Протасевич, який урядовав до грудня 1938 року при малих змінах інших членів заряду.

На Річних Зборах в січні 1939 року зістав вибраний головою Петро Романюк, котрий урядовав до кінця 1940 року. Крім вище поданих, пост голови займали такі особи: Є. Кравчук, від січня 1941 до грудня 1942 р., Теод. Стефаник від січня 1943 до грудня 1948, Є. Орбко від січня 1949 до грудня 1951, М. Воробій від січня 1952 до грудня 1954, Ів. Сафіян від січня 1955 до грудня 1955. П. Кусий зістав вибраний головою після І. Сафіяна і задержує це становище дотепер.

2. ВІДДІЛ

Початок цього Відділу сягає до 1927 р. У квітні, згаданого року приїхали до Транскони представники Братства св. Николая з Вінніпеґу, а саме Теодор Стефаник і Михайло Гаврилук. Вони скликали сходи зацікавлених людей, пояснили їм значення й цілі Братства. В часі цих сходів вписалося 25 осіб до Братства. Ці нові члени платили свої членські вкладки до Вінніпеґу, але в 1928 р. скликали загальні збори й вибрали свій власний заряд. Від цього часу Відділ у Трансконі почав виступати як самостійний під ч. 2 і коли зреформовано статут і створено Верховну Управу, цей Відділ увійшов до Братства під цим самим числом. Відділ у Трансконі постійно росте й кріпшає завдяки активності таких провідних членів як: Яків Бойко, Василь Івасюк, Іван Завалій, І. Попович, Степан Чик, Павло Івасько та Теодор Малашевський. В останньому часі дуже пожвавлену організаційну працю ведуть Т. Малашевський, голова Відділу, й Павло Івасько, фінансовий секретар. Завдяки їхній праці до Відділу прибувають постійно нові члени.

ЗАРЯД ПЕРШОГО ВІДДІЛУ З 1956 Р.

Перший ряд від ліва до права: С. Лебігма, П. Майхрук, І. Сафіян, П. Кусій, С. Романів, Т. Довгань, В. Візчар. Другий ряд: І. Гренчук, Л. Стецюк, Е. Мазепа, Г. Дух, П. Труш, К. Крешнішин.

3. ВІДДІЛ

Відділ ч. 3. Іст Килдонан, Ман., оснований для 6 липня 1930 року, з тих членів котрі належали до Братства в Вінніпегу. Для вигоди тих членів, що мешкали в Іст Килдонан і Елмвуд секретар фінансовий з Вінніпегу приїздив раз на три місяці до читальні Просвіти в Іст Килдонан, збирав членські вкладки і вертався до Вінніпегу.

Коли Братство отримало Домініяльний чартер в тому часі починають організуватися нові Відділи Братства, між ними й Відділ в Іст Килдонан, Ман.

Як вище згадано, 6-го липня, 1930 приїхали до нас Теодор Стефаник і Василь Саган, представили справу особного Відділу і по короткій дискусії за внеском Василя Сиротюка і піддержкою В. Шостюка на прийнято одногосно, щоб вибрати Відділовий заряд.

До складу І-го заряду увійшли: Предсідник: Іван Полехатий, заступник пред.: Ілля Костинюк, секр. рекр.: Степан Курцеба, секр. ф'н.: Іван Поляк, скарбник: Данило Шалай. Контрольна Комісія: В. Сиротюк, М. Данильців, Юрій Вах.

Відділовий заряд котрий є на світліні дальше працює для добра і розвитку нашого Братства.

Ів. Партика секр. фін.

ЗАРЯД 3-ГО ВІДДІЛУ

Сидять з ліва до права: М. Шпур, Ю. Кметик, С. Курцеба, С. Кісіль, Ю. Онишко, І. Партика, К. Цігулець. Другий ряд від ліва: П. Фліс, В. Берко, М. Данильців, К. Кметик, І. Онишко, К. Даницьців, І. Стефанів, М. Курцеба.

4. ВІДДІЛ

Відділ 4-й у Форт Рудж, Ман., передмістя Вінніпегу зорганізований 13-го липня, 1930 року з членів котрі належали до Братства в Вінніпегу, числом 130 осіб.

На перші основні збори приїхали з Вінніпегу Теодор Стефаник

Василь Саган, представили вимогу, що зріст Братства вимагає щоб створити особний відділ у Форт Рудж.

На внесення Павла Сіранта піддержане Михайлом Дибкою, рішення щоб вибрати Відділовий заряд. Принято одноголосно.

Нововибраний заряд Відділу: Предсідник: Павле Сірант, заступник: Петро Вітровець, секр. рекор.: Павло Ярошко, секр. фін.: Михайло Дибка, скарбник: В. Михальчук. Контрольна Комісія: В. Сулипа, Анна Пелехата, Іван Григорак. Опікун хворих: Петро Кульчицький, Капітан: Іван Садловський, дверник: Семен Телейко.

Цей Відділ завдячує свій розвиток п. Павлові Сірантові, що був голвсю Відділу 12 років, як рівнож пл. п. Михайлові Дибкові, який в автовій катастрофі втратив життя.

ЗАРЯД 4-ГО ВІДДІЛУ

Перший з ліва: В. Сулима, М. Гнида, П. Сірант, Д. Хабло, І. Григорак, С. Ярошко. Другий ряд: Н. Петрик, Н. Герелюс, А. Пелехата, Н. Березовський, О. Коренківська, Л. Пилипас, Г. Драбат.

5. ВІДДІЛ

Початки оснування Відділу в Кукс Крік, Манітоба починаються від 8-го вересня 1930 року. Перші збори скликав о. К. Дрогомирецький що був парохом в Кукс Крік. На тих зборах наш парох говорив, що в Вінніпегу є Запомогове Братство св. Николая, яке існує 25 років, чому ми не маємо належати до того Братства і проголосив, що другі збори відбудуться в наступну неділю.

Другі збори відбулись 15-го вересня, скликані о. К. Дрогомирецьким у справі оснування Відділу Братства. На цих зборах вписалось 35 осіб.

Треті збори відбулися 22 вересня скликані о. К. Дрогомирецьким. На цих зборах був присутній Теодор Стефаник з Вінніпегу, і дав річевий реферат про ціль і значення Запомогового Братства і користі для його членів. На цих зборах вписалося 50 осіб.

Четверті збори відбулися 29 вересня. На ці збори приїхав з Вінніпегу Теодор Стефаник і доктор В. Дима, котрий перевів лікарські оглядини всіх аплікантів і опісля приступлено до вибору Відділового заряду.

Тимчасовий заряд: Предсідник: Іван Кшивецький, касієр: Михайло Кулик, контрольор: Никола Слота.

Перші збори скликані нововибраним зарядом, дня 17-го листопада. На цих зборах були присутні з Вінніпегу голова Теодор Стефаник і секр. фін. Іван Зборовський. Вони дали нам повні напрямні як провадити Відділ Братства і працювати далі над його розвитком.

Від початку безперервно працюють у Відділі Братства такі члени: Іван Кшивецький, Степан Головатий, Михайло Кулик, Никола Слота, Гнат Щербій, П. Слота, М. Сулипа, А. Лучка, і Михайло Крикевич. Про їхню працю свідчить жертвенність на релігійні і народні цілі. Для церкви в Кукс Крік жертва — \$735, на дім Братства — \$75, на Старечий Дім у Вінніпегу — \$75, більше ніж \$200 на інші народні цілі. За це належить щира подяка всім бувшим урядникам і членам за їх щирю працю для відділу Братства.

Ів. Кшивецький, секр.

ЗАРЯД 5-ГО ВІДДІЛУ

З ліва на право: Михайло Крикивич, Степан Головатий, Никола Слота, п-мі Марія Головата, М. Ячинський, П. Слота, Іван Кшивецький, Гр. Щербій, А. Лучка, М. Кулик, М. Сулима, о. П. Ру.

6. ВІДДІЛ

Відділ в Ешвил, Манітоба оснований Яковом Бойком дня 1-го квітня, 1935 року. Тоді вибрано Відділовий заряд. Голова: Степан Кузій, секр. фін. Дмитро Мізіброцький. Керма цього Відділу залишилася до цього часу в руках обидвох згаданих членів.

7. ВІДДІЛ

Відділ 7 — організований у Форт Віліям, Онт., 1-го листопада, 1929 р. За ініціативою тодішнього о. пароха, та кількох свідомих громадян організовано Відділ Укр. Зап. Братства св. Николая, до котрого вже на перших сходах вписалося 20 членів. До тодішнього заряду увійшли: голова: І. Зелений, м-гол: Ігн. Вахоткевич, рекорд. секр.: Д. Стадник, фін. секр.: В. Мазуркевич. Провірна Комісія: М. Коломия, І. Михайлюк. Верховна Управа затвердила цей заряд 19 листопада 1929, як заряд 7-го Відділу у Форт Віліям.

Цей заряд працював щиро й совісно. Набув і посвятив власний прапор, влаштував академії та товариські забори. В жовтні 1932 р. Відділ 7-мий, відсвяткував свою 3-ту річницю існування, на якій була

ЗАРЯД 7-ГО ВІДДІЛУ

Сидять з ліва до права: Єва Опецька, Василь Мазуркевич, Іван Зелений, Теодор Литвин, Анна Шиникерик. Стоять з ліва до права: Ігнатій Затупський, Андрій Козелюк, Ігнатій Вахоткевич, Роман Проців, Андрій Опецький, Володимир Лашук, Василь Шептицький. Бракує: Вол. Гармати і Івана Росіла.

представниця Верховної Управи лані Пелехата. Праця першого заряду увінчалася великим успіхом. В часі святкування 3-тої річниці, вписалося 50 нових членів.

В 1933 р. вибрано новий заряд, що під проводом голови Й. Ковальчука повів акцію здобуття більше нових членів. Акцію проведено успішно про що свідчать протоколи Відділу, що за час урядування того заряду присєднано около 50 нових членів, головнє молодших віком. Здавалося, що Відділ невпинно ростимє. На перешкодї стала відома тодішня господарська кріза, потерпіли тоді всі, відбилося це також і на Відділі ч. 7. Все ж таки Відділ задержав около 100 членів на сьогодні і є надія, що цей стан побільшиться.

8. ВІДДІЛ

Відділ 8-й у Вест Форт Віліям, Онт., був зорганізований за ініціативою п. М. Кіся дня 1-го травня 1930 р. Цей відділ числив поперх 60 членів. До одного року число зросло поперх сто членів. В часі депресії Відділ стратив поважне число членів.

ЗАРЯД 8-ГО ВІДДІЛУ

З ліва на право: Матвій Патрилюк — хорунжий, Теодор Мартинюк — рекорд. секр., Никола Мазурський — голова, Михайло Церковний — фін. секр., п-ні Катерина Стефурак — Контр. Ком., п-ні Анна Мирівська — опікунка хворих.

9. ВІДДІЛ

Відділ 9-й в Кенорі, Онт., зорганізований Теодором Стефаніком дня 14 вересня 1930 року. Початок дали члени котрі належали до Братства в Вінніпегу і перенеслись на сталий побут до Кенори.

На перших зборах вписалось 7 нових членів і вибрано заряд, що взявся до праці і до кінця року Відділ числив 30 членів.

Лука Козицький, секр.

ЗАРЯД І ЧЛЕНИ 9-ГО ВІДДІЛУ

Приявні на знімці: Никола і Катерина Кіт, Павло і Марія Сенів, Юрій і Катерина Маршалок, Пилип і Павліна Лехкун, Лука Козицький, п-ні М. Кордупель, п-ні А. Кохайда, п-ні А. Кривовяза, п-ні Т. Гриб, п-ні М. Потопінська, п-ні Є. Козак, п-ні В. Юзик, п-ні М. Звір, п-ні М. Гошва, п-ні А. Криштоф, п-ні А. Гоцуляк, п-ні А. Прокулевич, п-ні А. Береза, п-ні Ю. Кучма, о. Сულიцкый.

10. ВІДДІЛ

Відділ 10 в Едмонтоні, Алта, організований п. І. Паснаком 1 січня 1931 р. згуртував довкола себе гурток ідейних людей, що почали працю серед численної української громади. Справді Відділ числить поверх 100 членів, але на Едмонтон, що є великим скупченням укр. кат. це дещо замало. Треба сподіватися, що Відділ розростеться.

ЗАРЯД 10-ГО ВІДДІЛУ

11. ВІДДІЛ

Відділ 11-й Брукленд, Ман., зорганізований бл. п. Т. Стефаником 1931 р., з членів які належали до Братства в Вінніпегу. За короткий час Відділ був досить діяльний, однак в 1934 р. частина членів перестали платити свої вкладки. В останніх кількох роках знову Відділ починає зростати завдяки голові Антонові Федорончукові і фін. секр. Петрові Чорнієві та іншим членам заряду.

П. Чорний, секр. фін.

12. ВІДДІЛ

Відділ ч. 12 Айтуна, Саск., зорганізований був п. К. Мигалем 1950 року. Головою Відділу є п. Григорій Музика і секретарем Григорій Козакевич.

ЗАРЯД 11-ГО ВІДДІЛУ

З ліва на право: Н. Соліляк, п-ні П. Бензоляк, А. Федорончук, о. Й. Кормило, П. Чорний, Ів. Пурха, С. Кутрик, К. Бензоляк, п-ні А. Кнобе, п-ні Ф. Бензоляк, п-ні А. Варцаба, Г. Залуцький, М. Бензоляк.

13. ВІДДІЛ

Відділ 13-й в Портедж ля Прері, Ман. зорганізований бл. п. Михайлом Дибкою, членом Верховної Управи дня 7-го грудня 1931.

На перших зборах вписалося 17 нових членів і вибрано заряд Відділу. Предсідник: бл. п. Ю. Михальчишин, секретар бл. п. Д. Гевко, касієр бл. п. М. Пона. Контрольна Комісія: О. Михальчишин, Ів. Пакуляк. За кілька років стан членства збільшився, однак з уваги на велике безробіття частина членів перестала бути членами і завдяки бл. п. Ю. Михальчишиному, котрий перебирає на себе обов'язки секр. фін. і сповняє аж до 1952 року, Відділ вдержався і росте. Коли відійшов Михальчишин, Верховна Управа Братства поручає М. Кісьові перебрати обов'язки фінансового секр цього Відділу. В 1953 році наш Відділ відвідує організатор п. К. Мигаль, і Відділ помітно збільшився. Нововибраний заряд далі працює і здобуває членів для Братства.

Марко Кісь секр. фін.

14. ВІДДІЛ

Відділ ч. 14 в Келґари, Алта, зорганізований був Ів. Паснаком дня 1 січня 1932 року. Тоді вибрано заряд, котрий з малими змінами працює до цього часу. Є вигляди, що тут Відділ зросте, тому що збільшилося число українців, що поселилися в Келґарах.

ЗАРЯД 13-ГО ВІДДІЛУ

1-ший ряд з ліва на право: п-ні К. Михальчишин, п-ні Анна Бандура — Голова, о. А. Фик, п-ні А. Підгорецька, І. Підгорецький. 2-гий ряд: Іван Береза — рекорд. секр., Марко Кісь — фін. секр., Контр. Комісія — П. Ляховський, Гр. Береза.

ЗАРЯД 14-ГО ВІДДІЛУ

З ліва: п-ні А. Козицька, п-ні А. Бурак, 2-гий ряд з ліва: М. Масюк, Г. Козицький, А. Бурак — рекорд. секр., М. Варецький — фін. секр., Й. Бицьо — голова.

15. ВІДДІЛ

Відділ 15-й в Вінніпегу, Ман., зорганізований дня 3-го квітня 1932 року, з членів котрі належали до Братства так званого матірнього Відділу I-го. Задля вигоди членам зорганізовано 15 Відділ при церкві св. Покрови.

Пешрі збори відкрив голова Верховної Управи Іван Жаровський, і покликав головного організатора бл. п. Т. Стефаника котрий вказав на великі користі існування Братства, заохотив організувати Відділи, щоб могли на місцях працювати, збільшуючи ряди наших членів для добра Церкви і українського народу. Зорганізовано Відділ і вибрано заряд 167 голосами, що свідчило про велике заінтересовання Братством і konieczність створення нового Відділу. Заряд вибрано в такому складі: Предсідник: Григорій Капітанчук, заступник: Ів. Порубанець, секр. рекр: М. Головатий, секр. фін.: М. Тригук, касієр: Дм. Дєрош. Контрольна Комісія: Ю. Сідляк, А. Хімко, М. Миськів. Дверник: Гр. Заяць. Опікуни хворих: Ю. Попель, М. Гудз, Ів. Рекшинський, А. Шевчук.

Нововибраний заряд за короткий час придбав поважне число нових членів, однак в часі депресії стратив їх частину.

Тома Мельнигук секр.

ЗАРЯ 15-ГО ВІДДІЛУ

В першому ряді сидять з ліва до права: А. Скоренький, Н. Гай, Г. Капітанчук, Н. Б'єляк, Т. Кардинал. Стоять з ліва до права: Й. Лютий, А. Козак, М. Дюк, А. Гагавчук, М. Білик.

16 ВІДДІЛ

Відділ 16 Зап. Братства св. Николая в Гамілтоні, Онт., заснований о. П. Олексівим 1932 року 14 травня, котрий Верховна Управа затвердила 1 червня 1932. Пильний заряд у скорому часі приєднав по-важне число членів влаштовуючи різні імпрези. Членство наділяло заряд повним довір'ям, вибираючи його в тому самоум складі через 3 роки. Відділ ч. 16 Гамілтон числить під цю пору поверх 180 членів і скоро дійде до двох соток. Відділ 16-й завдячує свій розвиток Йо-сифові Стасюкові, котрий як голова доложив дуже багато праці в ор-ганізованні нових членів, як рівнож пп. Григорій Олійничук, як дого-літній фінансовий секретар і Петро Багрій секреарр рекордовий і інші члени заряду котрі дальше працюють для розвитку Відділу як цілос-ти Братства.

Петро Багрій секр.

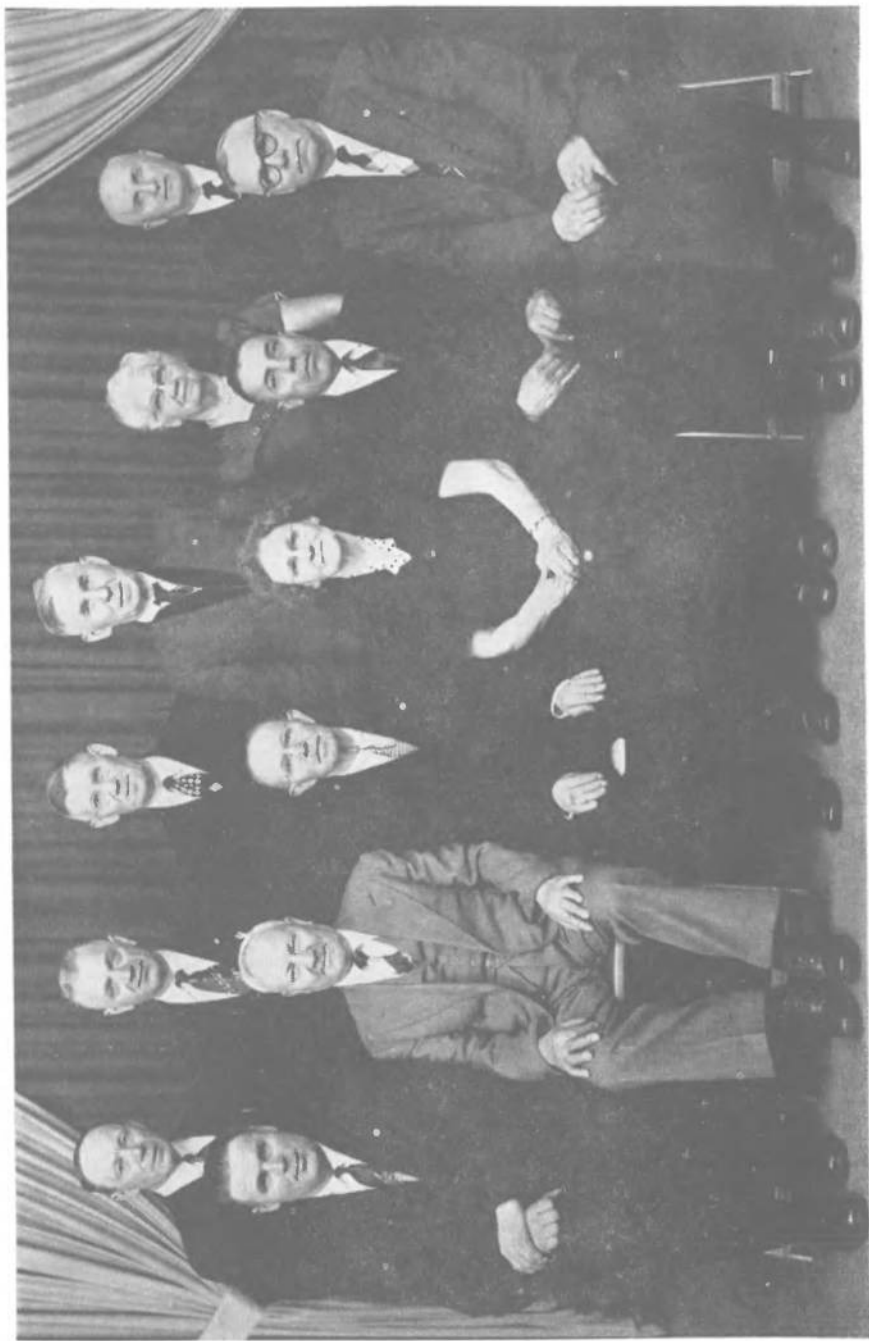
17 ВІДДІЛ

Відділ ч. 17 у Віндсорі засновано 14 серпня 1932 р. Основником і першим головою відділу був п. Іван Скалецький. На перших зборах вписалося 9 членів. Дня 16 жовтня 1932 вибрано перший заряд в скла-ді: голова: п. Скалецький Іван, рекордовий і фінансовий секретар п. Вербовецький Семен, скарбник Вишинський Василь. Конртольна Комісія: Всеванко Василь, Свистун Семен. Опікуни хворих: Корець-кий Григорій, Височанська Анастасія, Семенюк Петро. Число членів збільшилось до 31. Членство Відділу зростало: рік 1937 членів — 47, рік 1942 — 63 членів, рік 1947 — 88 членів, рік 1952 — 103 членів і 1956 — 119 членів.

П. Скалецький був голвою Відділу аж до 1950 в. Щойно тяжка не-дуга не дозволила йому дальше стояти на чолі нашого Відділу. Дру-гим, що довгі роки працював для добра і розвитку нашого Відділу був п. Семенюк Петро. В 1935 році його вибрано фінансовим секретарем і на цьому пості п. Семенюк перебув повних 21 років. Щойно в 1956 році знеможений тяжкою недугою п. Семенюк залишив ту важну працю в Відділі, а яку він так дбайливо і совісно виконував. Також зріст членства у Відділі це заслуги п. Семенюка Петар.

Роман Сторощук секр. фін.

ЗАРЯД 16-ГО ВІДДІЛУ

18. ВІДДІЛ

Відділ 18-й у Ванкувері зорганізований дня 15 липня 1945 року. На цих перших зборах вибрано Відділовий заряд у складі: Предсідник: Дмитро Саранчук, скарбник: Антін Кузик, секр. фінансовий і рекордовий: Никола Висоцький. Тому, що до Ванкуверу приїхали на сталий побут члени Братства з інших провінцій і як члени Братства оснували новий Відділ. Другі збори відбулись дня 5 серпня 1945 року. На цих зборах був присутній член Верховної Управи з Вінніпегу п. Т. Мельничук котрий в своїм річевим слові пояснив значення життєвого забезпечення в Братстві і заохотив присутних вступати в члени Братства. На цих зборах вписалось 15 нових членів і прийняли вибір заряду з перших інформаційних зборів.

Наш Відділ повільно зростає, бо на так велике число українців католиків у Ванкувері наш Відділ повинен числити около двох соток членів Братства, і є добрі вигляди що з часом повище число буде досягнене.

Василь Никифоруk секр. фін.

ЗАРЯД 18-ГО ВІДДІЛУ

В першому ряді сидять з ліва: Н. Висоцький — голова, о. Підскальний, В. Никифоруk — секретар.

19. ВІДДІЛ

Коротка історія Відділу 19-го в Роза, Манітоба, починається від 1929 року. В тому часі заїхав до нас Василь Косован, член Запомогового Братства св. Николая з Вінніпегу і записав кілька членів до Братства, котрі платили свої вкладки до Вінніпегу.

В. Косован далі працював щоб зорганізувати Відділ Братства в Роза і його праця увінчалась добрим успіхом, бо 1933 року переселився з Вінніпегу до Роза Григорій Звездарик, який був членом Братства Відділу I-го, і як член зачав приєднувати нових членів до Братства. За його порадою скликано ширші сходи, на котрих пояснено статут і ціль Братства.

На день 29-го жовтня 1933 року скликано ширші збори, на котрих були присутні В. Косован і П. Курієвич з Вінніпегу. На цих зборах вписалося 17 нових членів і до них долучено 6 членів, котрі належали до Братства в Вінніпегу. Тоді оформлено Відділ і вибрано заряд у такому складі: Предсідник: Григорій Звездарик, заступник: Іван С. Палій, рек. секр.: Василь Ясінський, фін. секр.: Никола Палій, скарбник: Никола Федорашко. Контрольна Комісія: Михайло Королук і Олекса Ясінський.

Від того часу почалась нормальна праця нашого Відділу Заряд працює не тільки в напрямі поширення членства але також на полі освітнім. Цей Відділ давав поважні жертви на церковні і народні цілі, число членів зросло до 114 осіб, з того 14 членів померло, а деякі перейшли до інших Відділів. Тепер у Відділі є 82 члени.

В Ювілейному році Братства, Відділ приєднав 8 нових членів і є надія на більше число членів в біжучому році.

ЗАРЯД 19-ГО ВІДДІЛУ

На знімці від ліва до права: Г. Андрушко, В. Ясінський, о. С. Кулак, Н. Палій, О. Королук.

Чесна праця членів заряду, голови, секретаря фінансового і організатора приносить добро і славу всім членам і популяризує Братство серед українського загалу.

ВІДДІЛ з. 20. Янів, Ман., зорганізований бл. п. Михайлом Дибкою і п. Т. Козакам, дня 1 травня 1938 року. Головою цього Відділу є Степан Новіцький.

ВІДДІЛ з. 21. Чіпман, Алберта, зорганізований п. Ст. Горбачевським в січні 1935 року. Голова: Никола Андрійв, секр. фін. Іван Старко, касієр: В. Шарун. Цей Відділ працював гарно за головства п. Н. Андрієва, котрий фермерував в околиці Чіпман. Тепер п. Михайло Старко як касієр, полагоджує справи того Відділу.

ВІДДІЛ з. 23. Фолей, Манітоба, зорганізований в жовтні 1936 р., за старанням о. Миколи Сірого, пароха в Комарно й околиці, і членів Верховної Управи. Голова: М. Пасіка, секр. фін.: Йосиф Кравець, касієр: П. Марціна.

ВІДДІЛ з. 24. Вайтсбіґ, Саск., зорганізований за старанням о. Миколи Сірого, котрий був парохом в Арран і околиці, в серпні 1943 року. Голова: Никола Лесюк, секр. фін.: Іван Стрільчук.

ВІДДІЛ з. 25. Торонто, Онт., зорганізований 1950 року з ініціативи пані Катерини Кравс, котра вложила дуже багато праці, щоб здобути місце для Братства на терені міста Торонто. Її праця увінчалась добрим успіхом — бо під цей час Братство має два Відділи в Торонто. Відділ під головуванням д-ра Т. Залуцького і пильний співпраці г-ні К. Кравс, А. Наконечного, фін. секр. і П. Бабяка, здобув велике число членів і тішиться даліше успіхом.

ВІДДІЛ з. 26. Канора, Саск., зорганізований п. Я. Д. Стратійчуком в 1938 році. Очолюють Відділ пп. Я. Д. Стратійчук і Ів. П. Ковбель.

ВІДДІЛ з. 27. Згода, Ман., зорганізований бл. п. Т. Стефаником 1938 року. Головою був вибраний Ілля Галюк, секр. Григорій Бала. Під цей час секр. фін. Відділу є М. Данилчук.

ВІДДІЛ з. 29. Норквіль, Саск., зорганізований 1-го жовтня 1940 року, всч. о. М. Сірим, який в тому часі обслуговував нашу парохію і поза свєї церковні обов'язки, яких мав немало бо чотирнадцять парохій, котрі совісно обслуговував, поза тим знайшов час і для народної справи, а головню для Запомогового Братства св. Ніколая.

Перші збори були скликані в парохіяльний залі де о. М. Сірий мав реферат про ціль і значення життєвого забезпечення в нашім католицькім Братстві, і заохотив нас вступити в члени, в той час вписалось 12 осіб в члени Братства.

Після переведення всіх формальностей вибрано Відділовий заряд котрий здобув ще кільканадцять членів для свого Відділу.

Василь Черевик

ВІДДІЛ з. 30. Аррон, Саск., організований о. М. Сірим в 1942 році, з невеликим числом членів і приріст процентно замалий. Справи Відділу полагоджусь п. С. Німець, секр. фін.

ВІДДІЛ з. 32. в Монреалі, Кв., зістав оснований в 1952. Оснував його Кость Мигаль. Велику заслугу при оснуванні того Відділу поклав Іван Онишкевич, який від самого початку дотепер є душею того Відділу. Завдяки його відданий праці Відділ поволі розвивається й здобуває нових членів.

ВІДДІЛ 33. в Едмонтоні, Алта., оснований в 1955 р., заходами Братського організатора К. Мигаля.

ВІДДІЛ з. 34. в Кірклэнд Лейк, Онт., організував Василь Дідюк в 1949 р. У проводі цього Відділу цілий час працює М. Мироняк. Головою з початку був М. Налесник, а тепер п. Миц.

ЗАРЯД І ЧЛЕНІ 34-ГО ВІДДІЛУ

ВІДДІЛ з. 36. Новий Київ, Алберта, організований п. К. Мигалем 1949 року. Голова Василь Кітлярук, секр. фін.: Григорій Семениук. Цей Відділ залишився з малим числом членів.

ВІДДІЛ з. 37. в Ріджайні, Саск. Цей Відділ організував організатор Братства К. Мигаль. Душею цього Відділу від початку дотепер є Юрій Гук, В. Сагаш та інші члени заряду.

38. ВІДДІЛ

Відділ ч. 38 в Саскатун, Саск., зорганізований п. К. Мигалем дня 13-го травня 1951 року. Того дня скликано загальні збори в парохіяльній залі, де відбулись основуючі збори на котрих головний організатор Кость Мигаль виголосив довшу промову про Братство, і ціль життєвого забезпечення. На цих зборах вписалась така скількість членів, що приступлено до вибору Відділового заряду. Склад заряду слідує: Голова: Петро Колишір, секр. рекр.: Іван Мельник, касієр Іван Щудлик. Контрольна Комісія: Роман Сава, Антін Васильців. Цей заряд з малими змінами працює даліше. Наш Відділ має великі можливості розвинути у велике число членів, але потрібно багато праці свідомих одиниць, щоб ширити потребу життєвого забезпечення між нашим загалом.

Петро Колишір голова

ЗАРЯД 38-ГО ВІДДІЛУ

Сидять з ліва до права: М. Герик, І. Мельник, П. Колишір, В. Хрущ, П. Бугікевич. Другий ряд: Ю. Орищак, Т. Баран, І. Колишір, І. Матвейко, М. Сима, В. Колишір.

ВІДДІЛ з. 40. Бруксбій, Саск., зорганізований п. К. Мигалем 1951 року. секр. фін. Ів. Костинюк полагоджує справи Відділу

ВІДДІЛ з. 41. Принц Алберт, Саск., зорганізований п. К. Мигалем 1951 року з поміччю о. В. Івашка бувшим парохом. Головою є п. В. Винницький, секр. фін.: С. Кінах.

КОРОТКА ІСТОРІЯ 42-ГО ВІДДІЛУ БРАТСТВА

42-ий Відділ Братства св. Николая в Торонті був заснований дня 17 червня 1952 року з ініціативи і при видатній допомозі представника Верховної Управи п. Костя Мигалья. Центром довкола, якого гуртуються члени Відділу, є “Дім Просвіти” при 140 Бетирст Стр. в Торонті.

При своєму оснуванні Відділ нараховував 12 членів. На I-их Річних Загальних Зборах 24. 7. 1953. — 18 членів, на II-их Р. З. Зборах 17. XI. 1954. — було зареєстрованих 42 члени Відділу, на III-их Р. З. Зборах, 12. 3. 1956. — 60 членів. Найбільше членів присєднав п. К. Мигаль. Декілька членів прибуло з інших Відділів, переїхавши на постійний побут до Торонта.

Склад Управи Відділу є майже незмінний від часу свого оснування. Головою весь час є обраний ред. Михайло Сосновський, заступником — ред. Василь Солонинка, рекордовим секретарем — Павло Баб'як, фінансовим секретарем — Володимир Макар. У склад Управи входили ще: Ольга Башта, Степан Кузів, Осип Кошильовський і Павло Харидчак. Склад Контрольної Комісії є теж незмінний від початку: мгр. Ярослав Спольський, мгр. Володимир Кліш і Теодосій Буйняк.

В 1952 році Відділ вислав свого делегата на X-ту Конвенцію Братства — В. Макара, який був обраний одним із секретарів Конвенції. На XI-й Конвенції Братства в 1954 році наш Відділ і 25-ий Відділ в Торонті репрезентував ред. В. Солонинка, якого теж було обрано до Президії Конвенції. На Ювілейній Конвенції Братства в жовтні 1955 року і зв'язаному з нею Господарському Конгресі брав активну участь голова Відділу ред. М. Сосновський, виголошуючи м. ін. доповідь на тему: “Роля і завдання українського робітництва на терені Канади”.

За короткий час свого існування Відділ зібрав і переслав до Верх. Управи членських вкладок на суму \$3,071.81.

В. Макар

ВІДДІЛ з. 43. Ст. Кетеринс, Онт., зорганізований п. К. Мигалем 1952 р. Голова: Михайло Купратий, секр. фін. Михайло Чернопинський, під цей час головою є Ів. Вересюк, секр. фін.: Михайло Бубна.

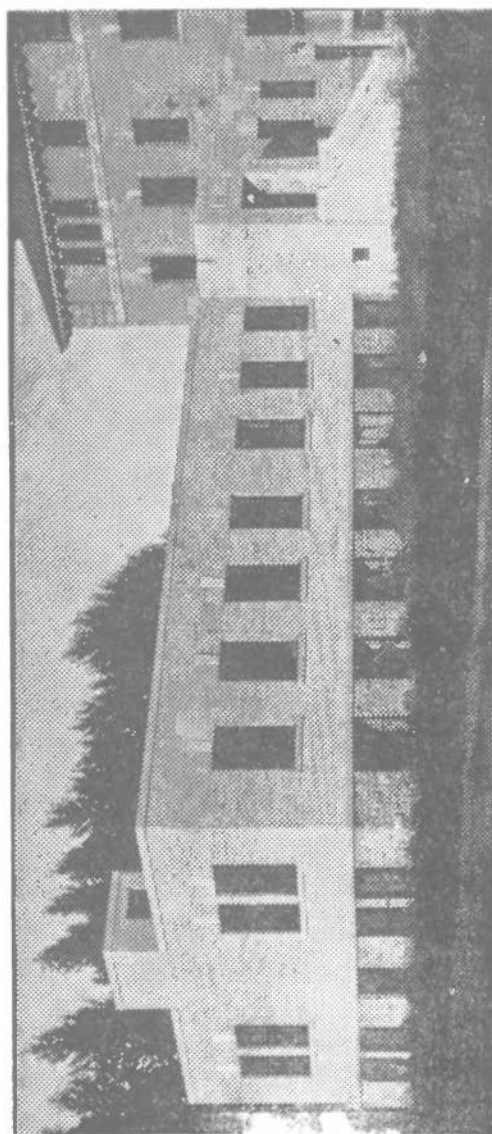
ВІДДІЛ з. 44. Відсор, Онт., зорганізований п. К. Мигалем 1952 року. Секр. фін. Петро Мицак.

ВІДДІЛ з. 46. Ошава, Онт., зорганізований п. К. Мигалем 1954 року. Секр. Степан Бакай.

ВІДДІЛ з. 47. Вол Д'ор Квебек, зорганізований п. К. Мигалем 1955 року. Всі справи провадить Михайло Музичка.

ВІДДІЛ з. 48. Наронда, Квебек, зорганізований п. М. Мигалем 1954 року. Всі справи провадить секр. фін. панна Ольга Рекунок.

ВІДДІЛ з. 49. Оттава, Онт., зорганізований п. К. Мигалем 1955 року. Головою Михайло Гаврилів, секр. фін.: Ярослав Казанівський. Цей Відділ постійно зростає новими членами при допомозі активного фін. секр. Я. Казанівського.

Дім для старших "Присвятої Родини" у Вінніпегу,
на який наше Братство жертвувало \$10,000.00.

І. ГУДАЧЕК

УКРАЇНСЬКИЙ ГОСПОДАРСЬКИЙ КОНГРЕС У ВІННІПЕГУ

Перша Сесія

Заповіджений на день 8 жовтня 1955 р. Український Господарський Конгрес, скликаний з нагоди Золотого Ювілею Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді, розпочався в катедральній залі св. Володимира й Ольги у Вінніпегу в год. 10.00 рано при участі біля 65 делегатів, що заступали більшість відділів Братства з цілої Канади.

Перед Конгресом в год. 8.30 рано відправив о. прелат д-р В. Кушнір, парох катедри св. Володимира й Ольги, Службу Божу й панахиду за померших членів Братства. Після того удалися всі до катедральної залі на першу сесію Конгресу.

Конгрес відкрив в год. 10.00 п. Іван Жаровський, домініяльний президент Братства. Він привітав приявних членів і делегатів і вказав на ціль, задля якої скликано Конгрес. Відтак покликав на предсідника Конгресу п. А. Яремовича, місцевого адвоката, а цей знову пп. Сагаша і І. Рудачека на секретарів.

До почесної президії запрошено о. прелата д-ра В. Кушніра, о. М. Горошка, о. Винника ЧСВВ, і пп. Ів. Жаровського, М. Сосновського, д-ра Бойка з Торонта, Я. Д. Стратійчука з Кенори, Саск., і І. Козоріза з Вінніпегу.

Предсідник прочитав привітальні письма від Папського Легата з Оттави і від Прем'єра Канади Ст. Лорана. Відтак склали усні привіти: П. І. Козоріз від Централі Українців Католиків Манітоби, та п-ні Конєфал від Дісцезальної Екзекутиви Ліги Українських Католицьких Жінок.

Предсідник вітає приявного на залі Міністра М. Н. Григорчука і висказує радість, що між нами є представник уряду провінції Манітоби українського походження. Попрошений до слова п. Міністер промовляє українською мовою і висказує задоволення, що п'ятдесят літ тому найшлися свідомі українці, які в самих початках нашого поселення зрозуміли, що в новій країні мають свободу подати один другому братерську руку і почати організаційне життя. Тим першим поселенцям сказав достойний бесідник — повинні ми бути вдячні і висловити їм признання і пошану за їхні заслуги для українського народу в Канаді. Бажає Братству успіху в його наміреннях, щоб усі жили в любові і один одного шанували, бо лише тоді їхня праця буде корисна для нашого народу й цілої Канади.

Після того предсідник продовжує читати привіти, які прислали: Високопреосвящений Архієпископ В. Ладика, Преосв. Ніль Саварин,

Преосв. Ізидор Борецький, Преосв. Максим Германюк, О. М. Оленчук, сенатор В. М. Вал, о. П. Олексів, о. І. Білинський від “Провидіння”, п. Вол. Кохан від Комітету Українців Канади, Союз Українських Студентів в Торонті, Український Союз Східного Екзархату, Сестри Школи св. о. Николая, Союз Українських Студентів у Вінніпегу та Укр. Кооператива “Зоря” у Вінніпегу.

Першу доповідь на тему “*Життєве забезпечення й Братство св. Николая в аспекті минулого*”, виголосив п. І. Жаровський. У своїй старанно обробленій доповіді переповів він обширно історію Братства, що є найстарше з усіх українських заповогових товариств у Канаді. З доповіді видно, що діяльність Братства за весь час його існування була плянова й жива, — але заходами тільки кількох свідоміших і живіших людей, які безінтересовно всіма можливими способами старалися довести Братство до тривкої організації, покладеної на непохитних основах для піддвиження економічного добробуту української спільноти в Канаді. Він розкрив повну ширину дотеперішньої діяльності Братства і вслід за тим поставив деякі побажання не тільки до самого Братства, але також до всієї української спільноти. Сказав він: “Життя одиниць і народу, це боротьба на всіх ділянках життя і хто сильний економічно, той сильний політично”. Далі згадав, що теперішній фінансовий стан Братства виносить звиш пів мільйона доларів. Вкінці доповідач закликав до єдності й спільного чину, щоб створити мільйонову організацію і докласти всіх зусиль, щоб поширити організацію Братства на цілу Канаду, бо коли це станеться, то будучність Братства буде запевнена для нас усіх і для будучих поколінь.

Слідує доповідь о. предата д-ра Кушніра на тему: “*Українське Заповогове Братство св. Николая у перспективі майбутнього*”. О. Прелегент стверджує, що минувшина Братства була геройська, тяжка і прикра, та зате успішна й найшла стійність. Не може бути двох думок, чи Братство має далі існувати чи ні. Є всі дані на те, що існувати має. Воно має провірені ідеї й будучність його, хоча тяжка, є запевнена.

Які ж перспективи на будучність? Подбати, щоб при кожній парохіяльній громаді був відділ Братства з членів свідомих своїх обов'язків супроти своєї родини і свого народу. Несення помочі вдовам і сиротам — це тільки одна ділянка. Так само важна друга ділянка — зберігати й розвивати цінності моральні, релігійні й культурні.

Який же підхід до цього? Не тільки фінансове забезпечення, але виховання рядів практикуючих католиків у забезпеченевій ділянці. Тгеба перетворити нашу суспільність. Оце має бути ціль Братства — втворити в Братстві дух бралоубства. Виховати фалангу високоідейних членів, що буде йти до кращої будучности. Братство належить до типу Католицької Акції. Воно має роз'язувати суспільні проблеми, — як проблеми нашої молоді. Воно має нести смолоскип до кращої майбутности; має втворити великий ідеал українського католицького типу й перетворити лице суспільности.

Шлях уже втовчений — продовжує о. прелегент. В ділянці асекурації є конкуренція. Але немає конкуренції в ділянці братській. Треба тільки діл і спільної праці усіх.

Українці займають певну позицію в Канаді, але ми не вміємо її читати. Мусимо отже найти себе в тій позиції й зайняти відповідне становище. В першу чергу мусимо бути свідомі свого національного і релігійного “я”. Мусимо поглибити нашого духа. Це є надзвичайно важний процес у нашому житті. Це має бути почесна роль функції Братства.

Запитаймо себе, що станеться за п'ятдесят літ? — говорив о. прелат. Асекурація не зміниться. Кожний член Братства робить великий вклад. А що Братство дасть членові? Громадська функція Братства мати контакт зі спільнотою і дати людям можливість товариського співжиття. Братство дає нагоду пізнати свого сусіда й полюбити його. Тоді це буде здоровий вклад, що принесе членові дивіденду моральної натури. Тому наша ціль має бути: “Все відновити в Христі!” — Друга черта нашої діяльності така: Братство є посередником між Церквою й людьми. Маємо рости не лише у грошах, але й у вартостях моральної натури.

Крім апостольської праці треба подумати про товариську розвагу — про забави для членів.

Братство має стояти на сторожі ідеалів Канади, бо ідеали канадських й українських підміновані. Мусимо мати форму ідеалу, щоб наші інтелігенти, які шукають завершення власної особистості, не потребували шукати ідеалів по чужих організаціях. — Оце є перспективи Братства — великі й святі — кінчає бесідник — і якщо Братство застосує ці ідеали у своїй праці, то жде нас тут велика будучність.

Над доповіддю о. прелата вив'язалася дискусія, в якій забирали голос між іншими, о. М. Горошко, парох з Віндзору. Він взивав до посилення праці на Сході.

Друга Сесія

Перед відкриттям другої сесії в год. 2 попол. знято спільну світлинку всіх учасників Конгресу.

Після того назначено Резолюційну Комісію до якої увійшли: о. М. Горошко, д-р Бойко і ред. М. Сосновський.

До слова покликано п. Йосифа Ваврикова, урядника Манітобського Пшеничного Пулу з Вінніпегу, який виголосив доповідь на тему *“Техніка фермерського господарства й роль фермерського стану в житті нашої спільноти в Канаді”*.

У своїй доповіді бесідник переповів коротко історію розвитку хліборобства в провінції Манітоба з часу прибуття першої групи поселенців під проводом лорда Селкірка в 1812 р. Відтак перейшов до подрібного представлення чинників, які причинилися до розвитку рільництва, а це в першу чергу залізниця, потім технічні поліпшення, механізація машинерії і вкінці можливість збуту продуктів на домашніх ринках і в чужих краях. Вказав на факт, що рільництво є найбільш важливою індустрією, бо воно є підставою всіх інших індустрій в Канаді.

Після доповіді наступила дискусія, в якій — між іншими — забрав голос о. Прелат. Він зазначає, що це щасливий момент, що з нагоди Золотого Ювілею Братства порушуються господарські справи. Наші організації — каже о. Прелат мусять забути плитку просвітянську роботу, а взятися до акції на ділянці господарській. При цьому однак не можна забувати сторінки соціальної, бо хоча рільництво в Канаді змеханізоване і рівень життя стоїть високо, то фермери полишають фарми і втікають до міста. Людей може затримати на фермі соціальне життя. Тут може відіграти важну роль Братство, яке мусить поширити господарську акцію не тільки на ділянці життєвої безпеки, бо таким способом не відзискаємо соціального життя на фармах. Братство мусить поставити собі за завдання — зробити сільське життя приманливим. Суспільна функція фермерства мусить відбуватися в рамках ділення Братства св. Николая. Коли воно не зверне уваги на соціальну функцію фермерства, то наше життя на фармах занидіє.

Наступним бесідником був п. Марко Смерчанський, власник копальняного підприємства, член Кураторії Манітобського Університету і член Вінніпегської Транспортної Комісії. У своїй доповіді на тему *“Розвиток індустрії й торгівлі в Манітобі”* доповідач з’ясовує коротенько історію індустріального росту в Манітобі, яка то провінція є одною з найстарших і найперше заселених на північно-американським континенті. Спершу Манітоба була торговельною станицею (трейдинг повст), але пізніше стала доставчим осередком процвітаючої фермерської спільноти.

Місто Вінніпег є, було й буде торговельним магазином степових провінцій. Від часу збудування С.П.Р. залізниці в 1885 р. Вінніпег став воротами Заходу. Дотеперішній ріст його населення був феноменальний, бо коли в 1870 р. було там всего 215 душ, то сьогодні налічує він 400,000, а сподіваються, що до 1965 р. зросте воно до пів мільйона.

Референт представив, що статистика людности Манітоби й міста Вінніпегу виказує, що українці під цим оглядом стоять на другому місці, бо становлять 14 проц. людности цілої провінції, а 12 проц. у Вінніпегу. Англо-саксонці стоять на першому місці, бо є їх 46 проц. у провінції і 52 проц. у Вінніпегу. Поляки становлять тільки 5 проц. населення в провінції й у Вінніпегу, і стоять на п’ятому місці.

Далі вичислив доповідач всі великі індустрії в Вінніпегу, яких вартість обчислюють на около 500 мільйонів дол. Затруднюють вони біля 38,000 робітників, які побирають звиш 100 мільйонів дол. платні річно, або по 2,500 дол. на кожного робітника.

Вартість продукції індустрій — рільничої, копальняної, лісової, рибної і футряної, в цій провінції обчислюють на 320 мільйонів дол., з чого кругло 60 мільйонів йде на платню робітника.

Референт зазначив, що збільшення іміграції може причинитися багато до поступу провінції, бо у всіх індустріях є велике запотребування робочих сил. Хоч деякі робітничі групи твердять, що іміграційна політика не є розв’язкою робітничої проблеми, то досвід показує, що прибуток нової робочої сили творить нове майно.

Вкінці бесідник звертає увагу на великий брак фахових сил у ділянці гірничої інженерії і закликає, щоб наші студенти вписувалися

більше на ці курси, бо це найбільш поплатна індустрія, коли зважимо, що на кожного укінченого інженера є тепер 5 посад з платнею 4,000 дол. на рік.

В дискусії, що слідувала, забирали слово о. Горошко і п. Федак. Цей останній замічає, що Конгрес зможе дати конкретний вислід, коли начеркне напрямок праці на будуче. В тій цілі було б побажаним покликати до життя ділове тіло, яке могло б на будуче повести начеркнену в рефератах працю. Піддає думку, щоб створити Українську Господарську Раду.

Наприкінці п. М. Сосновський виголосив доповідь на тему *“Українське робітництво і напрямні політики нашої спільноти в Канаді”*.

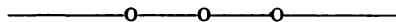
Після реферату наступила дискусія, в якій забрав голос о. Горошко. Він заявляє, що Католицька Церква може зробити багато добра для робітництва. В Америці католики мають спеціальні школи для вишколення провідників робітництва, щоб могли успішно протиставитись ворожсму робітництву рухові, тому бажав би, щоб щось подібного зроблено в цьому напрямку й у Канаді.

Далі забрав голос о. Прелат, який звернув увагу, що ми вже давніше мали в Канаді господарські і робітничі конгреси. Вже 16 років тому ми хотіли звернути увагу, що зміст нашого життя не відповідає нашому робітництву. Наші робітники не хочуть належати до робітничих організацій, бо ще з краю привезли зі собою господарську ментальність, де робітничий стан був у пониженні. Наше робітництво мусить перейти процес переміни. Мусимо знайти лік на наші недомагання. Французи й англійці католики відбувають часто з'їзди для обговорення робітничих і соціальних справ. Тому й нам треба підготувати кадри свідомих робітників, які очолювали б робітничий рух. Братство Николая повинно звернути на це спеціальну увагу і включити це завдання в свою програму праці.

Пополудневу сесію закінчено молитвою в год. 5.30.

Так закінчився Український Господарський Конгрес, який відбувався під кличем національного об'єднання і господарської організації. Всі доповіді були глибоко змістовні і ними зачеркнено широкий круг ділань. Вони доповняли одні одних і творили заокруглений та одноцільний план праці. — Конгрес старався позмозі не тільки оцінити наші дотеперішні господарсько-освітні змагання, як ще більше вичити дорогу, якою належить працювати в майбутньому. В тій цілі поставив ряд резолюцій, які були проголошені й одобрені численною публікою під час Концерту, який відбувся з нагоди Золотого Ювілею Братства в неділю після Конгресу.

РЕЗОЛЮЦІЇ

схвалені на Надзвичайній Конвенції Братства св. Миколая, що відбулася у Вінніпегу, Ман., в днях 6—9 жовтня 1955 з нагоди 50-літнього ювілею Братства

1. Надзвичайна Конвенція Братства св. Миколая з гордістю відмічає дату золотого ювілею Братства. Надзвичайна Конвенція стверджує, що за цей 50-літній період у своєму існуванні Братство досягнуло поважних успіхів, стаючи серйозною фінансово-обезпеченою братською інституцією, що обслуговує на терені цілої Канади українців-католиків.

2. Надзвичайна Конвенція з глибокою пошаною згадує пам'ять основоположників Братства, зокрема о. Матея Гуру, Володимира Карпця і Миколу Гладкого і всіх тих керманічів, які нераз у дуже важких обставинах спричинилися до розбудови цієї нашої установи.

3. Надзвичайна Конвенція відмічає велику допомогу Української Католицької Церкви, її Ієрархів і Духівництва, які завжди радо спішили і спішають з допомогою в праці Братства та просять їх і надалі підтримувати Братство своєю скріплюючою опікою.

4. Надзвичайна Конвенція стверджує що і в наступних десятиліттях Братство буде продовжувати свою працю на тих самих ідейно-світоглядних założеннях, а зокрема закликає звертати увагу на потребу наголошування ідеї братськості й дружньої співпраці та єдності членів в дусі християнського розуміння любови ближнього та віднови життя у Христі по засадам Католицької Церкви.

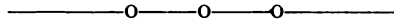
5. Надзвичайна Конвенція, заслухавши в рамцях Господарського конгресу доповіді на господарсько - фінансові, фермерські і робітничі теми, стверджує потребу активізації нашого економічного і господарського життя на всіх відтинках. Зокрема Конвенція пропонує створити Господарську Раду, якої завданням було б розпрацювати план українського господарського життя в Канаді і дбати про здійснювання накресленого плану.

6. Надзвичайна Конвенція Братства стверджує малу і незадовільну участь тут народжених українців в громадському і господарському житті. Конвенція закликає нашу тут народжену молодь активно включатися в життя української громади в Канаді, бо тільки в тій громаді і через неї можна буде себе вповні виявити. Тут народжені українці повинні усвідомити собі всю відповідальність, яка спадає на них у зв'язку з новим укладом відносин на українському відтинку в Канаді, коли то їм прийдеться взяти у свої руки керівництво нашим збірним життям.

7. Надзвичайна Конвенція звертає увагу української організованої громади на потребу устійнення виразної української національної політики на землі нового поселення, щоб створити надійні основи для забезпечення позицій української групи на тому терені. Без розпрацьованого пляну і програми діяльності ми не можемо надіятися на бажаний успіх.

8. Надзвичайна Конвенція закликає не забувати про потреби української визвольної боротьби, про Українську Підпільну Церкву в Україні, про переслідуваних вірних, духовництво і Ієрархів. Обов'язком української громади в Канаді, всіх організацій і установ є постійно пам'ятати про потреби країни походження нашого і наших батьків.

9. Надзвичайна Конвенція заявляє від імені всього членства Братства свою синівську відданість нашій рідній Українській Католицькій Церкві, Апостольському Престолові, нашим Ієрархам та висловлює заяву лояльності Урядові Канади і Її Милості Королеві Єлисаветі II.

З М І С Т

	Стор.
1. Слово Владики Митрополита Кир Максима	5
2. Привіти висловлені з приводу Золотого Ювілею Братства	8
3. Сенатор В. М. Вал: Привіт з нагоди видання Альманаху	25
4. Д-р Яр. Рудницький: Св. Миколай — символ і здійснення	26
5. Д-р Богдан Казимира: Українські Ієрархи й Запомогове Братство св. Николая	31
6. І. Тесля: Розселення українців у Канаді	57
7. М. Сосновський: Українське робітництво й напрямні політики нашої спільноти в Канаді	88
8. Йосиф Вавриков: Техніка фермерського господарства й роля фермерського стану в житті нашої спільноти в Канаді	104
9. М. Г. Смеричанський: Промисловий розвиток Манітоби	108
10. Dr. V. J. Kaye: Participation of Ukrainians in the political life of Canada	112
11. Семен Романів: Історія Українського Запомогового Братства св. Николая в Канаді	134
12. Іван Жаровський: Моя праця як голови Українського Запомогового Братства св. Николая	156
13. Іван Зборовський: Історія конвенцій нашого Братства	160
14. Теодор Козак: Як ішла праця в часі мого головування	171
15. Іван Жаровський: Життєве забезпечення й Братство св. Николая в аспекті минулого	173
16. Іван Зборовський: Статистичні дані з праці Братства св. Николая за перше п'ятдесятиліття	178
17. Поіменний список усіх членів Зап. Братства св. Николая, що відійшли у вічність	179
18. Коротка згадка про Відділи Братства	186
19. І. Рудачек: Український Господарський Конгрес у Вінніпегу	207
20. Резолюції	212

